LLIBRE DE CON SOLAT DELS FETS MARITIMS.

ARA NOVAMENT CORREGIT Y EMENDAT

ab algunes declaracions de paraules als margens,

Y de nou afegits al fi alguns Capitols, y crides, y vn priuilegi, &c.

Essent Consols dela Lotja dela mar los magnifichs misser Francesch Çaragossa Doctor en drets ciutada de Bar celona, y mosen Pere Benet Metals mercader, y deffenedors mosen Balthasar masdeu, y mosen Bernat Camp Llonch mercaders ciutadans de Barcelona.

Venense en casa de Raphel Nogues llibrater de Lotja.

YO Pere Gil Sacerdot y Religios dela Compañia de IESVS. per comissio del molt Illustre y Reuerendissim senyor don Ioan Dymas Loris Bisbe de Barcelona y del consell de sa Magestat &c. he vist y legit lo present llibre del Consolat tractant dels fets maritims &c. imprès en Barcelona a. 14. de Setembre del any. 1502. y ayxi en ell, com en los priuilegis de diuersos Reys, y Ordinacions dels Consellers de Barcelona concernents a fets maritims, les quals estan aiustades ala fi, no he trobat cosa alguna, q̃ a nostra Sancta fe Catholica y religio Christiana, o als bons costums y pratiques fos contraria. Antes be en tota la present obra hi ha leys y Ordinacions molt bones cõformes a tota recta raho, y acceptades y ipraticades no sols en les prouincies de Espanya y França, pero en les de mes de Europa, y Indias Orientals y Occidentals y moltes altres parts maritimes del mon segons se enten per histories. Per hont apar que tal y tan profitosa, y necesaria obra per als fets maritims, pot conue y deu ser vna y moltas vegadas imprimida, peraque ayxi mes a tots sia comunicada, En testimoni del qual, firme la present, en lo Collegi de Bethleem dela mateixa Companya, dela ciutat de Barcelona vuy a 21. del mes de Agost, any. 1592.

Pere Gil dela Companya de
IESVS.

NOs Ioannes Dymas Loris Dei & sanctæ sedis Apostolicæ gratia Episcopus Barcinonæ de Consilio sua Magestatis &c. visa predicta approbatione huius libri cui titulus est. libre de Cõsolat tractāt dels fets maritims &c antea iam impressi in presenti ciuitate anno dñi. 1502 concedimus licentiam imprimendi & diuulgandi cum in nostra dioecesi. Datū Barcinonæ in nostro palatio Episcopali die xxv. mensis Augusti. 1592.

I. Eps. Barcinone.

A GLORIA e lahor de nostre Senyòr Deu Iesu Christ, e dela gloriosa Verge Mare sua aduocada nostra, e dels gloriosos Sants Mossenyer sant Telm, sant Nycolau sant Anthoni, e sancta Clara, e sancta Madrona, Patrons e aduocats dels nauegants, e de tota la cort celestial. Perquant enlo libre de Consolat se trobauen moltes corrupcions axi en vocables com en sentencia, e molt descompost per remey de aço yo Francesch celelles per sola caritat, iatsia ab molt traball, hauèt colloqui e consell de persones expertes e antigues, axi patrons de fustes com mercaders e mariners e altres, e cercant molts originals me so esforçat corregit lo present libre, tant com es estat posible. E per mes adornar es estat deliberat hi fossen aiustats alguns priuilegis e ordinacions e altres coses concernēts ala materia. Encara per raho dela confussio dels capitols qui enlo dit libre estàn dispersos, es estada feta la present Taula. La qual serua tal orde, que primerament posa com son fets Consols Iutge de appells e scriua ab tot lur orde iudiciari. Apres entra com nau es pensada, fabricada, fornida, e carregada. E axi discorrent tots los accidents que aquella seguixen e poden seguir fins que dita nau ve a adob, e finalment à desfer, ço es que en lo titol de letra grossa posa lo cas o materia, e apres acusa tots los capitols ho altres lochs en lo present libre, qui tocan en alguna manera de aquell cas ho materia posant primer lo nombre de cartes e derrer lo nombre del capitol. E axi facilment se poran trobar los cassos necessatis enlo present libre.

DECLARACIO DELS CONSOLS E DEL IVTGE *de apellacions e de lur iurament, e com reben lescriua.*

*5 malal-

TAVLA.

Fins açi hauen parlat deles leys e ordinacions de actes maritims mercantiuols. A-ra posarem ordinacions en fet de armada maritima.

Ordinacions de tot vexel qui armara per anar en cors e de tota armada, ques faça per mar.

Capi-

Açi acaba lo libre vulgarment appellat dē Consolat. *fol.cij.*

Capitols del Rey en Pere. *fol.ciij*

Ordinacions de consellers de Barcelona per lo consolat de Sicilia. *fol.cvij.*

Item

CAPI-

Que

FI DELA TAVLA.

SEGVEIXSE LO LIBRE DE CONSOLAT NOVAMENT corregit y estampat. En lo qual son cõtengudes les lleys è ordinacions dels actes maritims è mercantiuols.

En qual manera son elets los Consols e lo jutge de les appellacions quascun any. Capitol, 1.

QVASCVN any lo vespre de la festa de Nadal de nostre Senyor los promẽs nauegants patrons e mariners o partida de aquells apleguen consell en la esglesia de sancta Tecla de la ciutat de Valencia. E aqui per electio, e no per redolins tots en vna concordants o la maior partida, elegexen dos bons homens de la art de mar en consols. E vn home de la dita art de la mar, e no dalguna altra art o offici o sciencia en jutge de les appellacions: ques fan de les sentencies dels dits cõsols. E les dites eleccions son fetes per priuilegi q̃ los promẽs de la dita art de la mar há del senyor rey e đ sos antecessors.

Del jurament que fan los Consols, Capitol. 2.

LO dia de Nadal los dits consols elets iuren en poder de la justicia ciuil de la dita ciutat, dins la esglesia de nostra dona sancta Maria de la seu, apres quel dit justicia ha jurat en poder del senyor Rey o de son batle: q̃ be e lealmẽt se hauran en lo offici del dit consolat: que daran dret axi al maior com al menor, e al menor com al maior, saluant tota hora la feeltat e lealtat del senyor rey.

Com lo jutge dapells es presentat: e com jura. Cap. 3.

PAssada la dita festa de Nadal los consols ab alguns promens de mar presẽte lo dit jutge elet al portant veus de procurador en lo regne de Valencia, o a son loctinent, e iura en poder daquell: q̃ be e lealmẽt se haura en lo dit offici. E aq̃ll qui per los dits consols es al dit procurador presentat en jutge de les dites appellacions: aquell reb lo dit procurador en iutge de dites appellacions. E axi es acostumat

stumat de fer no contrastant que en lo priuilegi als dits promēs de mar per lo senyor Rey sobre la eleccio del dit iutge atorgat sia cōtengut: quel dit iutge quascun any per lo dit senyor Rey o per son procurador sia elet. Com daço lo dit senyor Rey nel dit procurador seu apres la * dacio del dit priuilegi no haien vsat null tēps. E axi ser ues segons que de sus es dit.

* data

Com los consols reben per asi e per lo iutge de apells scriua Cap. 4.

LOs Consols reben a si aquell escriua: q̄ ben vist los es. E sils par sufficient aquell scriua: que stat hi es lany passat: comanenli la scriuania en lo lur any. E apres los altres consols: qui apres de aquells son elets en lo dit offici: si aquell tenen per sufficient. E en poder da quell scriua dels dits Consols lo iutge fa sos affers, per tal quel enā tement del iutge seguesca apres aq̄lls dels consols. Empero los dits consols dins lany e tota hora que benuist los es, poden remoure lo dit scriua de la dita scriuania, e aquella a altre scriua comanar. E aço lo dit scriua al qual la dita scriuania primerament sera comanada: no pot contrastar.

De la forma del sagell dels consols. Capitol. 5.

LOs consols han segell en la lur cort redon: En lo qual ha vn scut, les dues parts senyal real, lo ters a la fi del scut ondes de mar: entorn del dit segell es scrit Sigillum cōsolatus maris Valentie pro domino rege, Ab aq̄st segell meteix segella lo iutge lur: si res ha a sagellar. Aquest segell es tengut per lescriua de la lur cort.

Qui poden esser consols e qui iutge, e qui no. Cap. 6.

AQuells qui son vn any cōsols nou son en lany seguēt, abans hi son altres mudats. Axi meteix lo iutge si muda quascū any. Mas aquells qui son stats consols e iutge: hi podē esser elets vn any part altre. Encara mes: q̄ lo vn daquells qui sera elet consol: pot esser elet en lany seguent en iutge de les appellaciōs. E axi meteix aquell que sera estat iutge: pot en lany seguēt esser elet en consol.

Com los cōsols poden comanar lur loch a quils plau. Cap. 7.

LOs consols ab duy o lun daquells per malaltia, o per affers o si sen ha de partir de la ciutat de Valencia: poden comanar lur loch a quils plau: ab q̄ sia de la art de la mar. E aço meteix pot fer lo iutge.

Seguexse la forma: com vsen los consols en lur offici. E primerament de la demanda en escrits. Cap. 8.

COm demāda per scrit dauāt ells es proposada de algun fet: la coneixença e la determina-

minacio del qual se pertanga al cō solat, segōs les costumes de la mar, de aquella demanda es trames trāslat per son saig ala part demanada: e la part demanada ha a respon dre a aquella demāda al terme per lo dit saig de manament dels dits consols assignat. E lo demanat ab la resposta ensemps posa rahōs en defensio: sin ha algunes, contra la dita demāda. Encara demāda ꝺ re couencio, sin ha cōtra aquell: qui couengut en iuy laura. Ala qual de manda de reconuencio, e raons de defensio si posades son: Lo primer demanador es tengut respōdre. E ab la resposta ensemps posar rahōs de defensio, sin ha cōtra la dita de manda de recōuencio. A les quals raons de defensio aqll qui la dita demāda de recōuencio haura feta, es tengut respondre. A aquests e- nantaments a fer es feta assigna- cio ꝺ tres en tres dies o mes o meys segōs q̄ als consols es benuist. Fe- tes aquestes respostes, si es dema- nat per les parts, en altra manera no, nil proces nō es nulla: deu esser fet sagrament de calūnia, e de veritat a dir, per les dites parts: e de respon dre per aquell a les demādes e ra- hons per la vna e per laltra part po sades, E sobre aço q̄ negat sera: deu esser atorgat dilacio per proua a les parts si per aquelles la dita dila cio demanada sera, ço es deu dies per primera dilacio poden hauer quatre dilacions de deu dies iurāt q̄ la quarta no la demanen per ma- licia ni ꝑ alōgar lo plet. E si es cas, q̄ hagen a donar testimonis de pro ues, q̄ siē en parts lunyadanes: es los atorgat temps couinent per dila- cio segons la lunyesa del loch: hō la part affermara: que enten donar sos testimonis. En quascuna dila- cio es manat a la part q̄ sia present cōtinuament per veure iurar los te stimonis: q̄ la part demanant dins la dilacio dar entē: en altra manera que en la absencia sua seria rebut lo sagrament de aquells. Les dila- cions passades, los testimonis pu- blicats, a requisicio de les parts en continent los cōsols assignen dia a les parts a oyr sentencia, sens que no cal, ni es necessari: que les parts renuncien a mes dir, ni per aquesta raho lo ꝓces no pot esser dit nul- la, nin es nullat. Pero abans de la pu blicacio dels dits testimonis o a- pres pot quascuna de les perts ple- deiants traure en proua cartes e al- tres scriptures publiques en aiuda de la sua proua.

De obicir testimonis.

Cap. 9.

LOs testimonis publicats, no es cōsentit a alguna dels parts: q̄ posen obiciōs per scrit contra los testimonis: q̄ en lo fet rebuts serā ni altra reprouacio de testimonis no y es rebuda per scrit ni de parau la. Pero si per alguna de les parts de paraula es allegat: que los dits testi monis o alguns daquells son parē- ts daquell: qui dats los haura, o ene michs daquell contra qui dats se- ran, o son persones de algun mal

vici: aço es a conexença dels dits consols: e de aquells ab que consell han sobre el dit fet, hagut esguart ales persones dels dits testimonis, e a la fama e condicio de aquells.

Com se dona sententia ala demanda en scrits. Cap. 10.

FEta la assignacio per los dits consols ales parts a oir sentencia los dits consols ab lo lur scriua vansen als promens mercaders dela dita ciutat e fan legir dauant aquells lanantament e proces del fet e han sobre aquell consell dels dits promens mercaders. En apres aplegue cõsell de promẽs de mar, e fan los semblantment legir lo dit anãtament e proces, e han daquells lur consell. E ales vegades han primerament lo dit consell dels dits promens de mar, e aço segons quels es auinent. E si abduy los cõsells son concordãts donen sentencia en lo fet. E si aquests consells no son cõcordants: ço es lo consell dels promens mercaders ab aquell dels promens de mar affrontẽ los ensemps. E en cas quels dits promens de mar nos cõcorden ab los promens mercaders o affrontar ab aquells nos vullen donen los dits consols la dita sentencia segons lo consell dels promens de mar. Car de consell daquells han los contractes a determenar e no segons lo consell dels dits promens mercaders: si hauer nol volen, car non son cõstrets per priuilegi del senyor rey ni per altra manera: sino per ço com es axi acostumat en han vsat dalgun tẽps ença.

De la appellacio. Capitol. 11.

DE aquesta sentẽcia aquell ques sentira aggrauiat: se pot appellar dins deu dies comptadors del dia dela prolacio de aquella. E la dite appellacio li es rebuda, e es remes al iutge deles appellacions del cõsolat ab lo proces dauãt los dits cõsols actitat en loch de apostols. En la qual appellacio ha ametre los greuges nullitats e iniustitcies per los quals dela ditã sentencia se sentira agrauiat.

Com anant a lo iutge de les appellacions. Cap. 12.

AQuell ques sera appellat: es tẽgut presentar dauant lo iutge ab lescriua dela cort del cõsolat lo dit proces e appellacio, requirent aquell que reuoch esmen e corrige la dita sentencia dels dits consols. E lo iutge rebuda la presẽtacio del dit proces encontinẽt assigna dia a oir sentẽcia en la dita appellacio al qual dia cita la part apellada per oir aquella. E si dins los dits deu dies lo condẽnat nos sera appellat de paraula o per escrit: la sentẽcia passa en cosa iutiada.

Cõ en la appellacio nos pot res posar ne prouar de nou. Cap. 13.

EN aytal plet de appellacio alguna cosa de nou nos pot posar ne prouar per alguna ẽles parts. Mas lo iutge ab lo proces principal

pal dauant los cōsols actitat,e abla dita appellacio e greuies ha hauer son consell e donar sentencia en lo dit plet de appellacio. E deaço hā los promens de mar carta del seny or Rey.

Com e en quant se ha aproseguir la appellacio. Cap. 14.

AQuest plet dapellacio se ha a proseguir continuament per lo appelant.E si passen trenta dies continuus vel diuisim:çoes departidameote apres lo dia dela appella cio:que nomen son plet:la appella cio es deserta,e la sentecia dels cōsols passa en cosa iutiada.

Com se dona sentencia en la appellacio. Cap. 15.

Lo iutge ab lescriua ha son consell sobre lo dit plet de appella cio,axi ab promens mercaders cō de mar, no ab aquells qui ia en lo plet principal han donat lur cōsell mas ab altres enla forma desus declarada.E si attroba ab cōsell la sentecia dels dits cōsols esser ben donada:conferma aquella. E si attroba esser mal donada:reuoca aquella,o la corregeix,segons lo dit cōsell.E dela sentencia del iutge qual quesia: alguna deles parts nos pot appellar. E aço per priuilegi queu han los dits promens del senyor Rey.

De excepcio declinatoria de for. Capitol. 16.

COm es en algun fet apres la demanda excepcio declinatoria de iuy per lo demanat proposada: los cōsols conexen abans de aqlla excepcio: q̄ en * als sia anantat.E si atroben de consell que la conexenςa del dit fet pertanga a ells forçen lo demanat a respondre a aquella e anantē en lo fet:segons q̄ desuses declarat.E si atrobē de cōsell: quel fet no pertanga a ells: remeten les parts a aquell iutge: aquis pertany. * altre

De demāda proposada de paraula, e dela sentencia. Cap. 17.

COm la demanda es proposada dauant los consols de paraula:hoides les rahons de quascuna de les parts,e rebuts testimonis de paraula per los dits consols,cartes o altres informacions:los dits con sols ab les dites parts ensemps van dauant los promēs mercaders per demanar de consell,e les parts cōpten dauant aquells lur raho. E aços fa per tal: que les parts no pusquen dir que la lur raho per los cō sols no era donada a entendre: segons que ells la hauien posada: als promens: ab los quals hauien ha gut consell sobre lo fet. E los con sols dien: ço que han los testimo nis testificat, e mostren les cartes o altres informacions: que les parts los hauran donades. E apres les parts se ixen del consell, e puys los promens mercaders donen consell als dits consols sobre lo dit fet. E semblantment e en la

forma desus declarada los dits cōsols van a demanar de consell als promens de mar sobre lo dit fet. E haguts los dits consells de paraula donen sentencia en lo fet. Empero si per alguna deles parts es request: que la dita sentencia li sia mesa en forma publica, e que lin sia feta carta testimonial, deu esser fet. Aquest anantamēt aytal ques fa de paraula es fet sens donar dilacio de proua e altra solemnitat de iuy.

De appellacio de sentencia de paraula. Cap. 17.

DE aquesta sentencia pot esser appellat de paraula dins deu dies per aqll: quis sentira agreniat. E lo iutie en aytal cas ve dauāt los consols, e presents les parts certifiques de aqlls, per qual rao se son mo guts a donar la dita sentencia. E enapres ab les dites parts presēts va demanar de consell sobre lo dit fet als dits promens mercaders e d̄ mar en la manera desus declarada, no ab aquells q̄ serā stats al primer consell, mas ab altres. E puys segōs que troba de consell: dona sentencia al dit fet. La qual sentencia ha a donar en scrits. E aço segōs carta del senyor Rey. Aquest plet de appellacio ha esser determenat dins trēta dies, sino la sentēcia passa en cosa iutiada, segons q̄ damūt se cōte.

Deles mesiones fetes en lo primer plet. Cap. 18.

LOs consols en lo primer pletço es en plet principal: no cōdam nen negu en les messions del dit plet.

Deles messions en lo segon plet. Cap. 20.

LO iutge si conferma la sentēcia dels consols: comdemna en sa sentencia lo appellant en les messions fets per lo appellat dauant lo dit iutge. E si reuoca la sentēcia dls consols o la corregeix e la esmena: no condamna lo appellant en les dites messions, cō hagues iusta causa de fer la dita appellacio ne aytanpoch hi comdamna lo appellat.

Dels anantaments que poden esser fets dauant lo vn consol. Cap. 21.

DAuant ab duy los consols o lo vn de aquells, laltre absent occupat de alguns affers, son posades demādes e fets qual seuol anantaments tro a sentēcia o a alguna interlocutoria o conexença. La qual sentēcia o interlocutoria se ha a donar, o la dita conexença fer per ab duy los dits consols, e no per lo vn de aquells.

Les causes qui se guarden ala iuris dicio dels consols. Cap. 22

LOs consols determenen totes questions: que son de nolit, e de damnatge de robes que sien carregades en nau, de loguers de mariners, de part de nau a fer, de encantar de fet de get, de comādes fetes a patro o a mariner, de deute degut

gut per patro: qui haia manleuat a ops e a necessari de son veixell, de promisio feta p patro o mercader a patro, q roba trobada en mar de liura o en plaia, de armaments de naus, galeres o lenys. E generalmēt de tots altres contractes: los quals en les costumes d mar sō declarats.

Dela execucio deles sentencies. Cap. 23.

Los cōsols menē a execucio en los bens mobles del cōdemnat axi en vexells de mar cō en altres bens lurs sentēcies, e aquelles del iutge en aqsta forma: q manen ala part cōdemnada a reqsta da quell: qui ebten guda la sentencia: q dins deu dies apres del dit manamēt cō ptadors haia pagat ço: en q es con demnat o mostrats bens mobles clars e desembargats en los quals la dita sentēcia sia menada a execucio. En altra manera: que rebran la offerta dels bens mobles q per la part los sera demostrada.

Dela execucio de bens mobles del condemnat. Cap. 24.

Feta la offerta de bens mobles axi vexells com altres per lo cō damnat o per la part en defalt de aquell: aquells bens sien subastats per publich corredor per la ciutat per deu dies, e passats los deu dies es feta vēda de aquells bens al mes donant publicament. E del preu es satisfet ala part de aço: que li sera iutiat. E de les mesions per aquell fetes en la dita execucio, donant fermançes de tornador si algun ap parex primer en temps e millor en dret en lo dit preu

Del creador sino pora dar fermāça. Cap. 25.

Si es estrany o encara dela ciutat e iurara si no hauer la dita fermança de tornador: es feta crida per la ciutat per publich corredor ab so de trompeta, que cō los dits consols hagē a deliurar aytal preu hagut daytals bens de aytal hom an aytal, e aquell haia iurat sino ha uer fermança de tornador: Que si hi ha algu: qui haia, o entena hauer demanada o dret en la cosa venuda o en lo preu de aquella: que dins trēta dies cōparega dauāt los dits cōsols per mostrar de son dret, en altra manera q lo dit preu li sera de liurat sens fermança de tornador. En aytal cas si demanāt noy ha vē gut dins los trenta dies lo preu, ço es la cosa iutiada es aquell deliurada per los dits consols sens fermança de tornador.

De execucio de bens seents del con demnat. Cap. 26.

Si cas es: quel condemnat bens mobles alguns no haura vaxells de mar ne altres. E haura bēs seents: la donchs los consols scriuen ala iusticia dela ciutat o del loch: on aquells bens son que cō ells haien donada sentencia contra naytal: de aytanta quantitat iut

iada an aytal: e aquella sia cōferma da per sentencia delur iutge: si appellacio hi es entreuēguda. e lo dit cōdemnat no haia bens mobles: en q̄ los dits consols menē aquella sentencia a execucio: q̄ requerē lo dit iusticia: que en loch dells e per ells men la dita sentēcia a execucio en los bens seents del dit condemnat cō los dits consols dela vēda de aq̄lls bēs seents, nos vullē entremetre, ne ho hagē acostumat fer. E adonchs lo dit iusticia axi cō a mer executor mena les sentēcies dels dits cōsols e del iutge de aquells a execucio enlos dits bens, segons forma del fur dela ciutat o costū del loch: on los bens son.

De patro qui demana son nolit, e lo mercader loy contrasta per roba: que li fall, o q̄ sera mullada. Cap. 27.

SI algun patro de nau o altre vexell se clama de son mercader del nolit de sa roba: q̄ portada li haura: e aq̄ll mercader allega: q̄ no li es tēgut de pagar lo dit nolit: tro lo dit patro li haia deliurada aytal roba q̄ afferma: que li fall aquella p letra de son companyo, o per altra manera dira: q̄ li fon carregada, o q̄ li haia esmenat algū damnatge: lo qual affermara: q̄ p lo patro o culpa de aquell li sera donat en les sues robes, si donchs per lo patro aquestes coses atorgades no seran: lo mercader encontinent sens altre a longament es forçat pagar al dit patro lo nolit dela roba: que lo patro li haura liurada, axi dela exuta com dela banyada o guastada, donant primeramēt e abans lo dit patro fermāça en poder dels dits cōsols, que de pla en pla fara dret al dit mercader sobre la dita roba q̄ affermara: que li fall, o sobre la banyadura o guastament q̄ affermara: q̄ es stat fet en la sua roba a culpa del dit patro. E de aytal demanda de nolit nō cal res posar p scriptura, ab q̄ lo nolit se mostre e sia clara per cartes o atorgament del dit mercader, o per altra manera.

De loguer o salari de mariner. Cap. 28.

DE loguer de mariner, quis clama de son patro, nō cal demāda nenguna posar per scriptura.

Dela execucio q̄s fa contra patro p deute de prestich. Cap. 29.

DE deute degut ab carta per algū patro aprestador nō cal de māda posar p scriptura. Mas lo prestador ve ala cort dels cōsols e clames del patro ab la carta. E si lo terme dela paga del dit deute es passat, los consols manen al dit patro: que dins tres o quatre dies fins en deu, hagut sguart ala quātitat, que sera deguda: do e pach al dit prestador lo dit deute: o mostre bens mobles clars e desembargats, en que la dita carta sia menada a execucio En altra manera: que ells farā la dita execucio en los bens mobles q̄ per lo dit creador mostrats los seran.

ran. Eaquesta execucio de aquest deute se fa, e lo dit deute es deliurat al creador en la forma expresada damunt a fer les execucions de les sentecies p los cōsols donades.

De seguretat de iuy. Cap. 30.

SI per lo demanador es demanat de paraula o por escrit: que lo demanador do fermança queli stiga a dret sobre la sua demanda, en altra manera que sia anantat contra aquell: si lo demanat es estranger: encontinēt deu donar la dita fermança. En altra manera deu esser pres e mes en la preso comuna e star pres menāt son clam. E si iura: que no ha deque pagar ço en que sera condamnat: deu esser gitat dela preso. Si donchs no era pres per alguns casos contenguts enles costumes dla mar per los quals deu esser estar tostēps pres e en ferres tro haia satisfet: ço en que sera condemnat. E si lo demanat es dela ciutat: e los consols sabran: que habēs bastants a aço: que demanat li sera: fan li asignacio: dins la qual do la dita fermança de dret. E si los consols apres que requests ne seran: no forçaran lo demanat a donar la dita fermeça de dret: e aquell demanat se absentara: que no pora esser atrobat, o bens alguns no haia, de que pac ço en que sera cōdemnat: los dits consols e lurs bens romanen obligats la cosa iutiada a pagar.

Del poder dels consols. Cap. 31.

LOs consols dela mar han tot poder ordinari en tots los contractes que per vs e costum de mar se han a determenar, e en les costums dela mar son declarats dits e specificats.

Si vexell nou sera executat qui es primer en dret. Cap. 32.

SI a instancia de creadors nau o leny o altre vexell qui de nou se ra construit: abans que sia varat e leuat deles steps, o abans que haia fet algun viatge: sera venut: en lo preu daquell son millors en dret los iornalers, e aquells: als quals sera degut per fusta, pega, clauo e stopa, e altres exarcies cōprades a ops del dit vexell: iat sia quen haiē cartes o no cartes: que algū altre creador del construent lo dit vexell, o prestador ala cōstruccio de aquell posat quen haian cartes.

Si lo preu no bastara als dits creadors. Cap. 33.

E Si lo preu hagut del dit vexell no bastara a aço, que sera degut als dits iornalers e aqlls, los quals fusta, pega, clauo, stopa e altres exarcies hauran liurades ala cōstrucio del dit vexell, aquell preu deu esser de partit entre tals creadors per sou e liura, car quascu de aqlls es en vn meteix dret en lo dit preu E en aytals creadors prioritat de tēps nos pot posar ni al legar.

Si vexell sera venut apres de fet viatge: qui es primer en dret. Cap. 34.

SIlla dita nau o altre vexell apres q̃ haura fet algũ viatge: sera venut a instācia de creadors del preu hagut del dit vaxell son pagats primerament los seruicials e mariners del dit vaxell de aço: quels sera degut per lurs loguers. E aço sens fermāça de tornador: com en aquell preu algu no sia primer en tēps ne millor en dret q̃ los dits seruicials e mariners. E apres de aquells los prestadors creadors del dit vexell, çò es aquell q̃ per localendari dela carta del seu prestech se mostrara hauer prestat primer e puys los altres axi cō venē primers quasçu donāt fermāça de tornador: o faet la solēnitat dela crida de. xxx. dies de sus inserta: Si iurara no hauer la dita fermāça de tornador. E en aq̃st cas: ço es puys lo dit vexell haura fet viatge si alguna cosa es deguda als iornalers, o p fusta, o clauo, pega stopa, e exarcies del dit vexell: aq̃lls aytals creadors, si donchs cartes no haurā del lur deute. en lo cas de sus dit nohā alguna porrogatiua, prioritat de temps ne milloria en dret als altres creadors prestadors del dit vexell ab cartes. E si les parts d̃l patro que les dites māleutes haura fetes: no abastarā a pagar aquelles: allo es pagat als dits prestadors de les parts dels personers: Si fermen ala manleuta feta per lo dit patro, en altra manera los dits personers non son tenguts, com lo dit patro no haya poder de obligar los bens de casa dels dits personers, si donchs de aquells procuracio o altre plen poder ab carta no hauia.

Com la muller del patro es primera en temps e millor en dret. Cap. 35.

ESi lo patro d̃l dit vexell ha muller: e aquella ha obtengut sentēcia contra los bens de aq̃ll del seu dot e escreix per alguna iusta causa: e lo marit no ha alguns altres bens en los quals la dita dona se puga entregar en lo dit dot e escreix: e haura discutits aquells bens: e la dita dona se opposara al preu hagut del dit vexell e per lo calendari dela carta sua dotal apparra primera en temps en los bens del dit marit seu quels altres creadors del dit vexell: en aq̃st cas la dita dona ço es en les parts quel dit marit seu hauia en aquell vexell es primera en temps e millor en dret q̃ls altres creadors del dit marit seu.

Cō deuē esser determenats los plets per los consols. Cap. 36.

LOs consols per carta que han del senyor rey: hā poder: quells plets e questions que dauant ells se menen: ojen, e aquells per fi deguda determenen breument sumaria e de pla sens brogit e figura de iuy sola facti veritate attenta: ço es sola veritat del fet attesa, segons: que de vs e costum de mar es acostumat de fer.

Del

Del salari: que prenen los cōsols de les parts. Cap. 37.

DEles demandes q̄ son posades dauant los consols, axi de paraula com per scrit: sobre les quals ells donē sentēcia: prenen ab duy los cōsols per lur salaria tres diners de quascuna part per liura, ço es q̄si demanda es posada de cent liures: e los cōsols detei menen per sentēcia: q̄ aquell qui demana cēt liures: nō deu hauer fino vint o no res: de totes les cent liures han tres diners per liura de quascuna part, axi segons mes o menys.

Del salari del iutge deles appellacions. Cap. 38.

LO iutge prē salari de aço: quels consols hauien iutiat: e de ques sera appellat: tres diners per liura de quascuna part: si dauāt lo iutge ve algun fet per appellacio, e no en altra manera.

Si se haura suspita dels consols. Cap. 39.

QVāt lo vn dels consols o abduy en algun fet son recusats per suspitosos p alguna deles parts qui pledeiarā dauāt aquells e les ra hons de suspita seran apparēts han asi acompanyar vn home dela art dela mar: si lo vn es recusat. E si abduy son recusats: hā a si acōpanyar dos bons homens dela dita art de mar ales parts no suspitosos. E ab aq̄sts ensemps fan lurs anātaments e donen sentencies en los affers. E no han mes salari dels dits tres diners p liura p quascuna deles parts, los quals se parteixen entre ells.

De suspita del iutge deles appellacions. Cap. 40.

LO iutge aximeteix si es recusat per suspitos: ha ab si acompanyar vn home dela art dela mar, no suspitos ales parts, e ab aquell lo plet dela appellacio determenar, e lo seu salari ha a partir ab aquell.

Com los consols e lo iutge donē lurs sentencies per les costumes dela mar per consell. Cap. 41.

LEs sentencies que per los dits consols e iutge son donades: se donē per los costumes scrites dela mar, e segons que en diuersos capitols de aquelles es declarat. E la on les costumes e capitols no abstēn: donē se aconsell de promens mercaders e de mar, ço es tota hora a les mes veus del consell, hagut esguart ales persones: qui donē aq̄ll.

De fermansa de dret sobre quals emparas es rebuda Cap. 42.

SObre totes empares fetes per los consols es rebuda fermança de dret. Exceptat sobre empara feta de roba: dela qual roba, ço es de si meteixa sera degut nolit. So brela qual empara ferman ça alguna noy es rebuda:

Pragmatica del Rey en Iuame del iurament de aduocats. Cap. 43.

SApian tots: que nos en Iaume per la gracia de Deu Rey darago de mallorques: e de Valencia, e compte de Barçelona e de Vrgel, E senyor de montpeller, volents prouehir a vtilitat d la ciutat e del regne de Mallorques: stablim per nos e per los nostres per tostemps: que los aduocats iuren sots aquesta forma: yo aytal iur que feelmēt en offici de aduocacio me haure: e nengun plet, lo qual segons ma bona consciencia iniust me parra: no rebre sots aduocacio mia, ne alguna cosa maliciosamēt fare ne dire en negū plet rebut sots ma aduocacio, E si en lo comēçamēt o en lo mig o enla fi del plet ami parra lo plet no iust: axi tantost ho dire a aqll: lo qual defendre, e cōtra mabo na cōsciēcia en res no allegare e en neguna cōuineça nos fera ne fare ab aqll, lo qual aiudare: de neguna certa part dela cosa: de la qual sera pledeiat: esser mia, ne instruire ne informare les parts sino de veritat adir.

Aci acaba lorde iudiciari dela cort dels consols.

De sportades de alenxandria Cap. 45.

ENaxi hom multiplica les quintarades de alexandria: com los mercaders noliegē als senyors de les naus e dels lenys, ço es a dir sportades. Primerament es tengut lo senyor de la nau de portar dos quintars e mig de coto per sporta da fins enla terça part. E si ell volra carregar vltra la terça part sia tengut ala terça part enaxi com ell volria de coto carregar: sia tengut de rebre a,ij. quintars la sportada. Elo quart de pebre. Item encens. Item laca. Item gingebre: qui mun ta.v. quintars per sportada. Item de brasil quatre quintars. Item de oli. iij. quintars. Item de lētidasti: çoes de coses de caxa e de barril. j. quintar per dos quintars al quintar: que es nomenat forsori. Item de canyella. iij. quintars per sportada. Item de coto filat. iij. quintars per sporta da lo quart forsori per esportada. Item. ij. quintars genouins de stopa. Item lixadera. iij. quintars per sportada. Item de porcellanes gobes. xij. quintars per sportada. Item bagadell vj. quintars e mig p sportada. Item de indi gros. iij. quintars e mig forsori per sportada. Itē de sucre encosi. iij. quintars genouins per sportada, o en caxa o en barrils. j. quintar genoui per sporta da. Itē de dents de elefant. vj. quin tars e mig forsori per esportada. Item de lana decapells. iij. quintars lo quart forsori per sportada. Item de alum en lo primer: e enlo segō sol, iij. quintars genouins p sportada, e en laltre sol. ij. quintars e mig.

Aci comencen les bones costumes dela mar. Cap. 46.

Aquests

Quests son los bons stablimēts e les bones costumes q̄son de fet de mar, q̄ los sauis homens qui van per lo mon: oe començaren a donar als nostres antecessors, los quals faerē p los libres dela sauietat deles bones costumes. On daqui auant podē trobar: q̄ deu senyor de nau fer a mercaders e a mariner e a pelegri o a altre home: q̄ vaga enla nau. E encara qual cosa d̄ia fer mercader senyor d̄ nau, e mariner al senyor dela nau o del leny, e pelegri *atrassi. Car pelegri es dit tot home: qui deia donar nolit de la sua persona sens sa mercaderia.

*aaltre

Com patro vol comēçar nau: q̄ deu declarar als p̄soners Cap. 47.

Omençem: cō lo senyor de la nau o del leny començara de fer la nau: e volra fer parts: ell deu dir esser entenent als personers: de quantes parts la fara e de quin grā, e quant haura en pla, e quāt haura en sentina, e quant obrira, e quant haura per carena.

De personer qui no volra o no pora fer la part promesa. Cap. 48.

E Si aço fara entenent lo senyor dela nau als personers: e los personers li prometran de fer part aquella part que li prometra de fer lo personer: aquella li deu attendre. E si lo personer no loy pot atendre, o no volfer: ço queli haura conuengut: lo senyor dela nau o del leny lon pot destrenyer ab la senyoria, o pot manleuar sobre aquella part: que aquell li deuia fer. Façam compte: que ell hi degafer vna setzena, e noy hagues fet compliment sino a mija setzena: e axi podem fer de vna setzena multiplicadamēt d̄ vn quarter: e si ell li deu fer aquella dita part: e nola li fa: lo senyor dela nau o del leny pot empenyorar la part cōplida per fer cōpliment ala part: q̄ li haura conuenguda de fer. E son fet perço aquest capitol: Car aquell qui começa la nau o leny: no la començaria: si sabia que los personers li deguessen fallir, ne ho poguessen fer.

De personer qui mor apres hauer començat o promes de fer part. Cap. 49.

SI algu prometra de fer part a algu en nau o en leny: si aquell quila part haura promesa de fer: morra ans que aquella nau o aquell leny en que haura promesa de fer part: no sera fet ni acabat: los hereus o los detenidors dels bens de aquell qui mort sera: no son tenguts de res a aquell senyor aqui aquell qui mort sera: haura promes de part afer mentre viu era. Si donchs en son testament ell no ho manara, o manat iaquit nou haura. Ans si aquell qui mort sera: hauia donats alguns diners a aquell per raho de la part: que ell hauia promesa de fer ab ell: si los diners seran tants: que bastassen a fornir tota la part: q̄ aquell hauia pro-

promesa de fer:la part aquella deu esser venuda: ans que la nau o leny parteſca o iſca daquell loc: on ſera ſtat fet no cõtraſtant per aqll capitol:qui diu:que nau o leny nos pot vendre ne encantar: tro q̃ haia fet viatge.Per qual raho? perço: Car hom quãt es mort no es tengut de tenir fur ne ley ne coſtuma, ſaluo deute o comãda e de tort:ſil te.En cara per altra raho:perço car al dia que algu mor:aquell dia es partida tota companya que ab alguns hagues,que hom qui mort es: no ha companyo.E ſi per ventura aquells diners q̃ ell haura donats a aquell: no baſtaſſen a alguna part a complir: lo ſenyor dela nau del leny es tengut de cerquar: qui li forneſca aquella part:q̃ aquell qui mort es li haura promeſa de fer.Encara ſia tẽ gut lo dit ſenyor dela nau de retre aquells diners que ell rebuts haura als hereus o als detenidors dels bens de aquell: que los dits diners li dona. Saluo empero: que ſi aquell,qui ſenyor ſera,haura a fer al guna lexa a aquell qui li fornira aquella part: que aquell qui mort es li hauia promeſa de fornir:aquella leixa aytal deu eſſer *abatuda daqlls diners q̃ ell haura rebuts. Empero que tot aço ſia fet: que deſus es dit:menys de tot frau . E per les rahõs deſuſdites ſon fet aqueſt capitol.Ara reſpongã : q̃ la volgues fer: ell no faria tan gran leny , e fer lia menor,ſi ell ſabia: q̃ aquell perſoner hagues poder: q̃ li fallis de res:que conuengutli hagues.

*leuada

Com patro vol fer maior nau q̃ no haura dit als p̃soners. Cap. 50.

ARa parlẽ del ſenyor de la nau o del leny:q̃ començara la nau en forma poca,e dara mes en ſentina e p carena e de pla,e ferla maior lo ters o lo quart o la meytat: abãs q̃ nou haura fet a ſaber als p̃ſoners: ſapies quel perſoner no lines tẽgut de res a crexer:ſino ſolamẽt:axi cõ ell los ho haura fet entenent al començamẽt. E ſi ell la crex deſpuys: lo p̃ſoner hi deu hauer la ſua part: axi be cõ ſi hauia meſa part al creix q̃ li haura fet. Saluãt vna coſa,quel meſtre la faes de maiors meſures, q̃l ſenyor dela nau li hagues dites e empreſes ab los perſoners.Mas ſi lo ſenyor dla nau la volra creixer, ell deu anar a quaſcũ perſoner,e de manar los ne, ia ſi los dits p̃ſoners volran,ques creſcã les parts, e veure los qui ho volrã,e los qui ho cõ traſtarã.Façã ara compte q̃ ſiẽ qua tre e ſis,los ſis vẽçen als quatre, e los deu,vuyt.E per ço p dos o per tres o per quatre o per cinch perſo ners pus ſiẽ los menys, no deu ſtar de creixer la nau . E axi ſon tẽguts los p̃ſoners qui cõtraſtã al ſenyor de la nau de fer la part , q̃ promeſa li haurã,axi cõ la maior *força dls * perſoners farã.E deu aiuſtar ala de mãda tots los perſoners enſemps.

Si patro vol crexer la nau los perſo ners a q̃ li ſon tẽguts.Cap. 51.

SEgons q̃ en lo capitol deſuſdit es cõtẽgut, diu q̃ ſi lo ſenyor dla nau

nau del leny volra creixer aquella nau o aquell leny: q̃ ell ho deu fer a saber e dir a tots los personers. E si tots los personers ho volran: ell la pot crexer, e en aço no ha contrast negu, mas on diu: q̃ si la maior *for ça se acordara q̃ ell la cresca: q̃ ell ho pot fer q̃ per quatre ne per sinc persones no deu star: q̃ nos cresca: mas no diu aq̃lls personers qui aço cōtrastaran: de q̃ li son tenguts: e de que no: e axi pora hi hauer algū cōtrast. E per aquesta raho q̃ contrast algu noy pusca hauer: los no stres antecessors feren aquesta esmena. E diguerē en axi, e declararē q̃ ver es, q̃ la nau o leny se pot crexer, pus la maior *força dels perso ners ho vulla: mas empero es axi at tēdre. q̃ deu esser vist e esguardat lo poder de aq̃lls personers: q cōtrastarā: perço cō per vētura hi haura algūs de aq̃lls qui ho cōtrastarā: q̃ si ells hauiē res mes a bestrer en a q̃lla nau o en aq̃ll leny, sino en axi cō ells ho cōpreguerē al comēçamēt: quāt la nau se comēça: ells ho hauriē a manleuar o baratar, o hau riē a vēdre alguna cosa, q̃ tostēps ne serien *despagats, e seria mal fet, per q̃ en cara algū home qui fa part en nau o en leny: fa ho algunes vegades per grā amistad q̃ hau ra ab aq̃ll, qui la nau o leny volra fer mes q̃ per sperāça de guany: q̃ ell nesper hauer. E per aq̃sta raho seria mal fet, q̃ aq̃ll hi fos damnificat. E per les rahōs desus dites los nostres antichs qui primers anarē per lo mō, veren e conegueren: que mal seria fet. E per ço digueren e declararē q̃ si algun personer de a q̃lls qui contrastarā: q̃ la nau o lo leny nos cresca p oo poder: si hau ran promes de fer vna octaua: que noy siē tēguts de fer mes d̃ vna set zena, e lo senyor dela nau nols pus ca d̃ res *als forçar: per q̃ car culpa es del senyor dela nau o d̃l leny: cō aq̃ll no li attē tot ço q̃ li hauia pro mes, per ço car ell crex la nau ol leny mēys del voler dells. E per a q̃sta raho lo senyor della o del leny nols pot destrēyer. E axi lo senyor dela nau deu cercar altres p̄soners: q̃ li facē cōplimēt a aq̃lles parts, q̃ aq̃lls no li porā cūplir. E encara si faerē grā gracia als senyors de les naus e dels lenys cō del tot no ab soluerē dits personers, mas faerē ho per ço q̃ls senyors de les naus e dels lēys no fossen del tot desfets, q̃ gēs pas no es rao q̃ negu puixa ni deia hauer poder en los bēs dal truy; sino a tāt cō aq̃ll de qui serā li volra donar: empero si aq̃lls perso ners qui ho cōtrastarā sera la me nor partida, e serā apoderats, e hau rā poder de cōplir aq̃lla part: q̃ pro mesa haurā d̃ fer sens lur dā lo se nyor d̃ la nau o d̃l lēy aqui prome sa la haurā de fer: los ne pot destre nyer: tot en axi cō en lo capitol de sus es ia esclarit e certificat, q̃ en to tes coses es raho: q̃ la maior *força so apoderee e sen ho porte. E per les rahōs desus dites tot senyor d̃ nau o d̃ leyn deu guardar, e fer d̃ guisa, cō ha en cor d̃ fer nau o leny q̃ o fa ça: e o emprēga en guisa e en mane ra ab

* part
* part
* maldits
* altres
* part

ab aquells, que part hi prometran de fer:que entre ell ni ells no puga hauer algun contrast per alguna rao.E per los esclarimēts desusdits fonch feta aquesta esmena.

De mestre daixa si creixera les me sures. Cap. 52.

SI algū mestre daxa fara maiors mesures:quel senyor de la nau no haura empres ab ell : de tota la messio del creximét dela obra deu pagar la meytat: e perdre ioguer daytāts jornals:com hi obrara. En cara lo mestre daxa es tēgut de dir a quascun persone totes les mesures:les quals haura empreses ab lo senyor de la nau.E encara los es tē gut de dir:quina obra fa:si es fort: o si es febla.

De mestre daixa e calefat aq̄ son tenguts al patro el patro a ells Capitol. 53.

SI mestre daixa o calafats obraran ab algū senyor de nau o de leny ells son tenguts de fer bona obra e estable: e en res no deuen flaqueiar.E si los mestres daxa e los calafats fan bona obra:e q̄ sien me stres,e que aquella obra o maior e millor fossen sufficients de fer e de tenir en lur poder: si lo senyor de la nau o del leny,que la obra los haura mesa en poder,e ab volūtat dell metex la hauran emparada e començada,e stant en la obra haura algun desgrat dels sobredits me stres:los dits mestres faent be e deligentment to: ço que ala obra per tany: e lo senyor de la nau los ne volra gitar per lo desgrat:q̄ per vē tura dells haura:o per ventura trobara altres:qui la farien per millor mercat : lo senyor de la nau o del leny nols ne pot gitar:ni ells no la poden iaquir:pusque ells auran començada aquella obra:fins que sia acabada. Pus aquells mestres sien bons e sufficients de aquella obra a fer.E encara de molt millor e maior que aquella no es.E si lo senyor de la nau los ne gitara: pusque ells sien bons e sufficients,e faran be e deligentment tot ço que a aquella obra pertanga:negū mestre dai xa ni negun calafat nos deu metre en aquella obra a fer: si donchs lo senyor dela nau o del leny no sen auenia,o no. sen era euengut ab aquells mestres: qui la obra haurien comēçada: e gens aquells nos sen deuen moure per la paraula del senyor de la nau o leny,ans ho deuen fadigar a aquells mestres: qui aquella obra hruran començada, e si ells los ho atorgan ,e ho renunciaa: la donchs ells poden emparar de fer e de obrar en aquella obra,e abans no:car si abās que ells no haguessen haguda fadiga de ells hi obrauen:farien semblant:q̄ ells qui aço començariē de fer:haguessen desalt e menyspreu de aquells mestres qui aquella obra haurien començada e fessen encara mes fa rien semblāt: ques *altassen de tre ball:per ço quascu se deu guardar de mal e de treball tot aytant com pot,car de male de poch na hom assau. *leuassē

* massa * assau. E aytàbe lo senyor dla nau o del lèy se deu guardar de fer desplaers a aqlls mestres: q ell metex haura hagut, e ab sa volūtad haurà començada la sua obra, pusq ells facen be e diligētment: ço q pertany aquella obra: e axi deulals leixar acabar. Mas empero si aquells mestres daixa o calafats qui haurà començat la obra de fer: no seran sufficients: qells la sapien fer lo senyor dela nau los ne potgitar e metre en poder daltres mestres: qui sapiē fer aquella obra sua. E aquells mestres qui la obra sabrā fer: no son tēguts d demanar paraula a aqlls mestres: qui aqlla obra hauiē començada pus q ells no la sabian fer ne sabiē exirne a cap. Ans son tēguts aqlls quis farā mestres daixa o calafats: quis emparan de alguna obra fer: e nola sabrā fer: sino q enganā les gēts: de fer esmena a aquell: de qui aqlla obra sera, de tota la mesio e de tot lo dā: q per culpa dells haura sostēgut. Empero tot mestre daixa e tot calafat se guart es deu guardar: e quina obra fara ne quina no, q si p culpa dela obra que ell haura feta: lo senyor dela nau o del lèy haura a fer esmena als mercaders, on sostādra algū dā, los sobredits mestres qui aquella mala obra haurā feta, son tēguts de rembre e de esmenar aquella esmena: que lo senyor dela nau haura haguda a fer als dits mercaders, e en cara tot lo dā, quel senyor dela nau ne haura sostēgut per culpa dela falsa obra q los dits mestres li haurā feta. E si aquells mestres no haurā de que pagar deuen esser presos e mesos en poder dela senyoria, e star tāt, tro q haiē satisfet e entregat al senyor dela nau tot lo dāq per culpa dells haura sostēgut, que axi lin son tenguts, com si lo y hauien * emblat o tret dela casa enganosament. E lo senyor dela nau es tengut donar a quascun mestre, qui en la sua obra obrara p quascū iorn tres diners p pa, e p. beure, e encara lo loguer, q ab ells empendra, si dōchs los dits mestres noli volen fer gracia, quel sperassen del vn dissapte al altre. E aço es voluntat dels mestres, si ho farā o no, ql senyor dela nau o del lèy nols ne pot destrēyer ne forçar sino tāsolament a lur voluntat. E si los mestres obrarā ab lo senyor dela nau * acosiment, que algun preu no haura entre ells lo senyor dela nau los es tengut de donar tot aytant com altres mestres pendrā en altres obres, e segons quel temps sera, e segons lestamēt dela terra. Per que tot mestre daixa e tot calafat sia que faça obra * ascar, sia que faça a iornals: se deu guardar: que faça bona obra e estable, perço que la pena q desus es dita: noli pogues desus venir. E son fet perço aquest capitol: car molt mestre daixa e mòlt calafat faria molta mala obra si ell sabia: que ell non hagues a sostenir neguū treball ne negun dan e perço es imposada la pena: que desus es dita: perque quascu se guart, e ia quina obra fara, ne quina no.

* robar

* cabimēt ho discreciō

* seura, da o preu fet

De meſtre daixa o calafat: qui fara obra a ſcar. Cap. 54.

SI algũ meſtre daixa o calafat pẽdra o fara alguna obra a ſcar: ell es tẽgut de pagar a tots los meſtres q̃ ab ell obrarã en aq̃lla obra la qual ell haura preſa a ſcar, e promeſa de fer a aq̃ll de qui ſera. E ſi aq̃lls meſtres q̃ ab ell obrarã: no ſabẽ: q̃ ell faça aq̃lla obra a ſcar, lo ſenyor dela obra los ho deu dir e demoſtrar: pço q̃ ſi aquell meſtre era baratador o traſagador o q̃ no hagues de q̃ pagar: aq̃lls meſtres qui ab ell hauriẽ obrat, no ſiẽ enganats, no ſabent q̃ ell faça aq̃lla obra a ſcar. E ſi lo ſenyor d̃la obra nols ho diu o demoſtra: cõ ells comẽçen a obrar en aq̃lla ſua obra: ſi aquell meſtre q̃ la obra fara a ſcar: nols volra pagar, o no haura de q̃ aq̃lls meſtres qui ab ell haurã obrat en aq̃lla obra: ſen podẽ tornar e emparar aq̃lla obra: q̃ ells feta haurã, e aq̃lla obra deu ſtar tant emparada: tro q̃ aq̃lls meſtres ſien ſatisfets de tots lurs maltrets: e encara d̃ tot dã e d̃ tot * deſtric e d̃ tota meſsio q̃ ells ſufferta hauran. Empero ſi lo ſenyor de qui aq̃lla obra fa: los haura dit e demoſtrat: q̃ aq̃ll meſtre li fa aquella ſua obra a ſcar, e ells ho hauran entes pag los aq̃ll meſtre o nols pag, aq̃lls ſobre dits meſtres no podẽ ni deuẽ emparar aq̃lla obra q̃ feta haurã, pus q̃l ſenyor dela obra los ho haura dit: com ells comẽçẽ a obrar que ell a ſcar fa fer aquella obra. Empero ſil ſenyor dela obra dira a aquells meſtres: que penſen de obrar: que ell los pagara be e pla tots lurs mal trets, e hi obrarã en fe del ſenyor dela obra, e per les paraules, q̃ ell los haura dites, ſi ell ha ia pagat aquell meſtre de tot ço que promes li haura, o no ſia pagat, ſi ell meſtre oo pagara aquells meſtres, o no haura, de q̃ puſca pagar, lo ſenynor dela obra los es tengut de pagar, pço com promes los ho haura ſia q̃ ell tẽga daquell meſtre alguna coſa o no, que meſter es que aquells meſtres ſien pagats perço com en fe del ſenyor hi hauran obrat e pço car ell los promes de pagar q̃ ſi ell peruẽtura promes nols ho hagues: los ſobredits meſtres no haguerẽ obrat, e haguerẽ fet de lur prou en altra part, perq̃ tot ſenyor de obra, ſia q̃ la faça fer a ſcar o a iornals, ſe guart, o prometra o q̃ no: q̃ meſter es, q̃ tot ço prometra q̃ ho attenga vulla o no. E ſi los meſtres daxa o calafat qui faran obrar a ſcar, e empendran al ſenyor, de qui la obra ſera, que ells la liuraran feta a dia cert, o a tẽps ſabut e entre ells haura poſada o meſa pena certa, ſi los dits meſtres no haurã acabada aq̃lla obra axi cõ promes haurã, lo ſenyor dela obra los pot demanar la pena, q̃ entre ell e los dits meſtres meſa y poſada ſera e ells dits meſtres ſon tẽguts de donar aq̃lla menys de tot cõtraſt. E ſi entre ells pena alguna meſa ne poſada no ſera los dits meſtres ſon tẽguts de donar al ſenyor dela obra tot dã e tot deſtrich e tota meſsio: que

* deſatent

que ell ne haura feta, ne fara. E deu ne esser cregut pson sagramet. Empero es axi a entendre: q̄ fos fet aquell destrich p culpa e per negligencia dels sobreditsmestres. E sip culpa e per negligencia no sera fet aquell dā o aq̄ll destrich: no es rao: q̄ ells ho dejan esmenar, ne encara la pena si posada hi sera: pagar pus per culpa dells no sera fet pço car ales vegades vey empatxament de deu o de senyoria, e axi a empatxa mēt de deu o d̄ senyoria no pot al gu * als dir ne cōtrastar, ne es rao q̄ ho pusca. Empero si lo senyor de la obra no entēdra de fer les pagas: axi cō ab los mestres empres haura: en haurā a fer mesio: on sostēdrā algū dā: tot en axi es tēgut e obligat lo senyor dela obra als sobre dits mestres: com los mestres son a ell, e axi semblātment quesia rao e egualtat.

* alre

De perśoner qui vol vendre la part que te enla nau Cap. 55.

ENcara deu hō saber: q̄ si algū personer volra vēdra la part: q̄ haura començada de fer en la nau: ell ho deu fer asabar al sēyor d̄ la nau, e tot en aquella guisa es ten gut fer laltre, e si lo senyor dela nau no vol: que hi entre: noy pot entrar: entro que la nau haia fet viatge perço es entendre, q̄ aquell qui la cōpraria: lon poria gitar p maluolença. E per aq̄sta rao no poden fer encātar los personers ab lo senyor dela nau: entro q̄ la nau haia fet viatge. E quant la nau haia fet viatge: ellas pot encātar del personer al senyor, e del senyor al personer. Empero lo pson̄er deu donar al senyor de la nau auātatge de donar e de pēdre, e sia en volūtat del senyor de la nau de dar o de pēdre: si donchs encant publich noy haura. E perço fon fet aquest capitol: car lo senyor d̄la nau hi haura mol ta fatiga, e molt maltret, e haura començada la nau: que si ell no fos: no fora feta.

De nau com se pot es deu encantar entre lo senyor e los personers. Capitol. 56.

SEgōs q̄ diu e demostra en lo capitol desusdit: q̄ nau o lēy nos pot encātar tro ha ia fet viatge, e es ver ab q̄ sia nau o lēy q̄ de nou se faça o q̄ algu la hagues cōprada ab volūtat e sabuda de tots los psoners o d̄lamaior par tida: e la on diu, q̄l psoner deu donar auātatge al senyor dela nau o d̄l lēy de donar o de pēdre, si don chs encāt publich noy haura, axi meteix se deu seguir e entēdre per ço cō no es ne seria iusta rao, q̄ si hi hauia vn pson̄er o dos, qui p leugeria de lur seny, o p sobergaria d̄ lur moneda q̄ ells haguessen, deian ne pusqn aportar algū senyor de nau o de leny en q̄ ells haguessen alguna part, a encāt publich, si dōchs lo dit senyor dela nau o leny nos volra, es rao, q̄ nos deia fer perq̄ perço car a les vegades la maior * força dels senyors deles naus o dels lenys * part

lenys han afer algunes messions:q̄ no volen metre en compte als per soners ꝑ hauer gracia della e perço car ells hā fe:q̄ pusquē ablos dits ꝑ soners guanyar en moltes de guises e en moltes d̄maneres:les quals no cal ara dir ne recapitular,e puētura algunes vegades los dits senyors deles naus o dels lenys han a fornir enla nau o en lo leny q̄ ells fan fer:mes parts: que ells no cuyden fer:com la dita nau o leny començen,e axi los dits senyors deles naus o dels lenys son * esmesos q̄ ells no hā diners: ne haurā de què pusquē hauer ales vegades. Encara ꝑ altra rao perço car lo dit senyor dela nau o del leny hi haura molta fadiga haguda, e molt mal tret, e molt treball e molta ancia, e molt affany: perq̄ no feria ne es rao: q̄ ꝑ fellonia:que vn ꝑsoner o dos o per desgrat q̄ ells haguessen del dit senyor dela nau o del lēy:lo poguessen aportar a encāt publich, que segons les raons desusdites tota via lon poriē gitar a grāmenyscap del meteix e axi lo dit senyor dela nau ó del leny romādria desfet o gran res cōsumat del seu, e los dits ꝑsoners rao q̄ vn personer ne dos nol pusquē portar a encant publich: si nou volra lo dit senyor d̄la nau per les raons desusdites. Empero si cō la dita nau o leny haura fet viatge: axi cō desus es dit:si tots los personers o la maior partida volrā encātar o apportar a encāt la dita nau o lēy al dit senyor:ells ho poden fer q̄ lo senyor desusdit no pot ni deu enres cōtrastar. Si dōcbs entre lo dit senyor e los dits ꝑsoners alguna cōuinença o promissio no sera stada feta. E si la dita cōuinença o promissio desusdita entre ells feta no sera:la dita nau o leny se deu es pot encātar. Es a entēdre:q̄ los dits personers hā poder de destreyer o de fer destrenyer ala senyoria al senyor dela nau de fer lo dit encant publich perço car segōs dret e rao e egualtat e costuma de qualseuulla cosa q̄ sia fet o mogut algū cōtrast:tota via apo dera e deu esser seguit tot ço:q̄ la maior partida o força volra,e allo se deu seguir, e als no. E axi si tots los ꝑsoners o la maior partida o força volra encantar ab lo dit senyor dela nau o del lēy: lo dit senyor d̄la nau o del lēy deu fer encāt ab los dits personers en aq̄staguisa:q̄ qui mes hi dara: aq̄ll lo deu hauer. Mas empero si tots los personers o la maior partida dels ꝑsoners no encātarā o no volrā encātar: lo dit senyor dela nau no es tēgut de encātar ab aq̄lls personers: si ell nos volra Saluo en aytāt empero q̄ si vn ꝑsoner o dos o tres vo lē encātar o apportar a encāt al dit senyor dela nau o lēy: los dits ꝑsoners o ꝑsoner hā e deuē dir al dit senyor dela nau o lēy:o vos nos dats a rao daytant deles nostres parts o nos darem a vos a rao daytant deles vostres. E daço desusdit podē forçar los dits personers al dit senyor dela nau o leny: vulla lo dit senyor dela nau o leny o no. E axi lo

* ente- sos.

lo dit senyor dela nau ha auãtatge de dar o de pendre. Salues empero totes cõuinençes o promissiós o manaments fets entre ells en totes coses. E en axi lo dit senyor dela nau o leny pot forçar als dits persóners en totes aytãtes guises o maneres com los dits persóners podẽ e deuen forçar al dit senyor dela nau Empero si entre lo dit senyor dela nau e los dits personers encãt publich se fara, encant publich no ha ne deu hauer senyoria neguna, que tots deuen ser personers simples, si donchs entre ells no haura alguna conuinença empresa que algu dells hi deia hauer algun honrament o alguna senyoria. Empero si com ells volran encantar: entre ells empendrã: q̃ sia donat algũ auantatge a aquell qui primer dira li deu esser dat. E si entre ells alguna conuinença per rao del auantatge desusdit feta ne empresa no sera: lo vn no es tengut de donar al altre lo dit auantatge: si nos volra. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

Lescriua com deu esser mes e del iurament e dela feeltat de aquell e dela pena del cõtrafaent

Capitol. 57.

LO senyor dela nau pot metre scriua en la nau ab consentimẽt dels personers. Saluo q̃ no sia son parent. E deu lo fer iurar ab testimoni dls mariners e dls mercaders e dels psoners si en loch ne sera: q̃ si a suau e feel axi be al mercader cõ al senyor dela nau, e a mariners e a pelegrins e a tota persona: que vaia en nau, e que tenga lo cartolari, e q̃ noy scriua res sino lo ver e ço que ou de quascuna deles parts, e ell q̃ do dret aquascuna. E si lo cartolari hauia tengut algũ hom menys del scriua: no sera cregut res quey fos scrit. E si lescriua scriuia: ço q̃ no degues: deu pdre lo puny dret e deu esser marcat al frõt ab ferro calt, e deu pdre tot quãt haia, axi be si ell ho scriuia cõ si altre ho hauia scrit.

Del poder e del carrech del scriua.

Cap. 58.

LEscriua ha aytal poder: q̃l senyor dela nau no deu res carregar ala nau sino en presencia del scriua, ni nengun mariner no deu leuar roba ne gitar en terra ne desestibar mẽys de sabuda del scriua. E si res se pert en la nau: ço es asaber bala o farcell o altra mercaderia o alguna altra roba q̃ scriua haia scrita: o sia stat al carregar: lescriua la deu pagar, e si lescriua no ha de que pagar: deu ho pagar la nau: sin sabia esser venuda saluat lo loguer als mariners, e lescriua pot comprar e vendre totes coses cõ es a saber ferramenta o viãda o * sagoles e tot aparellamẽt de nau mẽys de sabuda del senyor dla nau empero de exarcia deu hò fera saber al senyor dela nau, e lo senyor dela nau als personers qui iran ab ell. E si ells nou volrã: lo senyor dela nau ho pot ben cõprar: pus q̃ sia necessari ala nau.

*xarxia

De custodia del cartolari. Cap. 59.

EN cara lo senyor dela nau deu fer iurar lescriua, que ell no dorma en terra menys deles claus de la caxa, en q̄ sera lo cartolari, e neguna vegada no iaquesca la sua caxa oberta: en que tendra lo cartolari fots la pena desusdita.

Porrogatiues de patro e de scriua e de personer. E dela fe e creença que es donada al cartolari. Capitol. 60.

TOta la messio axi cō de menjar e de baure deu pagar la nau al senyor e al scriua, een cara deu mes pagar al scriua sabatestinta e paper e pergami. E lo senyor d̄la nau deu pendre aytal loguer com vn delsal tres notxers: qui yā en la nau, e aytātes deportades com de loguer ala forma del loguer e deu loy donar lescriua e scriure axi be com delsal tres: qui seran mariners. E si algun personer ira ab ell en la nau: ell deu fer iurar lo notxer: qui li diga veritat: ia que pot affanyar aquell personer, e ell q̄ li do allo. E si lo senyor lo volra millorar de res: que ho pot fer. E si lescriua va * acosiment: ell li deu donar de loguer axi cō a vn proer dels cominals: que y sien. E si lo senyor lo volra millorar: q̄ ho pot fer. Lo senyor dela nau pot tota via demanar de cōpte al scriua: sia parēt seu o altre, mas senyor de nau no y pot parēt metre seu p̄ scriua sino es ab voluntat dels personers o dels mercaders. E si algun scriua hauia estat en * blasme de alguna scriuania o d̄ algun furt: q̄ hagues fet: no pot leuar tal scriua parēt seu ne altre. Encara mes scriua es tengut de dar cōpte als p̄soners tota via: q̄ ells lō demanen: si q̄ fos exit dela scriuania, o q̄ fos en la nau encara. Mes es tēgut a quascu p̄soner de retre cōpte de tot ço q̄ haura rebut de nolit e despes e venut e cōprar. E lescriua pot pēdre d̄ quascun mercader penyora: q̄ be li vale ga lo nolit e les aueries axi be dels p̄soners cō dels altres e d̄ pelegrins e d̄ mariners e de tota p̄sona q̄ deia donar nolit o aueries. E deue se donar los loguers e les aueries en presentia del cartolari dela nau. Cartolari es mes cregut q̄ carta, car la carta se pot reuocar: e lo cartolari no. E tot ço que es en lo cartolari mes deuesser cregut e tēgut: ab q̄ la nau tenga prois en terra, o lescriua sia en terra: que ho scriua.

* cabimēto dil cretio

* infamia

De que es tengut senyor de nau a mercader e a pelegri Cap. 61.

SI tu vols saber: de que es tēgut lo senyor dela nau o del lēy als mercaders, açi ho pots saber. Lo senyor dela nau es tengut de saluar e de guardar als mercaders e als pelegrins e a tota persona: q̄ vaia en la sua nau axi be al menor com al maior, e de ajudar contra tots homēs de son poder, e tenir los * nech cōtra cossaris e cōtra tots p̄sones qui mal los volguesse fer. En cara es tēgut lo sēyor d̄la nau d̄ tenir * nech tota la lur roba e lur hauer e de saluar

* secrets o amagats

* secreta

uar e de guardar axi com desus es dit, en cara q̄ deu fer iurar lo notxer e les * panesos els personers
* côceslles de popa
els mariners e tots aq̄lls quiy iran e hi seran, e tots aquells qui pēdrā loguer dela nau: q̄ aiuden a saluar e guardar los mercaders e los lurs hauers, e d̄ tots aq̄lls: qui en la nau irā de lur poder, encara mes q̄ nols des cobrē ne fassen * rasa ne ladronici ni baralla cōtra algu daq̄lls, qui de sus son dits. Encara mes, q̄ no traguē ne metē res en la nau sens sabuda del scriua o d̄l notxer, ne metre ne traure de nit ne de dia: quell notxer ol guardia nou sabes.
* rahôs

Del sagrament que deu fer lo notxer. Cap. 62.

ENcara mes deu fer iurar lo notxer p aquella rao: q̄ haurā iurat los mariners, e mes encara: q̄ ell diga veritat als mercaders d̄ tot ço q̄ ells li demanarā, e q̄ no isca d̄ port ney entre sens volūtat dels mercaders, mas lo notxer ha poder de tots altres coses a fer ab cōsell dels *panesos d̄ tallar arbres e tolre d̄ veles e iunyir avelese d̄pēdre vna volta eō fer tot ço q̄ ptany ala nau. Sal uāt empero: q̄ ell sia sufficiēt a notxer q̄ sapia cōpassar e tallar veles, e stibar a trau, e donar * lats e conexer la volta: ab q̄ guāyara ab sō cōtrari. E si aço no sab fer e ha en la nau * panes o proer: quiu sapia fer: aq̄ll ootxer deu esser cassat de aq̄ll loch e mes aq̄ll * panes o aq̄ll pro er, e si lo dit notxer ho sab fer: tot ço q̄ hō li ha cōuegut: li deu hō ob
* côceslles de popa
*costats
* côceslles de popa
* côcelles de popa

seruar e tenir. E si lo senyor d̄la nau lō volra gitar p maluoleça: e lo not xer sera pagat de son loguer: ell sen pora anar. E si pagat no es: lo senyor d̄la nau lo deu pagar. E si aço q̄ cōuengut haura: axi cō desus en aq̄st capitol es scrit: no sab fer ne pot attēdre: tot dā e totamesio q̄n fara nē sostēdra la nau: aq̄ll notxer ho deu de tot pagar, elo notxer no deu iaure despullat: q̄ sia sa, e deuaiudar a ormeiar a saluamēt la nau. E fer al pus prest q̄ pusca lo seruey d̄la nau, e si tot ho pot fer: noy deu metre terme, e deu se tenir ab lealtat axi be ab los mercaders cō ab lo senyor dela nau e ab mariners e ab pelegrins e ab tots comunamēt

De hauer qui prenga dan per mal stibar o per altra negligencia. Capitol. 63.

SEnyor de nau ne notxer no deu stibar ne deu fer stibar en vere ne stibar nengun fax que hō tema ne bala ne fat cell: que damnatge hi prengues: pres darbres ne de timonera ne de sentina ne de porta ne de negun altre loch: on mal pogues pendre. Encara lo senyor es tengut de moltes altres coses als mercaders. Hauer qui sia mes en nau sis banya per cuberta o per murada o per arbres o per sentina o per timoneres o per ambrunals o per porta o p metre en loch dub tos o p poch crostā, car lo senyor deu esmenar tot lo dan, quel mercader pendra en aquell hauer, quis sera bāyat ab quel senyor dela nau hi

hi baſt e ſi noy baſta: deu ſen vẽdre la nau: q̃ perſoner ni preſtador nõ pot res hauer, ſaluo los mariners: qui no perden lurs loguers.

De roba banyada. Capitol 64.

ROba que ſera trobada banyada en nau o en leny e ſera banyada per aygua de cuberta o per murades o en cara p fallida de croſtan: lo ſenyor dela nau o del leny deu ſoſtenir tot lo damnatge. E ſis banya per aygua del pla que la nau o lo leny faça: e ſia ſufficientmẽt encroſtamada: e per murada ne per cuberta no faça aygua: lo ſenyor dela nau no ſia tengut de res eſmenar.

Declaracio del precedent. Cap. 65.

DIt es eſclarit e certificat lo capitol duſuſdit: q̃ ſi nau o leny fara aygua per murades o per cuberta: que aquella roba que per aygua de murades o de cuberta ſe banyara es guaſtara quel ſenyor dela nau es tengut de eſmenar als mercaders de qui aquella roba ſera tot lo dan: que ells ne pendran ne ſoſtẽdran. Es entendre: que ſi la nau o lo leny correra e ſoſtendra tan gran fortuna de mal temps: que li fara gitar la ſtopa deles murades o dela cuberta: e ſi per aqueſta rao que de ſus es dita: la roba que en la nau o en lo leny ſera: ſe banyara os guaſtara: lo ſenyor del leny o dela nau no es tengut de alguna eſmena afer a aquells mercaders: de qui aquella roba banyada o gaſtada ſera pus no es fet per ſa culpa. E fon fet perço aqueſt capitol: car a empediment de Deu ne de mar ne de vent ne de ſenyoria negu no pot res dir ni contraſtar. E per aquella rao metexa nau o leny qui per fortuna de mal temps perdra alguna exarcia: axi com ſon timõs o timoneres o arbres o antenes o veles o alguna altra exarcia: e per raho de qualque ſia exarcia: q̃ la nau o leny per fortuna de mal temps perdra: en la nau o en leny ſe banyara es guaſtara alguna roba: lo ſenyor de la nau non ſia tengut de eſmena a fer puſque per ſa culpa nos ſera banyada ne guaſtada.

Encara mes de fet de roba banyada o guaſtada. Cap. 66.

SEgons que deſus es dit: eſclarex nau o leny que fara aygua per murades o per cuberta: per qual raho es abſolt lo ſenyor dela nau o del leny: que no es tengut de eſmena a fer de roba: que ſi bany, o que ſi guaſt per banyadura. E en aqueſta eſmena los noſtres anteceſſors volgueren eſclarir: ço que diu leny qui fara aygua per pla ſol que ſia ſufficientment encroſtamat: lo ſenyor dela nau o del lẽy no ſia tẽgut de eſmena a fer de roba: q̃ per aygua de pla ſera banyada. Volem eſclarir: ço que diu, ſufficientment encroſtamat: com deu eſſer entes, perço que entre los ſenyors deles naus o dels lenys e los mercaders no puſca hauer algun cõtraſt. Departirem ho enaxi: que tota nau o

tot

tot lenyen que lo crostam sera pus alt que lo paramijal, o que. sia par a par del paramijal, e que sia per tota la nau o per tot lo leny spes, e p tot cominal tro sus ales scoes: per aygua quẽ faça per lo pla: no sia tengut de roba: que si bany o que si guast: de esmena afer lo senyor de la nau o del leny als mercaders: de qui sera aqlla roba banyada o guastada. Per qual raho? perço car com los mercaders noliciaran aquella nau o aquell leny: guardassen ho: si era aygua der o no, e perço cõ sells veren e conegueren: que aquella nau o aquell leny, que ells noliciaran: sera aygua per lo pla: si nou diguerẽ al senyor, de qui era: ell nols es de res tengut. Empero si los dits mercaders lo y digueren o lo y ferẽ entenent: qualque cosa o qual que promisio que ells los faes: aquella es menester, que ell los attena. Empero si lo costram sera res pus bax que lo paramijal, si la nau o lo leny fara aygua per lo pla, lo senyor de la nau o del leny es tengut de tota roba esmenar que per aygua depla sia banyada o guastada per qual q̃ rao, perço que iatsia aço quel para mijal hi sia mes e posat p tenir fort o per dar enfortiment ala nau o al leny axi be hi es posat per lo crostam, que vega par apar dell. E per raons desusdites feren aquesta esmena e aquest esclariment los nostres antecessors, per rao q̃ cõtrast no pusca hauer entre los mercaders, e los bons homens: qui van per la mar; qui son senyors deles naus o dels lenys.

De roba quis gasta per rates, o altrament se pert. Cap. 67.

SI hauer sera gastat per rates en la nau, e no ha gat en la nau, lo senyor dela nau sera tengut de esmenar. Hauer qui mes sia en la nau e sia escrit en cap breu, sis pert enla nau stant lo senyor dela nau deu esmenar aquells hauers.

De hauer gastat per rates per no hauer gat en nau. Cap. 68.

SI hauer sera gastat per rates e q̃ en la nau no haia gat, lo senyor lo deu esmenar, mas no declara, si enla nau haura gats en aquell loch on la dita nau stibara, e cõ de aqui seran parttis los dits gats morran o seran morts e rates haurã gastat algun hauer: ans que sien en loch, q̃ gats pusquen hauer. Si lo senyor dela nau comprara gats e metra tã tost, com en lo loch sera, q̃n troba ra a vendre o adonar, o en qualque manera enla nau los metra no sia tẽ gut de restituir los dans desusdits pus en culpa dll no sera esdeuẽgut.

Si roba pendra dan per esser stiba da en vert. Cap. 69.

EN cara si lo senyor dela nau fara metre res encant, que es en tendre en vert, tot lo damnatge q̃ sia pagat.

Com deu esser set sol. Cap. 70

Senyor de nau o deleny no deu fer de hauer de algun hom mercader sol, ha hauer daltre mercader. E si ho fa e lauer qui es sol: pendra dan per laltre que va desus : lo senyor dela nau es tengut de restituir lo dan.

Declaracio del capitol precedent Cap.71.

Segons que en lo capitol desusdit diu, senyor de nau o deleny no deu fer de hauer del vn mercader sol. E si ho fa ell hauer qui al sol sera: pendra dan: ell es tengut del tot esmenar Mas pas no diu: ne de mostra: ne esclarex: com deu esser entes, ne cō no, ne per qual rao. E p la rao desusdita, e perço que entre los mercaders ells senyors deles naus no pusca hauer algun cōtrast: los nostres antecessors, qui primeramentanaren e comen çaren anar per lo mon: aq̃sta esmena volguerē esclarir en axi. Que sils mercaders qui en la nau o leny metran roba: si tots o partida hauran roba de pes: si lo senyor dela nau fara sol tan solament dela roba del vn mercader ala roba dels altres: si aquella roba, de que ell haura fet sol : axi com es dit: pendra algun dan ell es tengut de tot a restituir, mas empero si en la nau no haura roba de pes sino tāsolamēt de vn mercader: que tota la roba dels altres mercaders sera d̄ bolū: si aquella roba que en lo sol iusa sera mesa: pendra algun dan ab aquella nau o leny si es sufficientment encrostamat, e q̄ no façi aygua per cubertes ni p murades ell no es tengut de alguna esmena afer. En cara mes perço car es rao, E es tostemps stat acostumat: que tota via deu esser fet lo sol iusa dela roba del pes, perq̄ per donar millor regiment ala nau o al leny, que reues seria e cosa perillosa qui metia la cosa del ambolum al sol iusa e la roba del pes al sol sobira, perq̄ met hom la nau o lo leny en iuy de perdre, perço car nos poria regir. Empero si tots los mercaders o partida hi metran roba de pes: lo senyor dela nau o del leny deu metre e fer metre de tots cominalmēt en lo sol iusa, perço que dā no lin pusca venir, axi cō desus dit es. E per les raōs desusdites feren aquesta esmena e aquest declarament los nostres antecessors: per ço que contrast ne treball ne mal no pusca hauer ne esser entre los senyors deles naus o dels lenys e los mercaders: qui van per lo mon.

De roba quis banyara al carregar o descarregar. Cap 72.

Masfi vols saber: que vn farcell o vna bala o altre hauer se banya al carregar o al descarregar: lo senyor ne la nau nō es tegut. Tots los damnatges que son damūt dits es diran als capitols de mar que paga la nau: lo senyor hi met sa part quascun personer per si car tot ho paga la nau.

Del carregar e descarregar les robes. Cap. 73.

En

ENcara deuets saber q̃ lo senyor dela nau deu fer carregar la roba e descarregar: si abel ho emprenen los mercaders, e si no ho ha p cõuinença: los mercaders se deuẽ posar, axi es entendre: q̃ sieen loch agrest: ab los mariners de carregar e descarregar.

A que son tenguts o no tenguts los mariners en lo carregar. Cap. 74.

MAs los mariners son tenguts de pendre lo hauer ala porta. E de stibar lo no son tenguts: si lo senyor dela nau non ha promes als mercaders, e si promes ho ha: puys lo senyor dela nau ha sen apofar ab los mariners si los mariners se volen, mas si lo senyor del leny es en loch agrest: e ells no trobẽ bastaix o homens: quiu facen per diners: los mariners son tenguts de carregar e descarregar. E deuen esser pagats axi com lo notxer conexera q̃ pertanya a aquells q̃ hauran carregat o descarregat. E aquest capitol fon fet: per ço q̃l senyor dela nau non pogues perdre son viatge, nẽ los mercaders. Mas si homẽs hi ha qui carreguen e descarreguen per moneda noy son tenguts los mariners.

De stibadors, e de vitualla q̃l mercader metra en nau. Cap. 75.

ENcara es tengut lo senyor als mercaders de donar homens: q̃ sapien la nau stibar: si la nau stiba a trau, e los mercaders deuen los pagar e lo senyor dela nau es tengut al mercader de aportar li la sua roba caxes vianda de menjar tanta: q̃ sia bastant al mercader. Mas si lo mercader volia metre vianda per reuendre o altres coses en la companya, o hom per ell: deu ne donar nolits ala nau.

Com lo mercader deu hauer plaça en nau. Cap. 76.

LO senyor dela nau deu donar plaçes als mercaders, e lo notxer deu fer venir lo mercader el scriua, e aq̃ll qui mes del nolit dara deu millor plaça hauer.

De plaça desferra e seruicials del mercader. Cap. 77.

SEnyor de nau es tengut a mercaders de leuar sa caxa e son lit e son seruicial e companyo sufficient al viatge on anar dega. E deu li donar plaça: on iaga, e sils mercaders daran tan poch nolit: ço es a saber: si va en Acra o en Alexandria o en Armenia o deuers aquelles parts: si dona de vint barcelles enius de nolit: noli deu esser tengut lo senyor dela nau de portar caxa ne seruicial ne companyo menys de nolit ne deu hauer plaça de mercader.

Declaracio del sobredit. Capitol. 78.

SI nau o leny va en Barberia o en Spanya, on ve: e lo mercader no dona. xx. * besants d̃ nolit paq̃ lla rao meteixa axi cõ desus es dit. * moneda no conegu da

De

De vianda furtada. Cap. 79.

LO senyor de la nau deu esmenar tota vianda: q̃ sia * emblada per ma de mariner en nau.

*roba-da

De empediment de mercader. Cap. 80.

SEnyor d̃ nau deu sperar los mercaders: si impediment hi sera. E si lo senyor de la nau es stat pagat del nolit del mercader: e lo mercader ne trau la roba per paor o per empatxament: lo senyor noli es tẽgut de retre. Mas tota via que haia bones noues: li es tengut de dosen dos mesos de leuar e de anar ab la roba: la on li haura conuẽgut. E ab la roba o mercaderia. Que axi fa la roba a entendre.

De paor de mercader. Cap. 81.

SI lo mercader ha mes son hauer en nau: e per paor que haia desos enemichs len vol gitar: ço es per armada o per cossaris: pot len gitar ab que sia cert, o no cert: ab que los altrs mercaders len giten. Mas si es vn mercader: qui haia paor, e per altra raho que altres mercaders la maior * força no lan gitarã haia a pagar nolit o posar se ab lo senyor de la nau en tal guisa: que sen tenga lo senyor de la nau per pagat.

*part

Com a mercader quis tema deu esser liurada sa roba. Capitol. 82.

LO senyor de la nau deu donar e retre tot son hauer al mercader sia pagat o no: que hõ sia cert q̃l mercader se tem q̃ nau o leny sia armada: de q̃ ell se tema. E quãt ell nos tema aquell mercader sis vol lo senyor de la nau lo deu tornar en la nau, e si ell ven e noli torna: q̃ sen deu posar ab lo senyor de la nau: q̃ li do aytãt de nolit, cõ li donaua: si met altra roba a multiplicamẽt de quintalades. Perque lo senyor de la nau ne ha fet son dãnatge d̃ donar a menjar e loguer a mariners, e dal tres coses: que haura feta messio.

De que es tẽgut patro a mercader: qui nolieia a quintalades. Cap. 83.

MErcader qui nolieiara nau o lẽy aquintalades: ço es a saber, que lo mercader deia dar quantitat de quintalades ala nau o al leny, lo senyor de la nau o del leny sia tengut al mercader de leuar mes lo quart deles quintalades. En axi, que si nolieiara. cccc. quintals, lo mercader ne ha. cccc. quel senyor los hi deu leuar, en tal forma, quel dit mercader deia empendre ab lo senyor del leny aquella part deles quintalades a vn temps qui sia suffi cient, e si aquell temps empres lo mercader no les hi volia metre, q̃l dit senyor pusca nolieiar a altres mercaders a complimẽt de son carrech, e si lo dit mercader se volia abstraure d̃ anar en lo dit viatge lo qual hauria fermat a quintalades sabudes, e era lo fermament fet ab carta

carta ab testimonis o scrit en cap breu de nau o de leny per scriua iu rat:lo dit mercader deu refer totes mesions:quel senyor hagues fetes per rao daquell viatge si ans q̃ res hagues carregat sen abstrahia. E si despuys que hagues alguna cosa carregada: lo mercader se abstrahia del viatge deu donar la meytat del nolit lo qual hauria fermat ala nau o al leny menys de tot cõtrast, e lo senyor del leny deu pagar la meytat del loguer als mariners sila nau o lo leny ha tanta quantitat de nolit: que fos la meytat: daço que poria hauer:cõ hauria son ple. Lo senyor dela nau deu apparellar de exarcia e de altres apparellamẽts la nau. En axi com haura promes als mercaders, e deu esser apparellat a aquell temps: que sera empres entre ells, e lo mercader deu hauer espatxada la nau o lo leny al temps empres entre ell e lo senyor dela nau. E lo mercader deu pagar lo nolit menys de tot contrast, e tot senyor de nau o de leny se puga retenir en penyora per rao del nolit tanta de roba:q̃ valega quatre tãts com lo nolit:que hauer deu.

De mercader que nolieiara e puys se abstraura. Cap. 84.

MErcaders qui nolieiaran quãtitat de roba o de quintalades e deiã dar tot son ple a alguna nau o algun leny:si los mercaders se ab straurã de donar e de liurar aquella roba o aquella quãtitat de quin taladas o tot aquell carrech q̃ nolieiat hauran: abans nol hauran fet tirar a mar de tot o la maior partida:no son tẽguts de donar a aquell senyor de aquella nau o de aquell leny:a que ells ho hauran nolieiat: si no tansolament la mesio quel senyor dela nau o del leny haura feta per aquel viatge. E si peruẽtura los mercaders hauran feta tirar amar tota aquella roba o la maior partida q̃ ells nolieiada haurã:e los dits mercaders se abstrauran de anar al viatge:ells son tenguts de pagar al senyor dela nau o del leny:que ells hauran nolieiada:del terç del nolit lo qual ells li haurã promes de donar:com ells lo nolieiarẽ, empero si los dits mercaders se abstrauran del viatge:apres que haurã alguna cosa carregada, ells son tenguts de donar al senyor dela nau o del leny la meytat del nolit, q̃ fermat li hauran, e si els hauran carregat tot ço: que hauran a carregar:e la nau o lo leny no haura feta vela, e ells se volran abstrer del viatge, ells son tenguts de pagar la meytad del nolit que ells li haurã fermat. E si peruẽtura la nau o lo leny on ells haurã mesa la lur roba, haura feta vela, e ells se volran abstrer del viatge, ells son tenguts de donar al senyor de la nau o del leny tot lo nolit, q̃ fermat li hauran. E tot ço que desus es dit, deu esser fet menys de tot cõ trast. Empero es axi entẽdre, q̃ per qual se vol de aquestes raons desus dites que los dits mercaders se volran abstrer del viatge, en lo qual han fermades quantitat de quintalades

lades,o hauran nolieiat de tot alguna nau o algũ lẽy:q̃ sia menys d tot frau, e si lo senyor dela nau o del leny pora prouar o mostrar frau al hu oescusa,que no sia iusta:aquells mercaders son tenguts de donar e de liurar tot ço que nolieiat li hauran:o que sen auenguen ab ell: si el volra fer alguña auineça. Que rao es:que axi com lo senyor dela nau o del leny es tengut e obligat als mercaders:que los mercaders sien e deuen esser tenguts al senyor dela nau o del leny: si donchs per iustes raons no sen poran escusar, axi com de sus es dit.

De mercader qui haura nolieiada roba, e puix la ven. Capitol.85.

SI alguns mercaders nolieiaran nau o leny de tot o de partida:e que li deian donar quintalades sabudes:si los dits mercaders se staran de anar al viatge per rao de vẽda:que ells hauran feta dela lur roba: la qual roba o mercaderia els haurã nolieiada a algun senyor de alguna nau o dalgun leny: ells son tenguts de pagar aq̃ll nolit: lo qual ells li hauien promes de donar.Per qual rao?per ço car es entendre:q̃ aquells mercaders: qui aquella roba hauien nolieiada: que ala venda que ells ne faran qui ells hi guanyẽ e en cara vltra lo guany que ells hi fan:que si en elou aquell nolit: que ells hauien promes de donar a aq̃ll senyor dela nau o del leny,que ells hauiẽ nolieiat,e es rao,que pus los mercaders guanyen e fan lur prou: que los senyors deles naus o dels leys noy deuen hauer dã. Empero es axi a entrndre: que si la nau o lo leny,qui nolieiat sera:deura carregar en aquell loch:on lo contracte del nolit sera stat fet: deu esser mes en poder de dos bons homens dela art dela mar,que sien dignes de fe,e aque lla cosa que ells ne diran: allon deu esser seguit q̃ lo senyor dela nau nels mercaders noy deuẽ ney podẽ en res cõtrastar.E aquell pati q̃ lo senyor dela nau o del leny fara ab los mercaders: en aquell pati per aquell deuen esser los mariners. Empero si aquella nau o aq̃ll leny qui nolieiat sera: deuia anar a carregar en algũ altre loch:e la nau o lo leny sera aqui iunt: on deuia carregar:e los dits mercaders hauran venuda aquella roba:q̃ ells nolieiada li hauiẽ e los mercaders liurar no la li poran ells son tenguts de donar e de pagar tot aquell nolit que ells promes hauiẽ de donar a aquell senyor de aquella nau o de aquell leny lo dia,que ells nolieiaren sens tot cõtrast perque, perço car es rao, que los mercaders sien tẽguts e obligats als senyors deles naus tot axi com los senyors deles naus son als mercaders que dur fet seria,si los mercaders no eren tenguts als senyors deles naus, axi cõ ells son tenguts als mercaders,que poriels tornar a gran dan e no seria ben fet ne seria iusta rao,que los merceders fessen de lur prou,e los senyors

senyors deles naus fossen desfets en fe dels mercaders. Empero si aquella nau o aquell leny que nolieiat sera: deura anar carregar en algun loch: los mercaders loy faran a saber abans: que ella partesca daquell loch: on sera stada nolieiada, ne encara no haura feta vela. Aqll nolit aytal deu esser mes en poder de bons homens: axi cō ia es desus dit. E per las raons desusdites son fet aquest capitol.

Port de quintalades. Cap. 86.

LO senyor dela nau es tengut al mercader de portar les quintalades: q̄ haura nolieiades del mercader. E lo mercader deu pagar lo nolit: segons que empendra ab lo senyor dela nau.

De roba carregada sens sabuda del patro. Cap. 87.

MAs si lo mercader carrega mes robes que no haura nolieiades sens dir res: lo patro pot hauer lo nolit: que vol.

De poch nolit e molt nolit. Capitol. 88.

FAçam compte: q̄ vn mercader dona al senyor dela nau vn millares de quintal, e hali assegurats tants quintals cō sera: e puys ve vn altre mercader: e donali dl quintar c.* besants, lo senyor dela nau deu leuar axi be aquell de vn millares com aquell de c.* besants, e metra axi en bon loch. Car guart se lo senyor dela nau: que axi be esmenaria aquell de vn millares, si mal prenia, com aquell de cent * besants, e no deu iaquir de leuar la roba daquell del millares, fins q̄ haya mes son ple: axi cō si daua. cc. besants del quintal, e es li tengut lo senyor dela nau de leuarli la roba fins a cōpliment. Mas leuat aquell compliment deles dites quintalades lo senyor de la nau li pot demanar aytant com se volra de quintalada, si lo mercader no ha empres ab el q̄ per aquella rao li do de aquelles q̄ metra mes auant. E deu li ho fer a saber al terme; que empendran ab dos.

* mone da noco neguda

* lo ma teix

* lo ma teix

Si patro lexara roba nolieiada. Cap. 89.

SI algun senyor de nau o de leny nolieiara o haura nolieiada alguna roba de mercaders o scriua per ell ab carta o ab testimonis, o entre ells sera dada palmada: o sera scrit en lo cartolari dla nau o dl leny: lo senyor dela nau o del leny es mester, que leu la dita roba, que nolieiada haura, e si ell leuar nola pot, e ell la iaquira tota, sils mercaders li diran, que si ell no la leua, q̄ romanga per sua, e si lo dit senyor dela nau o del leny no sen auendra ab los dits mercaders ans que daqui partesca, aquella roba que ell axi com desus es dit iaquira o haura iaquida, deu romandre per sua. E lo dit senyor dela nau o del leny es

es tengut de donar als dits mercaders aytant de roba: cō sera aquella que ell haura iaquida, o aytāts de dinersicō val e valra semblāt roba de aquella en aqll loch: on ell fara port per descarregar, o en aquell loch:on ell la deuia posar. E si la dita roba, que romasa sera:se perdra os guastara de tot o en pertida: deu esser perduda o guastada al dit senyor dela nau o del leny: qui tots la condicio desus dita la haura iaquida. E si peruentura tot ço que lo senyor dela nau o del leny portara en sa nau o en son leny es a entendre aquella roba o aquella mercaderia q̄ ell portara:se perdra dl tot per algū cas d' vētura,e aquella q̄ romasa sera:sera saluada: ella d'u esser saluada al dit senyor dela nau o del lēy,e esser perduda als dits mercaders: de qui stada sera. E es rao:q̄ axi cō lo senyor dela nau o del leny era tēgut de retre al dit mercader o mercaders aytanta de roba com aquella:q̄ romasa era,o aytāt de diners, cō semblant roba de aquella valia o valgues en aquell loch, on ell la deuia portar:e si aquella roba q̄ romasa sera:se perdia, deuia deu esser perduda al dit senyor de la nau o del lēy,axi es rao, q̄ si tota la roba,q̄ lo dit senyor dela nau o lēy portara se perdra per algun cas de ventura:e aquella q̄ romasa sera,se sera saluada: que deu esser saluada al dit senyor dela nau o del leny, e p duda al dit mercader o mercaders per qual rao? per ço cō no seria raho ne egualtat, que los senyors deles naus o dels lenys fossen ne deiē esser de pijor condicio quels dits mercaders. E si peruentura la roba quel senyor dela nau portara en sa nau o en son leny:se saluara, e aqlla q̄ romasa sera, se perdra lo senyor dela nau o leny es tēgut de donar axi cō desus es dit als mercaders. E si la roba q̄ romasa sera, se perdra deu esser perduda al dit senyor dela nau. E si aquella que en la nau o leny porcara, se perdra del tot per algun cas de ventura e,aquella que romasa sera se saluara ella deu esser del senyor dela nau, e axi lo dit senyor dela nau no es tēgut de res a donar als dits mercaders. E si la dita roba, que en la nau portara, se saluara:lo dit senyor dela nau es tengut de donar als dits mercaders, tot axi com desus es dit, saluo en aytant que los dits mercaders son tēguts de abatre de aquell preu q̄l dit senyor dela nau los dara, o los deu donar, totes aytantes auaries com els faeren o hagueren a fer si lo dit senyor dela nau les hagues portada aquella roba, que romasa sera. Saluo empero dela viāda, que no son tenguts los dits mercaders de abatre, perço com los dits mercaders aytambe san afer mesio de vianda, com si la roba haguessen aportada, e axi nos es rao, que la viāda sen abata. E si peruētura la roba quel dit senyor dela oau portara en sa nau o en son leny, nos perdra de tot, mas en partida aquella per dua aytal deu esser comptada e abatuda de aquella roba, que romasa

sa sera per sou e per liura o per
* mone dano co neguda * besant del preu quel senyor de
la nau es tengut de donar als
dits mercaders per la roba : que
romasa sera, encara mes si la nau
o lo lêy gitara per algũ cas de ventura : aquel git deu esser comptat
e abatut de aquella roba : qui sera
romasa per sou e per liura o per
* mone da noco neguda * besant del preu desus dit, e si per
uentura lo senyor dela nau leuara
vna quãtitat dela roba q̃ nolieiada
haura : e lexarna altra quantitat : si
los dits mercaders li diran: axi cõ
desus es dit : lo senyor dela nau es
tengut tot en axi com ia es desus
dit en aquest capitol metex.
mas emperó si los dits mercaders
veuran que la sua roba roman del
tot en partida : e ells no diran ne
posaran al dit senyor dela nau la
condicio desusdita, ne altre contrast li metran : o peruentura lo senyor dela nau los dira, ols fara dir:
que roba roman: que es lur. si sobre
aço desusdit los dits mercaders res
noy diran, ney cõtrastarã, ne la cõdicio desusdita noy posaran : si la
dita roba roman es pert : deu esser
perduda als dits mercaders, p qual
raó, perço com los dits mercaders
no digueren ne contrastaren ne posaren com ells vehien: que la lur roba romania d'l tot o en partida: al
dit senyor de la nau la condicio
desusdita, q̃ si ells ho faessen hou
haguessen fet: si la roba que romã:
se perdia os perdra no seria ne
fora perduda als dits mercaders
ans fora perduda al dit senyor dela nau. Encara mes que si ells haguessen dita ne posada la condicio desusdita al dit senyor de la
nau lo senyor dela nau la haguera
iaquida en recapte : si ell vees o sabes: que roman gues per sua. Encara mes per altra raho car com lo
senyor dela nau los dix: que roba
romania: que era lur: e los dits mercaders en res noli contrastaren ne
la condicio desusdita noli posaren
appar que es semblant de rao que
los dits mercaders no so * pauen si *pẽsauẽ
la lur roba romania com ells al dit
senyor dela nau en res no li contrastaren, la condicio desusdita noli posaren, e axi es rao: que la roba
que romandra: axi com desus es dit
sia ques perda o no que sia e deia
esser dels dits mercaders, e si peruentura los dits mercaders diran
al dit senyor dela nau que ell que
nolieig aquella lur roba: que romã
dra a altra nau o a altre leny: e si lo
senyor d'la nau lals hi nolieiara axi
cõ d'suses dit: si la dita roba se pdra
del tot o en partida, o scõsumara o
pdra algũ dã, lo sẽyor d'la nau no
ls nes en res tẽgut pusq̃ ab sabuda
e ab volũtat d'ls dits mercaders la
haura nolieiada. Mas empero si lo dit
sẽyor d'la nau o d'l lẽy la nolieiara o
la metra en altra nau o lẽy mẽys de
sabuda e volũtat d'ls dits mercades
q̃ qui la dita roba sera: si la dita roba
se pdra d'l tot en partida, o pdra * disminutio
algũ * cõsumament o algun dãlo
dit senyor dela nau o del leny
los es es de tot tengut a restituir,
perço car axi cõ desus es dit, la hau

ra mesa e nolieiada en altra nau o en altre vegell menys de voluntat e sens sabuda dels dits mercaders, e es rao per que perço cō negu no ha ne deu hauer poder en laltre: si no aytant com aquell o aquells de qui sera:lin volen donar, o lin hau ran donat. E si peruentura seran al guns mercaders:qui hauran nolieiada la sua roba al dit senyor dela nau o del lēy e cō lo dit mercader lali haura nolieiada e mostrada la desusdita roba:lo dit mercader di ra al dit senyor dela nau o del lēy: q̄ lo dit mercader ha anar,e per res no pot romandre,e q̄ lo dit senyor dela nau do recapte a aquella suaro ba silo dit mercader dira axi cō de sus es dit: e lo dit senyor dela nau o del leny attorgara: si sobre aço desusdit lo dit mercader sen ira ab sabuda e volūtat del dit senyor de la nau o del leny sobre les raons e condicions desusdites e empreses lo dit mercader ab lo dit senyor đ la nau o del leny:lo dit senyor dela nau li es tēgut de portar la desusdi ta roba: que ell axi cō desus es dit: haura presa e rebuda en sa comāda saluant cas de ventura si se esdeuen dra,ans que ell la haia carregada, o despuys que lo dit senyor dela nau del cas desusdit noli es tengut per que:perço cō negu no reb co-manda a son dan. E si peruētura lo dit senyor dela nau o del leny la le xara,es tengut de retre e de donar al dit mercader aytanta de roba: cō aquella era,o aytants de diners com valguera o valra o valgues semblant roba de aquella en lo dit loch on lo dit senyor dela nau de uia e deu ser port per descarregar o en aq̄ll loch on la dita roba haura promesa de posar,e axila roba q̄ romasa sera deu esser del senyor de la nau o đlēy vulles q̄ sia perduda o saluada,pus axi cō desus es dit:la haura presa e rebuda en sa comanda e en sa guarda,saluo lo cas desus dit:si esdeuengut hi sera ans: q̄ ell la hagues carregada o despuys. Mas empero si com algun mercader haura nolieiada la su roba a algun senyor de nau o de leny , e cō la dita roba haura nolieiada lo dit mercader sen ira:sia que sen vaia ab sabuda del senyor dela nau o no: ab q̄ lo dit senyor dela nau o đl lēy no la prenga sots sa guarda e sots sa comanda axi cō desus es dit:axi com lo dit senyor dela nau o leny deura o volra carregar: si lo dit senyor dela nau o lēy conexera o trobara la desusdita roba o home per ell la deu fer carregar e metre en la nau.E si ell ne hō pell la dita roba no conexera ne trobara , cō lo dit senyor đla nau carregara o fara car regar,si la desusdita roba romādra: sia ques perda o no ,lo dit senyor dela nau o lēy no es tēgut de res al dit mercader q̄ axi cō desus es dit: sē sera anat đ esmena a fer dela dita roba,q̄ axi cō desus es dit sera ro masa. Saluo empero q̄ silo dit mer cader qui sen sera anat axi com de sus es dit,e lo dit mercader iaquira o haura iaquit algu q̄ mostre la dita roba al dit senyor đla nau o a hō per

per ell:vol aytant dir com a scriua: com ell carregara o fara carregar: si aquell qui lo dit mercader hi haura iaquit per demostrar e per deliurar la desusdita roba: e ell lals mostrara elals fara deliurar:com lo dit senyor dela nau carregara o hō per ell:silo dit senyor dla nau o aquell que per ell fara carregar nola leuara o nola fara carregar e metre en la nau o lēy:sila dita roba romādra sie qs perda o no:q lo dit senyor d la nau nes tengut tot en axi:com si lo dit mercader hi fos present:pusquey hauia oy hauta home enloch del dit mercader: qui la dita roba los deliurara ols volia deliurar. En aquesta guisa empero, que lo desusdit mercader o aquell q en loch dl dit mercader sera romas per deliurar la dita roba:pusquē en vet metre,e si lo dit mercader o aquell qui p ell sera aqui ro mas per deliurar la dita roba: ço que desus es dit en ver metre poran lo dit senyor dela nau es tengut de tetre e d donar al dit mercader tot axi cō ia es desusdit deles altres con dicions desusdites,e en aquella rao metexa. Empero silo dit mercader en ver metre no pora:ço que desus es dit,ne aqll que en son loch sera ro mas per la dita roba a deliurar:no lals mostrara,nelals deliurara,si sobte aço que desus es dit,la dita roba romandra sia ques perda o no, lo dit senyor dela nau o del leny no es tengut dalguna esmena afer al dit mercader: pusquell dit mercader la haura iaquida en mal recapte e es rao:q pet lo dit mal recapte,que sia e deia esser del dit mercader, pusquell meteix mal se * merra. Salues empero totes aueries e totes coses,a q lo dit senyor dela nau sia tegut e deia e deu esmenar e restituir als dits mercaders en totes coses e per totes,saluo dela dita vianda. E si peruētura cō lo dit mercader sen seta anat,e lo dit senyor dela nau haura rebuda en sa guarda o en sa comāda la roba dl dit mercader, si lo dit senyor dela nau la nolieiara o la metra en altra nau o en altre leny, si la dita roba se perdra del tot o en partida,o pendra algun dan,o aquella nau o leny en que ell la haura mesa e nolieiada,no sera tāto st en aquell loch on la dita roba se deu descarregar:cō ell sera ab aquella sua nau o leny:o com la dita nau o lēy venda ab la dita roba no valra ab mol tant com feya,com ell vench ab aquella sua nau o leny de tot dan que la dita roba prenga: lo dit senyor dela nau o leny es tengut de tot a restituir,perço car ell la hauta nolieiada o mesa en altra nau o lēy altre menys de manamēt de aquell de qui la dita roba sera. Mas empero si com lo dit mercader se parti del dit senyor dela nau o lēy entre ells fo empres que si lo dit senyor dela nau o leny portat no la podia,que lo dit senyor dela nau o lēy la poguesnolieiar en altra nau o leny:e si entre ells aytals conuinen ses cō de sus es dit empresas feran:si lo dit senyor dela nau o del lēy la nolieiara sots la cō dicio desus dita

* me- reix

perdes la roba o no, o prenga dã o no o vẽga aquella nau o aquell lẽy en que ell la haura nolieiada o no, o venga tart o mas: que lo dit senyor dela nau o leny no es tengut de nenguna esmena afer al dit mercader pusque ell ho empres ab lo dit mercader: com del se parti, que si ell portar no la podia: q̃ la li nolieias a altra nau o altre leny, si dõchs lo dit senyor dela nau nõla hauiaia quida, que vol aytãt dir: que fos romasa en aquell loch: on lo dit senyor dela nau carrega. E si lo dit senyor dela nau la nolieiara a altra nau o altre leny, si aquell senyor dela nau o de aquell leny: a qui aquell altre senyor de aquella nau o de aq̃ll leny que la dita roba li haura nolieiada: si la iaquira: vol aytãt dir, que si la dita roba romandra en aquell lòch, on ell carregara ell es tengut de esmena a fer al dit mercader, de qui la dita roba sera, tot enaxi com fora e era aquell senyor de aquella nau, a qui lo dit mercader la hauia nolieiada, si leuar nola li pogues, e en totes aquelles condicions es obligat, que lo primer era aqui ell la hauia nolieiada, salues empero totes conuinences e empreniments del senyor dela nau o del leny ab los dits mercaders fetes e empreses per algunes raons en totes coses e per totes. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De patro: qui lexara roba nolieiada. Cap. 90.

LO senyor dela nau o del lẽy qui nolieiara roba ab carta o ab testimonis, o q̃ sia scrita en cap breu, o que sia donada palmada entre ells lo senyor del leny es tengut de portar aquella roba. E si la roba romã: quel senyor del leny nola leu o nola pusca leuar, ell es tengut de donar e de retre al mercader la sua roba, la qual li hauia nolieiada, o aytants diners com valra: la on lo lẽy fara port p̃ descarregar, si dõchs lo senyor del leny no sen aue, o no sen era auẽgut ab los mercaders abans: q̃l leny partesca daquell loch: on la roba haura nolieiada. E si la roba romã es pert quel senyor del leny no sen sia auengut, ab lo mercader: deu esser perduda al senyor del lẽy e lo senyor del leny es tengut de donar al mercader: axi com desus es dit. E son fet perço aquest capitol: car molts senyors de lẽys al començament, que leuen viatge fan gran mercat del nolit: e com lo viatge es leuat, troben roba: de que hõ los dona grã nolit: e si aquesta condicio noy era: la roba romandria, de que haurien poch nolit, e portar en aquella de que haurien gran nolit.

De roba nolieiada para cert lloch, e si pendra dan. Cap. 91

SEnyor de nau o de lẽy qui sia en algun loch e nolieiara roba de mercaders p̃ portar en altre loch lo qual loch sera ia empres entre lo senyor dla nau e los dits mercaders me-

mester es:quel dit senyor dela nau la port la on haura empres e promes als mercaders ab aqlla sua nau e si lo senyor dela nau la metra en altra nau o lẽy mëys de voluntat e sabuda dels mercaders: si aqlla nau o leny on ell la metra: sia maior o millor:ql seu lẽy no sera:si aqlla roba se perdra os gastara: o aquell de qui la roba sera:ne sostẽdra algun dã,o haura a fer mesio, lo senyor dela nau es tẽgut de esmenar aqlla roba q̃ perduda sera e tot lo dan e tot lo interes,q̃ aquell de qui la roba es:haura pres.E sia cregut p son sagramẽt·Mas empero si lo senyor dela nau fa asaber als mercaders: q̃ no volra anar en aquell loch en lo qual ell hauia promes als mercaders de portar la lur roba, e ell los diu q̃ la vol metre en aytal nau o en aytal lẽy si los mercaders loy atorguen:lo senyor dela nau lay pot bẽ metre.Mas si los mercaders nou atorguen:ell no lay deu metre. E si lay met es ne tẽgut:axi cõ desus es dit.Mas si los mercaders loy atorguen e la roba se perdra es gastara lo senyor dela nau nols es tengut de alguna esmena a fer, pusque ab volũtat e ab sabuda dls mercaders ho haura fet,o dela maior partida.

De exarcia de mariners e notxer, e de fer posar lauer. Captol.92.

LO senyor dela nau es tẽgut als mercaders de hauer la exarcia que ell haura dada e mostrada per scrit,o tot en axi com ho haura dit en oida dell notxer:q̃ haura, e dels mariners, e non pot gitar notxer ne mariners si no ab voluntat dels mercaders fins a cap del viatge ne vẽdre ne dar exarcia ne res,q̃ partenga ala nau.E lo senyor dela nau es tengut de fer posar lauer als seus mariners.

De cõseruatge.Cap.93.

SEnyor de nau deu fer cõseruatge ab leny poch o ab gran:si los mercaders dela nau ho volen.Encara son tenguts los mercaders: si lo senyor dela nau vol fer conseruatge ab nau o ab leny grã o poch eu fara ab consell del notxer e dels *panesos e de tots los mariners ell ho pot fer e los mercaders deuen ho atorgar,e per aytal rao : ço es a saber per por de mals lenys:nou deuen contrastar ne poden:si donchs dan lur noy conexerã o dela nau o del leny.

*concelles de popa

De dar cap a altre nau.Capitol.94.

SI alguna nau o leny sera en algũ loch:e haura o deu hauer viatge per anar en algun altre loch si aqui haura algun leny menor o maior dell o semblant dell q̃ haura anar en aqll mateix viatge:e p dubte q̃ ell haura de sos enemichs o de mals lẽys:ell no gosara anar p si en lo dit viatge e lo senyor daqll leny q̃ lo dit dubte haura : dira a aquell senyor dela nau o de aqll lẽy e si li tẽdra cap:si lo dit senyor dela nau

o lẽy loy atorgara e loy prometra: ell li es tengut: q̃ loy attenga, si dõ chs fortuna de mal temps no loy tolra e si los dits lẽys del loch on la cõuinença o la promissio sera sta da feta partirã ensemps e lo dit senyor dela nau qui haura promes de tenir cap al dit senyor del lẽy: q̃ haura lo dit reguart o dubte: no lli volra tenir, nel li tendra: si lo dit senyor de aquell lẽy, qui lo dit dubte e reguart haura o hauia: pẽdra algũ dã, ans que sia iunt en aquell loch tret: en lo qual lo dit senyor dela nau li hauia promes de tenir cap p males gents e per sos enemichs: aquell senyor de aquella nau qui la dita promissio li haura feta: li es tẽ gut de tot lo dit dã a restituir sens tot cõtrast, per qual rao? perço que si ell dit senyor dela nau no li hagues feta la dita conuinença o pro missio: lo dit senyor del leny que lo dit dubte o reguart hauia e ha no fora partit del dit loch si no fos per se dela dita cõuinẽça e promis sio: q̃ lo dit senyor dela nau li haura feta. E si lo dit lẽy sen partis: q̃lo dit senyor dela nau no li hagues p mes tenir cap: si lo dit leny hagues pres algun dã, lo dit senyor dela nau no lin es ne lin fora de res ten gut de restituir, e si peruentura lo dit senyor dela nau qui la dita con uinença o promissio haura feta, tẽ dra lo dit cap al dit leny segõs q̃ de sus hauia promes, e males gents o enemichs lurs o fortuna de temps forciuolment lo li tolran lo dit senyor dela nau que la dita promis sio o conuinença haura feta: e en el no sera romas: queno la haia attesa ell ne la nau ne res q̃ en la nau sia no es tengut de restituir, pus en culpa dell no sera romas, ço que promes hauia, pus attendre no poch per les raons desusdites. Empero si lo dit senyor dela nau que haura pro mes de tenir cap ha algun leny si ell ne pendra on haura pres loguer o seruey si lo dit leny dell qual ell loguer o seruey haura pres, se perdra del tot o en partida: lo dit seny or dela nau es tẽgut de restituir tot lo dan q̃ aquell leny de q̃ ell haura pres loguer o seruey: haura sosten gut o pres, e la roba q̃ en la dita nau sera per sou e per liura e p * besant Si donchs lo dit senyor dela nau qui lo dit loguer o seruey haura pres, no empẽdra o no haura empres despuys o abans o com lo dit loguer o seruey pres del dit senyor del lẽy que lo dit dubte o reguart hauia que si algun cas de ventura se es deuendra, que ell ne la nau ne res que en la nau sia, no sie de res tengut a restituir. Locas de ventura es a entẽdre, que ell hagues aiaquir lo dit cap al dit leny per fortuna de mal temps o per força de mals lenys o per força de lurs enemichs o per força de males gẽts, e si lo dit senyor dela nau qui lo dit loguer e seruey haura pres, dira o haura em pres segõs q̃ desus es dit: ab lo dit senyor del leny qui lo dit dubte o reguart hauia: lo senyor dela nau nel cos ne res que la nau sia no son tẽguts de restituir: per les raons de

* moneda uoc[a]da neguda

desusdites: e pusq̃ ab lo dit senyor del leny:qui lo dit loguer o seruey li dona o li hauia donat o li es tengut de donar o haura empres, com lo dit loguer o seruey pres, o despuys o de bās, empero tot senyor d̃ nau o de leny se guart es deu guar dar: quina cōuinença o promissio fara ab algu o ab alguns, sia que ell dit senyor dela nau no prenga loguer o seruey o no que si lo dit senyor dela nau fara la dita cōuinença o promissio sens sabuda e volūtat dels mercaders qui en la nau serā,o roba hi metrā oy haurā mesa si cas algu si esdeuēdra, los dits mercaders no son d̃ res tēguts, ans si los dits mercaders dā o greuge o * destrich ne sostēdrā algu per la dita conuinença o promissio: quel dit senyor dela nau haura feta o fara ab algu o ab alguns:sens sabuda e voluntat delsdits mercaders:lo dit senyor dela nau los es tenguts del tot a restituir: si la nau ne sabia esser venuda e encara los bēs dell dit senyor dela nau si trobats serā. E per la rao desusdita son fet aquest capitol.

* desatent

De cas de get. Cap. 95.

EN cara lo senyor dela nau es tēgut:q̃ no git, ne faça gitar: entro q̃ll mercader haia gitada alguna cosa, e puys pot fer gitar sinsaʃal uamēt. En aq̃ll pūt pot la cōuinēça scriure lescriua axi be, cō si era en terra. E lo senyor hi deu metre p ay tant com val la meytat dela nau.

De roba gitada. Cap. 96.

TOta roba q̃ sera gitada de nau o de lēy per mal tēps o per por de lēys armats: sia cōptada per sou e per liura o per * besant de tota la roba e la nau o lo lēy deia pagar en aquell git per la meytat daço que valrra.

* moneda noco neguda

Com se deu comptar roba gitada. Capitol. 97.

LA nau o lēy qui gitara roba: axi cō damunt se cōte deu:esser cōptat axi çoes q̃ si gita ans q̃ sia a mija via: dela on ha anar: deu esser cōptada, axi cō costaua alla: de on parti la nau o leny. E si ha passada mija via deu esser comptada, axi com valra:alla on la nau o leny fara port:la dita mercaderia gitada aquella que romandra.

Com deu esser pagada roba gitada. Capitol. 98.

SI algun senyor de nau o de lēy haura carregada la sua nau o lo seu lēy de roba de mercaders p anar descarregar en altre loch lo qual loch sera ia empres entre lo senyor dela nau o del leny e los mercaders: e auant en aquell viatge vendra li cas de ventura, que p mal temps o p lēys armats de enemichs o per qualq̃ altra vētura s'ell haura a gitar de aq̃lla roba:q̃ porta vna quātitat quāt lo senyor dela nau o d̃ll lēy sera alla, on deuia des

carregar iunt ab la nau o ab lo lẽy e ab aquella roba: que restaurada sera: lo senyor dela nau o del leny deu fer en axi: que ans que ell liure gens de aquella roba, que restaurada sera a aquells mercaders: qui la deuen rebre, o de qui sera ell deu e pot retenir se tanta daquella roba que restaurada sera e ell haura portada ab la sua nau o ab lo senu leny: de quascun mercader: que li sia bẽ bastãt, e q̃ li baste a aquell get: qui fet sera, e encara a molt mes: perço que al senyor dela nau o del leny ne als mercaders de qui sera aquella roba: que sera gitada: no pogues tornar a dan ne a perdua ne a greuge, perço car assats hi pert quascu, encara mes perço q̃ ells no haguessen anar derrere aquells mercaders ne apregar de qui aquella roba seria: que sera restaurada. E aquell get deu esser comptat: segons ques gitara, e lo senyor dela nau o del lẽy es hi tengut de metre per la meitat ço es perço q̃ valra la meytat dela nau o del leny. Encara mes si lo senyor dela nau o del leny demana tot lo nolit axi be dela roba gitada: com de aquella, que sera restaurada: deu li esser pagat axi be: com si tota la roba era saluada, el senyor dela nau o del leyn es tengut de metre en aquell git: qui fet sera: per tot aquell nolit que rebra per sou e per liura axi com fara aquell hauer: qui sera restaurat, per qual rao? perço car lo senyor dela nau o del leny axi be pres nolit de aquella roba: que sera gitada cõ daquella que sera saluada. E es raho: pusque ell vol nolit axi be dela roba gitada cõ dela saluada: q̃ ell la aiut a esmenar. E per la rao desusdita deu hi pagar tot lo nolit en lo get, empero si lo senyor dela nau o del leny no demanara nolit ne pendra sino solament dela roba: que restaurada sera: de aquell nolit aytal lo senyor dela nau o d̃l leny no es tengut de metre part al get, que assats hi pert: pus pert tot lo nolit de aqulla roba: que sera gitada.

La serimouia ques deu fer eu cas de get. Cap. 99.

NAu o leny que correra o sostẽdra fortuna de mal temps si lo senyor dela nau o del lẽy veu o conex: que ells son a ventura e a condicio de perdres si ells no gitan, lo senyor dela nau deu dir e manifestar a tots los mercaders en oida d̃l notxer e de tots aquells, qui en la nau serã: senyors mercaders si nos nons alleuiã: som a gran ventura e a gran cõdicio de perdre les persones e lo hauer e tot quant açi ha. E si vosaltres senyors mercaders voleu: que alleuiassem, ab la voluntat de Deu porem * estorçre les persones e grã partida del hauer, e si nos non gitam, serem a ventura e a condicio de perdre a nosmeteixos e tot lo hauer, e si los mercaders se accorden del gitar tots o la maior partida, la donchs ells poden gitar Mas lo vn dells mercaders si tots no poden: deu començar a gitar, e pusq̃l mercader o mercaders hau-

* deslliurar

ran

ran gitada qualque cosa: despuys pot gitar o fer gitar lo senyor dela nau tro a fins a saluamēt, en aquell cas e en aquella sao pot lescriua la conuinença scriure axibe: com sila nau tenia prois en terra. E si lescriua nou podia scriure: los mariners poden fer testimoni de totes conuinençes e empresions: que siē fetes entre lo senyor dela nau e los mercaders: pusque lescriua no ho haura pogut scriure en lo cartolari, perço que frau negu no pusca hauer entre lo senyor dela nau e los mercaders deles conuinençes e empreniments que entre ells seran fetes. E si peruētura en la nau no haura mercaders: en aq̄ll cas e en aquella sao lo senyor dela nau deu e pot esser mercader e aço que ell fara: deu ho fer ab consell del notxer e dels personers e de tot lo cominal dela nau, e si ell ho te ab consell de tots aquells: que desus son dits, elo dit senyor dela nau fara gitar: deu esser axi tengut per ferm: cō si tots los mercaders hi eren, o en axi cō si tota la roba era del senyor dela nau. E lo senyor dela nau es axi tengut de metre en aquell get perço q̄ valra la meytat dela nau. E los mercaders de qui la roba sera: noy deuen contrastar en aquell get si per aytal rao com desus es dita sera fet E aquell get deu se pagar per sou e per liura o per * besant, segonsque la roba sera girada. E son fet perço aquest capitol: que lo senyor dela nau o del leny pot esser mercader en aquell cas e en aq̄lla sao, si mercaders noy ha, que si el senyor dela nau no hauia poder en aquell cas de esser mercader: les de mes vegades se perdrien les persones e la nau e tot lo hauer, e perço deu e pot esser lo senyor dela nau mercader en aquell cas e en aquella sao: si mercader noy ha. E val mes: ques git vna quantitat dela roba: que sis perdien les persones e la nau e tot lo hauer.

* mone da noco neguda

De manifestar roba al scriua. Capitol. 100.

ENcara deuē los mercaders manifestar al scriua: com la nau haura feta vela: si res hi hā mes que no sia scrit. E si troba res q̄ ells no haguessen manifestat: ells ne deuē pagar lo mayor nolit, multiplicāt per quintalades: que en la dita nau se pague, perço com amagadamēt lay haurā mesa. E si peruentura ells no la hauien manifestada: cō la nau hauia feta vela: sis gitaua, os banyaua: os perdia: nolin serien tenguts de retre, pus manifestada no la haguessen.

De entrar en port. Cap. 101.

ENcara quel senyor dela nau, o del leny no pot ne deu entrar sens volūtat d̄ls mercaders en port. E si y entraua: quel mercader fos tement de res, tot lo damnatge que hagues lo mercader, li deu restituir la nau. E aço deu scriure lescriua, iatsia no sia la nau ab * prois en ter * cap.

ra. Mas empero si lo senyor dela nau hauia algun necessari: deu dir als mercaders: que ell no pot nauegar:que exarcia ha mester,o enfortir o adobar. E lauors lo mercader deu entrar al port:ab que lo notxer per son sagrament els mariners hi sapien. Mas empero si algun cossario o sagetia hi ha:qui fes por al mercader: lo senyor dela nau noy pot entrar sens voluntat dels mercaders. E si lo mercader ho leua sobre si:o que noy haia reguart:e diga yo no vull entrar en aquex port lo damnatge que sen pedra lo mercader nes tengut de esmenar.

De promesa de mercader a patro. Cap.102.

Aci parla dels mercaders:com son tenguts al senyor de la nau e com no. Los mercaders com se acorden ab lo senyor dela nau: tota conuinença quel mercader couẽga al senyor:es mester que li attenga:pus al cartolari sia mesa. Posem: quel mercader haura feta carta,o al cartolari sia scrit: lo mercader liu deu tot attẽdre. E si lo mercader cõue al senyor dela nau quintalades: vulles quel mercader sia en la nau o defora:e noy pot metre les quintalades: o q̃ noli bast moneda de aytantes quintalades cõ li haura promeses:de aytantes li haura adar noli:meta o no meta:del que prometra dela quintalada.

De mercader qui volra descarregar lo sua roba. Capitol.103.

E Si la maior * força dels mercaders lan giten:ell lan pot gitar: q̃ no pag res,e si lo senyor dela nau no es pagat,noli pot res demanar, mas lo senyor dela nau es tẽgut de sperarlo fins a vn temps sabut de leuar e de carregar la roba e de portar ço es a entendre de mercaderia e la roba sua. * paut

De mercaders qui volran descarregar part dela mercaderia. Cap.104.

NAu o leny qui ira vn viatge: e per ventura la major partida dels mercaders o dela roba volran descarregar e fer port, on que sien la on lo dit viatge sera leuat, quels mercaders pusca descarregar aquella major partida del hauer. El senyor dela nau pusca forçar de descarregar laltra part ço es la menor part que no volra descarregar e hauer tot lo nolit. E si lo senyor dela nau haura feta lexa daquell nolit als dits mercaders qui hauran descarregada la maior part, quel senyor dega lexar del nolit a la altra part, e per aquella manera e de aquell for de aquells primers sien posats tots los altres mercaders. E dels mariners se deu abatre de lurs loguers: segons que la nau fara lexa * de nolit. * diminuito

De patro qui haura sperat lo mercader. Capitol. 105

SI no haura pagat lo nolit al senyor dela nau:cõ lo haura sperat aquell temps: que haura ab ell empres que haien bones noues: lo mercader deu carregar la sua roba. E sino la vol carregar: deu pagar tot lo nolit al senyor dela nau.

Com mercader deu prestar al patro en cas de necessitat. Capitol. 106.

ENcara es tengut lo mercader al senyor dela nau:que si lo mercader hauia moneda, e que fossen en loch q̃l senyor d̃la nau hagues ops exarcia ne res:q̃ necessari fos a la nau, lo mercader lali deu prestar axi com lo notxer els altres mercaders conexeran que faça afer. E per aytal rao tots los personers qui en la nau seran:els prestadors se deuẽ tots obligar al dit mercader. E si lo senyor dela nau o los personers o los prestadors trobauen algu ho me:quils prestas:lo dauãt dit mercader no es tengut de res a ells prestar.

Com mercader deu prestar a patro per espatxament dela nau. Capitol. 107.

ENcara mes, que si lo senyor de la nau ha ops moneda:e nõ troba:axi com dessus es dit, e que fos en loch agrest:e que aquella moneda hagues ops a espatxament dela nau, e si los dits mercaders noy hã moneda, ells deuen vendre dela lur mercaderia per aespatxar la nau. E null prestador ne psoner noy pot res dir ne contrastar, entro que aquells mercaders seran pagats: saluo los loguers dels mariners Empero fa a entendre, quel mercader veia e conega, que aço quel prestara, sia espatxament dela nau e necessari della.

Com mercader deu prestar vianda ala nau. Cap. 108.

ENcara es tengut lo mercader, que si ell ha vianda e la vianda fallia als mariners o als altres que en la nau fossen, ell la deu posar en comu, e lo senyor dela nau deu la partir per tots cominalmẽt ell mercader no sen pot retenir mes que vn altre hom. E com lo senyor dela nau sera, en algun loch de recobre de vianda, lo mercader lin pot demanar tota aytanta, com lin hauran presa, e lo senyor dela nau es li tengut, que la li reta.

De ancora o exarcia lexada renũciada als mercaders. Capitol 109.

ENcara son tenguts los mercaders que si lo senyor dela nau vol surgir en * costera o en port o en altre loch, on se dubte, aço faça ab voluntat e ab a cort dels mercaders, e sils mercaders ho volen, e ll senyor dela nau los renuncia, si ancora

* costa

cora o exarcia hi romania: los dits mercaders ho deuē tot pagar: pusquel senyor o hom tinēt son loch renūciat los ho haura. En cara mes son tenguts que si nau o leny lexara ancores en *sparagol: o en altre loch, on les hauran furtes: e les lexara ab voluntat dels mercaders: si en pagades cominalment per tota la roba dela nau. Ell cors dela nau noy pag res, e si les iaquira per por de leny armat, sien pagades de comu de tot lauer e la nau deu hi metre per la meytat daço, q̄ valra, e si iaquira barca ne homens en algun loch ab voluntat dels mercaders: la roba dels mercaders pag la barca, e faça la messio dels homens: entro que sien en aquell loch, on la nau o leny haura fet port, ell cors dela nau noy pag res.

*reparo

De barca lexada. Cap. 110

SI nau o leny tirara barca e omple e la tira plena: sils mercaders volen q̄ la lexen anar: la barca sia lexada e sia pagada per tot lauer. E lo cors dela nau noy pag res, e si romp lo cap menys de lexar lanar, e que no sia voluntat dels mercaders los mercaders nō sien tenguts de res pagar.

De git fet en absencia dells mercaders Cap. 111.

SI algun senyor de nau o de lēy haura caregada la sua nau o lo seu leny en algun loch: si ell stara surt en algun altre loch o en aquell meteix, on haura carregāt: e tots los mercaders seran en terra, que en la nau o leny no haura algu romas sino tansolament lo senyor dela nau o del leny ab los mariners: si aqui vendran lenys armats de enemichs os metra temporal soptosament, quel senyor de la nau o del leny no pora fer leuar los mercaders: e per qualsevol de aquestes condicions desusdites lo senyor dela nau o del leny se haura a leuar e los mercaders romandran en terra: si al senyor dela nau o del leny couendra a gitar, o sia q̄ gite per destret daquells lenys armats perço q̄ mils los pusca fugir e q̄ mils se pusca dels defendre, o sia quel temporal lo faça gitar, per qualsevol deles cōdiciōs desusdites que ell git o faça gitar val aytant, com si tots los mercaders hi eren. En aquesta guisa empero, q̄ ço que ell faça, q̄ ho faça ab consell e ab voluntat de tot lo cominal dela nau o del leny, e aytābe lescriua q̄ pens descriure totes les cōuinenças, quesempendrā en presencia de tot lo cominal, e si lescriua aquella hora o en aquella sao non podia scriure, scrigau tantost, com la nau o lo leny tendra * prois en terra e abans que lescriua isca en terra. E si per uentura lescriua sera romas en terra ab aquels mercaders, e en la nau o leny haura alguns seruicials de aquells mercaders, lo senyor dela nau o lēy deu fer aplegar tota la cōpanya dela nau e aquells seruicials *cap

cials de aquells mercaders. E a qui ab tots tenir capitol. Ell senyor dé la nau o del leny deu dir o fer dir dauãt aquells seruicials e tot lo comunal dela nau tantes vegades les cõuinençes:que el ab ells empêdra: que quascu ne sia be membrãt,perço que quãt aquell senyor dela nau se en cõtrara ab aqlls mercaders: qui romasos serã: no y pusca hauer algũ cõtrast,ne encara algũ daqlls q̃ en aquell capitol fos stat: no pogues dir,que ell no hauia oit ni il hauia hom demanat,e si lo senyor de la nau o del lẽy fara:axi cõ desus es dit,deu hauer valor,axicom si tots los dits mercaders hi eré stats o la maior partida.Encara mes si aquella nau o aquell lẽy vẽdra cas de ventura:que per rao dels lẽys armats d̃ sufdits o per rao del temporal haura anar en terra: si lo senyor dela nau o del lẽy fara o haura fet, axi com desus es dit ab cõsell de tots aquells:qui desus son dits e ab lur sabuda e ab lur volũtat: tota cõuinẽça o emprenimẽt quel senyor de la nau o del leny haura feta ab tots aquells qui de sus son dits e en aq̃lla guisa e en aquella manera: que desus es dita:mercader negu ne altre algu noy pot metre contrast. E sin hi met, has aparar a tot dan e a tot * destrich e a tot greuge e a tota mesio quel senyor dela nau o del lẽy aqui aytal cas com desus es dit:sera vẽgut: ne sostẽdra per culpa del cõtrast: q̃ algu daquells qui desus son dits:li haurã mes,o li metrã.E tot aço que desus es dit: deu esser fet mẽys de tot engã e menys de tot frau,e si algu de tots aquells qui desus son dits: frau algu mostrar o prouar pora per alguna iusta rao:aquell o aquells cõtra qui aquell frau prouat sera deu se parar a tot dã e a tot interes daq̃lla part: que aquell frau prouara cõtra ella esser fet. Empero la proua del frau sobredit que sia prouat per persones:que sie de grã esser mẽys de tota suspita, encara que sien homens qui sapiẽ e deguẽ saber dela art e d̃l fet:en que ells serã trets en testimoni, per qual raho perço que si volets dir: que bastaxos o vils homés que hom pogues girar per diners,valgues lo testimoni q̃ ells farien:seria malã cosa. Perço car ab mals homés quel senyor dela nau donas p testimonis cõtra los mercaders si creguts eré:lo senyor dela nau poria desfer los mercaders ales vegades, per que testimoni q̃ vil home faça: e qui hom pusca girar per diners:no val ne deu hauer valor per neguna rao.

* desta tent

Com se paguen aueries.Capitol 112.

TOta mesio o cõuinẽça que de mercaderia sia d̃ aueries:se deu pagar per sou e per liura p los mercaders saluo empero carregar, si donchs nos hauia a leuar per fortuna de mal temps o daltre cas,que si esdeuenga,ço es per entrar en port o en freu o en loch, on se pogues saluar la dita mercaderia o la dita

nau

nau o leny:en aytal cas deu ser la vna roba e laltra per sou e per liura o per * besant. E si no ha en la nau mercader:qui haia aytant cō laltre de mercaderia : o sien cinch dela vna part.E dos o tres de laltra: que aquells mercaders dos pus haguessen tanta o mes mercaderia que aquels cinch rot ço que conueguessen per pagar de aueries:se deu pagar cominalment axi be dela poca mercaderia com delamolta. Empero que sia set lealment menys de frau,e que no si faça res per voluntat.E aço deuen iurar tots los mercaders:que ho facen lealment. Empero aquest capitol va ala esmena dela nau de res que li prometrā de restituir. Car la nau ha aytal priuilegi:que si los mercaders li prometen res de esmenar: es mester : que liu attenguen:iat sia no sia scrit, sol q̄ lescriua hi sia,o queu oia. Ell scriua deu ho scriure: quant la nau tē dra * prois en terra, que la dōchs anaua per mar quant la conuinença son feta.

* mone da noco neguda

* cap

Qui es dit peregri Cap. 113.

ACi parlarem:q̄ deu ser senyor de nau o de leny a peregri, e epregri a senyor de nau o dl̄ey Car axi com sara nau axi deu ser leny. Tot home es appellar peregri : qui no nolit dela sua persona, e de roba,que no sia mercaderia, e tot hō que port de deu quintars en auall: deu donar nolit dela sua persona. E no pot esser mercader: q̄ de vint * besants en auall donā de nolit. E lo senyor dela nau no es tengut a aquell de deu quintars auall de portar eaxa ni compāya ne roba: si ab lo senyor dela nau no sen aue, e si met roba en la nau : que no veia lo senyor o lescriua o altre: qui lo senyor dela nau o lescriua haia mes en son loch per nolieiar o per veure tota quanta ni metra: e si aquell nou ha vist, o lo senyor o lescriua,pot demanar lo maior nolit quis do en la nau de alguna roba, multiplicant lo bolum de la roba o dela mercaderia ab laltre qui hi sera,e en aq̄lla manera metexa de persona,qui entra menys de voluntat del senyor o del scriua en la nau:es en voluntat del senyor de pendre: quin nolit se volra.

* mone da noco neguda

De roba mesa sens sabuda del patro o del scriua. Capitol. 114.

ESi tant sera : que la nau fos maça caregada , o lo senyor dela nau no la vulla portar, lescriua la deu ser gitar en terra, e a nengun damnatge que prenga la roba,lo senyor dela nau non es tengut pusq̄ al cartolari no fos scrit,çoes a entēdre:quant la nau haura feta vela e sera fora del port: los mercaders e los mariners,e los pelegrins,e tota persona que en la nau haia mesa roba,deu venir,e manifestar al scriua la roba que en la nau haura mesa.E si nou fa, dalgun damnatge que hagues la roba o la mercaderia non

sería

feria tengut lo dit fenyor ne lefcriua.

Roba no manifeftada. Capitol.115.

ESi nau gitaua per fortuna o per altra ventura,que li efdeuégues e gitaua la roba veent per algu de aquell mercader o pelegri o mariner o daltra qualfeuol perfona:que no fos fcrita en lo libre o en les taules o al fcriua o al fenyor no fos manifeftada,o a hō quel fenyor o lefcriua hi hagues mes en loch dells per veedor:e la roba fe gitaua, os perdia os banyaua: lo fenyor dela nau no es tengut de reftituir perte ftimonis quey hagues: qui la haguessen vifta carregar e fi la roba fera trobada al defcaregar:fia a voluntat del fenyor de pendre lo nolit que volra, e lo dit mercader li deu pagar aquell fens tot contraft. Mas fi lefcriua la hauia fcrita abās o defpuys,que la dita nau hauia feta vela:tot lo damnatge que la roba pendra, deu effer tengut lo fenyor de efmenar e reftituir fens tot contraft.

De que es tengut lo patro al pelegri. Capitol.116.

ENcara mes es tengut lo fenyor de nau als pelegrins de donar plaça e aygua e portarla on lo haura conuengut,o fer portar. E fi ell na pres fenyal:ell los deu attendre ço quels haura promes. Emperolo pelegri ques manifeft lo terç jorn dauant lo fenyor o lefcriua,e lo pelegri deu donar paraula al fenyor, e fil fenyor los dona terme: mes q̄ no deu e lo pelegri romā:tot lo nolit deu retre e lo damnatge que aquell haura rebut: tot lo li deu reftituir lo fenyor dela nau,e fil pelegri fen va fens paraula: o no es vengut al terme:que la nau farav ela fil pelegri hauia donats mil marchs de fenyal o que hagues pagat tot lo nolit: lo fenyor noli es tengut de retre res.

De plaça donadora a pelegri, e fi mor en nau. Cap.117.

SEnyor de nau deu donar plaça a pelegri,o home per ell, ço es a dirlo notxer,e lo pelegri deu hauer aquella plaça:que homli haura donada e afsignada,e fil pelegri mor: ell pot iaquir la plaça: a quis volra, e deu effer la millor veftidura que ell haia:del notxer. E la moneda fi noy ha parent: deu la pendre lo fenyor,e lo fenyor deu la eftoiar e tenir fins que fia en loch que li fia demanada fins a tres anys, e a cap de tres anys fino li es demanada:ell la deu donar per anima daquell en prefencia del bisbe dela terra,e lefcriua es tengut per aquell cap meteix de manifeftar al bisbe o al fenyor dela terra e fcriure la dita moneda e totes les cofes del mort, e ell deu ne tenir vn fcrit, e altre los mercaders, e altre lo fenyor dela nau. E quant feran tornats en la terra:

ra: lescriua deu mostrar aqll scrit al bisbe o ason lotinent o al clergue q̄ tēga la cura de aqll loch, elo clergue deu metre en scrit allo al libre dela esglesia, e si lo senyor dela nau no es sufficiēt ā tenir aqlla moneda, q̄ ell sia mal mercader o mal baratador: ell la deu asegurar, e si no la pot assegurar ell la deu metre en loch q̄ si ve demanador fins al terme dels dits tres anys, q̄ la pusca hauer. E si lo senyor del nau moria: la moneda fos posada en loch: que fos salua.

Dret de patro daquell que mor en nau Cap. 118.

Aço deiusdit deu hauer lo sēyor dela nau en * guarsarda, lo lite lo vestit dell pelegri, enfora aquell q̄ deu hauer lo notger. Mas empero lo senyor de nau no deu hauer tant del poch com del molt, que de cent * besants en auall no deu hauer sino lo vestit, e tot lalre deu stoiar a vendre e fer ne diners.

*esmerçada *moneda noço usada

Exceptio dell damunt dit Capitol. 119.

MAs si algun home q̄ vaia per viatges per son cors, es cōptat per pelegri: e si mor lo senyor dela nau ne notxer ne hō dela nau non deu hauer res. Mas si es plegri, q̄ vaia en vltra maro en altre peregrinatge, ells deuē hauer axi dō desus es dit, car molts homens son que van de vn viatge en altre ab poca mercaderia o van en altre loch per poblar e son dits peregrins e de aqlls aytals nō deu hauer res lo senyor dela nau. Mas lo senyor si cō sol no ha enla nau: si algun hom hi mor: ell es tengut de guardar la roba del mort: si mort no ha fet testamēt: e nou hauia iaquit a home: de que hagues fet son procurador e son marmessor enla nau o son hereu: e si noy hauia parent seu: lo senyor dela nau deu guardar la roba e la deu retre a sos parēts o a sa muller, o a sos fills, o a aqlls, aqui mils deia esser retuda. E lescriua deu aço scriure tot, e retenir vn scrit e lo senyor altre e fer axi com desus es dit e stablit.

Dret de barquer e guardia, de pelegri, qui mor en nau. Capitol. 120.

LO barquer dela nau deu hauer del pelegri, qui mora: les sabates el coltell e la correia, e lo guardia dela nau deu hauer les calces. E lo barquer e lo guardia ab dos ensemps deuen lo * sebollir en terra o en altre loch o gitar en mar. *soterrar

Dela vianda del pelegri qui mora en nau. Cap. 121.

ENcara mes que la vianda del pelegri o de tot altre home q̄ mora en la nau, deu esser donada al senyor dela nau. E aqst capitol es axi fet entenent dels plegrins e dels altres homens qui vagen de vn loch en altre axi cō desus es dit.

De

De nolit pagat: si l pelegri resta, e de nolit de roba. Cap. 122.

SI algun hom daquests hauia donat nolit al senyor dela nau. E volgues romandre, lo senyor noli es tengut de retre lo nolit. Encara si algun pelegri o altre hom o mercader nolieiara al senyor dela nau: e com seran en terra o en altre loch e volra vendre son hauer: e que no li bast aquell hauer al seu nolit quasi cu paga son nolit, valla o no valla aquest present hauer, que deura pagar son nolit, e si lo mercader haura altre hauer, que fos millor, aquell millor no ha damnatge perlo pus auol, e axis paga lo nolit als senyors dels naus o dels lenys. E perço son fet aquest capitol: quels mercaders no poguessen vn a altre enganar ne manleuar sobre aço: q̃ no valria sino enlo principal hauer.

De que es tengut pelegri. Capitol. 123.

AC,o deu fer pelegri a senyor d̃ nau, e tot hõ qui en la nau, e vaia, que es tengut de ajudar e de saluar e guardar la nau e de no abandonar entro al cap del viatge: si donchs nou fahien ab voluntat del senyor dela nau. E perço fõ fet aquest capitol, car molts senyors de naus leuen menestrals per pelegrins e homens darmes: els fan millor mercat de nolit, que no farien, si sabessen, que sen volien exir, e molts mercaders no si metrien sino perço, car saben que homens darmes hi van. Encara son tenguts los pelegrins e tots los altres qui en la nau iran: de esser e star al consell e a totes costumes, qui seran meses ne stablides enla nau.

De que es tengut patro a mariner. Capitol. 124.

ARa façam compte, que vn senyor de nau acorda vn mariner sia auol o bo o que sapia o que no sapia: lo seu loguer li ha a pagar Empero en aquesta forma, que si mariner li promet que ell sera cala fat o mestre daxa o notxer: e lo senyor dela nau lo haura pres per aquella fiança, que non haura altre leuat per fiança de aquell: si aquell no sab res: noli deu donar lo senyor dela nau o del leny sino axi com coneguen lo notxer e le seriua per sagrament que deu hauer.

De gitar mariner de nau. Capitol 125.

ENcara sapiats, quel senyor dela nau: fins quel viatge haia fet sino per tres coses. La primera per ladronici, e laltra per * rasa, e laltra: sino fa lo comandament del notxer. Empero lo notxer noli deu comandar cosa: que noli haia de comandar: e nos deu gitar per vna volta: entro a sinc vegades, e sino fa puys lo comandament del notxer: ell lon deu gitar, o home q̃ tẽga lo loch de comãda * rẽyna

ment en la nau, mas tu atten be en aq̃ll mariner, que la comandaria, o laltra si ho sap fer. Encara per altra cosa lo pot gitar dela nau: axi meteix çoes sis periurara de sagramẽt que faça, perço car los mercaders noy hauran pus fiança.

Mariner nos pot gitar per altre de menor loguer. Capitol 126.

ENcara es tengut lo senyor dela nau al mariner, que silo mariner ses acordat ab lo senyor dela nau per gran loguer, E lo senyor dela nau ne trobau altre per menor loguer, nol pot gitar dela nau: q̃ noy vage, sol que enla ma ho hagen cõuegut lo vn al altre, que axi be deu esser tengut, com si era scrit en cartolari.

Patro no pot gitar mariner per parent. Cap. 127.

ENcara es tengut lo senyor dela nau al mariner: que si lo mariner ses acordat ablo senyor dela nau: nol ne pot gitar per parent ne per altre hom, pusque sia scrit enlo cartolari, o que sia dada palmada: iatsia no sia recollit enla nau. E si gitar lo vol: haurali apagar so loguer axi be: com si hauia fet son seruey en tot lo viatge. Encara es tengut lo senyor dela nau: q̃ si fins a tres iorns haura lauorat, el prẽ malaltia li deu pagar la meytat del loguer, e sino pot entrar enla nau deu lo iaquir, e si los mariners conexian: que no pusca anar e si es en loch strany, hali a donar lo senyor dela nau la meytat de son loguer, haia o no, e sinol ha: quel mãleu que me ster es quel mariner laia. E si lo senyor mor, los marmessors del senyor deuen aço atendre.

De mariner qui mor en nau. Capitol. 128.

ENcara es tengut lo senyor dela nau al mariner, que si malalt es lo mariner e mor enla nau, que deu esser pagat de tot son loguer. E si y ha algun parent seu aquell sien dades les coses de aquell. E si aquell qui mort sera ho ha dit o no dit: als infants o ala muller sia dat: si ab ell staua ella, com lo marit era viu. E si la muller noli era leal, o no staua ab ell com parti de sa terra, o si li sera fuyta despuys quel marit ne se ra partit, lo senyor dela nau ab lescriua ab consel timẽt dela cort als parents pus prohismes ho do.

De mariner acordat que mor abãs o apres de feta vela. Capitol 129.

MAriner q̃ sera acordat en viatge e per volũtat de Deu mor ans q̃la nau haia feta vela, deu hauer lo quart del loguer, e sia asignat e donat als hereus. Encara si morra apres que haur feta vela, e abans que sia la on la nau fara port la meytad dl loguer deu esserli mort e q̃ sia dat asos hereus. E si hauia rebut tot lo loguer, ans que moris: tot deu esser seu e donat a sos hereus

reus, e fenyor de nau o de leny no y pot res contraftar ne res demanar.

De mariner qui va a mesos. Capitol. 130.

Si lo mariner ses acordat a mesos e mor: fia pagat e donat als feus hereus perço que haura feruit.

De patro a mariner fobre fet de portades. Cap. 131.

Encara es tengut lo fenyor dela nau de pagar fon loguer al mariner la on les mercaderies paguen lo nolit, e fi lo mariner es a fa vianda meteixa: es li tegut de dir: fi tornara al viatge: que haura fet: o no a cap de vuyt iorns. Encara es tengut lo fenyor dela nau al mariner: que fi lo mariner met fes portades que les pot metre en loch: qualfeuulla fol que no fia ftibat, e que les portades dels mariners ço es a entendre: no meten en git. Empero les portades deuen effer daytant cō lo preu del loguer, de finquanta * befants en auall comprades, ço es a entendre: que fi hauia cent liures de loguer: que non pagaria deles finquanta: e deles finquanta en fus pagaria, e fi ha quarāta o trenta o vint * befants e hauia tant: com deu hauer, de finquanta auall no paga lo git ne auaries. E pot les metre aquelles portades en qual loch feuulla. E fis banyen os affollen: lo fenyor dela nau no li es tengut. E lo mariner es tengut: que les meta: que lefcriua lo fapia e que fia fcrit: e fi no es fcrit: deu les totes perdre. E no deu dir fi no daço que faran e fi diu * dals: e q̄ fos prouat, que no fos allo: que haura dit, tot ho deu perdre, e deu effer dela fenyoria on feran, e lo fenyor dela nau deu ne hauer lo terç.

* mone da noco neguda

* lo ma teix

* dalrre

Declaracio dell damunt dit Capitol. 132.

Segons que en lo capitol defufdit diu: portades de mariners no pagan ne deuen pagar en get: mas geas no demoftra ne declara: com deu effer entes ne com no, e per la rao defufdita los bons homens que primer anaren per lo mō en aquefta manera ho volgueren efclarir, e declararen ho axi: que fi algun mariner compraua fes portades del feu propi: axi es a entendre: que ell no haia en cara rebut lo feu loguer: fi cas de ventura vendra ala nau o al leny, on ell ira, e encara hi haura mefes les portades axi com defus es dit: e feran comprades axi com defus es dit: los dits mariners fon tenguts de metre en lo git, que fet fera per fou e per liura: fegons que les portades valran: o hauran coftat, ço es a entendre, fegons que git fera ftat fet. Empero fi lo fenyor dela nau o dell leny hauria o haura feta gracia q̄ volgues hauer preftat o pagat als dits mariners, ans que en lo viatge entraffen, lo loguer, que ells hauer deuen per aquell viatge on feran acordats e deuen anar los dits ma-

riners no son tenguts de metre en lo git q̃ fet sera, en aytāt cō la meytat de aquell loguer sera. Empero si les dites portades costarē mes q̃ la meytat dl loguer no sera, los mariners son tenguts pagar en aquell get que fet sera: per tot aytāt cō aquell mes sera: q̃ les portades costaran o valran mes: q̃ la meytat dell loguer, que ells pres haurā. E si per uentura lo senyor dela nau o del lēy nols fara la gracia, q̃ desus esdita, e los dits mariners cōpraran les portades desus dites: axi cō desus es dit ells son teuguts de metre en lo get: que fet sera: tot en axi cō desus es dit. Empero qualq̃ hora quāt q̃ quant lo senyor dela nau o leny dara o pagara lo loguer als dits mariners: los dits mariners no son tēguts de lurs portades en aytāt com la meytat del loguer los abastara: que seran stades comprades. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De esportades de mariners. Capitol.133.

SEnyor de nau deu leuar al mariner les sues portades les quals li haura promesas de leuar. E lo mariner deu les metre ans: que la nau haia tot son ple. E si la nau ha tot carrech: e ell les hi vol metre lo senyor no lin es tengut de leuar les mas si lo mariner les hi vol metre ans que la nau haia son ple: e quel senyor lin vet: lo senyor es tengut de donar aytāt al mariner, cō haura de nolit de aytāta roba: com lo mariner deu metre per les portades e axi lo mariner no les deu metre.

De sportades nolieiades. Capitol.134.

MAriner no pot ne deu noliejar les sues portades a mercader ne a mariner: que sia dela nau tengut ne nolieiat. E si ho fa: lo senyor dela nau pot pendre lo nolit: quel mercader hauia empres ablo mariner per rao daq̃lles portades.

De assenyalar roba en nau. Capitol 135.

MAriner ne mercader ne altre hom no deu fer senyal en bala ne altre hauer: pusque carregat es en nau E si ho fa: lo senyor dela nau ho pot tot pendre. E ell deu perdre tot ço que senyalara.

Compartiment de mariners. Capitol.136.

ENcara es tengut lo senyor dela nau als mariners quant hauran stibada la nau: daço quells deu pagar, e si es lēy la meytat, e deu los donar a comprar lurs portades vj. iorns. E deu venir a mar lo vn iorn lo terç, E laltre lo terç dels mariners, e los altres deuen fer lo seruici: ques fa en nau.

Del carregar dela roba dels mariners. Capitol.137.

ENcara es tengut lo senyor dela nau quel mariner pot carregar e descarregar les sues portades ab la barca dela nau. E deuen li ajudar los altres mariners.

Cō se deu pagar loguer a mariners. Capitol 138.

ENcara es tēgut senyor de nau a mariners, q̄ del nolit q̄ li sera pagat, ell deu pagar als dits mariners. E si lo nolit noy basta, ell deu manleuar, e si no troua a manleuar: q̄ la nau sia venuda, e ques paguen los mariners ans q̄ hō: quihi sia p stador ne altre hom. Car lo mariner si noy hauia sino vn clau: de q̄s pogues pagar: se deu pagar. Sols empero: que la dita nau non sia anada en terra aquell viatge que haura comeςat, e si lo senyor dela nau hauia ab amor manleuats en algun viatge lo loguer dels mariners: fos q̄ll loguer multiplicas a * cōquist: pus altre viatge que haguescomenςat: la nau se rompia: lo loguer del primer viatge se deu pagar en fora lo * conquist de aytant com la nau se restaurara e sinos restauraua si no sol vn * agut: sia del loguer apagar del mariner. E noy pot res dir altre hom prestador ni altre, que los mariners deuē esser pagats, sol que res hi troben: pusque hauran axi fet.

*guany

*guany

*clau

On: e com: e de quina moneda deuen esser pagats los mariners. Cap. 139.

TOt senyor de nau o de leny es tengut de pagar lo loguer als mariners: la on ell reb lo nolit, segons que en lo capitol desusdit es contengut mas es axi a entendre que noy haia alguna conuinenςa: quels mariners haien ab lo senyor dela nau o del leny que nols sia tengut de pagar tro que ells sien tornats en aq̄ll loch: on houran comenςat e leuat lo lur viatge, e si aquesta cōuinēςa es entre ells empresa: los mariners no podē ne deuē demanar lur loguer: tro que ells siē tornats en aq̄ll loch on ells ferē la cōuinēςa ab lo senyor dela nau o del lēy, si donchs lo senyor dela nau nols en volia fer alguna gracia. Mas lo senyor dela nau deu pagar los mariners en cōtinēt, q̄ ells serā tornats en aquell loch: on la cōuinēςa sera emprese entre ells, e aço deu fer sens tot * lagui e sens tot contrast. E si alguns daquells mariners sostendran algun dā o algun messio per rao del seu loguer a cobrar: lo senyor dela nau li es tēgut de tot aquel dan e de tota aquella messio que aquell mariner haura sostenguda per culpa com lo senyor dela nau no li haura volgut pagar lo seu loguer. E si entre lo senyor dela nau e los mariners no haura conuinenςa ne spera empresa alguna: lo senyor dela nau los es tengut de pagar los lurs loguers los quals lo senyor dela nau e los mariners se hauran empres: encontinent quel senyor dela nau rebut haura lo nolit e de aquella moneda

*tardar

neda meteixa, q̃l senyor dela nau rebra dels mercaders, e si per ventura los mercaders serã trasegadors: o la roba que ells haurã portada no valra lo nolit q̃ls mercaders deuẽ donar al senyor dela nau e los dits mercaders iaquirã la roba per lo nolit: valga la roba lo nolit o no valga mester es: que los dits mariners haiẽ los lurs loguers si la dita nau sen sabia vẽdre, encara ques degues donar per aquell preu: quels mariners deuẽ hauer per lurs loguers. Ne prestadors ne alguna altra persona noy pot res dir ni cõtrastar per neguna rao. Que mester es: q̃ls mariners haiẽ lurs loguers en aquell loch on lo senyor dela nau haura promes de pagar los, si dõchs los dits mariners no volrã fer gracia al senyor dela nau quel vullẽ sperar: tro que ell sia en loch: on trobe consell de moneda on ells sien pagats de lur loguer, e son fet perço aquest capitol, q̃ tot senyor de nau deu guardar, com no liciara ne com no, a qui ne aqui no ne quina roba ne quina no, perço car haia lo nolit o nol haia, mester es: quells mariners sien pagats de lurs loguers.

De loguer de mariners encas que la nau se vena sota ma.
Cap. 140.

ENcara es tengut lo senyor dela nau q̃ si ell es penyorat de senyoria o daltre hom e los mercaders e lo senyor farã vẽdre la nau a sots ma: e puys la retendra a sos ops: e ferla cõprara a altre: pço q̃la senyoria nou conega o p altra cosa lo mariner no deu perdre son loguer pusq̃ al senyor romãga la nau e lo nolit o lo nolieg, q̃l senyor no pot gitar lo mariner: si nol paga. Empero lo mariner ha a metre lo terç de son loguer per les auaries ques serã fetes, encara mes dela altra moneda que haura leuat loguer deu metre axi com los mercaders per sou e per liura. Saluo empero q̃l senyor dela nau vulla exiuernar quel mercader noli pot res dir, que afer ho ha, e si lo senyor exiuerna: qui sen poria tornar: o spera lo nolit entretãt al senyor d̃la nau vecm patxamẽt, q̃ es penyorat: q̃ ha a vẽdre la nau, axi cõ desus es dit lo senyor ha a pagar lo mariner de tot, e lo mariner no ha res a metre del loguer en aueries. E perço son fet aq̃st capitol: q̃ lo mariner no pot res fer: sino axi cõ lo senyor d̃la nau vol, q̃ ell pert tots iorns son temps pus exiuerna e noli deu hõ res crexer d̃ son loguer, e ell met sa persona e sos vestimẽts a cõsumamẽt. E lo senyor sta en sperãça e ha afermat son viatge, e sta en sperãça de guãyar tot lo loguer li deu pagar ses cõtesa e sens aueries. Saluãt empero q̃ll senyor no hagues dite cõuẽgut per pati e per acort, q̃ls degues crexer lurs loguers, e quels en degues pagar per la espera, quels mariners fessen. E si y ha neguna conuinença quels mariners consenten plur plana voluntat: lo senyor

ENcara es tengut lo senyor dela nau quel mariner pot carregar e descarregar les sues portades ab la barca dela nau. E deuen li ajudar los altres mariners.

Cō se deu pagar loguer a mariners. Capitol 138.

ENcara es tēgut senyor de nau a mariners, q̄ del nolit q̄ li sera pagat, ell deu pagar als dits mariners. E si lo nolit noy basta, ell deu manleuar, e si no troua a manleuar: q̄ la nau sia venuda, e ques paguen los mariners ans q̄ hō: quihi sia p stador ne altre hom. Car lo mariner si noy hauia sino vn clau: de q̄s pogues pagar: se deu pagar. Sols empero: que la dita nau non sia anada en terra aquell viatge que haura començat, e si lo senyor dela nau hauia ab amor manleuats en algun viatge lo loguer dels mariners: fos *guany q̄ll loguer multiplicas a * cōquist: pus altre viatge que haguescomençat: la nau se rompia: lo loguer del primer viatge se deu pagar en fora *guany lo * conquist de aytant com la nau se restaurara e finos restaurava si *clau, no sol vn * agut: sia del loguer apagar del mariner. E noy pot res dir altre hom prestador ni altre, que los mariners deuē esser pagats, sol que res hi troben: pusque hauran axi fet.

On: e com: e de quina moneda deuen esser pagats los mariners. Cap. 139.

TOt senyor de nau o deleny es tengut de pagar lo loguer als mariners: la on ell reb lo nolit, segons que en lo capitol desusdit es contengut mas es axi a entendre que noy haia alguna conuinença: quels mariners haien ab lo senyor dela nau o del leny que nols sia tengut de pagar tro que ells sien tornats en aq̄ll loch: on houran començat e leuat lo lur viatge, e si aquesta cōuinēça es entre ells empresa: los mariners no podēne deuē demanar lur loguer: tro que ells siē tornats en aq̄ll loch on ells ferē la cōuinēça ab lo senyor dela nau o del lēy, si donchs lo senyor dela nau nols en volia fer alguna gracia. Mas lo senyor dela nau deu pagar los mariners en cōtinēt, q̄ ells serā tornats en aquell loch: on la cōuinēça sera emprese entre ells, e aço deu fer sens tot * lagui e sens *tardar tot contrast. E si alguns daquells mariners sostendran algun dā o algun mesio per rao del seu loguer a cobrar: lo senyor dela nau li es tēgut de tot aquel dan e de tota aquella mesio que aquell mariner haura sostenguda per culpa com lo senyor dela nau no li haura volgut pagar lo seu loguer. E si entre lo senyor dela nau e los mariners no haura conuinença ne spera empresa alguna: lo senyor dela nau es tengut de pagar los lurs loguers los quals lo senyor dela nau e los mariners se hauran empres: encontinent quel senyor dela nau rebut haura lo nolit e de aquella moneda

neda meteixa, q̃l senyor de la nau re bra dels mercaders, e si peruētura los mercaders serā trafegadors: o la roba que ells haurā portada no valra lo nolit q̃lls mercaders deuē donar al senyor de la nau e los dits mercaders iaquirā la roba per lo nolit: valga la roba lo nolit o no valga mester es: que los dits mariners haiē los lurs loguers si la dita nau sen sabia vēdre, encara ques de gues donar per aquell preu: quels mariners deuē hauer per lurs loguers. Ne prestadors ne alguna altra persona noy pot res dir ni cōtrastar per neguna rao. Que mester es: q̃ls mariners haiē lurs loguers en aquell loch on lo senyor de la nau haura promes de pagar los, si dōchs los dits mariners no volrā fer gracia al senyor de la nau quel vulle sperar: tro que ell sia en loch: on trobe consell de moneda on ells sien pagats de lur loguer, e son fet per ço aquest capitol, q̃ tot senyor de nau deu guardar, com no lieiara ne com no, a qui ne aqui no ne quina roba ne quina no, per ço car haia lo nolit o nol haia, mester es: quells mariners sien pagats de lurs loguers.

De loguer de mariners en cas que la nau se vena sota ma.
Cap. 140.

Encara es tengut lo senyor de la nau q̃ si ell es penyorat de senyoria o daltre hom e los mercaders e lo senyor faran vēdre la nau a sots ma: e puys la retendra a sos ops: e serla cōprara a altre: pço q̃la senyoria nou conega o p altra cosa lo mariner no deu perdre son loguer pusq̃ al senyor romāga la nau e lo nolit o lo nolieg, q̃l senyor no pot gitar lo mariner: si nol paga. Empero lo mariner ha a metre lo terç de son loguer per les auaries ques serā fetes, e ocara mes de la altra moneda que haura leuat loguer deu metre axi com los mercaders per sou e per liura. Saluo empero q̃l senyor de la nau vulla exiuernar quel mercader noli pot res dir, que afer ho ha, e si lo senyor exiuerna: qui sen poria tornar: o spera lo nolit entretēt al senyor d̄la nau ve em patxamēt, q̃ es penyorat: q̃ ha a vēdre la nau, axi cō desus es dit lo senyor ha a pagar lo mariner de tot, e lo mariner no ha res a metre del loguer en aueries. E per ço son fet aq̃st capitol: q̃ lo mariner no pot res fer: sino axi cō lo senyor d̄la nau vol, q̃ ell pert tots iorns son temps pus exiuerna e noli deu hōres crexer d̄ son loguer, e ell met sa persona e sos vestimēts a cōsumamēt. E lo senyor sta en sperāça e ha afermat son viatge, e sta en sperāça de guayar tot lo loguer li deu pagar sēs cōtesa e sens aueries. Saluāt em pero q̃ll senyor no hagues dit e cō uēgut per pati e per acort, q̃ls degues crexer lurs loguers, e quels en degues pagar per la espera, quels mariners fessen. E siy ha neguna conuinença quels mariners consenten plur plana voluntat: lo senyor

nyor nols nes tengut: sino aytant com si ells eren cominals, la nau e lo loguer fa lo vn al altre de totes coses multiplicant la nau ab lo loguer. Mas si noy ha nenguna cõuinença: tot en axi de pagar: cõ de sus es dit. Encara es tengut lo senyor de la nau al mariner de pagar per ell: axi com en moltes parts fan aueries qui paga vn diner o vna malla en les comuenes. Car lo senyor de la nau o deu tot pagar.

Patro deu fermar dret per los mariners. Cap. 141.

ENcara deu esser tengut lo senyor de la nau al mariner de fermar dret per ell per aytãt: com son loguer valega, si nol ha pres, e daytant com faça compte: que valega la roba que haura en la nau, e que li deu aiudar de son poder, saluant q̃ per ell nos meta en baralla ne en perdicio del seu ne dels promens qui sien en la nau.

Loguer de mariner com se deu esmerçar. Cap. 142.

ENcara es tengut lo senyor del lẽy al mariner de esmerçar sos diners com laura pagat: la on conexera lo senyor de la nau, que faça a fer, saluant quel senyor non haia damnatge. E si lo senyor de la nau es en vila, sia luny o prop, quel mariner vaia per esmerçar son loguer lo senyor li es tengut de donar amenjar en la nau dos iorns: e no pus sinos vol.

De mariners qui pledeien ab lo patro. Cap. 143.

ENcara que tot senyor de nau o de leny sia tengut de donar a menjar als mariners stãt en lo viatge, si ab ell pledeiaran.

Declaracio del precedent capitol. Cap. 144.

SEgons que en lo capitol ia desus es contẽgut, que mariners: qui pledeiaran ab lo senyor de la nau o leny: que lo senyor de aquella nau o daquell leny los es tengut: quells do amenjar: mentre que ab ell pledejaran: mas no demostrar com ne com no ne per qual raho, e en axi perço cõ en lo capitol desusdit no esclarex: neporia tornar gran dã als senyors deles naus o dells lenys. E per la raho desusdita los bons homens qui aquests sabliments o costumes faeren veren e conegueren que gran dan sen poguera seguir: e perço sobre alguns capitols q̃ uo son clars: clls faeren esmenes: per ço que dan ne treball no sen pusca seguir. E sobre lo capitol desusdit dien e declaren que los senyors deles naus o dels lenys son tenguts de donar a mẽjar als marineas: qui ab ells pledeiaran: ço es a saber per casos sabuts. Lo primer: cas es si lo senyor de la nau o dell leny no dara viand a sos mariners sufficient: axi com ia es acostumat, e en vn

capitol ia desus es dit esclarit e certificat. Lo segon cas es: si ell no attendra les conuinençes: que ab ells empendra lo dia: que ab ell se acorden. Lo terç cas es: si ell se gira en algú loch: on isca de son viatge: si ab ells no sen aue, o nols ho hauia fet entenét: com ab ell se acordaren. Lo quart cas es: si el volra cambiar viatge sens voluntat dells e de lur sabuda. Encara mes per tot cas: qui iust sia, que nols attena tot ço q̃ promes los haura: có ab ell se accordare. Per aytals coses com desus son dites: lo senyor dela nau ab qui ells seran los es tegut quells do amenjar si ab ell ne hauran a pledeiar. Empero lo cambiament del viatge es axi a entendre: quel senyor dela nau o del lēy fos en loc: on trobas mariners: si aq̃lls qui ab ells serien: no volien anar, si ell los ne volia forçar, empero si el hauia cambiat viatge per algunes códicions o per empatx de senyoria, que ell no gosas anar descarregar en aquell loch, on deuia descarregar, e empres hauia ab aq̃lls mercaders, qui carregaré: los mariners hi son tenguts de anar. Empero es axi a entendre que segons quel senyor dela nau se millorara del nolit per aquell cambiament de viatge que per aquella forma sia tégut ell de millorar los mariners de lurs loguers. E per les raons desus dites feren aquesta esmena e aquest decla ramét los antichs: qui primeramét anaren per lo mon, Perque? perco com gran dan e gran mal fora e seria qualque temps o qual que hora, o en qualque loch que la nau o lēy prengues terra, per qualseuulla rao que lay prengues, que los mariners poguessen metre en plet lo senyor dela nau o dell lēy. Ab lo qual ells serien sens iusta rao. Perço car ales vegades hi ha mariners: que sols q̃ ells poguessen fer lo lur delit, e cóplir la lur volútat: ells no serien en res: si lo senyor dela nau o del leny ab que ells serien: hi comsumauen sa nau o son leny: que abás los plau ria. Perq̃ molt mal hom va per lo mon, q̃ es dolent e desesperat: có veu algun altre profitar e millorar Perço com ell volria, que axi com ell es malestruch e dolent que axi tots los altres ho fossen. E aquella manera aytal es manera de auol hom Encara mes: car lo qui es auol hom no volria ell trobar null téps algu millor de si metex per nengu na manera en lo mon. E per aquesta manera los nostros antichs, antecessors volgueré e declararenlos casos e les raós, perque los senyors deles naus e dels lenys fossen tenguts de donar amenjar als dits mariners, qui ab ells dits senyors pledeiaran. Perço que daqui auant algun auol home no pogues fer con fumar a algú altre, daço que hauria E per las raons desus dites son fet aquest capitol. E si mariner algu metra lo senyor dela nau o del leny en algun plet sens iusta rao o iust cas, ell es tégut a aquell senyor de aquella nau o daquell leny, ab qui ell se ra accordat. E qui ell haura mes en algun

* desfatent algun plet, de retre e de donar tots dans e damnatges e de tot * destrich, que ell ne sostendra, o ell ne haura sostengut, perço car no iusta ment ell haura fet pledeiar lo dit senyor dla nau o dl lēy, e fet cōsumar lo seu. E si ell no ha de que li pusca pagar ne retre ne donar ço del seu: ell deu esser pres e menat e mes en poder dela senyoria, e star tant entro: que ell haia satisfet aqlls dans o dānatges: los quals aql sēy or daqlla nau o daquell leny ab qui ell sera acordat haura sostenguts ꝑ culpa del pusque axi cō no deuia: laura mes en plet e en damnatge. Perque tot hom se deu guardar de fer algun dan a altre sens raho, per ço que sobre si mateix no li puga tornar aquell damnatge, q̄ el cuydaua fer a altre sens iusta rao perços es iusta cosa: que sobre si mateix torn.

Deles viandes que deu donar lo patro als mariners. Capitol. 145.

EN cara es tengut lo senyor dela nau o dll leny. que sia cubert que deu donar a menjar a tots los mariners tres iorns dela sepmana carn, ço es asaber en lo diumenge, e en lo dimarts, e en lo dijos, e en los altres iorns dela sepmana cuynat. E quascun vespre de quada dia lur companatge. E axi meteix tres vegades per quascun matin los deu fer donar vi, e aximeteix los ne deu fer donar quascun vespre. E lo companatge deu esser tal com se segueix: ço es formatge o ceba o sardina o altre pex. Encara lo senyor es tengut de donar vi: en tro quel vi valega tres * besants e mig. E si troba * atzebib, o encara figues ell ne deu fer vi. E si no troba atzebib ne figues, o q̄ li costas tot mes de trenta * millaresos la * millera feta, lo senyor dela nau o del leny nols es tengut de donar vi, encara mes es tengut lo senyor dela nau o del lēy de doblar la recio als ditsmariners a festanyal. En cara deu hauer seruicials qui adoben de menjar als mariners.

* serta moneda no conegu da
* cosap fer vi
* lo ma t ix
* mesura

Patro no es tengut de dar a menjar a mariner: qui no dorm en nau. Cap. 146.

SEnyor de nau o de leny no es tē gut de donar a menjar als mariners pusque no iaguen en la nau o en lo leny.

Mariner no es tengut de anar en loch perillos Cap. 147.

ENcara senyor de nau no deu trametre mariner en loch reguardos: si l mariner noy vol anar: lo senyor nol pot forçar.

De prestar mariner a altra nau. Cap. 148.

ENcara senyor de nau no pot ꝓstar mariner a altra nau o a al tre leny sens voluntat del mariner

Saluant empero quel senyor dela nau hagues ops vn mestre o vn mariner: qui sapia fer cosa: que haia ops a la nau: q̃ aquells no sapiē fer: qui en aquella nau, o en aquell leny feran e aquell mariner hi deu anar. Mas no pas en terra, si donchs no era a seruey de aquella nau: en q̃ aquell seria. Diu saluo que aquell mariner no bastaixas ne que leuas faix ne algun carrech a son coll: ne res que ell fer no degues.

Del que haura patro dels mercaders per descarregar. Capitol. 149.

SEnyor de nau es tengut al mariner que tot semblant pati com fara al mercader: si deu descarregar en algun loch: en axi com haura dells mercaders, axiu deu donar als mariners.

Fet lo viatge mariner es libertat. Cap. 150.

SI senyor de nau pren altre viatge la on la nau haura descarregat, ell mariner noy vol anar: lo senyor nol pot forçar: saluant que sia en loch: que trobe mariners, mas si non trobaua: ha los a fer iuncta al viatge en axi: cō sia conegut per lo senyor e p lonotxer e per lo scriua de iunir: que segons quell hom valra mes en aquell q̃ en altre. Mas lo senyor non pot minuar a nengu de son loguer. E si vn hō valra mes quel senyor nos cuydara al començament: deu lo millorar, car molt bon hom se vol exir de vna terra: perço car noy es conegut: e perço q̃n isca fa grā mercat d̃ sa persona.

Com la nau se ven en terra de crestians. Cap. 151.

SI senyor de nau vendra la nau o altre qui qui la pusca vendre: a hom estrany: qui noy hagues part: tot lo loguer deu pagar als mariners: e son scapols. E si los mariners son en loch, que noy vullen nauegar lo senyor o aq̃ll qui la nau haura venuda: es tengut de fer lurs ops a ells entro que sien tornats la on los leuaran.

Com la nau se ven en terra de sarrains. Cap. 152.

SI nau o leny se vendra en terra de sarrains: lo senyor del leny deu donar leny e vianda als mariners, entro que sie n en terra de crestians on puguen hauer recobre.

De mariner quis tema. Cap. 153.

SI peruentura sera accordat mariner en forma de cartolari, que digues en lo acordament: quey hagues empreniment: segons quel senyor de la nau ho hauria fet scriure a enteniment del mariner, que ell fos dubtant en algun loch, e quel dit mariner noy gosas anar: lo senyor de la nau li deu donar la meytat de son loguer, e li deu donar vianda tro que sia en loch de recobro.

bro. Empero si es acordat sens tal emprenimēt:lo mariner es tengut de anar:la on lo senyor dela nau se ra tengut de anar ab los merders.

De mariner quāt es accordat, com es obligat. Cap. 154.

LO mariner es tengut a senyor de nau o de leny: que pus que se ra accordat ab lo senyor, e donara palmada: es mester: quell mariner vaia ab ell axi be: com sin hauia feta carta de notari. E lo mariner da quell iorn auant que sera accordat ab lo senyor dela nau: no pot anar en alguna part sens voluntat del senyor. E deu lo mariner demanar paraula al senyor: si res ha a fer fora dela vila on sera, e deu hauer si es en loch fora vila, recollida la roba al terçiorn: si la nau es en loc estrany, encara es tengut lo mariner al senyor que li haia a iurar de esser fel e leal axi com en aquell capitol es scrit, que demanen los mercaders al senyor.

A quins seruicis es obligat lo mariner. Cap. 155.

ENcara es tengut mariner al senyor dela nau: que ell nos pot partir de ell ne de la nau per alguna cosa si no per tres: per esser senyor de nau o leny, o per esser notxer, o per conuinença. E si mor lo senyor o aquell: qui sera logat, e seran sobre el leny: los bens daquell qui y seran deuen pagar los mariners al terme, encara es tengut mariner en totes coses, que pertangan ala nau, a anar a bosch. Ea ferrar e a lēya, e a fer exarcia, e a forn, e a barcaiar ab los barquers, e a stibar, e a desestibar, e tota hora quel notxer liu comanda anar a aygua, e aleuar en nau totes companyes dels mercaders e a donar * lats ala nau, e a nar a tota exarcia, e a portar lenya: e a ajudar a fer maior a nau, e a totes coses: que sien a millorament de aquella es tengut de fer, e ço que pertanga ala nau mentre sera tengut ala nau. * conflats

Raons per ques pot abstraure lo mariner apres que sera acordat. Capitol. 156.

MAriner que sera accordat en nau o en lēy: pus que sera scrit en cap breu: o haura dada palmada al senyor o al scriua, nos pot abstraure de anar al viatge, si donchs per aquestes coses nou fahia ço es per muller a pendre, o per anar en romiatge: e quen hagues fet vot: ans que al viatge se accordas, o si es mariner de proa: p esser *panes, o per esser notxer o si es notxer: per esser senyor. E tot aço que sia meys de frau. * cōceller de popa

De mariner que fugira. Capitol. 157.

MAriner que sera accordat en nau o en lēy: e fugira, pus que sera acordat, e haura iurat seruir, es

degua

degut: que la nau ne logue altre en loch daquell. E si costa mes de loguer deu restituir lo mes: que laltre haura rebut, ab que sia semblant de aquell mariner en marinatge.

Esmena del precedent. Capitol. 158.

SEgons que diuen lo capitol desus dit: mariner qui fugira apres: que sera acordat: es tengut si aconseguit es: si lo senyor dla nau ne ha a logar altre per la falla que aquell li haura feta: e costa mes ql senyor de la nau no daua a aquell: que li es tengut de retre e de donar tot ço q̃ costara mes: queell no hauia: a aqll senyor daquella nau o de aqll leny ab qui ell sera acordat. Mas es en axi a entendre que aquell mariner fugira en aquell loc metex: on sera a cordat mas no diu ne declara si al gun mariner sera accordat en algu na nau o en algun leny: e la nau o lo leny sera partit ab los mariners en semps daquell loch: on los acorda: e sera en algun loch altre estrany: si algun mariner li fugira: de que li es tengut, e de que no. E perço que en lo capitol desusditnou esclareix los antichs que primerament anaren per lo mon: volgueren ho escla rir e fer aque sta esmena, perço que algun contrast o algun mal no sen pusca crever, e dien axi: que tot ma riner que fugira a alguna nau o algun leny en loch estrany si es a cõ seguit o trobat en algun loch: elles tengut de pagar e restituir tot dan e tot * destrich e tot interes: que a- *desfaters quell senyor de aquella nau o leny haura sostengut ne haura a sostinir per rao del fugir: quel haura fet, e sien cregut per sa simple paraula, e si lo dit mariner no ha de que u puſ ca fer ne esmenar, deu esser pres e mes en poder dela senyoria, e star tant pres, tro haya satisfet lo dã e lo * destrich ell interes q̃ aquell *desfaters senyor de aquella nau o leny dira, ne haura sostegut. E siẽ cregut per sa siemple paraula axi com dsſus es dit. E per le sclarimẽt desusdit fon feta aquesta esmena.

De remolçar altra nau. Capitol. 159.

ENcara mariner es tengut que vaia a remolçar nau o leny per entrar en port: si lo notxer liu comanda, saluant que no sien lursene michs.

De roba trobada en mar. E de mariner qui va per milles. Cap. 160.

ENcara es tengut mariner que si troba alguna cosa: pusque sera tẽgut a la nau, que la nau ne ha tres parts e los mariners vna sien molts mariners o pochs, e si son en mar: e veen res, que fos mercaderia, ells hi deuẽ anar o altra cosa sense mer caderia, sol que ell senyor de la nau los ho comanda, e deuen ne hauer axi com desus esdit. E per ço pren tan gran part lo senyor, com menjan e prenen son loguer. E si algun

senyor

bro. Empero si es acordat sens tal emprenimét: lo mariner es tengut de anar: la on lo senyor dela nau se ra tengut de anar ab los merders.

De mariner quát es accordat, com es obligat. Cap. 154.

LO mariner es tengut a senyor de nau o de leny: que pusque se ra accordat ab lo senyor, e donara palmada: es mester: quell mariner vaia ab ell axi be: com sin hauia feta carta de notari. E lo mariner da quell iorn auant que sera acordat ab lo senyor dela nau: no pot anar en alguna part sens voluntat del senyor. E deu lo mariner demanar paraula al senyor: si res ha a fer fora dela vila on sera, e deu hauer si es en loch fora vila, recollida la roba al terçiorn: si la nau es en loc estrany, encara es tengut lo mariner al senyor que li haia a iurar de esser fel e leal axi com en aquell capitol es scrit, que demanen los mercaders al senyor.

A quins seruicis es obligat lo mariner. Cap. 155.

ENcara es tengut mariner al senyor dela nau: que ell nos pot partir de ell ne de la nau per alguna cosa si no per tres: per esser senyor de nau o leny, o per esser notxer, o per conuinença. E si mor lo senyor o aquell: qui sera lo gat, e seran sobre el leny: los bens daquell qui y seran deuen pagar los mariners al terme, encara es tengut mariner en totes coses, que pertangan ala nau, a anar a bosch. Ea serrar e a leya, e a fer exarcia, e a forn, e a barcaiar ab los batquers, e a stibar, e a desestibar, e tota hora quel notxer liu comanda anar a aygua, e aleuar en nau totes companyes dels mercaders e a donar * lats ala nau, e acónar a tota exarcia, e a portar lenya: e a ajudar a fer maior a nau, e a totes coses: que sien a millorament de aquella es tengut de fer, e ço que pertanga ala nau mentre sera tengut ala nau. * co- stats

Raons per ques pot abstraure lo mariner apres que sera acordat. Capitol. 156.

MAriner que sera accordat en nau o en leny: pusque sera scrit en cap breu: o haura dada palmada al senyor o al scriua, nos pot abstraure de anar al viatge, si donchs per aquestes coses nou fahia ço es per muller a pendre, o per anar en romiatge: e quen hagues fet vot: ans que al viatge se accordas, o sies mariner de proa: p esser * panes, o per esser notxer o si es notxer: per esser senyor. E tot aço que sia meys de frau. * cócellier de popa

De mariner que fugira. Capitol. 157.

MAriner que sera accordat en nau o en leny: e fugira, pusque sera acordat, e haura iurat seruir, es

degua

degut: que la nau ne logue altre en loch daquell. E si costa mes de loguer deu restituir lo mes: que laltre haura rebut, ab que sia semblant de aquell mariner en marinatge.

Esmena del precedent. Capitol. 158.

SEgons que diu en lo capitol desus dit: mariner qui fugira apres: que sera acordat: es tengut si aconseguit es: si lo senyor dla nau ne ha a logar altre per la falla que aquell li haura feta: e costa mes ql senyor dela nau no daua a aquell: que li es tengut de retre e de donar tot ço q costara mes: que ell no hauia: a aqll senyor daquella nau o de aqll leny ab qui ell sera acordat. Mas es en axi a entendre que aquell mariner fugira en aquell loc metex: on sera acordat mas no diu ne declara si algun mariner sera accordat en alguna nau o en algun leny: e la nau o lo leny sera partit ab los mariners ensemps daquell loch: on los acorda: e sera en algun loch altre estrany: si algun mariner li fugira: de que li es tengut, e de que no. E perço que en lo capitol desusdit nou esclareix los antichs que primerament anaren per lo mon: volgueren ho esclarir e fer aque sta esmena, perço que algun contrast o algun mal no sen pusca crexer, e dien axi: que tot mariner que fugira a alguna nau o algun leny en loch estrany si es a cō seguit o trobat en algun loch: elles tengut de pagar e restituir tot dan e tot * destrich e tot interes: que aquell senyor de aquella nau o leny haura sostengut ne haura a sostinir per rao del fugir: quel haura fet, e sien cregut per sa simple paraula, e si lo dit mariner no ha de queu pus ca fer ne esmenar, deu esser pres e mes en poder dela senyoria, e star tant pres, tro haya satisfet lo dā e lo * destrich ell interes q aquell senyor de aquella nau o leny dira, ne haura sostēgut. E siē cregut per sa simple paraula axi com desus es dit. E per le sclarimēt desusdit son feta aquesta esmena.

* desfatēt

De remolçar altra nau. Capitol. 159.

ENcara mariner es tengut que vaia a remolçar nau o leny per entrar en port: si lo no texer liu comanda, saluant que no sien Iursene michs.

De roba trobada en mar. E de mariner qui va per milles. Cap. 160.

ENcara es tengut mariner que si troba alguna cosa: pusque sera tēgut ala nau, que la nau ne ha tres parts e los mariners vna sien molts mariners o pochs, e si son en mar: e veen res, que fos mercaderia, ells hi deuē anar o altra cosa sense mercaderia, sol que ell senyor dela nau los ho comanda, e deuen ne hauer axi com desus esdit. E per ço prentan gran part lo senyor, com menjan e prenen son loguer. E si algun senyor

senyor de leny loga son lẽy a altre: aqll ho deu perdre: qui loga lo lẽy e fa la messio. E si aquell mor ans del terme: que sera sobrel leny: les coses a aquell se deuen pagar. Encara es tengut lo mariner ala nau: que si va per rao de millas: que la ha aseguir anant tro al capdel mõ. E si peruentura la nau sera tornada alla de on sera partida fet viatge: e que noy sera tornada ab aqlla mercaderia: e que haia descarregat en altra part: lo mariner noli es tengut. Mas si la nau dscarregat no ha lo mariner li es tengut de anar p milias. E perço son fet aquest capitol car molt senyor de leny o de nau sera en deutat, e no volra tornar en *malmirat sa terra per * malmirent que y sera o perço car haura por que noli encanten la nau, e axi tostemps tendria los mariners.

Condicions de patro a mariners. Cap.161.

LO mariner es tengut que si ira en viatge, que no deu anar, sino la on lo senyor li haura fet entenẽt al començament del viatge, e si lo senyor vẽ la nau ell deu donar nau al mariner: en que sentorn a fersos ops, e si leua viatge: com haura anat: la bõ deuia anar e ell haura descarregat o desorrat e lo senyor de la nau haura leuat viatge e sera en loch de recobro de mariners, lo mariner noli es tengut, e lo senyor de la nau nolon pot forçar. E si la nau no sera en loch de recobro: que no pusca hauer mariners: aquells mariners lo deuen seguir, e que sien pagats segons laltre viatge, e per rao del altre multiplicat, quant leua, e quant es laltre. Aquest capitol son fet perço,' cõ la nau pdria son viatge. E perço nau no pot perdre son viatge per mariners. Mas silo senyor dela nau o del leny met altre hom sobre si: la conuinença no es tẽguda de mariner a senyor de nau pus el sera despossait dela senyoria

Mariner com es tengut defer lo comandament dell senyor del notxer. Cap.162

MAriner es tengut de fer tot comandament de senyor de nau o de leny o del notxer, ab que no sia a seruey daltra nau ne daltre leny mas tot seruey que pertanga ala nau: es tengut de fer.

*De mariner qui fara * rasa contra son senyor. Capitol.163.* * rẽyna

ENcara mariner que fara * rasa contra son senyor de nau o de leny, deu perdre la meytat del loguer e la roba que haura enla nau. * rẽyna E deu esser gitat dela nau, e si leua armes cõtra son senyor tots los mariners lo deuen pẽdre e ligar e metre en preso, e menarlo ala senyoria, e aquells qui pẽdre nol volran: deuen perdre la roba ell loguer: q hauran o hauer deuran per aquell viatge.

De

De mariner qui tocara ira damēt son senyor. Cap. 164.

ENcara mariner qui tocara ira dament son senyor: es per jur e bara deu esser pres e persona, e per dre tot quant haura.

De mariner cō deu comportar son senyor. Cap. 165.

ENcara mariner es tengut de a * colorar son senyor de nau: si li diu vilania, e si li corre de sobre lo mariner deu fugir fins a proa, e deu se metre de * lats dela cadena e si lo senyor hi passa: ell li deu fugir dela altra part. E si lo senyor lo encalça de laltra part, pot sen defēdre lo mariner leuāt ne testimonis com lo senyor la encalçat, que ell senyor no deu passar la cadena.

* sufrir

* costat

Mariner qui exira en terra. Capitol. 166.

ENcara mariner es tengut de no exir en terra ne anar sens paraula del notxer o del scriua. Saluant lo manament dell senyor: qui en la nau haia res a fer

*Mariner qui * emblara. Capitol. 167.*

*robara

ENcara mariner qui * emblara roba o exarcia o hauer: que sia enla nau: deu perdre son loguer e la roba: que haura enla nau. E lo senyor lo pot pendre e metre en vn cep e tenir pres mentre siaen aquell viatge, e puys si vol metre en poder dela senyoria: pot ho fer.

*robara

Mariner qui gitara vianda acordadamente. Cap. 168.

ENcara mariner qui gitara vianda o vi: ço es accordadament: deu perdre lo loguer e la roba que haura en la nau, e star a merçe dell senyor dela nau.

Pena de mariner: qui ix de nau sens licencia. Cap. 169.

SEgons q̄ en vn capitol qui desus es dit: mariner no deu exir d̄ nau sens paraula e sens volūtat del senyor dela nau o del notxer o del scriua o de aquell qui romandra en la nau qui haura loch de comandament: e al capitol qui ia desus es dit no esclareix ne certefica: aquel mariner de que es tengut e de que no qui sens paraula exira de nau o de leny, e perço que entre los senyors deles naus o dels lenys, e los mariners que ab ells seran e exiran: no pusca hauer algun contrast: los nostros antichs antecessors esclarexen aquest capitol de mariners que sens paraula sen iran dela nau o del leny: e sens voluntat del senyor o de aquell: que tendra loch de comandament en axi mariner que fara o cometra: ço que desus es dit: es tengut que si aquella nau o leny de on per aytal rao com desus es dita: exira o sera exit pendra dan

per

per causa com ell ne sera exit: ell es tengut de esmenar tot aquell dan: que aquella nau o aquell leny haura pres per culpa daquell o daqlls qui axi seran exits. E si aquells mariners no han: de que puscan esmenar e retre aquell dan: que aquella nau o aquell leny haura pres per culpa dells: a aquell: de qui sera: ells deuen esser presos e mesos en preso en poder dela senyoria, e estar tant: tro que ells haien satisfet a aquell: de qui aquella nau o aquell leny sera: tot lo dan que per culpa dells se ra fet: o que sen fien auenguts abell E si los dits mariners exiran en terra en alguns lochs: on lo senyor de la nau o dell leny sera per recaptar son nolit e pernolicIar sa nau o son leny, o per qualque rao lo senyor dela nau sera en terra, e si per aquell exir quels mariners faran en terra, e sens paraula del senyor o daquell que ell haura iaquit en son loc hi exiran: si lo senyor dela nau ne perdra nolit, on sostendra algun dan: aquells mariners li son tenguts de tot aquell nolit a retre e aquell dan esmenar: que per culpa dells haura sostengut o perdut. E si ells no hauran de que retre, ne de que puscan esmenar, deu ne esser fet axi co de sus es dit, e son fet perço aquest capitol, car molt mariner cuyda valer tant, que li es semblant, quel senyor dela nau nel notxer ne hō q̄ en nau la sia, no haia ne valega tāt com ell, e no li es semblant q̄ res q̄ ell faça, pusca tornar a dan. Perque tot mariner se deu guardar, com exira de nau e com no, perço que la pena que desus es dita, noli p̄asca venir desus.

De mariner quis despulla Capitol. 170.

ENcara mariner nos deu despullar si no es en port exiuernador. E si ho fa, per quasqu na vegada deu esser ★ surt en mar ab la veta del * morgonal per tres vegades, e de tres vegades auāt deu perdre lo luguer e la roba, que ha en la nau.

* ilanfat
* senyal ho cap de en tena

Mariner nos deu partir dell leny: pus comença acarregar. Cap. 171.

ENcara mariner es tengut, q̄ nos partesca dell leny, pus comença a carregar en loch perillos menys de voluntat del senyor o notxer. E si u fa es tengut de esmenar tot dan que la nau ol leny sostendra per culpa dell.

De mariner qui ven ses armes. Cap. 172.

ENcara lo mariner no pot vēdre ses armes, entro que haia fet lo viatge. E si o fa: deu estar a merce del senyor dela nau o del leny.

Mariner no deu traure res de nau sens licencia. Capitol 173.

En

ENcara mariner no pot res trau re de nau: si nou mostra al guardia o al scriua o al notger, e siu fa: deu li esser demanat per ladronici.

Mariner no deu dormir en terra. Cap.174.

ENcara mariner no deu dormir sens paraula del senyor de la nau en terra. E si ho fa: es perjur.

Mariner deu donar exarcia dauant nau e ormeiar. Capitol.175.

ENcara mariner es tengut e deu donar exarcia dauant la nau. E ormeiar: oy sia lo notxer o noy sia. Mas non gosa leuar: que desorneig: si non ha comandament.

De barquer. Capitol.176.

ENcara es tengut mariner: si es barquer, de posar tots los homens en terra, e ques descalç. E si nou fa, o nou vol fer: deu pagar tota messio: que hom ne faça.

Mariner deu anar a moli. Capitol.177.

ENcara es tengut mariner: que si lo senyor o lescriua dela nau lo volra trametre a moli: quy deu anar. E es tengut de fer tots seruicis: que pertangan ala nau.

***

Deles armes de mariner. Capitol.178.

ENcara es tengut lo mariner de metre les armes: que haura conuengudes al senyor dela nau, e si no les hi met, lo senyor les pot cõprar sobre son loguer sens voluntat dell mariner, e lescriua deu hi esser.

Mariner no deu derenclir la nau. Capitol.179

ELos mariners no deuen derenclir la nau part lo temps: que han star en aquel viatge, e en axi com la nau o leny guanyara delno li: e mariners crexerã lurs loguers

Mariners deuen dessorrar e sorrar carregar e descarregar. Cap.180.

MAriners son tẽguts de dessorrar e de sorrar la on la nau començara lo viatge: e destibar la roba e los hauers e de carregar abla barca o ab barques dela nau o del leny. E puys la on la nau fara port per rao de descarregar lauer dels mercaders caxes e lurs armes e sorrar la nau e dessorrar e carregar e stibar: de qualsque hauers sia no lie iat. E si descarregara la dita nau: la on los mariners deian esser escapols: no sien tenguts de descarregar ne de sorrar: mas dela nau ormeiar a comandamet del senyor e tirar entenes e timons en terra: e fer

*traure fer * destre en terra e en mar, e puys no sien tenguts a nau fer aquest ser uey damunt dit.

Mariners deuen tirar leny. Capitol.181.

ENcara es tengut mariner quesil senyor del lēy lo vol traure en
*fondo terra o en * fou: que no sendeu par
*fondo tir tro ql lēy sia en terra o en *fou
*fondo E si nol vol tirar ni metre en * fou que li deu ajudar a ormeiar. E si nou fa: deu pagar tota messio, que per culpa dell sera feta.

De mariner trames per lo senyor si es pres.182.

SI algun mariner quel senyor de la nau tramet en algun loch: ell hi deu anar. E si es pres, on ha algū damnatge: lo senyor liu es tengut, e si es pres: lo deu rembre. Empero saluant que nol trameta luny mes de mija milla dela nau, e que sia en loch menys dubtant, e si es pres de cossaris per força lo mariner: deu hauer son loguer axi e cō si hauia fet son viatge. Encara es tengut lo mariner de fer tot comandament de tot home: quel senyor dela nau o del leny meta en son loch si ell roman del viatge,

*fcarada *De nau logada a * scar e a que son tenguts los mariners. Capitol.183*

SEnyor de nau o de leny si loga a * scar a algun hom aço que *fcarada haura mostrat al logader, allo li haura a donar per conuinent. E sil logater es trafegador: e los mariners se acorden ab ell e aquells nols pot pagar, ell nes tengut, guarse lo senyor del leny aquil haura logat. E si lo senyor del leny nolieia lo lēy a * scar a algun mercader: e lo senyor ses desexit dela messio, e aqll *fcarada qui haura nolieiat la fa: en axi es tē gut lo mariner a aquell: qui leny haura nolieiat propriament: com si era senyor, que senyor sera: pus ell dara lo loguer al senyor e als mariners, e fara les messions. E si lo mariner hauia alguna conuinença ab lo senyor del leny de altre viatge de anar e de tornar: lo mariner no lin es tengut. E per ço son fet aqst capitol, car molt bon hom ira per mariner: e sera mercader e honrat hō: e vendra algun hō: qui sera vila e haura diners: e lo bō hō no vol ra nauegar ab ell, e per aquesta rao lo sēyor del lēy ses desexit del mariner, e lo mariner dell: pus haura no lieiar lo leny a son a sc*ar. Lo lēy *fcarada com sera nolieiat a scar tots los homens qui hauien a seruir al senyor deuen seruir al nolieiador per aqll cap meteix. E si res pert per temps: que nou puscan recobrar, lo nolieiador quel leny haura nolieiat: no lin es tengut de res mas que ajudara de aço q̄ en lo leny sera: si pot, e si cōpra res: q̄ ops sia al leny, al cap del viatge ho pot recobrar sia exarcia o vianda, que li sobre, que el

senyor dell leny noli es teogut de res a comprar fino allo: que mostrat li haura.

De patro qui promet de leuar ço q̃ no pora. Cap 184.

SEnyor de nau o de lẽy qui pro metra a mercaders de leuar quãtitat de roba o quinraladas, e no pora, lo senyor dela nau es tengut de donar als mercaders leny qui valega tãt o mes quel seu, e si costa mes de nolit deu ho ell pagar, e aço es a *alt dels mercaders siu pendran o no, e lo senyor dela nau es mester q̃s auenga ab los mercaders de ço q̃ promes los haura. E son fet aq̃st capitol, car molt senyor de nau sa de paraula la sua o au o leny maior lo terç o lo quart, que no sera.

* libertat

De allo meteix. Capitol. 185.

SEnyor de nau o de leny q̃ nolie jara la sua nau als mercaders e prometrals de leuar mes roba q̃no pora lo senyor dela nau es tengut als mercaders, axi com enlo capitol desus es dit, e los mercaders deuẽ *abatre del preu: q̃ empres hauran ab lo senyor dela nau dela roba q̃ leuara multiplicament a aquella q̃ leuar no pora. E son fet aq̃st capitol per aquella rao, ques cõte en aquell capitol, que desus es dit

* leuar

De roba quis guastara sobre cuberta. Capitol. 186.

SEnyor de nau qui nolieiara la sua nau a mercaders a * scar o a quintalades, si lo senyor dela nau metra o portara roba sobre cuberta menys de sabuda e de voluntat dells mercaders: si aquella roba que sobre cuberta sera mesa e portada sens voluntad e sens sabuda dels mercaders, se perdra os gastara: iatsia aço: que sia scrita en cartolari: los dits mercaders no son tenguts en la roba, que sobre cuberta sera: de fer esmena a aquella roba, que per aytal rao sera perduda o gastada, mas lo senyor de la nau sia tengut de retre e de donar tota aquella roba que per la rao de susdita sera perduda o gastada o lo valẽt de aquella al mercader de qui sera. E si lo senyor dela nau no haura de que pagar, deu se vendre la nau q̃ per so oer ni prestador ne algũ altre noy podẽ cõtrastar ne deuẽ p nenguna rao saluant los mariners p lurs loguers. E si la nau no bastaua: e lo senyor d̃la nau hauia bẽs en altre loc: deuẽ sen vẽdre tãts entro q̃l mercader sia entegrat, mas los p̃oners oo siẽ reguts sino tãsolamẽt daço: q̃ la part valra, q̃ hauran e o la nau. Empero si ell mercader de qui la roba sera, haura dit o empres ab lo senyor dela nau q̃ sol que ell li leu a q̃lla roba, meta la en qualq̃ loch, ell se volra, e aço q̃ sia scrir en cap breu o ab testimonis, ab que los testimonis no sien tẽguts ne prẽguẽ loguer dela nau: mas lo cartolari deu esser rora via cregut: e si lo senyor dela nau leuara la

* escarada

ra la roba sots aquella condicio o empresio e aquella roba se perdra o s gastara:ella deu esser perduda a aquell de qui sera que lo senyor de la nau ne ls mercaders qui dins la nau seran, no son tenguts de fer alguna esmena a aqll mercader, q la sua roba haura mesa en la nau p la cõdicio o empresio, q desus es dia: mas aqll mercader es tengut al senyor dela nau de pagar lo nolit: q ab ell haura empres, e totes les aueries, que per aquella rao seran fetes, e aquest capitol fon fet perço: car senyor de nauo de leny no deu leuar res sobre cuberta si no tan solamẽt la exarcia e sa cõpanya: q haia ops a seruey e necessari delanau.

De roba mesa fraudulosament que deu esser della en cas de git. Capitol. 187.

MErcader o mercaders qui nolieiaran quantitat de roba a algun senyor de nau o de leny eaque lla quãtitat de roba sera nolieiada ab carta o ab testimonis o en forma de cartolari, façam compte que aquella quantitat de roba que nolieiada sera segõs la forma que de sus es dita, que sien mil quintars que axi poden fer compte de mil quintars com de cent o de mes o de menys, lo senyor dela nau li es tengut de leuar aquella quantitat de roba: que nolieiada haura, e si le uar no la pot, es tengut e obligat a aquells mercaders: qui nolieiada la hauran: tot en axi com en vn capitol ia desus dit es e esclarit e certificat, e si mercader o los mercaders hauran nolieiat al senyor dela nau o del leny mil quintars e ells ne metran mil e cinch cẽts o mil e dos cents quintars o mes o mẽys e si ab lo senyor dela nau o del lẽy nou hauran empres ne en la carta sera contengut ne en lo cartolari dela nau o del leny sera scrit, e los testimonis no hauran oit sino tansolament de mil quintars: si aquella nau o aquell leny gitara o li vendra altre cas de ventura: si lo senyor dela nau pora prouar o mostrar, que aquells mercaders hauien mesa mes roba en la nau o en lo leny que a ell no haurien nolieiada, ne en lo cartolari sera scrita: si la nau gitara o sostendra algũ dan per rao de aquella roba: q en ginyosamẽt o fraudulosamẽt sera mesa en la nau o en lo lẽy aqll mercader o mercaders qui axi enginyosament o fraudulosamẽt hi hauran mesa aqlla roba, cõ desus es dit, sõ tẽguts de retre a aqlls mercaders: q qui aquella roba sera gitada, o lo preu daquella e al senyor dela nau o del leny tot lo dan, que per culpa dells haura sostẽgut. E si la roba aqlla de aquells mercaders q aytal cosa com desus es dita feta haurã e començada, no bastara a esmena a fer a aquells mercaders: de qui la roba sera, q sera gitada, e encara al dã a restituir: que lo senyor dela nau ne haura sostengut: e aqlls mer caders hauran altres bens en algun loch: aquells bens deuen esser

venuts per fer eſmena a aq̃lls mercaders:de qui aquella roba ſera, q̃ ſera gitada,e per eſmena afer al ſenyor dela nau o del leny de tot lo lo dã, que per culpa dells haura ſoſtengnt,e ſi los bens daquells mercaders qui aytal coſa haurá feta cõ deſus es dita:no baſtaran a eſmena afer a aquells mercaders de aquella roba que gitada ſera , e encara areſtituir lo dan que lo ſenyor dela nau o del leny ne haura ſoſtengut: ſi ells ſon a cõſeguits : deuen eſſer preſos e meſos eo poder dela ſenyoria,eſtar hi tant tro:que ells haien ſatisfet a aquells mercaders,e al ſenyor dela nau o del leny de tot lo dan:que per culpa dells hauran
* libertat preso ſoſtengut.E ſia a * alt daq̃lls mercaders e del ſenyor : qui aquell dan haura ſoſtengut per culpa daquells:qui aytal coſa com deſuses dita hauran feta : de fer demanda cõtra ells tot en axi cõ aquells:que enginyoſamẽt ab ſemblãça de amiſtat portã algu a juy de mort.E ſi ꝑuẽtura la nau o lo lẽy no gitaua,nẽ ſoſtendra dan algu lo ſenyor dela nau o del leny,e trobara al deſcaregar aquella roba:que aquells no-
* lo mateix lieiada no hauran:ſia en ſon * alt,q̃ la meta en poder dela ſenyoria, on ſera:e ſi la met en poder dela ſenyoria deu eſſer axi partida:que lo terç de aq̃lla roba deu eſſer del ſenyor dela nau o del lẽy,e los ꝑſoners deuẽ hi hauer en aq̃ll terç la part lur ſegõs la part q̃ haurã enla nau o en lo leny,e laltre terç deu eſſer dela sẽyoria:e laltre terç deu eſſe donat per amor de Deu a catius a traure, e ſi lo ſenyor dela nau o del lẽy volra fer gracia a aq̃lls mercaders, de qui aq̃lla roba ſera, q̃ no la meta en poder dela ſenyoria,ſia en * alt del ſenyor dela nau o del lẽy, de pendre quin nolit ſe volra , ſegõs q̃ en vn capitol ja deſus es dit. Perq̃ tot mercader ſe deu guardar,q̃ no meta roba en nau ne en leny:ſi dõchs no la hauia nolieiada, perço que la condicio que deſus es dita, no li puſca deſus eſſer poſada. * libertat

*De adob e de exarcia neceſſaria a nau nolieiada a * ſcar.* * eſcarada
Capitol.188.

NAu o leny que ſia nolieiada a * ſcar ꝑ mercaders:deu ſeguir * lo mateix lo viatge ſegõs q̃ en la carta ſera cõtẽgut,e ſi peruẽtura la nau o l leny ſtaua tãt en lo viatge:q̃ li ſia meſter donar * lats,o que haia meſter mes *coſtats de exarcia,que la ſua ſia cõſumada tota o partida : lo ſenyor dela nau no es tẽgut de donar * lats ne ď refreſcar exarcia,pus cõplidamẽt haia fet cõpliment de exarcia,o de adob,e lo dit ſenyor dela nau ſtãt en lo viatge no deu res fer,pus no haura fallit daço q̃ haura promes als mercaders axi cõ ď exarcia o de adob,cõ ja haia fet cõplimẽt lo dit sẽyor.E ſi algunes coſes axi cõ exarcia o altres coſes neceſſaris hi haura meſter,e los mercaders ho volẽ cõprar:ells ho podẽ fer: e puys fet lo viatge los mercaders podẽ cobrar aq̃ells coſes,les q̃ls ſerãen la rau *coſtats

o en

enlo lēy p ells cōptades, e lo senyor dela nau o leny no les pot retenir.

*Del temps que stara mes la nau no lieiada a * scar. Capitol. 189.*

* escarada

* escarada

SI nau o leny es nolieiada a *scar a temps sabut si los mercaders la tenen stant en aquell viatge passat lo temps los dits mercaders deuen donar per aquella rao ala nau o al leny dell temps: que la tendran mes. E si volien començar altre viatge: los mercaders se deuen posar ab lo senyor dela nau o del leny.

De nau nolieiada a quintalades si li fall exarcia. Capitol. 190.

NAu o leny que sia nolieieat a quintarades, e si li fall exarcia axi com arbres o ancotes o timons lo senyor ne deu comprar si ve en loch: on ne pusca comprar a preu cominal, ço es a saber: que es tegut de dar lo dit senyor dela nau fins a dos preus: que en la terra de on ell parti costaua. E si per lo dit preu non po dia hauer: ço es a saber per dos tants que enla sua terra valia: non es tengut de comprar. E sin cōpra: e costa mes dels dits dos preus: los dits mercaders deuē pagar del lut lo sobte pus per sou e per liuta o per * besant de tota la roba. E si cas es que ans que haien comptada la dita exarcia hauien tallada entena p fer timo o timoneres,

* moneda no coneguda

o altre lenyam necessari ala nau per falta de exarcia, los mercaders son tenguts de pagar la dita antena E lo senyor dela nau deu cōprar altra antena en esmena de aquella.

De nau qui no pora fer lo viatge empres per empatx de senyoria. Cap. 191.

SI nau o leny per alguna condicio sera empatxat de senyoria: e no gosaua anar, la on lo viatge sera leuat, e lo senyor dela nau trobara ab los mercaders altre loch p fet pott: si lo dit loch era puys luny quel loch on lo empatxament era: on volien anar, de cent sinquanta milles los mariners deuen seguir lo dit viatge menys de * iuncta a lur loguer. Empero si la nau crexia dl nolit per les dites cent sinquāta milles: quels mariners fossē * creguts de lur loguer p aquella manera, qla nau se crexera de nolit. E si la nau no creix del nolit los dits mariners de lur loguer. Encara mes si la nau per lo dit empatxament haura aro mandre en vn loch e descarregar segons que la nau guanyara de nolit: los matiners guanyaran de lut loguer en aquella forma mateixa.

* iustar

* creseuts

Si la nau per empatx de senyoria no carregara e ira en altra part. Capitol. 192.

SI mercaders nolieiarā nau o lēy per anar a carregar en algū loc:

 e quant

e quant ells seran aqui iunts abla nau o ab lo leny: on deuian carregar: aqui haura empatxament dese nyoria: que negu no gosa carregar ne res traure dela terra: sils mercaders ell senyor dela nau sabrá altre loch on no haia empatxamet de se nyoria on ells poguessen carregar sil senyor dela nau e los mercaders sen auenen: lo senyor hi pot anar: q̃ mariner no li pot cõtrastar. segõs q̃ en lo capitol desusdit es cõtengut. E si los mercaders no fara * iucta de nolit al senyor dela nau lo senyor d̃la nau no es tẽgut d̃ fer * iũcta als mariners de lurs loguers. E com ells seran iunts en aquell loch on ells hauran, se que poguessen carregar, o abans que los mercaders fossen espatxats o la nau fos carregada tota o partida, vendra aquilo dit empatxament axi com desus es dit: e los mercaders no poran acabar: q̃ ells puguen traure de aquell loch aquelles mercaderies: que ells comprades hauran, ne encara algunes altres, q̃ ells volguesẽ cõprar e lo senyor dela nau congoxara alls mercaders que ells quel espatxen: e lo senyor dela nau veura e conexera: que ells nol poden espatxar per rao del empatxamẽt, q̃ aqui sera e lo senyor dela nau demanara als mercaders lo nolit e la mesio, que ell fara: o aquel espatxẽ, los mercaders no son tẽguts al senyor dela nau de pagar lo nolit tot ne partida, per ço car no es lur culpa, quel empatxament es de senyoria, car a empatxament de Deu ne de senyoria no pot algu res dir ne contrastar, e si los mariners demanarã lo loguer al senyor dela nau, nols es tengut dell loguer a donar, pus que ell no guanya lo nolit, iat sia aço que los mariners hi haien molt * maltret hagut, encara ni ha mes lo senyor dela nau mes q̃ ells, ells que consuma si metex e la nau e ha fer mesio mas los mercaders son tenguts de pagar al senyor dela nau la meytat de tota la mesio: q̃ ell haura feta, e sien cregut per son sagramẽt. E los mercaders li son tenguts de donar lay menys de tot cõtrast. E res als no li sien tenguts donar, sino axi cõ desus es dit, si donchs ells no volẽ fer alguna gracia per rao del treball, quel senyor dela nau haura sostẽgut empero si cõ los mercaders nolieiarẽ la nau, lo senyor dela nau e los mercaders sabien ia aquel empatxament ans que la nau se noliejas, e per ço cõ ells serã voluntaris de anar a guanyar e cuydarã a cabar que ells hi pusquen carregar ab seruey, que ells façen ala senyoria e quãt serã en aquell loch: que entre ells sera empres on ells deuien carregar, e per nẽguna rao no porã a cabar que y puguẽ carregar, ne res traure daq̃ll loc: los mercaders no son tẽguts d̃res a donar al sẽyor d̃la nau dela mesio, q̃ feta haura: ne de esmena a fer dels dãs ne dels * destrichs: q̃l senyor dela nau ne haura sostẽguts pço cõ lo senyor d̃ la nau sabia aytãbe aq̃ll empatxament metex cõ los mercaders, e per aq̃sta rao los mercaders noli son tẽ guts

* erexi- moni
* crexi- moni
* dsatẽ
* desatent

guts de pagar nolit ne mesſions ne dã quel ſenyor dela nau ne hagues fet o ſostengut. Mas empero ſi los mercaders ſabien aquell empatxamẽt abãs q̃ ells noliejaſſen la nau: ell ſenyor de la nau nou ſabes: ſi lo ſenyor dela nau pot prouar e metre en veritat: quells mercaders ſabien aq̃ll empatxament: ans q̃ ells nolieiaſſen la nau: los mercaders ſon tenguts de donar e de pagar al ſenyor dela nau tot lo nolit, q̃ entre ells ſe ra empres e tota la meſsio, quel ſenyor dela nau ne haura feta: e lo ſenyor dela nau es tengut als mariners de pagar tot lo loguer, que ell promes los hauia axi be cõ ſi hauie fet tot lo ſeruey de tot lo viatge, ab q̃ll ſenyor dela nau haia tot ſon nolit. Empero qualq̃ pati q̃ll ſenyor dela nau fara ab los mercaders: a aq̃ll pati deuen eſſer los mariners. E encara mes ſi lo ſenyor dela nau ſabia aquell empatxament ans q̃ ell nolieias la nau aq̃lls mercaders, e los mercaders nou ſabie: ſi los mercaders loy poden prouar e en veritat metre: lo ſenyor dela nau es tengut als mercaders de retre e de donar tot lo dan e tot lo greuge e tota la meſsio e tot lo interes q̃lls mercaders ne haurã ſoſtengut per culpa del ſenyor dela nau, que ſabia lempatxament: e nols ho hauia dit ni demoſtrat. Encara es tengut lo ſenyor dela nau d̃ pagar als mariners tot lo loguer q̃ ell promes los hauia: ſi dõchs los dits mariners no ſabien ia aquell empatxament ans q̃ ab lo ſenyor ſe acordaſſẽ, e ſi los mariners ſabien aq̃ll empatxament lo ſenyor dela nau nols es tengut de res a donar ne de pagar lur loguer. E tot ço que deſus es dit, deu eſſer menys de frau e de tot engan.

Patro qui nolieiara a ſcar com es tengut als mariners.

Cap. 193.

SEnyor de nau o de leny q̃ aurat logat lo leny a * ſacar a alguñ lo ſenyor d̃la nau ſe guart, a q̃ nolieiara, q̃ ſi aq̃ll no pot pagar ſos mariners perdrien lur loguer, q vn barater a vn traſeguer ſe troba pus tot ab vn altre, q̃ no fa ab vn bõ home q̃ lo ſenyor d̃l leny hi poria trobar traſechs: q̃ nolieiara ſon leny a algũ home: e puys metriay traſech, q̃ quant lo mariner hauria ſeruit ſon temps poch o molt ell faria amargar aquell o fugir: e lo mariner per dria ſon tẽps per lo ſenyor d̃la nau qui ſeria endeutat per lo leny. Sia per aquell qui fugira o morra: lo leny ſia tengut de pagar los mariners axi cõ ells ho haurã ſeruit e lo lẽy es en aq̃lla forma dels mariners ſi hõ no troba bens del ſobredit lo gater, que ſera fugit o mort o amagat. E ſi tant ſera: quel ſenyor dela nau o del leny hagues fet per trafech: a aquell hõ quey hagues preſtat o no menys que no degues: o q̃ morts: lo ſenyor dela nau o aq̃ll q̃ la nau menara: deu pagar lo mariner q̃ lo mariner no p̃t ſon loger p fugidor ne per traſegador ne per preſtador ne per mort de ſenyor.

* ſerrada

Com patro deu anar en lo viatge si no per certs casos. Capitol.194.

SEnyor de nau o de leny que ha nolieiada la sua nau o lëy a mercader o a altres nos pot abstraure d' anar al viatge en persona, si dõchs nou empren al començament: cõ nolieiara la nau als mercaders. E si roman del viatge menys de volũtat dels mercaders ell es tẽgut de esmenar e de restituir tot lo dã, q̃ls dits mercaders sostẽdrã en aquell viatge:lo qual ells haurã sostegut per culpa del senyor: qui romas sera. E si lo senyor dela nau romã dl viatge ab volũtat dels mercaders: nols es tẽgut dalgũ dã:que ells sostinguessen. Mas ell los es tẽgut de metre vn home en la nau en loch dell: que sia tẽgut als dits mercaders a totes les conuinẽçes:que ell los era obligat, e aquell senyor qui ell hi metra: sia coneguda del notxer. E lo notxer sia tẽgut als mercaders per lo sagramẽt que fet ha: de dir veritat, si aquell hom si sera sufficiẽt de tenir loch de senyor. E si sufficient noy sera lo senyor dela nau lor es tẽgut de metre hi altre: que sia sufficiẽt en loc dell empero senyor de nau se pot abstraure de anar en lo viatge per quatre coses, ço es per malaltia e per perdre muller, e per anar en romiatge, ab que hagues fet vot abãs q̃ nolieias la nau o lo lẽy, o per manamẽt de senyoria. E qualsuna daquestes coses desus dites q̃ sia meys de frau, E gens per totes aquestes raons de sudites no sia escusat, que no haia a metre vn home, axi com desus es dit, e aquest capitol son fet perço: car molt mercader nolieia la sua roba a aquell senyor de nau per amistat que haura ab ell o per gran bõdat: que hõ lin haura dita: e sil mercader sabia, quel senyor dela nau degues romandre del viatge, ell no li haura nolieiada la sua roba neme sa en la nau si ell li fes tornar mes: q̃ no li deu dar de nolit.

De nau que per fortuna o altre accident ha aferir en terra. Capitol.195.

NAu o leny que haia a ferir en terra per fortũna de mal tẽps o per qualseuol altre cas se sia: lo senyor dela nau o leny deu dir e manifestar en aquell punt e en aquella hora als mercaders en oida del scriua e del notxer e dels mariners: senyors nõs poden ascondir que no haien a ferir en terra: e yo diria en axi: que la nau anas sobre los hauers, e los hauers sobre la nau. Si los mercaders ho atorgan tots o la maior partida: e si la nau ne va en terra es romp, o pren algun dan aquella nau o leny a qui aquest cas o a q̃sta ventura sera esdeuenguda: deu esser * preat e posat preu, quant valia abans que la dita nau o leny vẽgues a tra, entre los mercaders de q̃ la roba sera, ques sera saluada e lo senyor dela nau o leny si entre ells se poran auenir, si no deu esser mes aquell

* estimat

aquell contrast: que entre ells sera perrao del * preamēt dela nau o dl lēy a qui aytal cas com desus es, dit sera esdeuēgut, en poder de dos bōs homens qui sié o sapié bé dela art dela mar, e qual seuol cosa que a aquells ne sera vista per be e ells ne dirā: allō deu esser seguit, e si la nau ol lēy se rōpra, lo hauer que saluat sera: deu donar al senyor dela nau o del lēy tot aquell preu: que entre ells sera auēgut, o aquell q̃ aquells dos bōs homēs en poder de qui se ra mes, ne haurā dit o dirā, empero tota la exarcia e tot ço ques saluara dela nau o lēy, a qui aytal cas sera esdeuēgut, deu esser preada e mesa en preu, e aquell preu deu esser leuat del preu de aquella nau o lēy: que trecat sera, ço es del preu q̃ entre los mercaders de qui lauer saluat sera ell senyor dela nau o lēy sera empres, o tot en axi com aq̃lls dos bōs homens ho haurā dit, e lo senyor dela nau deu la rebre en aquell preu: que dela nau deu hauer. E si ell pedre no lay volra: sia mesa al encāt, e qui mes hi dirā, aquell la haia, empero tota via deu hauer lo senyor dela nau aquell preu, qui po sat sera ala nau. E si peruentura la nau o lēy nos rompra, mas ques cō sentira o pendra algū dā, lo senyor dela nau o del leny es tēgut de metre part en aquell dō sentimēt o en aquell dā que la nau ol leny haura pres, per tot aquell preu, que la nau o leny sera * preat, per sou e per liura axi com lauer, qui saluat sera e en tota la messio quecostara aquell cō sentiment o aquell dā, que la nau o leny haura pres. Empero si lo senyor dela nau dirā: que la nau vaia sobre los hauers, ques saluarā, e los mercaders loy atorgarā, lo senyor dela nau no agermanara la nau ab lauer, si la nau ne va en terra, e pren algū dā, tot lo dā que la nau pēdrā li deu esmēnar aquell hauer ques saluara, quel senyor dela nau noyes tengut de res a metre, perço car la nau nos sera agermanada ab lauer e per ço car los mercaders loy han rā atorgat. E si la nau se rompra, aço no cal dir ni recapitular pço car ia es en lo capitol desus dit esclarit e certificat. Empero si los mercaders dien e manifesten al senyor dela nau quels hauers perduts facen a aquells: que restaurarā: e lo senyor dela nau ells mercaders ho atorgā tots o la maior partida, lauer perdut deu esser comptat sobre lauer restaurat per sou e per liura. E lo senyor dela nau es hi tengut de metre tot lo preu, que haura agut en esmēna dela nau, al hauer perdut, axi com fara lauer restaurat per sou e per liura. E si peruentura en la nau no hauia mercader algu lo senyor deue pot esser mercader en aquell cas e en aquella saó, e a ço que fara, queu faça ab consell del notxer e del scriua e dels mariners. E si lo senyor dela nau fa axi aço deu esser, axi tengut per ferm com si tots los mercaders hi heren, o axi com si tota la roba era sua.

* estima

* estimat

De nau carregada quin va en terra. Capitol 196.

SI algun ſenyor de nau o lẽy haura carregada la ſua nau o ſeu lẽy de roba de mercaders per anar deſcarregar en algun loch: lo qual loch ſera ia empres entre ell e los mercaders, de qui aquella roba ſera e anant en aquell viatge vendra li cas de ventura: que n ira en terra, e ſi la nau o lo leny ſe rompra, o pendra algun dã: deu li eſſer feta eſmena: ſegons que entre ell e los mercaders ſera empres, abans q̃ la nau o leny vaia en terra, e ſil ſenyor dela nau o leny demana lo nolit: deu li eſſer donat: ſi quantitat de roba ſi haura ſaluada: e ſi res no ſi ſaluara: negu noli es tengut de nolit a pagar: puſque axis fora que tota la roba ſera perduda, e ſi quantitat de roba ſi ſalua, e ell demana lo nolit axi dela roba perduda cõ dela ſaluada deu li eſſer pagat ſegons que la roba haura portada, e ell es tengut de ajudar a eſmenar aquella roba: que ſera perduda per tot aytant: cõ ell haura rebut de nolit per ſou e perdiura, axi com fara la roba: que ſera ſaluada e ſi lo ſenyor dela nau no demanara nolit, ſi no dela roba que ſera ſaluada ne ell ne pẽdra: ell no es tengut de ajudar a eſmenar aquella roba: que ſera perduda: puſque nolit algu nõ haura pres ne hagut res, ço es a entendre per lo nolit. E ſi per ventura entre lo ſenyor dela nau o leny e los mercaders no haura cõuinença ne empreſsio alguna: com la nau o leny ne va en terra: ſi la nau o leny romp o pren dã, los mercaders noli ſon tenguts de eſmena a fer, pus alguna conuinença ne empreſsio no tera feta entre ells ſi dõchs los mercaders no li volran fer alguna gracia. Mas ſon li tenguts de pagar lo nolit dela roba, que ſera reſtaurada: per aytant com ell portada la haura. E ſi per ventura entre lo ſenyor dela nau o leny e los mercaders haura conuinença o empreſsio alguna, los mercaders li ſon tenguts de eſmena a fer, ſegons que la cõuinença o empreſsio ſera feta entre ells e lo ſenyor dela nau o leny, e pot e deu retenir de aquella roba dels mercaders tãta fins que li ſia ben baſtãt a aquella eſmena, a q̃ los mercaders li ſerã tẽguts de fer, e encara a molt mes. Perço que ell nols haia anar derrere per lo ſeu metex e aço no li pot algu ne deu cõtraſtar, ell ſenyor dela nau o leny no es tengut de pendre fiança ne penyora de altra roba ſi no daquella meteixa, q̃ ell ſe hauia portada, ſi ell nos vol, ne ſenyoria ne algu altre no lõ deu forçar ne pot ſi ell nos vol.

Del deſcarregar part ab bonança, e part ab fortuna. Capitol. 197.

SI alguna nau vendra a deſcarregar en algun loch, e vendra ab bonãça o ab fortuna: ſi la nau o lẽy vendra ab bonança, e deſcarregarã aquell jorn vna quantitat de la roba a

ba a bō mercat:e la nit o al iorn me tras temporal:e en lo sendema co-stará de descarregar mes la meytat o les deu parts:que no fahia lojorn que ell comēça a descarregar aqlls mercaders de qui sera aquella roba que sera descarregada a bō mercat no son tenguts de res esmenar a a-quells mercaders, de qui sera la ro ba: ques descarregara a carestia, si donchs entre ells no era feta con-uinēça, com cōmençarē a descarre gar, que la vna roba ajudas ala altra si mes costaua de descarregar, per-çò com per ventura se esdeue a guas-cu de pèdre mercat o carestia. En-cara mes si com la nau o lēy haura descarregada vna quātitat de la ro-ba, que haura portada: se metra tē-poral tā grā: que la roba que serato masa a descarregar, se perdra, aque lla roba que sera descarregada, no es tēguda de res esmenar a aquella q̄ sera perduda, si dōchs entre los mercaders de qui aquella roba sera no era empres que la vna roba fes ajuda ala altra. E si mercader noy haura algu en la nau, e lo senyor de la nau o leny agermanara la vna ro ba ab laltra deu esser axi tēgut per ferm com si tots los mercaders hi erē o axi com si tota la roba era sua que sua es: pusque la te encomāda. E si la nau o lēy se perdra o pèdra algū dā: ell senyor dela nau o leny e los mercaders agermanarā lauer ab la nau o lēy e la nau o lēy ab la-uer se perdra: aqlla roba q̄s saluara: deu ajudar a esmenar la nau o leny segōs que les auinençes serā entre ells empreses, e si empresio ne cō-uinēçes noy haura alguna: qui per-dut haura: p pdut se haura a anar. Si en la nau o lēy no haura mercader algu: ell senyor dela nau agermana ra la nau o leny ab lauer ab cōsell de tot lo cominal dela nau o dela maior partida deu esser tengut axi per ferm com si tots los mercaders hi eren, o en axi com si tota la roba era sua que sua es: pus que la te enco māda, empero si lo senyor dela nau o lēy nou fara ab cōsell de tot lo cominal dela nau o dela maior par tida no deu hauer valor. Perq̄ tot senyor de nau o leny se deu guar-dar com fara ses faenes e com no, perço que ço ell fara: queu faça en guisa: que sia tengut per ferm.

De roba banyada per culpa de bar quers. Cap. 198.

Barquers o iouēs homens de ri bera que carregarā o descarre-garā nau o leny: ells deuen carre-gar e descarregar be e diligentmēt perço que la roba nos puxca bāyar ne gastar ne perdre per culpa dells. E si roba se banyara os guastara os perdra sens culpa dells ells no sien tenguts de alguna esmena a fer a a-quells mercaders de qui aquella ro ba que banyada o guastada sera o perduda pus que per culpa dells nos sera banyada o guastada o perdu-da. Encara mes si ells carregarā ro-ba o descarregarā: e les manilles da quell fax o bala o farcell q̄ ells car-regarā o descarregarā: los roman-dran

dran en les mans, e ells mostrar o prouar ho porã: si aquell faix o bala o farcell o qualseuulla roba q̃ sia a qui les manilles serã fallides: e si bãyara os guastara os ꝑdra ells no son tenguts de alguna esmena a fer a aquell de qui aquella roba sera: a que les manilles serã falli des, empero si al carregar o al descarregar se bãyara alguna roba os guastara os perdra ꝑ culpa dells son tenguts de tota aquella roba esmenar a aquell, de qui sera, e si ells no hã de que la puguen esmenar: lo barquer de qui la barca sera: nes tengut: si ha algũs bens: de que ho puga fer: si no deu esser pres estar tant en la preso, tro qui haja satisfet a aq̃lls mercaders, de qui aquella roba sera, que per culpa del o dels homẽs q̃ ell haura mesos en la sua barca o que per ell hi seran, si sera banyada o gastada o perduda. Perço com ell pren aytan he bona part del guany, q̃ aquells homens fan ab la sua barca, cõ ells meteixs. E encara molt millor, e es rao q̃ qui part vol hauer del guany que part dega hauer de la perdua. Perque tot barquer se guart es deu guardar quins homens metra en la sua barca e quins no, que si aquells homens faran be lurs affers, ell ne haura la sua p rt. e si los dits homens fan mal, tot tornara sobre ell, qui sera senyor. Perço com negu no sia res a aquells homens sino tã solament a ell, qui es senyor: perço com negu no sab aquells homens qui seran ne qui no. Perque quascũ barquer se guart es deu guardar, quins homens metra en la sua barca e quins no, per carregar o per descarregar. Perço que dan algu no lin pogues venir.

*De barq̃r qui pendra a * scar car regar o descarregar. Cap. 199.*

*scara-da

SI algun barquer o joue hom de ribera pẽdra alguna nau o leny, a carregar o dscarregar a * scar o a preu sabut, ells son tenguts de carregar o descarregar be e diligentment e com pus tost porã. E si ells aço faran be e diligentment, axi com de sus es dit los mercaders o lo senyor de la nau per los mercaders los son tẽguts de pagar totço que promes los hauran, be e planament, que en res nols deuen contrastar. E si ells contrast algu los bi metran, e los barquers e jouens homens desusdits ne haurã a fer messio on sostendrã dan algu, los dits mercaders o lo senyor de la nau o leny per los mercaders son tẽguts de retre e de donar tota aq̃lla messio o dan o * destrich q̃ per culpa dells hauran sostenguda. E aço son tenguts de fer los sobredits merca ders o lo senyor de la nau o leny per ells sens tot contrast, si tots ells hauran fet lur seruey, axi com damũt es dit. Empero si los dits mercaders o lo senyor de la nau o leny ne pendran algun dan on hauran a fer alguna messio per culpa dels sobredits barquers o jouens homens: perço car els no hauran carregat

*escara-da

* destent

regat o descarregat axi com promes hauran, tot aquell dã e aquell
*dſatēt * destrich e aquella mesio que aquells mercaders o lo senyor dela nau o del leny per ells haurã sostēgut per culpa dells dits barquers o iouens homens ells son tēguts de
*dſatēt tot aquell dan o * destrich o messio: que per culpa dells sera pres, e son tenguts donar e retre a aquells mercaders o al senyor dela nau o
*dſatēt leny per ells tot dan e * destrich e messio, que per culpa dells sera feta sens tot contrast, e si ells no han, de que puguen retre ne esmenar: e son a cōseguits ells deuē esser presos e mesos en poder dela senyoria e star tant en la presó: tro haien satisfet a aquells mercaders o al senyor dela nau o leny per ells de tot aquell dan: que hauran soffert per culpa dells o que sensien auenguts ab ells o ab lo senyor dela nau o lēy per ells.

De naus ormeiades primer o derrer. Cap. 200.

NAu o leny q̄ primerament se ra ormeiat en port o en plaia
*reparo o en costera o en * sparagol: tota nau e tot leny qui apres de aquella vendra: é aquella encara se deu ormeiar en guisa e en manera: q̄ nou faça algun dan a aquell: qui primerament sera ormeiat. E si dan li fa deu lo li tot esmenar e restituir sens nengū contrast, saluo empero que si ell lēy o la nau que apres de aquell a entrara, venia ab fortuna de mal temps, que nos pogues ormeiar: e fahia algun damnatge ala dita nau: que primerament hi sera noli sia tēgut de esmenar tot lo dã q̄ en aquella hora o per aytal cas fet li haura. Perço car no es sa culpa. E axi aquest dan aytal qui per aytal raho sera fet deu esser mes e posat en codaneda de bons homens e q̄ sien e sapien dela art dela mar.

De axo meteix. Capitol 201.

NAu o leny que primer sera ormeiat o en port o en plaia o en * costera o en * esparagol o en altre loc: si fara damnatge a aquella nau o a aquell leny, qui apres della sera vengut o entrat no sia tengut de res esmenar del dan, que fet li haura, per aquesta rao, que si la nau que primer sera ormeiada falra sa exarcia o non haia mes quen puga donar sino aquella que dauant tendra, e que haia fets tots sos enuits: o que sia en loch, que nō puga trobar de exarcia a prestar ne a logar ne per alguna rao: es metra tan sop tosament lo mal temps: que nos sia poguda ormeiar: si per ayrals occasions com damunt son dites. li fara aquell dan: que desus es dit, no li es tengut de esmenã á fer: Mas empero si la nau o leny haura exarcia a prestech o a loguer: o q̄ fos en loc quel senyor dela nau las pogues pēdre, o aquells qui serien en la nau o en lo leny qui apres de aquella nau o daquell leny primer sera ormeiat en qual seuulla loch que siē: diran

* costa
*reparo

diran a aquells : que ells penſen de ormeiar perço que nols puguẽ fer algun dan : que no es bell temps :e hã dubte:que nos meta mal temps e ſi aquells que la nau o leny : qui primer ſera ormeiat : repembra: que nos volra ormeiar : ſi mal tẽps ſe met ſobre aço : que aquells que ſeran en la nau o en lolẽy, qui derer ſera ormeiat e entrat los haurã dit e demoſtrat, e ſi la nau que primer ſera ormeiada, fara dã a aquella, qui apres della ſera venguda e ormeiada:ella li es tenguda de fer eſmena de tot lo dan, que fet li haura , per rao dela condicio : que per aquells que en la nau o leny que derrer ſera entrada : los ſera dita e manifeſtada, mas empero ſi la nau que primer venguda ſera haura dada tota ſa exarcia e haura fets tots ſos enuits, iatſia que ell ſia en loch q̃ trob recobre de exarcia o no:noli es tẽguda de dan : que li faça : car negu nos deu penſar:que ſi lo ſenyor dela nau troba exarcia a manleuar o a loguer o a venda:que ell vulla per dre:ço que ha per fer dã a altre ab ſa voluntat, ne algu nou deu ereure ne penſar . E aqueſt capitol fon fet b erço:que deſus es dit.

Declaracio del precedent. Capitol. 102.

NAu o leny qui primer ſera ormeiada en algun loch, e aq̃lla nau o leny que apres della vendra o entrara, ſe deu ormeiar en guiſa o en manera que noli faça dan, e ſi lin fa: es lin tengut de tota eſmena a eſmenar, ſegons que en lo capitol deſus dit es contengut eſclarit e certificat, mas empero axi es a entendre que aquella nau o leny q̃ primer ſera ormeiat , no mudas ancores ne
*prois, que tengues de dins ne de * cap
fora puſque la nau o leny qui apres de ella ſera entrat:ſe ſia ormeiat, e ſi ell les mudara o les embiara apres que aquella nau derrera ſera ormeiada, e aquella nau pendra algũ dã, que primera ſera ormeiada , aquella nau q̃ apres della ſera entrada, noli es tenguda de tot aquell dan eſmenar, mas de partida, perço car
ella haura mudades ancores e *pro * cap
is de dins e de fora , e aquall dan q̃ aquella nau que derrer ſera ormeiada , haura feta a aquella q̃ primer ſera ormeiada, deu eſſer mes en poder de ſauis homens e certs qui ſiẽ e ſapien bõe diligentemẽt dela art dela mar: e ells ſegons lur conſciẽcia e ſegons conſell que trobarañ dells promens dela mar, ells ſon tẽguts, quels ho deuen partir e deligentment. Perço que mal ne trebal no puſca eſſer ne crexer entre los ſenyors deles naus o dels lenys ne encara entre ells altres, que hagueſſen algun contraſt entre ells. Mas ſi la nau qui primer ſera ormeiada: no mudara ne cãbiara dins .ne de-
fora ancores ne *prois aquella nau * cap
que derrer ſera entrada:li es tenguda de tot lo dan , que li fara de eſmena a fer tot axi com en lo capitol deſuſdit es eſclrit e certificat. Empero ſi aquella nau que derrer

entrada ſera ormeiada e apres que
aquella ſera ormeiada mudara o cã
*cap biara ancores o * prois: ſi per culpa
*cap daquelles ancores o *prois qui mu
dats o cãbiats ſerã, aquella nau qui
primer ſera ormeiada e entrada: ſo
ſtendra algun dã : aquella nau que
apres de ella ſera entreda e ormeia
da: li es tenguda de tot aquell dã q̃
fet li haura, a eſmenar, perço com
haura mudades e cãbiades les an-
*cap cores e ll * prois. Mas ſi ella no cã-
*cap biara ancores ne * prois: e aquella
nau o leny qui primeramẽt ſera or
meiada les mudara, e les cambiara
pus intra o pus fora, e aquella nau q̃
derrera enrrada e ormeiada ſera
nos muda no li es tenguda de eſme
na a fer ſino tanſolament en axi cõ
en lo capitol deſuſdit es ſtablit e
certificat. Mas empero ſi aq̃lla nau
que primer ſera entrada e ormeia-
da pendra algun dã ſens culpa da
aquella, que apres ſera entrada e or
meiada, no li es tenguda de alguna
eſmena a fer per dã q̃ ell prengues,
puſque ſens culpa daquella nau q̃
apres della ſera entrada e ormeiada
lagues pres. E ſon fet perço aq̃ſt ca
pitol que quaſcun ſe guart ia que
fara, e cõ ſe ormeiara: q̃ ſegõs que
ell fara, e ſe ormeiara aquell guar-
do que deſus es dit: li n pertanyera.
Perque quaſcu ſe guart, que faça:
ço que a fer haura, be e ſauiament,
perço que entre ells ne altres no pu
ga hauer algun contraſt per lur cul
pa.

De ormeiar. Capitol. 203.

SI vna nau o dues o quãtitat de
naus o de lenys entrarã en port
o en * ſparagol o en plaia o en al- *reparo
tre loch e entrarã enſemps es orme
iarã quaſcun dells ſe deuen tãluny
ormeiar del altre q̃ per res no po-
gueſſen fer algun dã lo vn al altre
Empero ſi peruentura ells ſtãt en
algun dells lochs ſobredits ſe me-
tra mal temps, quaſcun dels ſe deu
ormeiar be e * gint, e fer tot ſõ po *gentil ment
der: perço que algu de ells no puga
pendre algun dã. Encara mes per
ço que lo vn no puſca fer dã al al-
tre. E ſi peruentura ſtãr aquell mal
temps a alguna de les naus o lenys
falra exarcia, e irã ſobre les altres e
fer los ha dã, ſi aquella nau o leny
a qui la exarcia ſera fallida, hauia fet
rot ſon poder de ormeiarſe, e la e-
xarcia que ell hauia: era bona e ſuf
ficient a aquella nau o leny, e enca
ra a molt mes maior que aquell no
es: aquell dã que fet ſera: no deu eſ-
ſer eſmenat a aquell: que apres lau-
ra, puſque per culpa de aq̃ll de qui
la nau o leny ſera a qui la exarcia ſe
ra fallida, no ſera fet. Encara mes p
altra rao, pço car ell haura fet tots
ſos enuits e tot ſon poder de orme
iarſe, encara mes que aquella exar-
cia que fallida le ſera: era bona e ſuf
ficient a aquella nau o leny, e a ma-
ior que no aquell no era, e axi per
les raons deſuſdites no es tengut
de eſmena a fer daquell dã: que fet
haura a algu. Empero ſi aquell ſe-
nyor daquella nau o leny a qui la e-
xarcia ſera fallida, hauia mes * flix *ormeix
que no ſera ormeiat axi com fer

degue-

deguera e poguera e la exarcia que ell haura, no sera sufficient a aq lla sua nau o leny, ne encara a menor que aquella no es: si per aquestes raons desusdites aqlla sua nau o leny fara dana algu: ell nes tegut de tot aquell dana restituir e esmenar a aquell: que suffert o sostengut haura per culpa de * flix o de mala exarcia: que ab ell se aportaua. Perq tot senyor de nau o leny se guart, es deu guardar, que no metra * flix a ormeiarse, e que no port absi exarcia que no sia sufficient, perço que la pena ne condicio noli pusca esser desus posada que desus es dita.

* ormeix

* ormeix.

De stiba de botes. Capitol. 204.

Senyor de nau o leny qui logara stiba de botes a viatge cert o a tēps sabut: e lo loguador diu al sēyor dela nau que ell no leu ne faça leuar ni prenga ni faça pendre aquella stiba: si dōchs no li paga lo loguer e si la pren: que vaia a risch e a ventura del senyor dela nau e si sobre aquesta cōdicio la sen porta quell logador li haura dita, e lestiba se pert: lo senyor dela nau li estengut desmenar la stiba o lpreu daquella e encara mes lo loguer q haura empres ab lo logador. Encara mes si lo senyor dela nau te mes la stiba: q no haura empres ab lo logador, o la aportara en altre viatge: lo qual no sera empres entre ell logador e lo senyor dela nau si lestiba se pert en aquell temps o en aquell viatge lo qual entre ells empres no sera: lo senyor dela nau sia tengut de esmenar lestiba deles botes al sobredit logador o lo preu daquells e tot lo loguer de aquella multiplicat de viatge cert o dell temps empres, al viatge o al temps: que entre ells no sera stat empres: encara mes silo senyor dela nau la iugaua o la barataua, o la venia, os perdia per sa culpa: per aquella raho maior, q desus es dita. Empero silo logador no posara aquestes condicions desusdites al senyor dela nau: com ell logara, o pendra lestiba, e lestiba se perdra sera perduda al dit logador pag lo loguer o no lo senyor dela nau, ab que nos perda per sa culpa axi com damunt es dit ne la condicio que desus es dita: li hagues posada lo logador. Saluo empero lo loguer perdas lestiba o nos perda: tota via sia saluo lo loguer al logador. E si lestiba se pert per les condiciōs desusdites: lo senyor dela nau sia tengut de esmenar la dita stiba. E si lo senyor dela nau e lo logador no sen podē auenir sia mes en poder de dos bons homens boters qui haguessen vista aquella stiba, e q fosse be del offici dela boteria. E qualseuulla cosa que aquells digue sen per lur sagrament: que allo sia tengut de esmenarlo senyor dela naual dit logador. Saluo empero quell loguer dela stiba deu tota via esser pagat.

De carrech de vi. Capitol. 205.

Si algun senyor de nau o leny haura noliciada la sua nau o lo seu

seu leny a alguns mercaders, si a. quella nau o aquell leny deura o haura a carregar de vi e si lo senyor dela nau o del leny sera tengut de donar lestiba als mercaders per tot lo carrech dela nau o del leny deu fer en axi, que deu fer bella lestiba, e deu la fer omplir a sos mariners: o aquis volra, ans que la meta en sa nau o en son leny, e axi plena daygua deu la mostrar als mercaders o a home per ells, e dir encara en axi: o fer dira aq̃lls mercaders: quiy son o seran e ia sils es semblãt aq̃lla stiba esser bona, e sils sembla stanya, e si volen: que ell la meta en la nau, e si los mercaders o hom per ells diran, que la tendran per stãya, e que la meta o la faça metre en la nau o en lo leny: si los mercaders la ompliran o la faran omplir de vi pusq̃ stiba da sera en la nau, si aq̃lla stiba se exira o vessara alguna quãtitat dell vi: q̃ ells mesa hi haurã o feta metre, lo senyor dela nau o lẽy nols nes tengut de alguna esmena a fer perço car no es sa culpa, e encara mes perço car el lals mostra plena daygua encara mes pço cõ ab voluntar dels o de hõ per ells la ha mesa en la nau, e ells o hõ per ells la tengueren e diguerẽ: q̃ era stanya. Mas los mercaders li son tẽguts de pagar tot lo nolit: q̃ promes li haurã, e axi be del vi: qui vessat sera: cõ daquell que sera saluat pusq̃ per culpa del nos sera vessat nep dur, empero si lo senyor dela nau deura donar la stiba als mercaders com de sus es dit, e el ne hõ per el nola mostrara als mercaders ne a hom per ells: e si la tendra per stanya o no: e sens vista dells o de hom per ells el la metra en la nau o leny: o la fara metre: si los mercaders sostendran dan algu per culpa de aquella stiba, que ell mostrada no haura lo senyor dela nau o leny los es tengut de esmena a ser, e los mercaders noli son tenguts de nolit a pagar daquell vi: que vessat sera, perço car ell nols mostra la stiba si era stãya o no. Empero si lo seoyor de la nau o leny non dara ne sera de stiba tengut a donar a aquells mercaders, que nolieiat laurã e los mercaders hauran o deuran hauer lestiba: sia stanya: o no sia stanya: q̃ yes lo vi tot o partida: los mercaders son tenguts lo nolit a pagar de aytant com la nau sua o lo seu leny haura mes: tot axi com ab ell ho hauran empres sens tot con trast e per lo que desus es dit, son fet aquest capitol.

De exarcia logada. Cap. 206.

SEnyor de nau o lẽy q̃ logara exercia p anar en viatge, e aq̃lla exarcia q̃ logada haura: se pert sens culpa dell, no es tẽgut de res esmenar a aquel: qui logada la li haura: sino tan solament lo loguer, que entre ells empres sera. Empero si la exarcia se perdra per culpa del senyor dela nau: sia tẽgut el de fer esmena a aquell, q̃ logada lali haura: tot aytãt cõ la exarcia valega o valia en aq̃ll temps: que ell la pres o la

loga: o de donar aytanta exarcia com aquella era al temps: que ell la pres. Encara mes si aquella exarcia se trencara os guastara per culpa del senyor dela nau ell sia tengut đ esmena a fer axi cō desus es dit, mas sis trencara os guastara sens culpa dell: no sia tengut de res esmenar sino axi com desus es dit. Saluo empero si aquell qui la exarcia logara, hi posaua preu o condicio alguna e lo senyor dela nau rebra aquella exarcia sots les condicions que aquell li posara: lo senyor dela nau sia tengut de donar tot aquell preu quell logador dit li haura, o de retre aytanta exarcia com aquella e que valgues tant com aquella: Empero sia en voluntat del logagador: si pendra diners o exarcia, empero si lo senyor dela nau portara aquella exarcia en altre viatge e no tansolament en aquell que haura empres ab aquell: que la exarcia haura logada, e la exarcia se perdra en aquell viatge, que entre ells no sera empres: en qualseuulla guisa que la exarcia se perdra o guastara lo senyor dela nau sia tengut de donar e de retre aytanta exarcia com aquella, o lo preu que aquella valia al tēps que ell la pres o posat hi sera. E lo loguer sia pagāt del viatge empres multiplicat a aquell que no sera empres. O en qualseuulla guisa sia dela exarcia, tota via sia pagat lo loguer.

De exarcia mālenada. Cap. 207.

SEnyor de nau o leny que manleuara exarcia, es perdra, os guastara lo senyor dela nau que manleuada haura: es tengut de retre e de donar aytāta de exarcia com aqlla que manleuada haura, o lo preu: que aquella valia al temps que ell la manleua, e sia en voluntat de aquell: que prestada lali haura, de pendre exarcia o diners, empero en qualseuulla guisa que la exarcia se perdra os guastara que manleuada sera, deu esser restituida a aqll: qui prestada la haura, e lo senyor đ la nau qui mālenada la haura no hi pot metre nengū cotrast, e son fet perço aquest capitol: car molt senyor de nau o deleny mālenara exarcia quis perdra os guastara, e cō aquell qui prestada la haura, lali demanara: ell li metra contrast, e per aquestes raons desusdites senyor de nau no pot ne deu contrastar ab aquell: que la exarcia li haura prestada.

Com exarcia trobada en ribera per necessitat pot esser presa. Capitol.
208.

TOt senyor de nau o leny pot pendre exarcia, que trob en ribera: ab que la haia mester a sa nau o a son leny a ormeiar, que haia pa or de mal temps o que sia en loch perillos, ab q̄ aquella exarcia q̄ en la ribera sera, no faes fretura a aquell de qui sera, q̄ la hagues ops aytam be a sō lēy a ormeiar. E si lo senyor đla exarcia hi es deu lali demanar.

E si lo senyor dela exarcia no y era pot laspendre, ab que encontinent que presa la haura, que ho faça a saber a aquell hom sil troba, o a home per ell, si ell ne vol pendre seruey, quel li deu fer perço car haura presa la sua exarcia menys de volũtat sua, q̃ per * als no. Emperolo senyor dela nau qui la exarcia haura presa la deu tornar en aquell loch: on leuada la haura, encontinent q̃l mal temps sera pasat. E si aquell de qui la exarcia sera: ne sostendra dã o mesio lo senyor dela nau q̃ presa la haura, ho deu tot pagar. Encara mes si la exarcia se perdra, os gastara en qualque guisa, lo senyor de la nau que presa la haura, deu retre e donar aytanta de exarcia com aq̃lla, que ell presa haura, o lo preu: q̃ aquella valia al temps: queell la pres a aquell de qui la exarcia sera, e aço deu fer menys de tot contrast. E si aquell de qui la exarcia sera no volra cobrar la exarcia per aquella que perduda sera: e vol pendre diners: si ab dos sen volen a venir sino sia mes en poder de dos bons homẽs de mar qui haguessen vista aquella exarcia e ço que fos dit per aquells dos bons homens, allo sia seguit, axi que la vna part ne laltra no y puga res contrastar. E fon fet perço aquest capitol, quel senyor de nau o de leny se pot pẽdre exarcia mẽys daquell de qui sera: a sa nau o son leny a ormeiar, que si lo senyor dela nau hauia a cercar lo senyor dela exarcia, serias mes peruentura tan mal temps que la nau ol leny, e tot ço que dins seria iria a cõdicio de perdres: ans que el hagues trobat lo senyor, e per aquestes raoos desusdites senyor de nau o ley se pot plauir de exarcia que en ribera sera menys daquell: de aqui sera, ab que lo senyor dela nau la haia ops per les condicions que damunt son dites.

*alre

De exarcia presa o manleuada. Cap. 209.

SEnyor de nau o leny que manleuara pendra exarcia de ribera per la sua nau o leny ormeiar: si ell la sen porta en viatge o en viatges, menys de sabuda e menys de voluntat de aquell: de qui sera. Si aquell de qui la exarcia sera ne sostendra algun damnatge: que haia a logar exarcia a ops dela sua nau o de son leny: perço com sen hauran portada la sua aquell qui porta da la sen haura, deu pagar tot lo dã e tota la mesio e tot greuge: que aquell ne sostendra. Encara aquell qui la exarcia sen haura portada, deu pagar lo loguer daquella exarcia: que axi sen haura portada de aquell de qui sera. E sia a son plaer daquell: de qui sera la exarcia de pendre tot aytal loguer, com se volra e aquell deu loy donar mẽys de tot contrast. Encara messia a son pler daquell: de qui es la exarcia o de cobrar la o lo preu, q̃ aquella valia. E ell quen sia cregut per son sagrament, que aquell qui axi sen haura portada aquella exarcia, no y pusca res contrastar ne home per

ell.Encara mes si a voluntat daqll de qui la exarcia sera, quel ne pot metre en poder de senyoria e demanar per ladronici, e si aquella exarcia se perdra os guastara, aquell q̃ leuada la haura, sia tengut de fer esmena a aquell, de qui sera tot en aquella guisa, que ell la li volra prear que lin dega aytant donar, ab q̃ aquell de qui es la exarcia, ho diga per son sagrament. E son fet perço aquest capitol, car molt senyor de nau senportaria exarcia dalcri, si aquestes condicions que desus son dites no eren posades per iusticia a les parts.

De comanda a viatge cert. Capitol.210.

MErcader ne mariner ne algun altre qui pendra comanda a viatge cert o a loch sabut. Si en aquell viatge o en aquell loch sabut se perdra tota la comanda: ab que no fos cul'pa dell comandatari: no es tengut de retre res ne de esmenar li a aquell, qui comanada la haura, mas empero si lo dit comandatari la portara en altre viatge o en altre loch menys de aquell, que empres haura ab aquell: qui la comanda li haura feta: sis pert la comanda: lo comendatari es tengut de tot a retre a aquell qui la comanda li haura feta: pusque ell la haura portada en altre loch o en altre viatge lo qual no haura empres ab ell. Encara mes si lo dit comendatari portara la dita comanda en viatge o en loch: on no haura empres ab lo dit comanador e si guanya tot lo guany que ab la dita comanda fara: deu donar a aquell qui la dita comanda li haura feta, e no sen deu res tenir: sino tansolament ço que empres haura ab lo dit comanador damunt dit, e si als sen rete: es ne tengut: axi com si loy * emblaua dela caxa. E si la comanda o lo guany fet ab aquella se perdra en aquells lochs: en los quals lo comandarari es tengut de retre e de donar a aquell: qui la comanda li haura feta: axi be es tengut de tot lo guany com dela comanda, que presa haura. *robaua

De empediment a comanda. Capitol 211.

COmandataris qui portarã comandes en viatge o en loch sabut e seran partits dalla: on la comanda hauran rebuda: e seran en aquell loch: que hauran empres: ab aquells qui les comandes hauran fetes: e stant en aquell loch venia occasio de penyores, o empediment deles senyories: oy vendrien lenys armats de enemichs: e si per qualsevol de aq̃stes cõdicions q̃ desus dites son, se perdra la cõmãda, lo comendatari no es de res tengut a fer esmena a aqll qui les comãdes li haura fetes. Mas empero si stant al viatge: ans que en aquell loc fossen: on anar deuien: hauien sabuda de aquelles coses: que desus son dites, e ells ne

ne eren certs: que ver fos e ells hi entrauen, e la comanda se perdia, los comendataris son tenguts de retre e de esmenar tota la comanda que aquells los haurien feta, e si per uentura stant en lo dit viatge, ans que ells fossen enlo sobre dit loch hauien certenitat deles occasions desusdites: e los comedataris se podien auenir ab lo senyor dela nau o del leny: e que ells serien, per anar en altre loch on no haguessen por deles codicions desusdites car comendataris son dits mercaders entre los senyors deles naus o lenys e lo senyor dela nau se auedra ab los dits mercaders iatsia aço q̄ aquell loch que empendran lo senyor de la nau e los comedataris: no sia empres ab aquells: qui la comada hauran feta, perço per les tres raons damūt ditestot comendatari pot portar la comāda en altre loch, pusq̄ sia per saluar les comādes, que ab' si portara, e no per alguna altra raho E aço deu esser fet mēys d̄ tot frau E encontinēt que ells hauran fet port en aquell loch: que stant enlo viatge hauran empres ab lo senyor dela nau los dits comendataris deuen vēdre e esmerçar totes les comādes, que ells tendrā, e tornar aquells e retre la comanda: q̄ fetals haurā, e si en aquell loch on per aytal rao cō desus es dita, fera: se perdra la dita comanda, iatsia aço que aquell loch no fos empres ab aq̄lls qui la comanda los hauran feta, no son tenguts de res a retre ne esmenar los comendataris. Mas si ells la portauen en altres lochs o en altres viatges, pusque ells haurien fet port axi com desus es dit, abās que haguessen comptat ab aquells que la comanda los haurien feta: e la comanda se perdra los dits comendataris serien tenguts de retre tota la comanda. E si ells guanyauen, axi com enlo primer capitol es cōtegut: haurien a retre axi be lo guany com la comanda.

De claracio del precedent. Capitol 212.

SEgons que en lo capitol desus diu e demostra e de clara, que tot comendatari que portara comandes a viatge o a loch cert e sabut: si en aquell loch: on ells deuien partar aquelles comandes seran aquelles condicions, que en lo capitol desusdit son ia esclarides e que ell noy gos entrar: e si ell se por auenir ab lo senyor de la nau e del leny ab que ell sera per anar en altre loch: on aquelles condicions que enlo capitol desus dit son ia dites e esclarides, no serā que ell hi pot anar, iatsia aço que aquell loch on ell se auendra ab lo senyor dela nau o leny, e i rano haura empres ab aquell, que les comādes li hauran fetes, mas enlo capitol desusdit no diu ne esclarex, si lo senyor dela nau o dell leny porta mercaderia sua e haura rebudes comandes de altre o de altres, e si por a fer axi com los comendataris volran o si sera de pijor codicio q̄

 altre

altre comēdatari, e axi los nostres antichs antecessors veren e coneguren, que los senyors deles naus o lenys qui portē mercaderieslurs e prenen comanda daltre o daltres o que porten mercaderia lur o no, sol que aporten comandes daltres, no deuen esser de pijor condicio: que vn altre comendatari, per qual rao peço com comendataris van p lo mon molts: qui en tot ço q̄ porten: no han alguna cosa, encarames si aquelles comandes no eren: que hō los fa: irie* aonta, encara mes si aquelles comandes se perden, ells noy son en res. Perço car a ells no costara res del lur, ney pendrā res Mas lo senyor dela nau o leny sia que port mercaderia sua o no: tota vie val mes: ço que ell ha enla nau o leny: que no fa gran res deles comandes, que ell porta e haura presses en si. E en axi lo senyor dela nau o leny no pot ne deu esser de pijor condicio que vn altre comendatari, empero es axi a entendre, que si enla sua nau o en lo seu leny haura alguns altres comēdataris, si les cōdicions que son dites: feran en aqll loch: on ells deuien descarregar e anar: lo senyor dela nau se deu acōsellar e hauer acort e cōsell ab ells E aquella cosa que ell ab ells tendrā per be: ells ho poden fer: que algu noy pot res dir. Empero si enla sua nau o leny haura roba de mercaders, e sobre aqlla roba no y ira algu, ne lo senyor dela nau o leny la tendra en comanda: si no tan sola ment q̄ ell la deia deliurar a alguen aquell loch on deuia descarregar: si les condicions desusdites hi serā q̄ ell noy gos entrar, lo senyor dela nau o leny no les deu portar pas en altre loch, pus a ell no seran comanades, que les puxa vendre, ans les deu tornar a aquells mercaders qui les li liuraren, e si lo senyor de la nau o del leny les porta en altre loch: e aquella roba se perdra, lo senyor dela nau es tengut de tota a retre e esmenar, encara mes si ell la portara en altre loc si ell la vendra e en aquella roba se guanyara: lo senyor dela nau o leny es tengut de donar e retre a aquells mercaders: de qui aquella roba sera, lo cabal e tot lo guāy en aquella fer, e los dits mercaders no son tenguts de donar ne de retre a aquells senyor de naus o lenys o daquell leny dan ne messio: q̄ ell ne haia sostegut sinos volrā Empero si lo senyor dla nau o lēy haura merdaderia sua, e tendra tota la roba: q̄ en la sua nau o leny sera: en comāda: q̄ ell la pusca vendre encara q̄ ell noy haia roba sua: mas q̄ tēga tota la roba o mercaderia: q̄ en la sua nau o leny sera, en comanda: q̄ ell la pusca vendre e quē sia mercader si lo dit senyor de nau o leny no gosara entrar en aquell loch, on les comandes deuria vendre q̄ ell sen haura star per les condicions, que en lo capitol de susdit son ia esclarides: e certificades, ell pot mudar lo vitge p anar en altre loc, on no haia reguart de les condicions, que desus son dites en aquesta guisa empero q̄ ell a

* vergonya

ço faça ab consell de tot lo cominal dela nau o leny o dela maior partida, e si tot lo cominal dla nau se acorda d anar en aquell loch: on ell los dira els fara cert e dara entenent, o la maior partida ell hi pot anar. E axi pot cãbiar lo viatge, empero si tot lo cominal dela nau o la maior part se acordarã mes dell tornar en aquell loch: de on partits serã, q̃ de mudar lo viatge per anar en altre loch lo senyor dela nau o leny sen deu tornar o sino sen volra tornar: e ell per sa autoritat mudara lo viatge, si les cõmandes que ell portara ab si: se perdrã de tot o de partida ell es tẽgut de retre a aquells que les comandes li haurã fetes tot ço que les cõmãdes costaren, e lo guãy que ells dirã per lur sagrament: que pogueren hauer fet, si ell sen fos tornat axi com lo cominal dela nau o la maior partida li cõsellaua, empero si lo senyor dela nau ira ab acort e ab cõsell de tot lo cominal dela nau o dela maior partida si les comãdes se perdrã de tot o de partida, lo senyor dela nau no es tengut de esmenar a aquells: qui les comãdes li haurã fetes: pus ab consell de tot lo cominal dela nau hi sera anat. Que rao es que l senyor dela nau puga cãbiar viatge: pus ell sera mercader d tota la roba que portara pusque ell la pot gitar en marsi mercader no y ha ab cõsell de tots los marines per casos sabuts. E per les raons desus dites seren aquestes esmenes los nostres antecessors p los contrasts q̃ porien esdeuenir. E tot ço que desus es dit: deu esser fet mẽys de tot frau. E si frau algu prouar si pora la part contra qui prouat sera, deu satisfer tot lo dã ala part: que sostengut laura, sens tota malicia e sens tot diffugi.

De comanda presa com a cosa propria. Capitol. 213.

COmandataris que portarã comandes a vitge o a loc sobut, e els empendran ab aquells: qui la comanda los farã: que ells puguen fer dela comanda axi com dela sua cosa propria e aquells qui la comanda los farã: los ho atorgan, en qualseuulla loch anãt en aquell viatge ells lexarã la comãda, per ço cõ no la haurã poguda vẽdre, e los comãdataris iurarã, que si lur propi fos, que no y serẽ alre, aquells que en aytal forma feren comãda, no poden de res alre destrenyer als comẽdataris sino que axi com los dits comendataris ho cobrarã, que ho deuẽ retre e donar a aquells qui la comanda haurã feta. Saluo lo lur maltret, axi com haurã empres ab aquells, qui les comãdes haurã fetes. Mas empero los comendataris deuen cobrar aquella roba que lexada hauran. E retre e donar a aquells qui comanat los hauran. E aço sia fet sens frau. E deuen cobrar ço que dela comanda sera hagut: com pus iuas puguen.

*

Item de comanda. Capitol. 224.

MErcader o altre qui fara comanda a algu en aquesta guisa: que aquell qui la comanda pendra: la puga portar tota via ab si en tot loch: on la sua persona vaia e la comanda se perdra: ella sera pduda a aquell: qui comanada la li haura. Empero si aquell qui la comanda portara: la iugaua o la bagasseiaua o la barataua, o la perdia per sa culpa: o si ell la comanaua a altre, es p dja: ell es tengut de retre a aquell qui la comãda li haura feta sens tot contrast.

De comanda promesa. Capitol. 225.

MErcader o altre qui prometra de fer comanda a algu ab carta o ab testimonis, e nos pot abstraure, que no haie a fer la comanda a aquell, aqui promes ho haura, e si ell se vol abstraure que no faça la comanda a aquell, aqui promesa la haura, e si aqll ne haura, feta messio o aueries algunes: o haura nolieiat nau o leny per fiança de la comãda que aquell li haura promesa, ell loy deu tot esmenar. E fon fet perço aquest capitol, car si aquell no li hagues promesa aquella comanda ell no haguera nolieiada tan gran nau sino perço que aquell li hauia promes, e aquell haguera fet son prou o haguera fet son viatge.

Item de comanda. Capitol. 226.

SI algun comendatari pendra comanda: e si lo comendatari haura alguns diners, e la on pendra la comanda ell se esmerçara la comanda e los seus diners, e quant sera: la on anar deura ab la comanda, ell esmerçara los diners seus e no esmerçara la comanda: si ell guanya ab los seus diners, ell es tengut de donar a aquell: qui la comanda li haura feta anat al viatge, aytãt com ell guãyara ab los seus diners per sou e p liura. E si ell perdra ab los seus diners: tota la perdua deu esser sua: si donchs aquell qui la comanda li fara: noli hauia dit que nols esmerças sino en coses sabudes, e si aquel dit no loy hauia, e ell esmerçara la comanda ab los seus diners enseps lo guany e la perdua se partira per sou e per liura.

Comanda en diners. Capitol. 227.

SI algu comanara a algu diners: si aquell qui la comãda fara em pendra ab aquell qui la comanda rebra: que ell noli esmerçe aquells diners seus sino en cosa sabuda, si aquell qui la comanda haura rebuda: no trobara daço que ell li haura dit, ell ne deu leuar testimonis: com ell no troba daquella cosa, q ell li hauia manat esmerçar: Perço q si hauia en aquell loch metex alguns mercaders, que haguessen cõ pra-

prades daquelles mercaderies:en q̃ ell deuia esmerçar aquells diners, que ell ha rebuts en comanda, e si aquells hi guanyauen alguna cosa e si aquell qui losdiners li haura co manats:lin fahia demanda, ell pogues mostrar e metre en ver per aquells testimonis: q̃ell no hauia trobada de aquella mercaderia,en que aquell li hauia manat esmerçar sos diners e si peruentura prouar nou pora: que ell dallo en que ell deuia e hauia manament: que esmerças aquells diners: que ell en comanda haura presos que ell nõ hagues trobat ell es tẽgut de retre e de donar a aquell:que los diners li haura comanats tãt com aquells mercaders hi hauran guanyat per sou e per liura. E si peruentura ell esmerçara aq̃lls diners en altres coses,sens volũtat daquells,que los diners li haurã comanats.si en aquelles mercaderies se guãyara: ell es tengut a aquell qui los diners li comana:de retre e de donar tot lo guany, e si en aquelles mercaderies que ell haura comprades sens voluntat daquell que los diners li comana, se perdra de tot o de partida,tota la perdua deu esser sua. Perço car ell los esmerça en aço:de q̃ ell no hauia manamẽt, quels esmerças. E encara mes, car negu no ha poder en ço daltre sino aytant com aquell de qui es:lin dona. E si peruẽtura ell sera en loch que pogues retre aquells diners a aquell,qui comanats los hi haura:e ell nols hi retra,ans los sen portara ab si, aquells diners vendra cas de ventura: ques perden de tot o de partida,tota la pdua deu esser sua. Empero si ell no sera en loch: que pogues retre aquells diners a aquel qui comanats loshi hauia,ell los sẽ pot portar. E si en aytal manera cõ es dita,a aquells diners vẽdra algũ cas de ventura, ques perdan de tot o de partida, ells deuen esser pduts a aquell,quils hi comana, perq̃ no es culpa del comandatari, empero silo dit comandatari los iugara os perdra per alguna rao per culpa dll ell nes tengut de tots a restituir. E tot en aquella manera que desus es dit de la comanda dells diners, axi deu esser fet dla roba o mercaderia si algu la comanara a altre sots cõdicions sabudes. E per les raons desus dites son fet aquest capitol.

De comanda de nau. Capitol. 228.

Senyor de nau o de leny qui comanara la sua nau a algu per anar en viatge sabut,si anãt o ſtant tornant en aquell viatge la nau se rompra o pendra algun dã, aquell que la nau o leny haura pres en comãda,no es tẽgut de res esmenar al senyor de la nau que comanada la li haura. Empero si ell la menara en altre loch o en altre viatge, sino tansolament en aquell loc, que ab lo senyor de la nau haura empres o ab aquell,que comanada la li haura: si la nau se perdra o haura algun dã aquell aqui lo leny sera comanat: es tengut de esmenar la nau o leny

a aquell:que comanat lo li haura o lo preu daquell, e lo dan: que sostẽgut ne haura, e si no ha de q̃ pagar: deu star en la preso: tro que haia satisfet a aquel qui comanat lo li haura e haia de que pagar o no. E lo senyor de la nau qui comanat lo li haura es tẽgut de donar als psoners les parts: q̃ hauran en la nau e lo guãy fet de aquells. Mas si lo senyor de la nau lay comanara ab volũtat de tots los personers o de la maior partida: e la nau se perdra: axi com es dit: lo senyor de la nau no en tẽgut de fer esmena als personers per que tot senyor de nau ho deu demanar als personers, com volra comanar la sua nau a altre: si en loch q̃lls per soners hi sien tots o partida. E si ell es en loch: on no haia algun personer ell nol deu comanar a negu sino per condicions sabudes ço es a saber per malaltia, o q̃ la nau fos nolieiada per a anar en loch: on ell se temes de senyoria o que hagues fermada muller ans q̃ la nau nolieias: e quels amichs lo forçacen que la prengues: ans que anas al viatge o per anar en romiatge: e quen hagues fet vot ans que la nau nolieias e totes aquestes condicions desusdites que sien sens frau.

De comanda de nau sens sabuda dels personers. Capitol. 219.

SI algun senyor de nau haura comanada la sua nau a algu sens sabuda dels companyons si aquell a qui la nau sera comanada: vendra algun viatge o viatges e retra comptes a aq̃ll qui la nau li haura comanada e aquell qui senyor sera, encara haura comanada la nau a algu, si ell retra compte e dara part a quascu de sos companyons tot aytant cõ a quascu pertanyera per rao de la part: que en la nau haura, del guãy que aquell a qui ell haura comanada la nau haura fet ab aquella nau q̃ ell comanada li haura, si los dits personers pendrã la lur part dell guãy q̃ a quascu per la part que en la nau haura: si pertany si los dits psoners tots o partida diran aquell, que ells daquella nau haurã fet senyor, que ells no volen: que ell la coman a algu sens lur voluntat, e si ell ho fa, e la nau pendra algun dan, o fara alguna perdua o consumament que tot sia e stiga sobre ell, e si sobre les dites cõdicions desus dites per los personers a aquell, qui ells daquella nau en que ells haurã lur part, haurã leuat o fet senyor, si ell sens voluntat de tots los personers o dela maior partida a algu la comanaua, si aquell a q̃ la comanara, guãyara, ell es tẽgut de donar a quascũ per soner, q̃ ell haura, la part del guãy, que per la sua part li pertanyera, e si per euentura aquell a qui ell hauraco manada la nau sots les condicions desusdites: perdra la nau o pendra algun dan o fara algun consumamẽt lo seny or dela nau es tengut de tot a retre e esmenar ho als personers sens contrast. Empero si los dits personers veuran e sabran, que aquell que ells haurã fet seny or, no

va ne

va ne ira enla nau ans saben ells e son certs: que la comana a altre: si los personers pendrã part del guãy que aquell ab aquella nau que comanada li sera: fara: e los personers non diran res a aquell, que ells hau rã fet senyor, ans los plau ells abel-leix lo guany, q̃ ell los dona, e si sobre aquestes raõs desusdites la nau se perdra, o pendra algun dan, lo se nyor dela nau nols es deres tengut perço car los personers sabien que ell no anaua enla nau que ans la co manaua a altri, qui la menaua p̃ ell e encara mes per ço com los perso ners prengueren quascun viatge, q̃ la nau fes, la part del guany q̃ a quasc cu pertanya per rao dela sua part, que enla nau hauia, e es rao: q̃ pus ells prenien part del guany e encara que eren certs, q̃ aquell quin hauien fet senyor, noy anaua ans la fa hia menar a altre, e los psoners nou denunciauen a aquell: qui ells hauiẽ fet senyor, ans los plahia lo guany, que ell los donaua, e per ço es rao que axi com los plahia, lo guany, tot en axi es rao: que deian sostinir lo dan e la perdua ell consumamẽt que Deu li donaua, axi cõ los plahia ells abellia lo guãy, com aquell qui ells hauien fet seny or lols donaua. E per les raons dites son fet aquest capitol. Empero es axi a entendre, que l senyor dela nau sia en vn loch ab los personers ensemps ab tots o ab partida, car altrament no la pot ne la deu comanar sino p̃ les cõdiciõs: q̃ son ia en vn capitol desusdit esclarides e certificades.

De comanda que algu pendra en lo comu o sparsa. Capitol. 220.

SI senyor de nau o leny o altre lẽ ua algun comu: e ell pendra de algun mercader comãda sparsa de roba o de diners: e si aquell qui la comanda pẽdra, no fara entenẽt: q̃ aquella comanda que ell pren: que ell la mesclara al comu, ne en la car ta q̃ entre ells sera feta, nos entendra, que aquella comanda que ell pren se dega mesclar ab quell comu que deu portar ab si: ell es tengut ne retre compte a aquell, qui la comanda li haura feta, e si li fara comãda de roba, ell li deu retre cõ pte, daço, que dela roba haura hagut. Encara mes aquells diners que haura haguts, deu esmçar en qualque cosa, que lo dit comendatari se volra: si donchs aq̃ll qui la coma nda li haura feta: no haura empres ab aquell: q̃ no li esmerç los diners, que haura haguts daquella roba, q̃ ell comanada li haura, o que ell nõ compre sino cosa sabuda, axi com entre ells ab dosos sera empres. E si li comana diners, e ell compraua roba: ell li es tengut de retre compte deço que haura hagut dela roba, q̃ ab los diners que ell li comana, haura comprada: e ell haura venuda, e daço que esmerçara daquella roba, que ab los seus diners haura cõ prada. E metre en cõpte per a quãt que q̃ll sia ternat del viatge, e metre en son poder lo cabal el guany, q̃ abla dita comanda sera fet saluo lo

seu

* pdua seu * mal tret, que entre els sera em pres e si lo comu pert o guanya, aquell qui la comanda li haura feta nō es en res: ne aquell qui la comanda haura presa: no li es tengut sino dela comanda a retre, e si guāya o pert abla dita comanda tot liu deu donar e metre en son poder axi be lo guany com la perdua perque ell no es tengut a aquells: de qui lo comu sera: perrao daquella comanda que ell dalgu presa haura si dōchs ell nols hauia fet entenēt: que alcomu anaua aquella comanda, que ell hauia presa, masaquell qui la comā da haura feta, no es tengut de res a aquells: de qui lo comu sera sia que perdē o q̄ guar. yen. Neaquells de qui lo comu sera: a aquell: qui la comāda haura feta. Mas si pert o guanya: deu esser seu axi be lo guāy cō la perdua. E si peruentura aq̄ll qui leua lo comu, e haura presa la comanda mesclara aquella ablo comu menys de sabuda de aquell: qui feta la li haura, e lo dit comandatari compte retre no linpora perço car la haura mesclada ab lo comu: sia en voluntat de aquell qui la comāda li haura feta: de pendre lo maior preu dela roba que haura hagut: la on la comanda haura venuda. Encara mes lo maior preu dela roba: que ell haura portada, e lo maior guany: que en la roba se fara, e aq̄ll li sia tengut de dar aquell, qui la comanda haura presa a aquell qui feta la li haura Perço car ell la haura mesclada ab lo comu menys de voluntat sua. E aço li es tengut de donar e de retre menys de contrast.

De comanda qui perdra e lo comādatari se abatra. Capitol. 221.

TOt comandatari qui portara o pendra comandas: si les comādes se perdran per les raons, que en los capitols desusdits se contenen ell no es tengut deles comandes a retre. Mas si les comandes se perden per altres raons, e no per aquelles que en los capitols desusdits se contenen ell es tēgut de retre e de donar totes les comandes, ell guāy ab aquelles feta a aquells, qui les comandes li hauran fetes, si dōchs ell no pot mostrar iustes raons, perque aquelles comandes sien perdudes. E si ell mostrar ne prouar no pot, ne les comandes retre non pora a aquells: de qui seran, e lo dit comādatari se abatra, si ell se abatra, e es aconseguit, ell deu esser prese mes en ferres, e star tanttro que aquells de qui les comandes seran se siē a uenguts ablo dit comendatari. E fō fet per ço aq̄st capitol: car molt comandatari se abatria, si sabia, que algun mal ne algun damnatge o greuge no lin pogues esdeuenir, e son hi posades perço les condicions que desus son dites.

De patro qui lexa la nau per negocis propris. Capitol. 222.

SI algun senyor de nau o lēy portara mercaderia sua o comādes e el

e el sera:la on la nau haura fet port e la nau sera espatxada, que no sta si no per ell qui no es espatxat: e no pot vendre la sua mercaderia, si la nau ne sa mesio, ell la deu pagar del seu propi, e si ell roman p la sua mercaderia a vendre: e ell ne trametra la nau si la nau pendra algun dan: ell es tengut de fer esmena als personers: si donchs ell nou hauia empres ab los personers, com ell parti dels: la on la nau hauia carregat e si ell ho hauia empres ab los personers ab tots o ab partida, e ells loy hauien atorgat que ell pogues romandre, e romania e trametia la nau si la nau pendra algun dan ell no es tengut de esmena als psoners. Empero si lo senyor dela nau romandra per ço, car no pora hauer lo nolit, e noy romandra per res que el hi haia a fer sino per lo nolit a recaptar, e ell ne trametra la nau: per ço que noy faça mesio, e ella pendra algun dan lo senyor dela nau no es tengut de fer esmena als personers, pusq p profit dela nau sera romas, e no per res que hagues afer E aço deu esser menys de tot frau.

De testimonis de mariners, en contrast de patro ab mercaders. Cap 223.

SEnyor de nau o leny que haura contrast ab mercaders: los mariners dela nau no podē fer testimoni al senyor dela nau ne als mercaders a lur * prou ne alur dā del vni del altre stant en lo viatge. Mas lo cartolari deu fer testimoni e esser mijancer entre ells Mas empero cō la nau haura fet viatge, e los mariners seran de si metex: que no seran tenguts al senyor dela nau, la donchs poran fer testimoni al senyor dela nau e als mercaders, abq ells no sien personers del contrast, on seran demanats p testimoni, nē speren dan ne * prou hauer, que sin speraven dan ne * prou hauer, res que diguessen no hauria valor e serien tenguts per falsaris.

*profit *profit *profit

De testimonis de mercaders en contrast de patro ab mariners. Cap. 224.

MAriners que hauran contrast ab lo senyor dela nau de algunes coses: que no sien scrites en lo cartolari: los mercaders que seran en la nau poden fer testimoni, en lo viatge stant, o quē fossen exits, axi be al senyor dela nau com als mariners, ab q ells no fossen personers del contrast, que seria entre ells, nē sperassen hauer dan ne * prou. E si los mariners hauiē contrast ab los mercaders lo senyor dela nau pot fer testimoni: pus sien exits del viatge, mas stant en lo viatge, e que no sia personer del contrast que seraen tre ells. Encara mes lo vn mariner pot fer testimoni al altre, pus sien exits del viatge, ab que no sia personer del contrast, en que sera tret en testimoni, nē sper dā ne * prou, empero los mariners poden fer testimoni stāt en lo viatge al senyor dela nau e als mercaders per aquesta rao, ço es a saber per fet de git o si per

*profit *profit

si per mal temps o per altra ventura la nau hagues anar en terra, car en aqll cas ne en aquella sao lescriua no pot metre les conuinençes en lo cartolari. E perço son fet aqst capitol: car si en aquell cas los mariners no poguessen fer testimoni: ne lescriua no hagues pogut metre en cartolari: lo senyor de la nau po ria negar totes les conuinéces: que hauria empreses ab los mercaders: que a ell deguessen tornar a dan, e diria tot ço: que a si meteix tornas a profit, e los mercaders farien atre tal al senyor de la nau: per aquesta rao poden fer testimoni los mariners e en aytal cas stant en lo viatge, perço que frau algu noy puga hauer, mas per altra rao no poden fer testimoni stant en lo viatge a *prou ne a dã del senyor ne dels mercaders, per contrast, que entre ells fos.

* profit

Testimoni de mariner. Capitol. 225.

SI mercaders qui seran en nau hauran algun contrast entre ells e trauran los mariners en testimoni los mariners poden fer aquell testimoni en que seran demanats, sia que ells sien encara al viatge: o que sien exits, ab que non sperassen dan ne * prou hauer ne volguesse mes lo * prou de la vna part que de la altre nen haguessen pres seruey, que si ells amauen mes lo profit de la vna part q de la altra o ells ne haguessen pres seruey: si prouat los podia esser, ells serié tenguts de retre, tot lo dã e tot lo greuge e tot lo interes que aquella part ne haura sosté gut per culpa daquell testimoni, q aquells li hauran fet. Encara mes quels ne poria metre e affrontar e destrenyr ab la senyoria, e mes encara que no serian per null temps creguts de res: que ells diguessen: e a alguns quels cridas perjurs: senyo ria no lin daria alguna pena per testimonis: que ells ne donassen, que ans caurien ells en dobla pena, qui aytal testimoni fals haurien fet. E son fet perço aqst capitol: car mol tes vegades son los mercaders en alguns lochs, e no ha ab ells sino tã solament los mariners, e en presencia de ells los mercaders faran algu nes conuinençes o empreniments dels vns als altres: e per ventura lo vn o laltre penedirse ha de aço, q haura fet, e com aquell altre merca der li demanara la conuinéça, que entre ells sera empresa, aquell li po ra negar, e si aquell la li negaua aqll mercader ne sostédria grã dan, e per aquella rao deuen fer testimoni los mariners dels contrasts, que seran entre los mercaders. Perço q algun frau no puga entre ell esser.

* profit
* profit

*De loguer de notxer o mariners, q tran a * cosiment. Capitol. 226.*

SEnyor de nau o leny que menara ab si en viatge o en viatges lo notyer a * cosiment, lo senyor de la nau deu donar de loguer al notxer, axi com pédra lo millor proer de la nau o altres dels cominals en

* cabiment o discretio
* lo mateix

cara

cara mes segons bondat e valor: ql notxer haura. E si peruetura los ma
* lo mateix
riners irã a * cosiment del senyor dela nau lo senyor dela nau los estè gut de donar loguer, segõs que ells affanyarã o haurã affanyat, e segõs la bõdat que ells haurã, e lo seruey que farã, e aço deu esser a conegudа del notxer e del scriua que ells loy deiã dir per lur sagrament, que ells fet hã al senyor de la nau be e le almeut: ia aquells mariners qui se-
* lo mateix
rã a * cosimēt, quin loguer haurã af fanyat, e quin no, e que ells noy diguen per voluntat ne per maluolēça ne per seruey que hõ los hagues promes, ne per mal que ells volgues sen a algu de aquells mariners, qui
* lo mateix
en la nau serien a * cosiment, e aço deuen ells dir sots pena del sagrament be e lealment al senyor dela nau. El senyor dela nau los es tengut de dar aquell loguer, quel notxer e le scriua li haurã dit per lur sagrament, e noy deu res cõtrastar.

De dan pres per falta dormeig. Capitol.227.

SEnyor de nau o leny qui sera en plaia o en port o en altre loch ab la sua nau e los mercaders qui ab ell serã li dirã e li denũciarã que ell se ormeg e lo senyor dela nau
* fluxcedad d'ormeix
hi metra * flig: que nos ormeiara, o peruentura ell no haura tota la exarcia, que promesa los haura. E p aquestes raons de sus dites los mercaders ne sostendrã dan, lo senyor dela nau es tengut de restituir aqll dan, quels mercaders haurã sosten-gut per aytal rao. E si lo senyor dla nau no ha de que pagar: deu se vēdre la nau, e si la nau no y basta: e lo senyor dela nau ha alguns bens aquells se deuen vendre per fer cõpliment a aquells mercaders, empe ro saluo los mariners: que no perden lur loguer, mas los personers no son tenguts de res esmenar sino la part, que hauran en la nau. Que altres bens no. E son fet aquest capitol: car molt senyor de nau plāy exarcia: e nos pot ormeiar, e per aço la nau o leny pertse e la roba dells mercaders.

De nau quis pert en terra de sarrains. Capitol.228.

SEnyor de nau o leny que sera o nauegara en terra d sarrains, e li vendra cas de ventura, que per mal temps o per lenys armats de enemichs pdra lo leny o nau: si ell pert la nau o leny per la rao desusdita ell no es tengut de res a donar als mariners, si donchs ell nol perdra al loch on ell hagues tot son nolit, que si ell ha tot son nolit, el es tengut de dar tot lo loguer als mariners, mas emperò qualseuulla pati quel senyor dela nau o lèy farà ab los mercaders a aquell pati meteix deuen esser los mariners. Mas si lo senyor dela nau o lèy deuia als ma riners loguers per altres viatges ell los es tengut de pagar, axi com en lo capitol qui de suses dit: sq ecorre. Mas senyor de nau o leny qui per aytal rao com de sus es dita, perdra sa nau o leny: no es tengut de donar

narleny ne vianda als mariners,en tro que sien en terra de crestians perço car ell ha perdut tot quant hauia e per uentura mes,que no hauia. Fō fet per ço aquest capitol, q̄ pus lo senyor dela nau haura perdua sa nau:no es tengut de donar leny ne vianda a mariners tro sien en terra de crestians, pusque non ha per ell.

Casos en que lo patro deu demanar los personers per lo nolieiar.Capitol.229.

SEnyor de nau o leny que nolieia la sua nau per anar en terra d̄ sarrains o en loch perillos: si ell es en loch:on haia personers, ell los ne deu demanar abans que ferm lo viatge,e si ell los en demana,e los p̄soners ho volen ell pot nolieiar: q̄ personer algu nou pot vedar, e si ell nolieia: que nols ne deman los personers li poden contrastar,e poden encantar ab ell,perço car nols haura demanats, e si demanats los ne hagues:los personers nol pogueren encantar: tro que fos vengut del viatge. E si los personers encanten ab lo senyor dela nau o leny q̄ nolieiat haura mēys de lur sabuda: e ell exira dela nau o del leny per encāt o per qualseuol rao:e los personers retendran la nau o leny: a q̄lla nau o leny deu seguir lo viatge a aquell mercader, que nolieiada la haura.per aquell preu o nolit,quel mercader haura empres ab aquell qui la donchs era senyor: com ell nolieia, perque sen guart q̄ualscu:q̄ fara part en nau o leny que qualseuulla cosa:que aquell fara o empēdra ab mercaders,allo se haura a seguir. Mas si lo senyor dela nau sera en loch,on no haura personer, algu ell pot nolieiar e anar en tot loc on ell se vulla. E si la nau o leny pēdra algun damnatge : personer algu noli pot fer demanda per aquella rao. Mas si el hō iugaua o barateiaua,o se perdia per alguna rao, q̄ fos culpa sua,los personers lin poden fer demanda. Mas senyor de nau qui nolieiara per anar en terra de crestians,no es tengut de demanar personers alguns si nos vol, ne personer nola pot encātar: pusque el la haura nolieiada tro al torn dl viatge, mas lo senyor dela nau o leny deu donar fiança al personer, si la li demana,que el no mut viatge: tro aqui haia tornada la nau o leny en poder dels personers: e la fiança que dara,que nosia tenguda sino tā solament a vs e a costum de mar. E si per uentura lo senyor dla nau nolieiara per anar en los dessus dits lochs: e los personers seran en lo dit loch,e sabran: que haura nolieiat o nou sabran, e lo senyor dela nau nols ho haura dit ni ells a ell res contrastat, e aq̄ll viatge la nau o leny se perdra o pendra algun dānatge los personers no poden fer alguna demanda, e lo senyor dela nau no es tengut de res a respōdre ells.

De rescat o auinençes ab naus armada.Cap 230.

SEnyor de nau o leny qui en mar deliura o en porto en plaia o en altre loch se encontrara ab lenysar mats de enemichs lo senyor de la nau pot parlar e fer auinença ab los comits e ab lo almirall ꝑ quantitat de moneda, perço que ells no façē mal a el ne a res dela sua nau. E si en aquella nau o leny ha mercaders el los deu dir lo pati, q̄ fara o haura fet ab ells, ço es ab los comits e ab lalmirall daquella armada e tots en semps deuen se acordar, e deuē pagar aquella remso, la qual lo senyor dela nau o leny haura empresa ab los comits e ab lalmirall daquella armada. E deu se pagar per lo cominal dela roba per sou e per liura o per *besant. E lo senyor d̄la nau deu hi metre per la meytat de aço que valdra la nau o leny. E si mercaders noy ha enla nau o enlo leny: lo senyor dela nau se deu aconsellar ab los *panesos e ab lo notxer e ab los proers. E si lo senyor dela nau paga aquella remso que desus hauē dita abcōsell e ab cōsentimēt de tots aquells qui desus son dits: los mercaders de qui la roba sera: noy deuē ney podē res contrastar ab q̄l senyor dela nau pag ꝑ la meytat daço q̄ valra la nau. Mas emperofilo senyor dela nau o lēy se encōtrara axi cō desus es dit ab lenys armats q̄ no sien de enemichs, e el los vol donar estrena e refrescamēt si en la nau ha mercaders, el los ho deu dir e demanar si ells ho volen los mercaders, e lo senyor de la nau ho deu dir e fer ab consell de tots aquells: qui desus son dits. E si lo senyor dela nau fa aço deu se pagar axi cō desus es dit, emperofilo senyor dela nau nou fara ab volūtat dels mercaders o ab cōsell daquells: q̄ desus son dits, e el per sa autoritat fara pati e dara refrescamēt sens sabuda dels mercaders e sens consell daquells: que desus son dits lo senyor dela nau ho deu pagar del seu propi, que los mercaders noli son tenguts de res a dar ne a retre dela mesio o del pati d̄l refrescament, que el haura donat a aquells lenys armats.

*mone da no osada

*conse lls de popa

De rescat o conuinença ab lenys armats de enemichs. Capitol. 231.

SI alguna nau o leny sera en terra de enemichs e en loc dubtos stāt aqui carregat de tot o de parti da vēdran aqui lēys armats de enemichs e lo senyor dela nau o del leny parlara pati ol fara parlar a aquells lenys armats perço q̄ els no façē mal a res, q̄ enla nau o lēy sera e aquel pati q̄ el parlara o fara parlar si los mercaders seran en la nau o en lo leny ab el ensemps tots o la maior partida, el los deu dir aquel pati q̄ el ha fet o fet fer ab aquells comits de aquells lenys armats, e ab cōsell e ab voluntat dels mercaders el ho deu donar. E los mercaders son hi tenguts de pagar ꝑ sou e per liura, segons que haurā roba enla nau o en lo leny. E si ꝑ ventura los mercaders no eren en la nau

o leny tots ne partida, e ere en loc, quel senyor dela nau o lëy hagues spay: que ell los pogues fer a saber aquel pati q̄ el hauria fet o fet fer ab aquells lëys armats p̄ saluar si e tota la roba: el es tengut, quels ho deu fera saber, e si el no hauia spay que ho pogues fer asaber als mercaders: lo senyor dela nau deu fer en axi, que tot q̄ ço fara, q̄ ho faça ab consell de tot lo cominal de la nau, e si el ho fa en axi, los mercaders hi son tenguts de metre e de pagar tot en axi com si tots ells hi erē stats, q̄ en res noy deuen ne hi poden contrastar. Empero si lo senyor dela nau fara algun pati ab aq̄lls lëys armats, e los mercaders seran en la nau tots o la maior partida, o serā en loch q̄ el los ho pogues fera saber, e nou fahia aq̄l pati q̄ ell os haura fet o fet fer, e no haura demanats los mercaders pus q̄ ells fossen en aquel loch, que el fer ho pogues, a aq̄l pati aytal q̄ el haura fet los mercaders no son tēguts de res a metre iatsia aço q̄ la roba sia en la nau o lëy tota o partida pço q̄ nols ne haura demanats: Mas empero si ells serā en loch que nols ne puga demanar, e lo senyor dela nau fara aquel pati ab consell de tots aquells, que desus son dits: los mercaders hi son tēguts de pagar axi com desus es dit, e si perue-tura lo senyor dela nau fara aquel pati menys de sabuda dels mercaders e menys de consell de aquells qui desus son dits, aquel pati que haura dit per sa autoritat, e menys de sabuda e de consell de negu, lo senyor d̄la nau o lëy ho deu tot pagar d̄l seu ꝓpi q̄ ninguno y es tēgut de res a metre, pço car el ho haura fet mëys de sabuda d̄ tots aq̄lls qui desus son dits. Empero si la nau o lëy sera en algu d̄lls sodredits loch e haura descarregat. Entre los mercaders e lo senyor dela nau sera empres, q̄l senyor d̄la nau deia sperar los mercaders, e los mercaders que deian hauer spatxat lo senyor dela nau, si dōchs en aquell tēps vendrā aqui lenys armats, e lo senyor dela nau fara pati ab ells, perço q̄ ells no li façen mal, o encara si li vēdra cas de vētura, que s perdra la nau o lëy en aquel pati o en aquella perdua que dins aquel temps quel senyor d̄la nau los deu sperar sera feta noy son tenguts de res a metre: pusque ells hauran descarregat, si donchs noli volien fer alguna gracia. E si peruentura los dits mercaders no haurā espatxada aquella nau o lëy a aquell temps, que empres o promes hauran e si passat aquell tēps vendrā aqui lenys armats, e lo senyor dela nau haura a fer pati, o y perdra la nau: los dits mercaders son tenguts de pagar aquell pati o aquella perdua: quel senyor dela nau o leny haura feta per culpa dells, qui nol hauran espatxat en aquell temps: que entre ell e los mercaders, era empres.

De roba leuada. Capitol. 232.

Si algū senyor de nau o lëy haura carregat en algū loc de roba de

de mercaders o q̃ tota sia dalgun mercader particular p anar descaregar eu algũ altre loch, lo qual loc on ell descaregar deura, sera ia empres entre el e los dits mercaders o mercader si sera cas de ventura, q̃ aquella nau o leny se encontrara ab alguns lenys armats o no armats d̃ enemichs: si aquelles males gents q̃ en aquells lẽys armats o no armats serã li tolran o sen portaran la terça part dela roba, o les dues parts, o les tres, e no li lexaran sino tan solament la quarta part o mes o menys si com lo senyor dela nau o leny sera iunt alla, on devia descaregar aquella roba que romasa li sera e en cara aquella, q̃ tolta li sera stada si lo senyor dela nau o lẽy se retẽdra aquella roba, que romasa li ser, que no la vulla donar a aquells mercaders o mercader, qui rebre la deura si donchs el o ells noli paguen axi be lo nolit daq̃lla roba, q̃ tolta li sera, com daquella: q̃ sera romasa, e q̃ el haura portada, lo senyor d̃la nau nou pot fer ne deu ab iusta rao per qual rao? perço car nengun mercader no es tẽgut de pagar nolit sino daytãta roba, cõ lo senyor delanau o leny li delivra enlo cas desusdit. Empero es axi, a entẽdre en tal cas cõ desus es dit, saluo empero, q̃ si los mercaders q̃ aq̃lla roba axi cõ es desus dit, haurã mesa en aq̃lla dita nau o leny, si els la agermanarã: o si los dits mercaders erẽ en aq̃lla nau o leny, e quant hagueren vista daquells lenys armats, la agermanaren, que si algũ cas los esdeuenia q̃ la vna roba fes alaltra, si lo agermanamẽt desusdit sera fet, axi cõ damũt se contẽ, aquella roba q̃ restaurada sera, deu esser comptada ab aq̃lla q sera perduda p sou e per liura, e si lo dit senyor dela nau o leny e los dits mercaders o mercader d̃ qui sera aquella roba desusdita serã en guerra o de guerra ab aquelles males gents: qui aq̃lla roba los hauran tolta, lo cors daquella nau o da quel lẽy qui restaurat ò romas sera deu esser comptat p sou e per liura ab aquella roba, que pduda sera, e ab aquella q̃ sera restaurada. E axi lo senyor dela nau o leny deu hauer aytãt de nolit, com p sou e per liura li esdeuendra. E de res als los dits mercaders o mercader noli sõ tenguts. Empero si la roba no sera stada agermanada, axi cõ desus es dit, la roba q̃ restaurada sera, no es tenguda de ajudar a esmenar aq̃lla que pduda sera ne encara los mercaders qui la roba haurã pduda no sõ tẽguts de res a donar a aquel senyor daquella nau o leny, aqui ells aquella roba q̃ pduda sera hauiẽ nolieiada, ni lo senyor dela nau o leny a ells. Si dõchs los dits mercaders prouar o mostrar no porã, q̃ p culpa o ab sentiment o ab volũtat del sera feta aquella tolta o aq̃lla robaria, e si los dits mercaders prouar o mostrar ho porã lo dit senyor d̃la nau los es tẽgut d̃ tot a retre e esmenars ẽs tot cõtrast. E si los dits mercaders ꝓuar ne mostrar iustamẽt nou porã, lo senyor dela nau o lẽy nols es de res tẽgut. Empero

pero los dits mercaders o mercader, de quisera aqlla roba qrestaurada sera:son tẽguts de donar e pagar totlo nolit daqlla roba, qrestaurada sera. E de res als no. Empero si los dits mercaders seran en guerra ab aquelles males gents, qui la roba los haurã tolta e lo senyor dela nau o leny ab les dites males gents en guerra no sera lo cors de la nau o leny no deu esser comptat ꝑ sou ne per liura ab aqlla roba que perduda sera, si dochs axi com desus es dit, agermanat no sera, q la vna roba ajudas a laltra si cas de ventura hi vendra e los dits mercaders no sien tenguts de pagar nolit sino dela roba que romasa los sera, axi cõ desus es dit, empero si lo senyor dela nau o leny sera ab aqlles males gẽts en guerra, e los dits mercaders ab ells en guerra no serã, lo cors dela nau o lẽy sia tẽgut de metre ꝑ sou e per liura a esmenar aqlla roba, q perduda sera. E lo nolit sia aytambe cõptat per sou e per liura axi be cõ lo cors dela nau o del lẽy e axi be ala roba restaurada cõ ala perduda, si algun agermanamẽt hi haura fet, axi cõ desus es dit, e si entre ells agermanament fet ne sera: la vna roba no deu esser tẽguda a laltra de esmena a fer, mas que * struch sera struch sen romãdra. E lo senyor dela nau no deu hauer nolit sino dela roba, q restaurada sera. E si lo senyor dela nau o dl lẽy menara los mariners a viatge nols es deres tẽgut a donar de lurs loguers, sino axi cõ ell guanyara del

* desditxat

nolit. E si ꝑ vẽtura los mariners hi irã a mesos, lo senyor dla nau no es tẽgut de pagar sino en aqlla forma q ell guanyara del nolit, per qual rao pço car a empatxamẽt de males gents no sta algu saluo. Empero si los dits meriners qui a mesos serã acordats, haurã empres ab lo senyor dla nau o lẽy q los deia pagar per quascũ mes, ço que ab ells empres lo iorn que ell los acorda lo senyor dela nau o lẽy los es tẽgut de pagar per aytãts mesos, cõ ells hauiẽ seruit, abans que aquella robaria fos feta: haia ell lo nolit o no per qual rao perço car auieça * ligvenç. E si peruẽtura algun senyor de nau o leny sera aturat o detengut ꝑ senyoria o per meles gents en algũ loch, si aqll loch on ell detẽgut sera, es loc on ell ne pugu donar paraula als mariners sia q los dits mariners vaiẽ a viatge, o q sien acordats a mesos, lo senyor de la nau ho deu fer, e nols es tẽgut d res a donar de tot aqll tẽps q ell aqui haura stat per rao daqll detentiment, q fet li sera, pço q per culpa del no romãdra, q ell no anas a guanyar, si vedad no li era. Encara mes q lo senyor dela nau o lẽy asſats hi pert, pus qy pert la viãda. E cõsuma sa nau o son leny. Mas empero si lo senyor dela nau o leny sera detengut en algũ loch ꝑ empatxamẽt de senyoria o de males gẽts si ell sera en loch, on ell pog ues donar paraula als sobredits mariners e ell no lals dara, ans los tendra ells aturara ab si: e ll los

* liga

los es tegut de pagar de tot aytant cō ab ell starā. Perq̄ perço car si ell se volia, el los poria ells poguera hauer donada paraula, e pus que ell fer nou volgue: ells volgue aturar e tenir ab si, es rao quels deia pagar de tot aytant com ab ell staran. Salues empero totes conuinences o empreniments, que el hagues empreses ab ells, com a ell se acordare eel ab ells. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De palanques vasos o arguens preses o logats. Cap. 233.

SEnyor de nau o de leny que pēdra o logara palanques o vasos o arguens a ops de sa nau o de son leny atraure o a varar: si les palanques o los vasos se trencarā: si el los haura logats no es tengut de esmenar a fer sino tāsolament lo loguer, que ab el haura empres q̄ls loga al senyor dela nau o del leny. Empero es tengut de esmenar aquelles palanques o aq̄lls vasos o aq̄lls arguens qui a seruey seu seran rots, a aq̄ll de qui serā sens tot cōtrast, si el los haura presos sens voluntat de aquell de qui son: E trenquen se o nos trenquen, tota via sia pagat lo loguer, q̄ empres sera ab ell menys de tot contrast e de tot *lagui.

* tardāsa

De patro qui prometra de sperar als mercaders a dia cert Cap. 234.

SEnyor de nau o de lēy que no liciara la sua nau o lo seu leny a mercaders: el senyor dela nau prometra als mercaders de sperar tēps sabut: la on la nau o leny fara port, e ells os es tegut de sperar lo dit tēps, que ab los mercaders haura empres. E si ell sen partex ab la nau o leny abās de aquell tēps q̄ entre lo senyor dela nau e los mercaders sera empres, si los dits mercaders ne sostēdrā algun dā perço com lo senyor dela nau o del lēy sen sera partit abās del tēps que entre ells sera empres lo senyor dela nau o lēy es tēgut de esmenar als mercaders tot aq̄l dā: que per culpa del hā sosten gut. E si los mercaders no espatxarā lo senyor dela nau o leny al tēps q̄ ells haurā empres ab ell, si lo senyor dela nau algū dā pendra o sē crexera d̄ mesio, los mercaders sō tenguts de restituir tot lo dā e tota la mesio, q̄ per culpa dells haura fera saluo empero, q̄ si lo senyor d̄ la nau se temia de empatxamēt de senyoria o de lenys armats de enemichs, o era en loc, q̄ls ne fes leuar mal tēps, si p aq̄stes cōdiciōs q̄ de sus son dites, sen partia ans q̄l tēps que entre ells sera empres fos passat lo senyor dela nau o leny no es tengut als mercaders dells dans, q̄ ells ne sostenguessen: perço car no es culpa sua. Ne los mercaders a ell per aquella meteixa rao.

De espatxament de nau promes a dia cert. Capitol. 235.

MErcaders q̄ noliciaran nau: e prometrā al senyor dela nau o leny, que ells lo hauran espatxat a dia

a dia cert, e aquella conuinẽça sera feta ab carta o ab testimonis, o sera scrita en lo cartolari dela nau o ley on sera donada palmada entre lo senyor d'la nau e los mercaders, on sera posada alguna pena: si los dits mercaders a aqll tẽps no hauran espatxada la nau o ley: si lo senyor de la nau se volra: los pot demanar aquella pena, que entre ells empresa sera posada. E si entre lo senyor d'la nau e los mercaders pena alguna posada no sera: lo senyor dela nau pot demanar als mercaders tota la mesio, q̃ per culpa dells haura feta saluo empero q̃ sils ho hauia tolt o vedat empatxamẽt d'Deu o demar e q̃ p culpa dells no fos romas, ells no son tẽguts de pagar al sẽyor de la nau aqlla pena: q̃ desus es dita. E q̃ entre ells sera stada empresa ne encara mesio: q̃l senyor dela nau ne hagues feta en aq̃lla meteixa manera. Si dõchs aqll temps q̃ sera en pres entre lo dit senyor dela nau e los mercaders vendra empatxamẽt de senyoria, q̃ells no gosen carregar ne anar enalgun loch, o encara mes q̃ no gosassen res traure de la terra los mercaders no son tenguts de res a donar al senyor de la nau: pus q̃ no es lur culpa, mas empero si vltra lo dit tẽps q̃ls mercaders haurã empres ab lo senyor de la nau: vẽdra empedimẽt de senyoria, e los mercaders per lur culpa no haguessen spatxat lo senyor de la nau los mercaders son tẽguts de pagar la pena q̃ entre ells es empresa e posada sera. E si entre ells pena alguna mesa ne posada no sera, los mercaders sõ tẽguts de retre e donar tota la mesio q̃l senyor dela nau haura feta p culpa dels encara mes tot lo dã e tot lo interes q̃l senyor dela nau haura sostẽgut e sostẽdra. Saluo empero q̃ aq̃l dã e aq̃l interes deu esser mes en mesura e en vista e en coneguda d' dos bõs homens q̃ be e diligẽtmẽt sien e sapie dela art d'la mar, e aq̃lls dos bõs homẽs deuẽen talguisa tẽprar aqll dã e aq̃l interes q̃l senyor dela nau haura sostengut p culpa dels mercaders: que lsenyor dela nau ne los mercaders noy sien ✝ malcaents, e en guisa e en manera quel senyor dela nau e los mercaders romãguẽ en amistat e en beneuolença. E si lo senyor dela nau guanyara resde nolit, el'es tengut de donar als mariners p lur loguer en aq̃lla forma q̃ell guãyara de nolit, empero qual seuulla pati quel senyor dela nau fara ab los mercaders en aquell pati meteix deuen esser los mariners, e en aquella meteixa manera q̃ desus es dita, es tengut e obligat lo senyor dela nau o leny als mercaders q̃ls prometra d' esser espatxat a dia cert, e per culpa del romandra. E si los mariners van a loguer lo senyor dela nau nols es tengut de res a donar perço car lo senyor dela nau no haura empres ab ells quant sera espatxat: ne quant no. Mas si los mariners seran acordats a mesos: lo senyor dela nau los es tengut tot en axi comentre ell e los mariners sera empres lo

*maltractats

lo iorn que ell los acorda, e los noſtres anteceſſors, qui primerament començaren anar per lo mõ, veerē e coneguerem, que aquell dan que entre los mercaders e los ſenyors deles naus poria eſſer: que ſia mes en coneguda e en egualtat per los bōs hōmens dela mar, perço car ne gu no ſap ne pot ſaber ia aqll * deſtrich o aquell empediment, ſi ſera pſon * prou o per ſon dã, perque es bona la cominaleſa e la egualtat e lo tēpramēt dels bōs homens. E fō fet pçoaqſt capitol: car ſi mercaders no creēno calria a algu fer nau ne lēy. Ne ſi les naus no foſſē: no ſeria tāt bō hom mercader: cō es per q̄ los mercaders deuē ſoffrir e paſſar ab los ſenyors deles naus, e los ſenyors dles naus sō encara mes tēguts d ſofferir e de ſoſtenir als mercaders mes q̄ los mercaders no sō als sēyors deles naus p moltes raōs les quals no cal ara a nos dir ne recapitular, pco car quaſcu es tācert e tāſaui: q̄ les veu e lesconeix, p q̄ ara no les nos cal recapitular. E ſi peruētura algu ni ha qui ſia tan negligent: que no les ſapia, de man les a aquells, qui li ſera ſemblant, que les deian ſaber mils que ell.

* deſtret

* profit

De nau qui ſtibara de gerram. Capitol. 236.

NAu o leny que ſtibara de gerram: los mercaders ſon tenguts de donar homens: que ſtiben la nau o leny ab que ſiē en loch on ne puguen trobar per diners. E ſi ſon en loch: on non puguen trobar per diners, los mercaders ſe deuen a uenir ab los mariners els mariners deuen o fer. E los marcaders deuē los pagar a coneguda del notxer, e lo notxer deu fer en guiſa e en manera: quels mariners ſien ben pagats de lur *maltret, en tal guiſa quels mercaders no ſiē * malcaets e aço deu eſſer poſat en ſe del notxer, que lo notxer açi es poſat com a balāça de tenir veritat e de ferma dretura axi be als mercaders cō al ſenyor dela nau e als mariners: e a tot hō: qui en la nau ſia o vage, quē nos deu mes tenir ab los vns que ab los altres, e ſi ho fa, es ne perjur e ſi prouat li ſera, ell no ſeria cregut p negū tēps de ſagramēt q̄ el fes. Empero: ſi lo ſenyor dela nau prometra o empēdra ab los mercaders, q̄ fara ſtibar la nau: los mercaders nō ſon tēguts de logar ſtibadors, mas lo ſenyor dela nau ſen deu auenir ab los mariners: ſi los mariners ſe volē, e pagar a ells, axi cō deſus es dit. Mas ſi los mariners volrā fer gracia al ſenyor dela nau: deu los ho regoneixer a coneguda del notxer en guiſa que los mariners ne ſien pagats.

* pdua

* maltractats

Si gerra ſe trencara en nau. Capitol. 237.

SI algū ſenyor dnau o lēy haura noliejada la ſuanau o lēy a algūs mercaders: e los dits mercaders carregaran aqlla nau o leny: q̄ ells noliejada haurā: ſi ells carregaran de gerrā e los dits mercaders haurā lurs ſtibadors q̄ p ells ſtibē aqlla nau o leny

o leny que ells haurā nolieiat, ſia q̄
aquells ſtibadors: qui per ells ſtiba-
rā e ells hi haurā meſos ꝑ lo lur ger
rā a ſtibar ſia que aquells ſtibadors
ho ſtibē be o no, ſi gerram algu o
gerres ſi trencarā o ſi romprā, o ſi
cōſentirā: lo ſenyor dela nau o del
leny no ſia tengut de alguna eſme-
na a fer, puſque per culpa del no ſe
ra fet. Mas los mercaders de qui a-
quell gerram ſera, ſien tenguts de
donar a aquell ſenyor daquella nau
o leny tot aquel nolit, que promes
li hauran de donar ꝑ quaſcuna ger
ra. Empero es axi a entendre, quel
ſenyor dela nau o leny puga retrē
o moſtrar los teſts en teſtimoni d̄
aquella gerra o gerres que rotes o
trencades ſeran ſens tot contraſt,
empero ſi lo ſenyor dela nau o leny
fara eſtibar aquell gerram, e los ſti
badors quey metra, ſtibarā bē e ſuf
ficientment, e ſens culpa del ſtibar
que ells hauran fet gerra o gerres ſi
rompran, lo ſenyor dela nau no es
tengut de fer eſmena a aquel mer-
cader: de qui ſeran, ſino tā ſolamēt
que non deu hauer nolit. E per qual
rao no li es tengut que li eſmen lo
dan: quel mercader ne ſoſtendra? ꝑ
aqueſta rao, car algu no deu creure
ne encara en ver poria metre: que
algun ſenyor de nau o leny fos pa-
gat ne ſia, que algun mercader per
da ne faça ſon dan en la ſua nau o
leny per culpa del ne per res, que el
fer hi puga, empero ſi los merca-
ders prouar o moſtrar poran que
per culpa del ſenyor dela nau o d̄ls
ſtibadors que el hi haura meſos, ſi
rompran gerra o gerres, el es tēgut
d̄ eſmena a fer a aquells mercaders
de qui ſeran. Perque ſenyor de nau
o leny no deu ſtibar ne fer ſtibar ſa
nau o leny de gerram: ſi los merca-
ders o hom per ells noy eren pre-
ſents al ſtibar, perço que dan nolin
puga tornar. Empero ſi al ſtibar de
gerram haura mercaders o algun
hō per ells: que veia al ſtibar, ſi ger-
ra o gerres ſi romprā lo ſenyor de
la nau no es tengut de alguna eſme
na a fer. Ne encara los merca-
ders noli deuē ne li poden lo nolit
tolre per nenguna rao, puſque ells
o hom per ells hi ſeran ſtats al ſti-
bar. Empero ſi al carregar o ſtibar
ſe trencara gerra alguna los merca
ders no ſien tēguts de donarne no
lit al ſenyor dela nau. Mas empero
ſis trencarā al deſcarregar, los dits
mercaders ſon tenguts de donarne
nolit al ſenyer dela nau o leny. E
perço que deſus es dit: fon fet a-
queſt capitol.

Si mariners ſen menaran la nau ſens voluntat del ſenyor. Capitol 238.

SEnyor de nau o leny que haura
nolieiada la ſua nau per anar deſ
carregar en algun loch, e com lo
dit ſenyor dela nau ſera en lo dit
loch, on el deura deſcarregar, ell
deu deſcarregar ſa nau. E quant la
nau ſera deſcarregada, el ſe deu eſ-
patxar, com mils puſca en cercar
lo profit dela nau, perço que el puſ
ca donar guany a ſi meteix e a fos

per-

personers. E los mariners deuen lo sperar, que nol deuen cōgoxar, ell pagant a ells aquel loguer que ab ells haura empres, tro fins que elsia espatxat. E si los mariners p desalt que haguessen del senyor de la nau se leuaran daquel loc: on haurā des carregat e sen menarā la nau o leny mēys de volūtat o de sabuda del senyor, que en terra sera los mariners que aço cometrā o farā: no deuen hauer dret en hauer ne en psona ne en res, q ells haiē. E lo senyor de la nau pot los metre en ferres, e metre en poder de la senyoria e fer demanda cōtra ells tot en axi, cō aquells qui desconexen lur senyor, el desposseixen de sa senyoria, Axi es a entendre, que la nau sia enterra de amichs e en loch meys de perill. Encara son tenguts de mes los mariners que aço farā o cōsentirā de retre e de esmenar tot lo dan e tot lo greuge e tot lo interes quel senyor de la nau haura sostengut. E lo senyor de la nau sia cregut p sa simple e plana paraula. E los mariners, q aço haurā fet o cōsentit deuen tāt star en la preso tro fins que hagen satisfet al senyor de la nau, o ques sien auenguts ab el a la sua volūtat, e son fet perço aquest capitol que mariners no sen deuen menar nau ne leny: si be lo senyor de la nau los fara algū tort, mas deuē sen anar a la senyoria, on serā, e clamar se del tort, que a ells sera semblāt q el los faça, que no seria ben fet, que qualque hora que fos semblant als mariners, quel senyor de la nau los faes algun tort, ols tengues en algū loch vltra lur voluntat que ells sen poguessen la nau o leny menar: en que ells serien. E per aquesta rao es es hi posada la pena desusdita.

Del comprar deles vitualles e coses necessaris ala nau Capitol. 239.

SEnyor de nau o leny que haura nolieiada la sua nau o lo seu lēy panar a guayar en algunes parts el deu fer comprar al scriua vianda e companatge e totes les altres coses que sien necessaries a la nau o leny. Saluo empero q si la nau haura mester exarcia, que la deu comprar lo senyor de la nau ab lo dit scriua. E quant haura comprat e fer compliment de companatge, e de totes coses: que sien a necessari de la nau el senyor haura comprada aquella exarcia que necessari sera de la nau, empero si lo senyor de la nau sera en loch que y sien psoners, ell los deu demanar de aquella exarcia ans, que la compre, e si los psoners no volen e lo senyor de la nau conexera q aquella exarcia sia ops e necessaria a la nau: el la pot ben comprar, que no deu star per los personers, ṗço car personers romanen p ventura * fals en terra, e ab que ells haguessē diners, anas quis volgues a ventura de la mar, e p aquesta rao los personers noy deuē contrastar a aquella exarcia que nos compre pusquel senyor de la nau veia, que a la nau sia gran necessari, que si la nau era menys de aquella exarcia, ella

* saluos

ella nauegaria a gran condicio e lo senyor dela nau poria esser repres dels mercaders, e paquesta rao noy poden res cõtrastar. E si lo senyor de la nau tendra alguo comu de la nau: ell deu pagar la companya, e la exarcia, que ell haura comprada, e si lo senyor de la nau no te algun comu de la nau: ell deu cõptar e sumar ab lescriua, tot quant costa la companya, e tot ço q̃ lescriua haura comprat e ço que costara la exarcia, quel senyor dela nau haura cõprada. E com lo senyor de la nau e lescriua ho hauran comptat e sumat, lescriua deu anar a quascũ ꝑsoner e dir: quels deian pagar tot ço, que a quascu vendra ꝑ la sua part, e sils personers ne voliẽ oir compte: lescriua los nes tengut. E com los ꝑsoners hauran oit compte del scriua: ells son tẽguts de donar al scriua tot ço, que a quascu vendra ꝑ la part que haura en la nau. E siy haura algun ꝑsoner: qui no volra pagar ço que a ell ne vendra ꝑ la sua part e cõtrastara: lo senyor dela nau ho haura a manleuar, ꝑço car aquell ꝑsoner no haura volgut pagar: dela part que aquell ꝑsoner haura en la nau, se deu pagar aquell deute, e tot lo guany: quel senyor dela nau promes a aquell: qui prestat loy haura si tota aquella part sen sabia consumar que aquell ꝑsoner haura en la nau perço car per culpa del se sera feta aquella mãleuta. E si venia cas q̃ la nau se perdes, e q̃ la manleuta no fos pagada, los bẽs daquell ꝑsoner si haurien a parar a aquell deute a pagar, perço car ab sabuda e ꝑ culpa del se seria feta aquella dita mãleuta. Mas empero si lo senyor dela nau sera en loch: on no haura personers ne lo senyor dela nau tẽdra comu dela nau e ell fara manleuta per les raons, que desus son dites: tot lo cominal d̃la nau ho ha a pagar, q̃ personer algu noy pot contrastar. Empero si abans que aquella manleuta que desus es dita: sia pagada: si la nau se perdra personer algu non es tengut de res a retre a aquell, qui prestat hi haura, pusque la nau sera rota e perduda, guart se aquell: ia com prestara ne cõ no, quel personer assats hi pert, pusque la sua part hi pert, e axi per la rao desus dita lo prestador no pot res demanar a aquells: qui hauien part en la nau perq̃ ell se guart com prestara la sua moneda ne cõ no que cõ la nau sera rota, los personers no son tenguts de res a metre en aquella nau. Empero si la nau sera en algun loch e aquell ꝑstador se volra pagar del prestech, que ell fet haura, si lo senyor dela nau haura diners seus o daltre, o ell tẽdra algun comu dela nau, ell es tẽgut de pagar aquell prestador, encontinent tornar la nau als personers, e comptar ab ells del guany e de la perdua, que ell fet haura; e si guanya, ell es tengut de donar part daquell guany a quascun personer, segons que haura part e deu esser partit lo guãy per lo cominal dels personers. E si guãy noy haura: ey perdua quascun personer es tẽgut de

rhetre

rhetre e de donar al fenyor de la nau tant com a el ne vendra per la sua part, que raho es: que qui part vol hauer del guany: que part deia hauer de la perdua, e si lo fenyor d la nau no haura diners de si ne dal tri, ne la nau no haura guanyat ne el no tendra algũ comu de la nau: el prestador fara vendre la nau cõ la nau sera venuda, el prestador sera pagat, si de la venda de la nau sobrara algũa cosa, lo fenyor d la nau es tengut de venir en aquel loc on serã los personers e de donar lur part de tot ço que de la venda de la nau sobrara, e si lo fenyor de la nau haura haguda a vendre la nau per les raons que desus son dites perso ner algu noli pot fer demanda. Si donchs los personers noli poden prouar lo contrari, que aquella mã leuta per la qual la nau sera venuda que el la hagues feta per son ioch, o per altres barates: que el menas o faes, e si los personers aço prouar li poran: lo fenyor de la nau es tengut d retre e de donar als personers to tes les parts: que en la nau hauien, o lo preu daquelles. E si lo fenyor de la nau no ha de que pagar, el deu es ser pres e mes en ferrs, e star tãt tro que el sa auengut ab lo personers, o quels haia satisfet del dã: que fet los haura. E si com lo fenyor de la nau haura venuda la nau axi com desus es dit, si en ab allo q̃ de la nau li sera sobrat, no tornara a ferre compte als personers, e a donar la part que a ells pertãyera de tot ço que de la nau li sera sobrat, e el sen ira en altres parts si aço que de la ve dã de la nau li sera sobrat se perdra, el nes tengut de esmena a fer als p soners, axi com desus es dit, e si ell sen ira en altres parts ab allo q̃ de la nau li sera romas, e ell ne guanyara tot lo guany que el fet ne haura, es tẽgut de donar als personers aquas cu segons q̃ la dõchs hauiẽ part en la nau menys de tot frau e cõtrast.

Com lo patro deu dar compte als personers quascun viatge Cap. 240

Tot fenyor d nau o leny es tengut de retre compte a sos perso ners quascun viatge que el fara, e si lo fenyor de la nau no retra compte a sos personers de quascun viatge: q̃ ell fara: si la nau o lẽy se perdra o pendra algun dãnatge, lo fenyor de la nau es tengut de retre e de donar tot lo guany que ell fet haura als personers, que per rao de la nau q̃ perduda haurã o del leny: lo fenyor de la nau nos deu escusar ne pot q̃ no haia a retre e a donar tot lo guany que ell ab aquella nau o leny haura fet. E si lo fenyor de la nau o leny no haura de queu pus ca retre, si el es tengut, el deu esser pres e mes en ferrs tot en axi: com en lo capitol desusdit se cõte, e fõ fet perço aquest capitol: car molt fenyor de nau o leny reprẽ e triga, que no vol comptar ab sos personers, e com ve que ell haura perduda sa nau o leny, e ell dira q̃ tot li es perdut, e sia que si perda o que no.si

no:si perdra lo senyor dela nau o leny nes tengut, axi com desus es dit. Perque tot senyor de nau o lẽy deuria e deu cõptar quascũ viatge que fara ab sos personers del guãy o dela perdua, que fethaura, perço quela pena que desus es dita, no li pogues venir desus. Encara es de mes tengut lo senyor del leny als p soners q̃ si lo senyor dela nau guanyara ab aquel comu, que dels personers haura o tendra, el los es tengut de donar lur part d̃ tot la guãy que fet ne haura. E si el peruentura hi haura perdut, personer algu no li es tengut de perdua, que el feta haia, perço com el tendra aquel comu malgrat dels personers desusdits.

Com patro deu dar compte e sis mor sens comptar. Capitol. 241.

Si algun senyor de nau o leny na uegara vn viatge o molts: si ell nauegara o tornara alguna vegada o moltes en aquell loc: on serã tots los seus personers o la maior partida: ell los es tengut de retre cõpte quascun viatge que ell fara. E si ell nou fa: ell es tengut tot en axi: com en lo capitol desusdit se cõte. Empero si lo senyor dela nau o leny nauegara axi com desus es dit, e ell cessara que no retra compte als personers, ne encara nols dara res daço: que guanyara los dits personers lõ deuen requerir, e si peruentura ell simplament e sens malicia fer nou volra los sobredits personers lon podẽ forçar. E si los dits personers los requeren o no: e força alguna si el fer nou volra ells nosi metran, si al senyor dela nau o del leny vẽdra cas deuentura ques mora si los dits personers la donchs apres la mort sua ells demanaran als hereus daquell, qui mort sera, o als detenidors dels seus bens compte o part del guany que aquell que mort sera: hauia fet ab aquella nau o leny, los dits hereus o los detenidors daquells bens seus nols son tẽguts de retre compte: ne de res a donar de guãy, q̃ aquell haguesset. Si dõchs los dits personers prouar nou porã o aquell qui mort sera nou hauia ia quit manat en son testament. E si p uentura aquell q̃ mort es, sera mort intestat los hereus daquel o sos detenidors dels seus bens no son de res * als tẽguts a aquells sobredits personers sino tansolament daço, que en lo cartolari de aquel qui mort sera: se atrobara scrit, e si ells trobaran enlo desusdit cartolari scrit algun guany: los dits hereus o detenidors dels bens de aquell qui mort sera, son tẽguts de retre a quascun dels dits personers la part, que li pertanyera de aquell guany, que ells hauran trobat scrit, si tots los bens daquell qui mort sera, ne sabien esser venuts, e si peruentura en lo cartolari daquell que mort sera: algun guany scrit no sera trobat, si algũ consumament scrit trobat sera que la nau o leny hagues a tornar a aquell, qui mort sera, o a alguns, de qui ell ho hagues malè-

* altre

uat

uat per rao de consumament que la nau o lo leny hagues fet los dits personers hi son tenguts de pagar lur part. Empero es axi a entendre que aquel consumament no fosfet p culpa daquel: qui mort sera, qui la donchs en teps dela vida sua era senyor daquella nau o leny e qui aquel consumament desusdit haura fet e si lo dit consumament poran prouar los dits personers: que per culpa daquel qui mort sera: que la donchs en temps dela vida sua era senyor, fos fet ells noy son tenguts de res a metre, pus ells en ver metrā que per culpa daquel qui mort sera, sia stat fet lo cōsumament desusdit, altrament los dits personers son tenguts de donar e de pagar a aquel consumament, segons que a quascu ne pertanyera d la sua part, e es rao: que axi com ells prenguerē volenters part del guāy, si y fos axi es rao: que paguē part enlo dit consumament, encara per altra rao perço com aquel qui mort sera, e la donchs en temps dela vida sua era senyor daquella nau o leny, anaua stana e nauegaua entre ells e com els nol destrenyien, que comptas ab ells o quels donas part daço, q̄ gua nyaua. E si peruētura aq̄l qui mort sera ab intestat, cartolari algu no hauia fet, ne haura scrit: los sobre dits personers no poden demanar als hereus de aquel, qui mort sera alguna cosa, ne los hereus o deteni dors dels bēs de aquel mort no poden res demanar als sobredits personers de consumament de la nau o lēy, que hagues fet, pus en lo car tolari no sera scrit: per testimonis que ells ne demanassen. Perq̄ quascu se guart, e ia com fara ses faenes e cō no, perço que a dan ne a greu ge noli puxa tornar. E per les raōs desusdites fō fet aquest capitol, empero salues totes cōuinençes e pro missiōs quel senyor dela nau o ley hagues fetes als sobre dits psoners per alguna rao, e los personers a el E saluo en cara, si lo dits senyor de la nau o leny haura compçat ab los personers ab tots o ab la maior par tida si al cōpte que ells retra los haura a dar algun guany: si el per uentura dar nol los pora, e los dits personers li farā gracia, quel nespe raran, si el ans que dat los ho haia: morra los dits psoners deuen esser pagats dels seus bens: si tots ne sabien esser venuts

Declaracio del precedent. Capitol. 242.

Segons que en lo capitol desusdit declara e demostra tot senyor de nau o leny es tengut de retre compte a sos personers quascū viatge: que ell fara, e si nou fahia es ne tengut e obligat tot en axi: com en lo capitol desusdit es cōtengut. Mas empero es axi a entendre: sil senyor de la nau o leny sia o venga quascun viatge o alguns viatges: q̄ ell fara en aquell loch: on sien tots los personers o la maior partida. E si lo senyor de la nau o leny fara port en algun loch on no haura personer

personer algu: encara que el nauegara e fara viatge o viatges en mol tes parts on personer algu no haura ne sera: si al senyor dla nau o leny vendra algun cas de ventura, que el perdra tot o partida daço, que ab la nau o leny haura guanyat, si per culpa del nos perdra el no estégut de res esmenar als sobrdits personers pus per culpa del no sera pdut, empero si los dits psoners empendran ablo senyor dela nau o dl leny, com el se partira dells, o li diran, que si el peruentura se aturara en algunes parts per nauegar, que el quels deia trametre per quascun viatge: que el fara, tot ço que a els pertanyera del guañy, que el fet haura lo ditsenyor dela nau o leny los ho deu trametre. Empero si el nols ho tramet e so retédra, si el ho per da en qualseuulla manera que el ho perda: el los es tengut de tot a restituir, e si el no ha de que ells es tengut tot en axi com en lo capitol desusdit es contengut, empero si los dits personers empresio alguna no faran ab lo senyor dla nau o leny, cō el se partira dells, el nols es tengut, q̄ res los trameta, e si ls ho tramet es pert sera molt be perdut al senyor dela nau o del leny q̄ sens lur manament los ho trametra empero qualseuulla conuinença o empresio que lo senyor dela nau o del leny fara ab sos personers com dells se partira aquella es mester, quels atenga. E si el peruentura nols ho attédra, e per culpa del romandra el es tégut de restituir tot lo dan que los dits personers ne so stendran o sostégut ne haurá. Empero si al senyor dela nau o leny o tolra o vedara empediment d Deu o de mar o de senyoria o de males gents que el no attendra, ço que a sos personers promes haura, com dels se parti, e per culpa del no romandra el a sos personers dela pmesa nols es de res tengut, per ço com a empediment de Deu o de mar o de males gents no pot algu res dir ne contrastar. Empero tot ço que desus es dit, que sia, e deia esser menys de tot frau, e si frau algu prouar si por ala part cōtra qui prouat sera, sia tengut de retre e restituir tot lo dan aquella part que sostengut lo haura, sens contrast e sens tota malicia. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De patro qui volra crexer la sua nau. Cap. 243.

SEnyor de nau o leny q̄ volra crexer la sua nau o lo seu leny si ell es en loch on sien tots los psoners o la maior partida: lo senyor dela nau o leny los ne deu demanar, e si tots los dits personers ho volen o la maior partida que la nau se cresca: lo senyor dela nau o leny la pot crexer: e tots los personers son hi tenguts de metre per la lur part aytant cō de aquell creximent los vendra. E si y ha psoner, qui y volgues contrastar no pot, pus que ab sabuda e ab voluntat de la maior part sera fet aquell creximét e si lo senyor

senyor dela nau ho haura a manleuar aquel personer nes tengut axi com en lo capitol desusdit es contengut. E si los personers no volen que aquella nau se cresca, lo senyor dela nau nols pot forçar, mas pot los forçar de tot ço que en lo capitol desusdit es contengut. Encara mes si lo senyor dela nau fa aquel creximent menys de sabuda e de voluntat dels personers, los personers no son tenguts al senyor dela nau de res a donar sino axi com en lo capitol desusdit es contengut. Empero si lo senyor dela nau o del leny sera en algun loch, on no haura personer algu, e el volra crexer sa nau o leny e il la pot crexer segos que en lo capitol desus dites contengut, e los personers noy poden res contrastar: sino en axi com en lo capitol desusdit, es contengut, e lo senyor dela nau es obligat als personers de totes aquelles conuinences e empresisions que al capitol de fet de adob parla, e es contengut. Perço com creximent que hom fa ala nau: es iudicat per adob.

Declaracio del precedent Capitol. 244.

SEgos que diu e demostra en vn capitol desusdit, q̃ si senyor de nau vol crexer o fer algũ creximẽt en sa nau o leny, si lo senyor dela nau es en loc, on sien tots los personers o la maior partida, lo senyor dela nau o lẽy los deu demanar del dit creximent, que el vol fer en la dita nau o leny, e si los dits psoners tots o la major partida no volrã, q̃ lo dit creximent se faça, lo dit senyor dela nau nou deu fer, nels ne pot forçar, mas lo dit senyor dela nau pot forçar los dits psoners de aço, que es dit enlo desus dit capitol, ço es a entendre de cantar, e los dits psoners al senyor dla nau o lẽy per aquella rao meteixa, e es ver, e axi es acostumat de fer, empero se gons que encant deu esser fet. E alla on diu e demostra, que si lo dit senyor dela nau o leny es o sera en loch: on no siẽ ne serã tots los dits personers ensemps o la maior partida que si lo dit senyor dela nau o del leny volra crexer la dita nau o lo leny, lo dit senyor dela nau o lẽy ho pora fer, que psoners algu noy pot en res contrastar sino axi com enlo capitol desusdit es cõtengut: e es ver. Mas empero es axi a entẽdre, q̃ lo dit senyor dela nau o lẽy no la cresca sino p dues raons, ço es a saber p gran nolit o gran viatge: que el trobas, o p gran profit, que l dit senyor dla nau vees o conegues quen vengues o quen pogues venir a si meteix e a tots los desus dits personers, ço es a entendre per passatge o per falliment daltres naus o lenys que alguns mercaders no trobassẽ. E si lo dit senyor dela nau o leny fara lo creximent desusdit per les dues raons desusdites, los dits personers li son tenguts de pẽdre en compte tota la messio e despesa que lo dit senyor dela nau o leny haura fet per lo dit creximẽt si donchs los dits personers lo cõtrari

trari prouar noli poran. E si lo dit contrari prouar noli porā esser ver sia que lo dit senyor dela nau o lèy
* pdua los aport guany o * cōsumament: tot li deu esser pres en compte. E si lo dit senyor dela nau los aportara algun guany: los dits personers ne deuen hauer e pendre be entegrament lur part, segons que quascu dels personers la haura enla nau. E si lo dit senyor dela nau o lèy apor
* pdua tara algun * cōsumament als personers: los dits personers son tenguts de pagar al dit senyor dla nau o leny: segons q̄ aquascu dels dits personers ne pertanyera, segons la part que enla dita nau haura. E es rao: que axi com quascu prenguera part del dit guāy, si lo dit senyor dela nau o leny los hagues portat axi es rao: que quascuns dels dits p
* pdua soners paguē sa part en lo dit * cōsumament: si es deuenia per algun cas, e pusque lo dit senyor dla nau o leny haura fet lo dit creximent a bon enteniment e per les raons de susdites, e maiormēt pus lo dit cō trari noli pora esser stat ꝓuat. Mas empero si los dits personers poran prouar lo dit contrari al dit senyor dela nau o del lèy aquel dit senyor dela nau o del leny qui no haura feta la dita obra o creximent per les dites raons, ans ho haura fet per sa autoritat e p vana gloria del segle, e per ço que les gents diguen: que aytal es senyor de gran nau o de gran leny, aquella messio aytal que per aquella rao o raons com desus son dites sera feta: los dits per soners no son tenguts, que la li prē guen en cōpte: si los dits nou volran sino en aytal manera: q̄ aquella messio que per les raons desusdites sera stada feta: que sia mesa en conegudа e en vista e en poder d̄ dos bons homens, e ço que ells ne dirā e conexeran: que allo sien tenguts los dits personers dependre en lur cōpte al dit senyor de la nau o lèy, axi que la vna part ne laltra no pusca en res contrastar al dit e a la coneguda de aquells damūt dits dos bons homens. E en aquesta guisa *empe: que si los dits personers no encantaran la dita nau o leny: e lo dit senyor de la nau o leny romā dra en sa senyoria tot en axi: com se era eab aq̄lls meteixs sobredits personers no son tenguts de res a donar al dit senyor dela nau o leny dela dita messio, que axi cō desus es dit: sera stada feta, ne encara per los dits bōs homens sera stada arbitrada o stimada o sentenciada, si no en axi com lo dit senyor de la nau o leny so guāyara ab la dita nau o leny, e en cara li fa grā gracia com el romā en senyoria dela dita nau o leny e cō del tot la dita mes sio noli abatrā del compte que axi com desus es dit haura feta no rao nablement, mas es se fet e fas per esta rao: car en totes coses e en tots fets es bona egualtat e tempramēt e cōuinença de bōs homens, empe ro si los dits personers encātarā la dita nau o leny al dit senyor, ell gitarā de tot dla senyoria e despossei rā los dits personers son tenguts *empero
de

de donar e pagar al dit senyor tota la mesio e despesa q̃ p los dits bõs homẽs los sera stada arbitrada o estimada o senteciada, encontinent que los dits personers hauran la dita nau n lẽy eneantat. E aquell qui era senyor ne hauran gitat. Empero si aquell qui era senyor dela dita nau o leny: haura manleuats algũs diners per rao đla dita obra o crex que ell axi com desus es dit: haura fet no degudament si ell ne daralo guer. on haura donat: los dits personers no son tẽguts de metre ne đ pagar parte olo dit loguer, si dõchs los dits personers fer nou volran. Mas empero si dit senyor dela nau o leny haura feta la dita obra o creximient p les raons desusdites, si lo dit senyor dela nau o lẽy haura mãleuada moneda de algu per rao de la dita obra o crex si lo dit senyor ne dara loguer ol ne haura donat los pſoners hi son tẽguts de metre e de pagar segõs q̃ aquascu ptayera, e segons la part q̃ en la dita nau o leny haura, sẽs tot cõtrast. E iatsia aço q̃ en lo capitol desus diga e demostre q̃ creximent que hõfaça a alguoa nau o leny: qs iutge per adob, ver es: mas en tal guisa se pot hõ fixar de creximent: q̃ nos deu nes pot fixar de adob, que haura ops la dita nau o lẽy. E axi los dits senyors de naus o lenys deuen se guardar com seran en algun loch estrany o priuat, si ells volran fer alguna obra o algũ creximẽt en lurs naus o lenys, que ells queu façẽ ab iusta rao o raõs, perço quells casos desusdits no li pusca esser desus po sats o perço ql dã desusdit nols pusca desus venir. Salues empero totes cõuinẽçes o enprenimẽts fets entre los senyor đles naus e los personers en totes e per totes coses. E perles raons dites son fet aquest capitol.

De adob de nau. Capitol. 245.

SEnyor de nau o leny de qui la sua nau haura ops adob, si lo senyor dela nau es en loch: on sien los personers tots o partida lo senyor dela nau deu dir e demostrar a aquells personers aquell adob: q̃ la nau o leny haura mester, e si los personers ho volen, ell ho deu adobar ells personers son tenguts metre en lo adob quascu tan, com li vendra ala sua part, e si hi haura algun de aquells personers, qui no volra pagar, ço q̃ a ell vendra e lo senyor đla nau ho haura amãleuar lo personer nes tengut e obligat, axi cõ lo capitol desusdit cõte, e si los personers no volrã, que la nau o lẽy se adob perço car pventura ell costaria mes đ adobar: q̃ no valria o encara mes que com la nau o lẽy sera adobat, e ells lo volran vendre ells no trobarien tant com ell costaria de adob, perço lo senyor de la nau o leny no deu adobar sa nau o leny menys de voluntat dels personers pus sia en vn loch ab ells nels ne pot forçar mas lo senyor dela nau pot forçar de vẽdre e đ encãtar als personers, pus q̃ ells

no volarà que la nau o lëy se adob e los personers ne podē forçar aytambe al senyor dela nau o del lëy que a encāt noy ha nengu senyor, que tots son e deuen esser psoners simples, si dōchs algunes conuinēçes no hauia entre ells que algu dls personers hi degues hauer qual q̄ senyoria. E si lo senyor adobara la nau o leny menys de voluntat dels personers, psoner algu no li es tengut de res a donar daço que costara aq̄l adob qui mēys d̄ sabuda dels sera fet, mas lo senyor de la nau se deu pagar, axi cō la nau o leny so guanyara, que allo psoner algu noy pot res contrastar. Mas si la nau o leny se perdra ans quel senyor sia pagat daço que haura prestat a aquel adob, psoner algu no li es tengut de fer esmena. Mas cō la nau o leny se perdra, si exarcia alguna se restaurara, lo senyor d̄la nau se deu entegrar, q̄ psoner algu no loy pot cōtrastar, e si res hi sobre lo senyor d̄la nau o deu retre e donar a quascun personer tāt, cō li vēga per la sua part. E si algūs dels psoners volrā vendre aquella part, que hauran en la nau: que sia adobada: el se deu fadigar a aquell, qui senyor ne sera car aquell hi haura hagut molt de *traball maltret, ey haura bestret tot aq̄ll adob. E si aquel psoner no sen pot auenir ab aquel qui senyor ne sera sia mes empoder de dos bons homens de mar, qui vegen aq̄l adob la quant costa, pço q̄ si aquell personer venia la sua part altri, q̄ entre lo senyor dela nau e aquell, qui aq̄lla part cōpraria, no pogues hauer cōtrast. E tot ço q̄ aquells dos bōs homēs ne dirā on farā, allon sia seguit, axi quel senyor del nau ne aq̄ll personer p qui lo cōtrast seria noy puguē contrastar, mas tot ço q̄ ells ne dirā ab consell, quē demanen a homens de mar, allon sia seguit. Saluo empero q̄ si lo senyor dela nau sera en loch, on no haura algun personer: E la nau o lēy haura tan gran ops adob, que menys de adob no pogues nauegar, lo senyor dela nau deu guardar lo profit de si e de sos cōpanyons, e perço deu mes amar lo profit d̄ sos cōpanyōs com ells noy serā, encara perço car ells lo hauran fet senyor de lur, per que ell deu guardar si metex de *blasme e d̄ dā. E encara mes aq̄lls *maldir qui en ells se fian. E si lo senyor de la nau veu e coneix: q̄ aquell adob q̄ la nau ha mester, sia o deia esser mes a profit dels persones que a dā segons son semblant e segons sa conexença e sa conciēcia, q̄ allo q̄ a ell ne sia semblant, allon deu fer a son bon enteniment. Equalseuol cosa que ell ne faça sia que la adob o que la vena, tot li deu en be esser pres, pusque ell ho haura fet a bona intencio, e axi los psoners no poden res cotrastar en ço q̄ ell ne faça, per q̄ quascu se guarte aqui fara part, si dōchs no era empres entre el senyor dela nau e los personers q̄ ell no degues adobar ne vendre la nau o lēy: si nou fahia ab volūtat d̄ tots los psoners o d̄la maior partida. Empero si aq̄lla couinēça no

era

era entre ells:a qlla cosa ql senyor dela nau ne fara, aqlla nauran ase-guir los psoners,saluo q si ell la iuguaua o barataua o la pdia psa culpa,aqll los es tengut de esmenar,axi cõ en lo capitol desusdit secõte. E aqst capitol fõ fet,qs guart quascu,a qui fara pt,ea qui comanara,lo seu,e aq no,e cõ e cõ no loy comanara,q les couinẽçes qentre ells se rã empses,aqlles se haurã a seguir.

De arborar ancores. Cap.246.

SEnyor de nau o leny qui pendra o fara pẽdre senyals * gayatells o races dancores dalguna nau o leny:qui prop dell stara ormeiat si aquelles ancores se perden,aquel senyor daquella nau qui haura orbades aquelles ancores o fetes orbar,es tengut de esmenar a aquell senyor daquella nau, de qui aquelles ancores seran tot ço que ell dira per son sagrament, que valguessen,encara li es tengut de fer esmena de tot lo * destrich , que ell ne sostenga,encara mes si aqll senyor de qui aquells ancores seran,se vol ell sen pot clamar ala senyoria.E dmanar a aquell senyor daquella nau o leny qui aytal cosa haura feta o fer a fer per ladronici . Encara mesi mariner algu orbara ancores menys de voluntat e menys de sabuda daquellsenyor de nau ab qui ell sera:si lo mariner ho fara per sa autoritat e menys de comẽdamẽt: el es posat en aquella pena quel senyor dela nau deuria hauer.Si comendament lin hagues fet. Encara mes que si aquells mariners qui aytal cosa hauran assaiada de fer , no haurã de q pagar aquelles ancores qui p culpa dells serã perdudes , p ço cõ ells les haurã orbades. Encara mes si ells no poden entegrar lo dan el * destrich ela mesio , quel senyor daquella nau ne haura sostẽgut : aquels mariners deuen esser persos e mesos en preso e star tant tro que haiẽ satisfet a aquel senyor daquella nau de tot lo dan e de tot lo interes,que ell dira p son sagrament que per culpa dells haura sostengut,si dõchs aquell senyor daquella nau nols volia fer gracia qls speras p dies e per horas o q vulla: que ells guanyẽ ab ell tot ço que li hauriẽ a donar en esmena del dan: q per culpa dells haura sostengut. E aço sia en volũtat daqll senyor de nau:qui aytal dan haura sostengut:de fer daquelles coses desusdites : qual ell mes se volra : ço es de sperar los,o de metrels en pso, o q ell los vulla fer gracia:queu guãyẽ ab ell. E son fet aquest capitol, que si aquella pena desusdita noy era posada:molt dan e treball se seguiria . Encara si alguna nau rendra * prois,e perço quel * prois no * frete ne sencaste,hauray posats se * nyals quel sospenen:qui aquells se * leuara o fara leuar,en aquella pena metexa deu esser posat q desus es dita.

*senyals
*destret
*destret
*cap
*cap
*sne

De nau que ira a parts. Capitol.247.

SEnyor de nau o leny qui mena
ra la sua nau a pts, ell es tēgut de
fer scriure totes les conuinençes e
empreniments que ell fara o hau-
ra fetes ab tots aquells mariners, q̄
ab ell hauran anar a parts. Encara
mes deu fer scriure lo dit senyor d̄
la nau en presencia de tots los ma-
riners o dela maior partida: ia quā
tes parts pēdra la nau e quātes pts
farā p tots e aqui deu fer millora-
mēt e aqui, e no quāt e quāt no, pço
q̄ ala particio entre los mariners el
senyor dela nau no pogues hauer
algun contrast. Encara es de mes
tengut lo senyor dela nau que ell
deu mostrar tota la exarcia que la
nau haura a tots los mariners en
semps o ala maior partida: si tots
noy poden esser, perço car si los
mariners conexien ab lo senyor de
la nau ensemps: quey hagues exar-
cia q̄ hagues ops o adob o enforti
ment que lo senyor dela nau queu
degues fer: fer al scriua, e perço q̄
noy pogues hauer entre ells algun
cōtrast, q̄ si alguna exarcia se pdra:
q̄lls mariners noy poguessē metre
algū cōtrast, q̄ diguessen q̄ ells no
hauien vista aquella exarcia, q̄ pdu
da sera, perço cō de comu sa esme
nar. E si lo senyor dela nau fara aço
q̄ desus es dit, los mariners li son
tenguts de seruir tot axi cō si anas
sen a loguer sabut e encara mes,
que per nenguna rao no podē me
tre contrast, saluo per aquelles con
dicions, que en los capitols desus
dits son ia certificades e esclarides.
En axi lo senyor dela nau o leny
quant deu los haura donat a gua-
nyar deu los donar be e lealment
les parts: q̄ a quascu pertanyen, tot
en axi cō entre lo senyor dela nau
e los mariners sera empres e axi cō
en lo cartolari dela nau sera scrit, e
lo notxer es tengut sots pena de sa
gramēt q̄ ell fet ha: de guardar tot
lo profit de aquells mariners q̄ ells
be e entegrament haien tot ço q̄l
senyor dela nau los haura promes
lo dia que ells se acordaren ab ell.
E lescriua es tengut de guardar lo
profit dela nau sots aq̄lla meteixa
pena, q̄ al notxer es posada, que ell
noy faça res enginiosamēt p la nau
ne per los mariners, mas q̄ be e le-
alment do sa part, que ala nau per-
tanyera, e als mariners* atresi. El *axi mateix
notxer el scriua deuen ne hauer
millorament, ço que entre ells sta-
ra empres, com la nau començara
de acordar los mariners, e si peruē
tura entre ells no es stat empres:
ells ne deuē hauer quascu vna pt p
* hōrament e p rao del * maltret q̄ *remuneramēt
ells hi haurā p tot lo cominal de la *mal pres
nau, e aquelles dues parts deuē sele o passat
uar de tot lo comu ensemps. Ara
parlem deles condicions, si per cas
de ventura hi venien. Si uau o leny
ira ab veles, e anant ab veles ella p
dra arbre o antenes o vela alguna:
los mariners no son tenguts de es
mena a fer si donchs lo senyor de
la nau o lo notxer nols hauia ma-
nat abans: quell arbre o les antenes
o la vela se perdes: que calassen, e
si lo senyor dela nau los hauia fet
manamēt que calassen, e ells no ha-
uien

uien volguē calar,e per aquella rao aquella exarcia que desus es dita,se perdra:los mariners son tēguts de tota aquella exarcia a esmenar. Axi es a entendre: que tot lo cominal dela nau la deu pagar: e si lo senyor dela nau o lèy o lo notxer manarā surgir ancores en qualq̄ loc q̄ ells serā,e los mariners dirā:que aq̄lla exarcia ab que ells manā surgir aquelles ancores,no es sufficiēt:e si les ancores se pdrā sobre allo, q̄lls mariners haurā dit al senyor de la nau o al notxer e aquells no faran cābiar la exarcia en les ancores, q̄ haurā manaders surgir los dits mariners no son tenguts de alguna esmena a fer:pusque ells ho hauran dit al senyor dela nau,e demostrat al notxer. E si los mariners nou diran neu demostrarā al senyor de la nau ne al notxer e aquelles ancores se perdran,ells son tenguts de esmena a fer,perço car ells surgirē aquelles ancores:e no digueren ne denūciarē q̄ aquella exarcia no era fort ne booa. Encara mes si ala nau vendra cas de ventura, quē vaia en terra es romp si lo guany que la nau haura fet sera tant,que bastas aquella nau a refer lo senyor dela naulē pot refer. E si ell refer no lā volia, aquella nau deu esser preada e por tada a preu entre lo senyor de la nau e los mariners: ia que valia aquella nau: com ana en terra, e si entre ells no sen poden auenir: deu esser mesaq̄ll contrast:que en tre ells sera, en poder de dos bons homens, que sien e sapien be e diligentmēt dela art dela mar,e qual seuulla cosa q̄a q̄lls ne dirā: allo d̄u esser fet e seguit,e si exarcia si salua aquella exarcia e tot ço q̄ salvat ne sera tot deu esser preat e mes en preu al senyor dela nau. E com lo senyor dela nau sera entegrat: si alguna cosa de aquell guany que ells fet haurā,sobrara tota deu esser partida per tots cominalmēt axi com entre ells sera empres. E si p uentura lo guāy q̄ ells fet haurā no bastara a esmena a fer aquella nau que de tot rota sera o en partida, los mariners no lin son tenguts de alguna esmena a fer, per ço com lo mariner assats hi pert: pusquey pert son temps, ey haura cōsumada sa persona. Empero los mariners son tenguts al senyor de la nau dajudar a saluar tot ço:que ells porā be e lealment,e retre e donar tot ço,que ells saluar ne poran al senyor dela nau. E ocara mes si p uētura la nau no haura guāyat res, los mariners son tenguts de retre e de donar al senyor dela nau tot ço que haura despes en viāda de aquell iorn que ells se acordaren: tro fins que ells se partirē dela nau e aço d̄ue los mariners pagar mēys de tot contrast, que lo senyer de la nau assats hi pt,pus hi cōsumala nau e si metex,e lo senyor dela nau pot a aquell mariner, q̄ contrast hi meta:allo q̄ a ell ne vendra,q̄ deia pagar p la sua pt,axi de manar cō si liu hauria cōanat ab carta, e pot ho metre en poder dela senyorie, e aquell mariner deu star tant ptes

tro que haia satisfet de tot ço q̃ a donar haura a aqll senyor dela nau o q̃ sen sia auengut ab ell. Empero si lo senyor dela nau veura e conexera: q̃ aquell mariner q̃ li cōtrasta ra, nou fara per alguna altra malesa sino q̃ no ha de q̃ pagar ne entegrar: lo senyor dela nau es tengut: que deia sperar per dies e p̃ hores tāt tro q̃ ell ho pusca hauer guāyat en axi, empero, quel mariner es tēgut al senyor dela nau de assegurar loy ab carta o ab fiāçes, perço quel senyor dela nau nou pusca perdre ell ne los seus. Encara mes si algu dels mariners p̃dra alguna roba a seruici dela nau, si la nau guāya, aq̃lla roba deu esser retuda a aqll mariner, qui aqlla roba haura p̃duda si ell prouar ho pot. E si ell ñ prouar nou pot. No lin es hom tengut de esmena a fer. E si peruentura la nau no guāyara no li es algu tengut da quella roba: que ell perduda haura de esmena a fer, per testimonis q̃ell ne donas, car assats hi pert quascu, pusq̃ hi pert son tēps, e y cōsuma sa persona. E son fet p̃ço aq̃st capitol car molt senyor de nau o lēy hauria sa nau vella po drida: e si sabia q̃ls mariners qui ab ell irie a parts: si ell rōpia lo nau li fossē tēguts de la nau a esmenar per fort poca de fortuna que fes, ell faria en guisa e en manera q̃ perdes la nau perço q̃ ell no pogues hauer desmena mes que ne valrien dues naus aytals cō aquella. E per aquesta rao los mariners qui vā aparts, no son tenguts de esmena a fer ala nau, que * rota sera sino tā solament del guāy, que ells ab la nau haurā fet, tot en axi com en lo capitol desusdit es declarat e certificat.

*rōpuda

De exarcia tolta per lenys armats. Capitol. 248.

Si alguna nau o algun leny ira a parts, e sera cas de ventura que aquella nau o leny qui aparts ira, se encontrara ab lenys armats si aq̃lls lenys armats li tolrā o sen portarā vela o veles o gumena o gumenes o ancora o ancores o alguna altra exarcia: aquella exarcia deu esser esmenada per tot lo cominal de la nau. E es axi a entendre, que quascu sia tengut de metre en la esmena: q̃ per aquella exarcia se haura a fer qui tolta li sera, p̃ aytātes parts, cō pendre deu. Empero es axi a entēdre, que la nau o leny hagues guanyat, e de aquell guany que aquella nau o leny hagues fet: que sia esmenada equella exarcia: que aquells lenys armats sen haurien portada. E si peruentura lo guany que aquella nau o leny haura fet, no bastaua a aquella exarcia a esmenar, los mariners qui iran a p̃ts no sien tēguts de alguna altra esmena a fer, perço com lo sobredit marines ne algun altre com partex de son alberch e va ab algu a guanyar: nou fa p̃ fe: que per algun cas de ventura que esdeuenga ala naus: on ell den anar a guanyar: que la roba q̃ ell iaqueix en casa: li gagues aiudar a esmenar: que siu sabia mes li valrie

ria,que romangues. Encara mes p altra raho, car lo mariner assats hi pert: pus que y pert son teps ey haura totes les vestidures e consumades, e y haura consumada sa psona. Empero si lo guay que la nau o ley haura fet, bastira a aquella exarcia esmenar, q̃ tolta los sera lo senyor de la nau o leny qui aquella esmena haura presa, deu iurar en presencia de tot lo cominal de la nau o leny, que ell q̃ la deia cobrar, com abās pusca, E que y faça tot son poder. E si ell cobrar la pot, ell es tengut de retre tot ço, que ell haura pres dels sobredits mariners en esmena daquella exarcia que aquells lenys armats los hauien tolta, sens tot contrast. E si peruentura en la nau o lēy haura alguna partida d̃ls mariners qui ho contrastarā, que aquella exarcia que aquells lenys armats los haurā tolta que no deia esser esmenada del guāy: que l leny fet haura pço car es cas de ventura nou deuen fer ne podē, car si als sobredits mariners o altres stāt ells en la nau o leny venia cas de ventura, que se contrassen ab alguna caxa, on hagues moneda o alguna altra roba: q̃ valgues molts diners, o ab algūa bala o ab alguna altra cosa q̃ a ells tornas a profit noy hauria algu, q̃ no volgues hauer be e entegrament la sua part que per tāyer lin degues, e encara molt mes, que per tāyer no li i deuria, si ell fer ho podia, e donchs en semblāt cas, es iusta rao, que axi com quascu volria e demanaria be e entegrament sa part del guāy, qui per cas de ventura los seria esdeuengut. Tot en axi es rao que quascu sia tengut de fer esmena a aquella perdua, que p cas de ventura los sera esdeuenguda, del guāy que ells fet haurā. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De roba quis banyara en leny descubert. Cap 249.

DE mercaders q̃ nolieiarā o metra roba en algun leny descubert si aquella roba q̃ en aquell lēy descubert sera mesa, se bāyara os guastara per mar, qui al leny entre: o paygua d̃ pluia, lo senyor de aquell leny no sia tēgut de esmena a fer nēguna a aq̃lls mercaders de qui aq̃lla roba seta pço car no esta culpa que aytābe saben los mercaders cō ell meteix, q̃ aquell leny on ells metē la lur roba, es descubert. Mas empero si lo senyor d̃l lēy descubert es en algū loch q̃ li pogues fer tenda: e q̃ no fos tā malteps, q̃ el la pogues tenir feta: e no lin fahia, si los mercaders p uar lo y porā: ell es tē gut de esmena a fer a q̃lls mercaders p aq̃lla roba q̃ bāyada o gastada sera per culpa dell: qui no volia tenir la tenda feta. Empero si aquell senyor del leny sera en algū loch: e fara tanta de mare tant de vent: que no la gosas tenir, ne pogues e plouia tant, que la tenda no hagues facultat de tenir la: si aquella roba se banya os guasta p aquestes raons: que desus son di-

tes: lo ſenyor del leny no es tēgut
de eſmena a fer. Encara mes ſi aql
leny fara aygua per murades e per
culpa daquella aygua, que fara per
les murades aqlla roba ſe banyara
os guaſtara, lo ſenyor daquel leny
es tengut de eſmena a fer a aquells
mercaders, de qui la roba ſera. E ſi
lo leny no fara aygua per murades
en fara per lo pla: ſi aquel ſera bo e
* enpegūtat o ſpalmat ſuſficientmēt be * encroſtamat, ſi
per aquella aygua que per lo pla fa
ra ſe banyara roba es guaſtara, pus
* ſpalmat o enpegumētat lo leny ſera be e ſuſficientmēt * en
croſtamat, lo ſenyor del leny no es
tengut de fer eſmena a aquells mer
caders: de qui aquella roba ſera: q̄
per aygua de pla ſera banyada, puſ
quel leny be e ſuſficientment ſera
* lo mateix * encroſtamat. Empero ſi lo ſe-
nyor del leny prometra a algū mer
cader, que li metra e li portara la
* tenda ſua roba ſots bō * talē: e lo ſenyor
del leny no lay metra, ans la metra
en altre loch ſi aquella roba quel ſe
nyor del leny haura promeſa de
* tenda portar ſots lo * talem: e no lay hau
ra meſa ne portada: e aquella roba
ſe bāyara es guaſtara lo ſenyor del
leny ēs tēgut de fer eſmena a aquel
mercader de qui aquella roba ſera,
perço com el no la haura meſa ſots
* tenda lo * talem axi com el hauia cōuen
gut a aql mercader. E ſi lo ſenyor
del leny lay hagues meſa, axi com
promes li hauia: e la roba ſe banya-
ua es guaſtaua: lo ſenyor del leny
no li fora tēgut de eſmena a fer, pus
el haguera ates: ço que hauia pro-
mes a aquel merçader, qui aquella
roba li hauia liurada p̄ aquella pro
miſsio, q̄ feta li hauia. E axi ſi roba
ſi banyara es guaſtara ſots lo * talē * tenda
lo ſenyor del leny no li es tengut
fer eſmena, pus no es ſa culpa, per
que guartſe tot ſenyor de leny, ia
que promet als mercaders, que me
ſter es que ſos ho atena. E per aque
ſta rao fon fet aqueſt capitol.

De pilot. Capitol. 250.

SEnyor de nau o de leny qui no
lieiara, o ſera nolieiat per anar
en algunes parts, en les quals el ne
hom que en la nau ſia nos certifica
ra: que el hi ſapia: e lo ſenyor de la
nau o leny haura a logar pilot, que
hi ſapia, e aquel pilot ſe affermara,
e dira al ſenyor de la nau o lēy que
el ſap e es cert en aquelles parts: on
lo ſenyor de la nau volra anar: e ſi
aquel pilot dira: que no ha loch en
uers aquelles parts: on lo ſenyor de
la nau volra anar o ſera nolieiat, q̄
el tot nou ſapia, e ſi aquel pilot attē
dra al ſenyor de la nau o leny tot
allo, que promes li haura be e dili
gentment. lo ſenyor de la nau o lēy
li es tengut de donar tot lo loguer
que entre ells ſera empres ſens tot
cōtraſt: encara li es tēgut de donar
mes que promes no li haura ſegōs
la bondat e valor, que en aquel pi-
lot ſera, perço car aquel pilot hau-
ra attes al ſenyor de la nau: tot ço q̄
promes li haura. Empero totes les
cōuinēçes, que entre lo ſenyor de
la nau o leny e aquel pilot ſerā em
preſes: deuen eſſer totes meſes en
forma

forma de cartolari dela nau o leny
perçò que entre lo ſenyor delanau
o leny e aquel que pilot ſera· no po
gues hauer algun contraſt. E ſi per
ventura aquel qui pilot ſera leuat
no ſabra en aquelles parts, on el dit
e promes haura e cõuengut, aquel
qui pilot ſera mes, e qui aço al ſe-
nyor dela nau o lẽy haura promes
e res noli pot attendre daço q̃ pro-
mes haura, aquel qui aytal sera deu
perdre lo cap encontinent ſens tot
remey e ſens tota merçe. El ſenyor
dela nau o leny pot loy fer tolre, q̃
no es tengut quen demã ala ſenyo-
ria: ſi nos vol, pço com aquel laura
enganat e mes a iuy de perdre ſi e
tots aquells, que ab el ſon e encara
la nau e tot lauer. Empero no ſia tã
ſolament en coneguda del ſenyor
dela nau o leny: ia aquel pilot que
ſera leuat, ſi deu perdre lo cap o no
ans deu eſſer enconeguda del no-
xer e dels mercaders e de tot lo co
minal dela nau. E ſi tots aquells qui
deſus ſon dits o la maior partida:
veuran e conexeran, que aquel deia
perdre lo cap: el lo deu perdre, e ſi
a ells no es ſemblant, quel deia per-
dre: que nol perda: mas ſien fet tot
ço que ells ne conexeran, que allõ
deu eſſer fet, e *als no, perço car ſi *altre
peruentura ales vegades hom ana-
ua ala voluntat dalguns ſenyors de
naus o lenys, els volrien be, que al-
guns de que ells haguessen deſgrat
que haguessen perdut lo cap, e per
ço q̃l in romãgues lo loguer, q̃ pro
mes e darli deu, q̃ axi be hi ha ſe-
nyors de naus o de lenys, qui ſon
*raſos de ſeny, com vn altre hom. *mãcos
E encara mes que molts ſenyors đ
naus o de lẽys ſon que no ſabẽ que
deu anar dauant ne q̃ de tras, ne ſa-
bẽ ques vol dir la mar ne que no. E
perço ſerla mal fet q̃ hõ fes mort
per aſalt o en coneguda tãſolamẽt
del ſenyor dela nau o leny. Perque
tot hom quis met per pilot, ſe deu
guardar ans que ſi meta, que puga
e ſapia atẽdre tot ço que prome-
tra, perço que la pena que deſus es
dira noli pogues venir ne altre dã.

De guaytes de nau. Cap 251.

TOt ſenyor de nau o leny es tẽ-
gut que encontinẽt que partex
de alla on haura leuat viatge e hau
ra feta vela el deu partir les guay-
tes que guaytẽ enla nau o ley axi be
anant ab veles cõ ſtãt en port o en
plaia o en *ſparagol, e axi be en ter *reparo
ra de amichs com de enemichs. E
es axi: que aquells que gauytẽ anãt
ab veles: ſi adormẽ ala guayta, đ tot
aq̃l iorn no deuẽ beure vi. E ſi aq̃lls
qui guaytaran en plaia o en port o
en *ſparagol: e q̃ ſia en terra de a- *reparo
michs: ſi ala guayta ſe adormiran:
de tot aquel iorn no deuẽ beure vi
ne hauer algun companatge. E ſi p̃
uentura ſera en terra de enemichs
aquells qui ala guayta ſadormiran
ſi es mariner de proa, deu p̃dre lo
vi e lo cõpanatge de tot aquel iorn
e encara q̃ deu eſſer açotat tot nuu
per tota la nau e, deu eſſer *ſurt en *lanſat
mar tres vegades ab la veta đl mor
gonal, e aço ſia en coneguda del ſe

nyor dela nau e del notxer de darli qualſeuolra daquelles dues penes que deſus ſon dites, e ſi es de popa: deu perdre lo vi e tot lo companat ge d tot aquel jorn, e deu li eſſer gi *canter tat vn * cau dayguaper lo cap en auall. E ſi algũs daqueſts qui deſus ſon dits: ſeran trobats dormẽts ala guayta de tres vegades enſus, deu perdre tot lo loguer, que hauer deuia de tot aquel viatge, on ſeran, e ſil hauien hagut, deuen lo retre, o *eleſtio duẽ eſſer gitats en mar, e ſia en *aſalt del ſenyor dela nau e del comi nal o dela major partida de darlos de aqueſtes dues penes, qual ells ſe volran, perço car ells metẽ a iuy e vẽtura de perdre ſi meteix e tots aquells qui enla nau o leny ſeran. E ſou fet per aço aqueſt capitol.

De roba trobada. Cap. 252.

ROba que ſera trobada en plaia o en port o en ribera, que vaia ſobre aygua, o q̃ la mar la hagues exaugada en terra. Aquel qui trobara aqlla en plaia o en port o en ribera, ab que la mar nola hagues exaugada en terra, ne deu hauer la meytat de trobadures, en aqſta gui ſa, quel la deu preſentar ala ſenyoria, e la ſenyoria deu la tenir manifeſta a tot hom vn any e vn dia. E ſi era roba: que guaſtarſe pogues, deu eſſer venuda, e lo preu q̃ daquella roba ſe haura hagut, deu eſſer manifeſtat, axi com deſus es dit. E ſi paſſat aquell temps de roba qui axi ſera trobada o del preu que daquella ſe haura hagut, ſenyor no haura vengut, la donchs la ſenyoria deu donar a aqll: que trobada la haura la meytat per ſes trobadures, e dela meytat que romandra, deu fer la ſenyoria dues parts e pot ſen pẽdre la vna part, e laltra, que romã, deu la donar per amor de Deu: la ona el bẽ viſt ſera, per anima daql: de q̃ ſtada ſera. E ſi per ventura aquella roba que trobada ſera, la mar la hau ra exaugada en terra, aquel qui la trobara ne deu hauer trobadures conuinẽts, ſegons que aquells bõs homens daquel loch on ſera troba da, viſt ſera. Empero deu eſſer axi fet daqueſta, qui ſera axi trobada: com es ia dit deſus daquella altra, e axi fetes parts daço, q̃ ala ſenyoria romãdra. Empero ſi alguna roba ſera trobada en golfo en mar deliura. Aquella deu eſſer partida, axi com en vn capitol deſuſdit es ia contẽgut, perq̃ ara no cal dir ne recapitular. O ſi peruentura roba ſera trobada, qui iaura a fons: aquella aytal q̃ ſobre aygua no ira ney poria anar, aquella no deu eſſer venuda ne alienada, perço cõ roba q̃ iaura a fons, tota via ſpera ſon ſenyor, e deuẽ ne eſſer donades trobadures conuinents a aquel qui la trobara, a coneguda dela ſenyoria, e de dos bons homẽs dela mar, qui ſien dignes de fe: e queu ſapien be e diligentment departir, e la ſenyoria deu tenir tota aquella roba manifeſta o lo preu daquella, ſi ſera roba ques pogues affollar. E ſi al tẽps dela vſançao dela coſtuma quel ſenyor

nyor haura stablida en aquell loch, on aquella roba será trobada, demanador o senyor no li haura ven gut ne exit: la sobre dita senyoria deu ser erida publica ꝑ trenta dies. E si senyor algu haura exit a aqll roba, que li sia liurada: sino sia de partida axi com desus es dit en aqll capitol meteix: de roba qui surara e ira sobre la ygua axi deu esser fet de aquesta meteixa, pusquel temps sera passat, quel senyor hi haura po sat. Empero es axi a entendre, que aquell o aquells qui la desusdita roba trobarā, e la haurā trobada que la deuen hauer manifestada ala senyoria del loch: on la dita roba sera trobada, dins tres dies si en loch ne seran e dit ala senyoria, e si dins tres dies no la hā presentada, deuē ho fer dins sis dies. E si dins los sis dies no la porā hauer presentada ala senyoria deu fer en axi per mali cia a sobrar e per dās e per greuges e per mesions esquiuar a aquell o aquells, qui la dita roba haurā trobada: q̄ la haien manifestada e presentada dins deu dies. E si dins los deu dies no la haurā manifestada, ney sera aquell, de qui la roba sera: la senyoria per ell demā e pusca de manar la dita roba, que axi com de sus es dit sera stada trobada: a aqll o aquells qui trobada la haurā, per ladronici, e stara merçe d̄la senyo ria, e encara que deuen perdre tot lo dret que dela dita roba deuiē ha uer per rao deles ditestrobadures. Saluo empero que si aquell o aqlls qui la dita roba haurā trobada: axi com desus es dits. E dins los deu dies no la haurā presentada ala dita senyoria: segons desus es dit: si ells iusts casos o iustes raons mostrar porā: per que ells la dita roba no haguessen poguda presentar o manifestar ala dita senyoria dins los deu dies, deuē los esser rebudes. En axi empero que si los casos eles raons desusdites e posades ells en ver metre les porā: sino que la se nyoria pusca anātar contra els segons que desus es dit en la forma dita desus. Empero si la dit roba que sera stada trobada: sera stada ꝑ duda vn any haura e vn dia: e passat lāy e lo dia la dita roba sera stada trobada: aquell de qui era la dita ro ba non pot res demanar ans deu esser de aquell o de aqlls qui la haurā trobada, e aquell de qui era la roba non pot res demanar. E es rao: car no es roba al mon: qui haia stat vn any sots aygua o pres d̄ ayguao sobre aygua per lo dit temps, que aquell de qui stada sera, pogues iustament conexer algun senyal per que pogues dir: q̄ la dita roba fos stada sua, si donchs nou fahia per arbitre, saluo ferro o açer o altre metal e axi la dita roba que axi cō desus es dit sera trobada, deu esser d̄ aquell: qui trobada la haura. Empero si aquell qui la dita roba esser sua dira: fara fe: q̄ sua es e sua fo deu esser deliurada, ell empero faent satisfaccio a aqll, qui trobada la haura, a sa voluntat, si aquell qui troba da la haura, fer ho volra que en altra manera senyoria nol ne deu de

strenyr

strenyer si donchs aquell que la dita roba demanara, prouar o en ver metre no pora per testimonis dignes de fe la dita roba esser sua, e si axi com desus es dit: en ver metre pora la dita roba esser sua e de tot en tot la dita roba ell cobrar volra ell es tengut de donar e de pagar a aquell, qui trobada la haura tots dans e tots * destrichs e interessos: que en ver metre pora, que per culpa dela roba desusdita li sera esdeuenguts, e haguts ne haura a sostenir, a coneguda dela dita senyoria e de dos bons homes: qui sien dignes de fe. E si dela dita roba q̃ trobada sera aquell o aquells qui trobada la hauran, sen seruiran, o guanyaran, o n faran algũ guany, si los dits que la dita roba hauran trobada sen seran seruits, o n hauran fet algun guany si ells demanaran les dits trobadures deuen los esser donades segons que es acostumat, e lo dit guany o seruey que dela dita roba hauran hagut o fet: deu los esser mes en cõpte de les dites trobadures, E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De conuinẽça feta en golf o en mar deliura. Capitol. 253.

SI algnna conuinença o promissio o obligacio sera feta de vns a altres en golf o en mar deliura o en altre loch de mar: saluo que la nau o leny no sia en loch q̃ tenga *prois o raiayre en terra per qualseuolra rao que sera feta la cõuinença o promissio no deu hauer valor perque a les vegades van en naus o lenys mercaders e homes hõrats e molts daltres: aqui fa mal la mar, o han algun greuge en si metexts: e si ells podie exir en terra: on poguessen esser aleuiats daqlls greugeso de aquell enuig: que ells en si metexs, han, si ells hauien mil marchs de argent, tots mil los prometrien: a algu quils demanas, e q̃ls posas en terra per aquesta rao no deu hauer valor, hoc encara, mes si peruentura se encõtraran ab algũs lenys armats, si per promissio o p conuinença o per obligacio que ells los fessen, se podien tolre dauells lenys ells farien conuinença o promissio perço q ells nols faessen mal de mes que p ventura nols porien attendre, per la paor q̃ haurien dells, e per esta rao promissio ne conuinença feta per paor o per força no val ne deu valer per alguna rao. Mas empero si nau o leny tendra * prois o raiayre en terra, tota conuinença que sera feta de vns a altres en qualseuulla guisa q̃ sia feta, val e deu valer. Empero sila nau o leny sera en golf o en mar deliura o en qualque altre loch se vulla sia de mar, e que tẽga * prois en terra o no, aquells qui enla nau seran, faran alguna conuinença o promissio deu hauer valor per estes quatre raons, ço es a saber per fet de get, o si per fortuna de maltemps o perque altre cas o ventura sia que la nau o leny ne vaia en terre, o per qualque conuinença que mer-

* d'fact
* cap
* cap
* cap

caders façen de fer eſmena a nau o
leny per alguna rao:o per viatge a
cãbiar,e que leſcriua ſia preſẽt e tã
toſt cõ la nau o leny tendra *prois
*cap en terra:que encontinent ho pen-
ſe de ſcriure enlo cartolari. E per
aqueſtes raõs deſuſdites nenguna
conuinença feta en golf o en mar
deliura o en qualſeuulla altre loch
ſia:no deu hauer valor, ſaluo per
les quatre raons,que ia ſon en aqſt
capitol deſus declarades e certifica
des. Empero ſi nau o leny ſera en
*fondo * fou o en ſtany: tota conuinença
que aquells faran,qui ſerã en la nau
o leny deu eſſer tenguda per ferma
*cap tenga * prois en terra o no, pço
*fondo com qui es en ſtany o en * fou ay
tant val cam ſi era en terra, que aſ-
ſats es en terra pus q̃ maltemps nol
ne pot gitar:ne li pot algu dã fer.

*De conuinençes entre patro e mer-
caders e mariners. Ca-
pitol. 254.*

QValque conuinença que ſe-
yor d̃ nau o lẽy fara o haura
feta a mercaders o a ſos mariners o
ab alguns qui ſien o ſeran tenguts
de ſa nau o leny, aquella es meſter
quels attena ſens algun contraſt. E
ſi p̃uentura lo dit ſenyor dela nau
o leny la dita cõuinença o promiſ
ſio attendre nols volra,ell los es tẽ
gut de reſtituir tot dã quels deſuſ
dits ne ſoſtendran, on hauran ſo-
ſtengut, on ſperan a ſoſtenir ſens
tot cõtraſt:ſi la dita nau o leny ne
ſabia eſſer venuda. Saluo empero
tot empediment, q̃ p̃ iuſta rao ve-
nir hi pogues,oy fos eſdeuengut,
perlo qual lo dit ſenyor dela nau o
leny no hagues attes o no hagues
pogut attendre la dita cõuinença
o promiſsio a tots los deſuſdits. E
per ſemblant los dits mercaders e
mariners e tots aq̃ls q̃ d̃la dita nau
o leny ſerã tenguts ſõ tẽguts e obli
gats de atendre al dit ſenyor de la
nau o leny tota conuinença o pro-
miſsio: que ab ells haien empreſa
ſens tot contraſt. E ſi per ventura la
dita conuinença o promiſsio attẽ-
dre no li volrã. ſi los dits han algũs
bens: deuen eſſer venuts per reſti-
tuir lo dan per la dita conuinença
o promiſsio ſoſtengut o per ſoſte-
nir ſens tot diffugi. E ſi los dits
lurs bens al dit dan per la dita con
uinença o promiſsio ſoſtengut o a
ſoſtenir a reſtituir no baſtaran ſi
los dits ſon a cõſeguits: deuẽ eſſer
preſos e meſos en poder d̃la ſenyo
ria,e ſtar tant e tãlongament en la
dita preſo tro que haien entegrat
al dit ſenyor dela nau tot lo dã de
ſuſdit,o que ſen ſien auenguts ab
lo dit ſenyor dela nau o leny ala
ſua volũtat,ſaluo empero quel de
ſuſdit empedimẽt nols ho hagues
tolt o vedat: que ells no hagueſſen
pogut attendre la dita conuinẽça
o promiſsio al dit ſenyor dela nau
o per culpa dells no fos romas que
ells no haien o no hagueſſen ateſa
la dita conuinença o promiſsio, ſe
gons que deſus es dit. E per les
raons deſuſdites ſon fet
aqueſt capi-
tol.

De comanda feta a vs de mar. Capitol 255.

SI algu comanara a altre roba, la roba es entēdre mercaderia amigablement, ab carta o mēys de carta, e sens conuinēça alguna que no sera empresa entre ells, sino tan solament, que aquell qui comāda reb quel la reb a vs e costum de mar, e a risch de mar e de males gents, e ell que la deu vendre en qual que loc que ell fara port ab la dita mercaderia en aqll pſent viatge, en loqual ell haura rebuda la comanda, e vēdra tot axi com mils pora, e segons que entre ells sera empres. Mas empero si entre ells no sera empres, aquell qui la comanda portara, que deu hauer per son maltret, ni que no: si entre ells empres no sera aqll qui la comanda sen haura portada no sen deu res retenir, pusque entre ells empres no sera: ans es tēgut de donar e de retre tot ço que de la roba haura hagut encōtinet, que tornat sera de aquell viatge plo qual ell sen haura portada la dita comāda Empero aquell de qui la comāda sera, es tengut de donar al comādatari: qui la sua comanda haura portada e arribada per lo seu * maltret, segons que guanyara, e segōs lo * maltret q̄ aquell hi haura hagut. E aço deu esser en son * cosiment e a sa coneguda. E lo comandatari nol pot * dals destrenyer, p que tot comēdatari se guart es deu guardar com reb comāda de algu: e la com fara ses faenes e com no, p ço que no haia auenir en * cosiment ne en coneguda de aquells qui les comādes li farā per rao del seu * maltret. E a aquesta rao que desus es dita de roba: a aquesta metexa son e deuen esser aquells, qui prenen comanda de diners.

* mal pres o passat
* axima teix
* cabiment
* dairre
* cabiment
* mal fe

De patro qui vendra la nau sens sabuda dels personers. Cap. 256.

SI algun senyor de nau o leny vēdra la sua nau o leny sens voluntat e sens sabuda dels personers, ell es tengut encontinēt, que ell venuda la haura de tornar e retre compte a sos personers e de retre e de donar tot ço que aquascu vendra per la sua part, si ells pēdre ho volrá. E si los personers pendre nou volran, ell los es tēgut de retre e de tornar en lur poder aquella nau o aquell leny, que ell venut haura sēs voluntat e sens sabuda dells, e si aquella nau o leny nols pot tornar en poder, ell los es tengut de retre e de tornar aytambona nau o aytā bon leny cō aquell era, e lo guany que fet poguera hauer ab aquell leny, o sen haura auenir ab ells, axi com mils pusca. E si entre ells no sen porā auenir, deuē hi metre dos bōs homēs qui siē dignes de fe, e aquells q̄ls ho departesquē e qualseuol cosa que aquells ne dirā e conexeran, allō deu esser seguit. Empero si com lo senyor de la nau o leny haura feta la venda, axi com desus es dit, a la maior * força dels personers plaura aquella venda, lo

* part

senyor

ſenyor dela nau o leny qui venut
*alrre ſera: nols es de res *als tengut
*part ſino de donarlos, ço que aquaſ-
cu pertãyera pus la maior *força
dels perſoners ſi acordaran. E ſi puẽ
tura lo ſenyor dela nau o leny qui
venut ſera: no vendra ne tornara a
retre compte a ſos perſoners, ne en
cara per donar ſa part a quaſcu da-
ço que dela venda dela nau o leny
los pertãyera, e ell ſen i ra deues al
tres parts, ſi el es acõſeguit el es tẽ
gut de retre e donar a aquells per-
ſoners, tot ço que dela venda dela
nau o leny los pertanyera, e enca-
ra tot aytant com los perſoners di
ran per lur ſagrament que aquella
nau o aq̃l leny poguera hauer gua
nyat, e ſi ell no ha de quels puxa ſa-
tisfer ne entegrar deu eſſer pres e
mes en poder dela ſenyoria, e ſtar
tant pres: tro que haia ſotisfet a a-
quells ſeus perſoners daquella de-
manda, que ells li fan, o que ſen ſia
auengut ab els. E ſi peruentura aq̃ll
qui la nau haura venuda no ſera
trobat e los perſoners trobarã aq̃
lla nau o leny: quels ſera ſtat leuat
ells los poden pendre e demanar
ab la ſenyoria, e la ſenyoria deu
lals deliurar, ells empero demo-
ſtrant que lur fos per teſtimonis o
per cartes ſi donchs aquel qui cõ-
prat haura: no podia moſtrar carta
que aquel qui la dita nau li haura
venuda o leny hagues dels perſo-
ners loch: que la pogues vendre e
fer a ſa voluntat. Perque quaſcu ſe
guart es deu guardar: com compra
ra nau o leny e com no, perço que
dan algu no lin puſca venir. Empe
ro ſi el la vendra per velleſa que la
nau o leny hagues o empreſtadors
la farã vendre per preſtech, que a-
quells hi hagueſſen fet a ops de co
ſes: que foſſen neceſſaries ala nau
o leny: aquel qui ſenyor ne ſera: no
ſia tengut ſino en axi: com en lo ca
pitol qui parla de fet de adob de
nau o leny: es ia dit e certificat.

Dẽ roba amagadament meſa en nau. Capitol. 257.

SI algun mercader o mercaders
nolieiaran a algũ ſenyor de nau
o leny bales o farcells o qualſeuol
altra coſa e los mercaders metran
o faran metre en aquells faixs ba-
les farcells o caxes o altra roba q̃
ſia en mig del vn daq̃lls o de tots
alguna coſa amagadamẽt, axi cõ es
or argẽt moneda perles ceda o al-
tra roba nobla o mercaderia que
ells ſe volrã, e allo que dins aquells
faixs bala o farcell caxa o qual
que altra roba ſe ſia, que ells amaga
dament dins aq̃lls faixs haurã me
ſa que nou diran ne ho demoſtra-
rã cõ noliciarã, al ſenyor d̃la nau o
al notxer o al guardia o al ſcriua
daquella nau: en que ells ho metrã
ſia que la nau o leny haura a gitar:
o li vendra cas de ventura, que en ira
en terra, es rompra, ſi aquell faix o
bala o farcell o caxa o altra roba
en que allo que deſus es dit, ſera: ſe
gitara en fet daq̃ell get, que fet ſe-
ra, noy deu eſſer comptat ſino tan-
ſolament aquella roba, que ell hau-
ra

ra nolieiada, per testimonis quen donas: qui diguessen, que ells lay hauian vista metre, pusq al senyor o al notxero o al guardia o al scriua nou hauran mostrat ne dit ne en lo cartolari no sera scrit, e si la nau o leny ne va en terra, e aquella roba se perdra, no li deu esser feta esmena sino perço que ell haura fet entenent, com ell la nolieia, ia quina roba era e quina no. E si peruentura aquella bala o faix on alguns co ses seran meses amagadament, axi com desus es dit, nos perdra nes gi tara en aquella bala o faix sera trobat allo, que desus es dit, qui amagadament hi sera mes, deu metre per tot ço que valra en aqll gic o nau fraig que sera fet, encara mes si aq lla roba o mercaderia que desus es dita, se perdra per culpa del senyor dela nau o del scriua: no sien tẽguts de esmenar a aquell, de qui sera sino tansolament perço que ell los haura fet entenent, com ials nolieia. Perço car ales vegades hi ha alguns mercaders: qui si hõ los crehia de tot ço que ells dirien o farien sagrament, si perdien algun faix per algunes deles raons desusdites, dirie, q̃ en aqll faix auie ells mes valent mil marchs daur o dargent, e per esta rao. noli es algu tẽgut sino daço, que al nolieiar fa en tenét a algu daquells: qui desusson dits. Perque tot mercader se guart es deu guardar, com nolieia la sua roba a algu, que liu faça tot entenent. Perço que noli pogues tornara dan, axi com desus es dit.

Si algun patro donara son loch a altre per nolieiar. Capitol.
258.

SI algun senyor de nau o lẽy dara son loch a algun hom, que el pusca nolieiar aquella sua nau o leny de tot o de partida, e entre lo senyor dela nau e aquell aqui haura donat son loch de nolieiar, sera empres dia eert o tẽps sabut si dins aquel temps sabut aquell nolieiara segons que entre ell, el senyor de la nau sera empres val aquel nolit q̃ aquell qui lo senyor dla nau hi hau ra mes per nolieiador, haura fet ab algun mercader o mercaders deu hauer valor tot aytãt com si ell era senyor dela nau o leny, que senyor nes, puque aquel li haura donat sõ loch quant aquel nolieiamẽt, que aquel qui haura loch de nolieiar dins aquell temps cert, què ab lo se nyor dela nau haura empres, fara, si quen haia auol nolit o bo: deu hauer valor. E si lo senyor dela nau o leny nolieiara dins aquel temps sa but: que ell haura douat son loch a algu que pusca nolieiar de tot o de quantitat sabuda, tanta de roba, q̃ ell no pusca leuar aquella q̃ aquell hom haura nolieiada per se dell e per son manament, lo senyor de la nau es tẽgut que iaquesca aquella que ell haura nolieiada dins aquell tẽps empres ab aquell, a qui ell hau ra donat sõ loch de nolieiar o ques auẽga ab los mercaders de qui la roba sera, que mester es que aquell que ell haura mes per noliciador

ne

ne ſia guardat de dan, ſi la nau ne ſabia eſſer venuda. Encara mes ſi lo ſenyor de la nau o leny dara ſon loch a algu de noliciar, e lo dit ſenyor dela nau o leny no li dara dia cert ne temps ſabut ſi lo ſenyor dela nau o leny nolieiara abans: que no haia haguda fadiga o miſſatge cert daquel: qui el haura iaquit per noliciador, tot en axi nes tengut: com ia es deſus dit e eſclarit. Empero ſi lo ſenyor dela nau o leny trametra adir a aquel: qui el haura iaquit en algun loch per noliciador: que el no nolieg alguna coſa: ſi aquel no hauia res noliciat com lo ſenyor de la nau loy trames a dir el no deu pus noliciar, e ſu fa, lo ſenyor de la nau o leny noli es tengut de dan que liu eſdeuenga, ne encara no es de res tengut a aquells mercaders qui ab aquel ſe noliciaran, puſ que el li haura trames a dir que el no nolieg, perço car algu no ha poder en ço daltre, ſino aytant com aquel de qui es: lin vol donar. Empero ſi aquel haura res noliciat abans: que ſabes *lardit del ſenyor dela nau deu hauer valor axi: com deſus es dit. Empero lo ſenyor dela nau o leny no deu noliciar de tot fermament pus haura donat ſon loch a altre de noliciar: tro fins que ſapia certenitat daquel que el haura fet noliciador e ia que ha noliciat, e que no perço quel dan que deſus es dit, noli puſca eſdeuenir.

* deslibera

De patro qui tirara raig trobat ſens voluntat dells mercaders, Capitol. 259.

SI algun ſenyor de nau o leny haura carregat en algun loch de roba de mercaders, e anant a veles o que ſart ſia en algun loch, ſe encontrara ab algun raig de fuſta, axi com de arbres o de entenes o de veles o de qualque altra lenyã ſe volra, ſi lo ſenyor de la nau o leny li dara cap: o lli fara donar: perço q̃ el lo tir, ſi los mercaders qui en la nau o en lo leny ſeran, diran al ſenyor de la nau o leny que iaqueſca anar aquel raig e que el nol tir: ſi lo ſenyor dela nau o lẽy nol vol lexar per dir quells mercaders li façen: e ſi los mercaders dirã e li denunciarã que ſi el no lexa anar aq̃l raig que tot dan quells eſdeuenga ne a la lur roba: q̃ tot ſ a ſobre el, e ſi lo ſenyor dela nau o leny nol lexara anar ſobre allo, quels mercaders li haurã dit e denunciat: ſi als mercaders ne a lur roba vẽdra algũ dã lo ſenyor dela nau o leny los es tengut de tot aq̃l dã q̃ ells p culpa del haurã ſoſtengut, e ſi el no ha de q̃ pusca eſmenar, deu ſen vendre la nau o lẽy q̃ negu noy pot en res cõtraſtar, ſaluo los mariners p los lurs loguers e ſi la nau o lẽy noy baſta: e lo ſenyor dela nau o lẽy ha alguns bens, deuen eſſer venuts per fer eſmena a aquells mercaders de tot lo dã, q̃ per culpa d̃l hauran ſoſtengut,

stengut, e si aquells seus bens noy bastarã, si el es a conseguit: deu esser pres e star tãt en la presó entro: que aquells mercaders siẽ entegrats o que ell sé sia auegut ab el. E si per uentura lo senyor de la nau o del leny volra leuar alguns de aquells fusts. Que en aquel raig seran: el ho pot fer si los mercaders ho volran. E si el los leua malgrat dels mercaders el nes tengut tot axi com ia desus es dit: del raig a tirar: si los dits mercaders ne sostendran algun dan: e si peruentura en la nau o leny no haura mercader algu: e lo senyor de la nau o del leny sencontrara ab raig: el tirara, o leuara algun fust: si los mercaders o la roba dells pendra dan si ells en veritat metre ho poran: que per culpa del raig quel senyor de la nau o leny tiraua o per culpa daquel fust o fusts que el haura leuats: los sera esdeuengut aquel dan: lo senyor de la nau o leny nes tengut e obligat: axi com desus es dit, per que tot senyor de nau o leny deu fer en tal guisa: ço que a fer ha: que noli pusca tornar a dan: ço quel fara.

De nau nolieiada per anar a carregar en algun loch. Capitol. 260.

SI mercader o mercaders irã en algun loch estrany per nolieiar nau o lẽy: e q̃ aq̃lla nau o lẽy dega anar a carregar e aq̃l loc, q̃ entre el senyor dela nau o lẽy e los mercaders sera ia emp̃s a dia cert o a tẽps sabut, e aq̃lla nau o leny: que nolieiada sera no sera venguda en aquel loch, on deura carregar, aquel dia, o en aquel temps, quel sobredit senyor dela nau o leny hauia empres ab los mercaders qui nolieiat lauran. Si los mercaders ne sostendrã dan o messio o greuge algu: lo senyor dela nau o lẽy los es tẽgut de tot a restituir. E si puentura los dits mercaders nolieiarã altra nau o lẽy per defalliment daquel que ells hauien nolieiat, que no sera venguta aquel dia o en aquel temps, que entre lo senyor dela nau o del leny q̃ ells hauran nolieiat, era empres, si aquella dita nau o aquel dit leny que ells hauran hagut o nolieiat per culpa daquel: que ells ia hauien nolieiat e no sera vengut axi com entre ells sera stat empres: si los costa mes de nolit: que no dauen a aquel que ells ia hauien nolieiat: lo senyor de aquella nau o de aquel leny que primer sera stat nolieiat los es de tot tengut a restituir, ço que de mes los costara. Perço car el no sera vẽgut en aquel temps que el hauia promes als mercaders com els lo nolieiaren, e si peruentura passat lo dit temps que entre els empres fo: com els lo nolieiaren aquella nau o aquel leny vendra en aq̃l loch, a on carregar deuia si los mercaders ne haurã altre nolieiat, noli son de res tenguts. Pus que no sera vengut en aquel temps q̃ entre ell

ell e los mercaders fo empres: com ells lo nolieiaren. Empero si aquella nau o aquell leny que ells hauien nolieiada: vendra vltra lo dit temps que entre ells empres fo: com la nolieiaren: e aquells mercaders no hauran nolieiada encara altra nau ne altre leny: los dits mercaders son tenguts de donar a aquell: qui vengut sera, aquell carrech: que nolieiat li hauien. Empero es axi a entendre, que lo senyor de la nau o de aquell leny sia tengut de retre e de donar a aquells mercaders tot lo dan e tot lo * destrich e tota la messio: que per culpa dell hauran feta e sostenguda qui tant se haura stat, si los mercaders demanar la volran. E sien ne creguts per lur pla sagrament, e empero sia axi a entendre: que si a aquell senyor de aquella nau o de aquell leny que ells primer hauien nolieiat ho haura tolt o vedat empediment de Deu, o de mar, o de vent, o de senyoria, e per culpa del no sera stat romas que ell no sia vengut a aquell temps: que ell promes e empres hauia ab los sobredits mercaders: aquell senyor de la nau o del leny que ells nolieiat hauien, no es tengut als mercaders de dan ne de * destrich ne de messio, que ells hai e feta pus per culpa de ell no sera feta. E si los mercaders hauran nolieiada altra nau o altre leny, ells son tenguts a aquest senyor de aquesta nau o de aquest dit leny, que ells primerament hauran nolieiat, de donar e de liurar lo carrech: que ells nolieiat li hauien, e deuen lo hauer spatxat a aquell temps que entre ells fonch empres, com lo nolieiaren. E si los dits mercaders carrech donar no li poran ells son tenguts que li paguen aquell nolit: que entre ells fo empres de donar, com lo nolieiaren, o que sen auenguen ab ell, si lo senyor de la nau o del leny ne volfer auinença, sino negu nol ne pot forçar, encara mes que si lo senyor de la nau o leny haura a sostenir dan o messio per culpa dels mercaders, qui nol hauran spatxat o nol valran spatxar a aquell temps, que ells promes li hauran los dits mercaders li son tenguts de tot esmenar e restituir, e lo senyor de la nau sia cregut per son sagrament. E son fet perço aquest capitol, que a impediment de deu ne de mar ne de vent ne de senyoria algu noy pot res dir ne contrastar, ne es rao que un puga fer. Per que quascu se guart, es deu guardar que faça en tal guisa tot ço que fara que noli pusca tornar a algun damnatge: si el fer ho pot.

* destret

* destret

Si mercader noliejara nau en loch estrany e morra. Capitol 261.

Si algun mercader haura nolieiada nau o leny en algun loch estrany e que aquella nau o aquel leny dega anar a carregar en aquel loch, en lo qual lo sobredit mercader haura empres ab lo sobredit senyor de la nau o leny a dia cert, si aquel mercader morra stat en aquel loch, on la nau o leny

haura nolieiat, si aquel mercader morra ab intestat, o quel dit merca der haia fet testamēt, lo senyor de la nau o del leny qui nolieiat sera: ans que el partesca de aquel sobre dit loch on sera nolieiat, e on enca ra aquel mercader hi sera mort qui nolieiat lo haura ans que el faça messio, el deu trametre al companyo, que aquel sobredit mercader qui mort sera hauia enlo seu loch, on vsaua o era vehi e quey trameta vna carta sua o missatge cert a aquel companyo qui era daquel so · bredit mercader en sa vida, qui mort es. E hauer fadiga del: si volra que aquella nau o leny que son sobredit companyo hauia nolieiada en temps que el era viu: faça lo viat ge, e si aquel compāyo vol e quer: que aquel sobredit nolit e conuinença que ab lo sobredit companyo seu haura fet lo qual mort sera, valla, e haia valor: e aqlla sobredita nau o aquel sobre dit lēy q̄ vēga, que el es prest e aparellat de cōplir tot ço q̄ aq̄l sobredit sō cōpanyo qui mort sera hauia promes a aquel sobredit senyor de aquella sobredita nau o de aquel leny lo dia que el nolieia. E si peruentura lo senyor dela nau o del leny qui nolieiat sera vendra en aquel loch on deuia carregar abans que fadiga no haura haguda del companyo de aquel mercader: qui nolieia qui mort sera, aquel companyo qui viu romas: noli es de res tengut, si nos vol. Perço com lo me pusq̄ es mort: no ha companyo que lo dia quel hō es mort: es parti da la companyia. Saluo empero que si aquel mercader qui mort sera hauia obligat aquel companyo: qui seu era en vida: en la carta, que el feta hauia a aquel senyor dela nau o del leny, per rao del nolit e de tota la conuinença: que el attendre li hauia, aquel cōpanyo nes tengut, que el la li attena. En axi empero es a entendre que aquel companyo qui mort sera: hagues loch de son cōpanyo, que pogues nolieiar per el, ço es a entendre que el ne hagues feta carta de cessio o de procuracio o quen hagues testimonis, que qual que cosa que el faes, que el ho haura per ferm. Si aquesta carta o testimonis lo senyor de la nau o lēy qui nolieiat sera pora mostrar, aquell companyo qui viu sera, li es tengut tot en axi cō aquell qui nolieja, era o fora, si ell viu fos. E si lo senyor dela nau o lēy mostrar cartes ne testimonis no pora, aq̄ll cōpanyo qui viu sera romas, no li es de res tengut: si be aquell cōpanyo seu lo hauia mes en la carta de la obligatio del nolit que ell fet hauia ab aquell senyor de la nau o leny que hauia nolieiat, pusque per voluntat de aquell no son fet. Que dura cosa seria: que si algun hom obligaua altre per sa autoritat e sens sabuda de aquell, a qui ells obligara, valia o hauia valor seria mala cosa, que tot hom poria desfer a altre, perque no es dret ne raho, que algu puga obligar

a altre

a altre per alguna rao si donchs iustes raons noy hauia: com ia desus son dites. E si peruentura aquel mercader qui mort sera, quila nau o leny haura nolieiat haura fet testament e en son testament haura de partits sos bens a sos fills o a sos proismes o a quis volra. E lun daquells haura fet hereu, e lo senyor de la nau qui nolieiat sera, sabra: que aquel mercader qui nolieiat laura es malalt e haura fet tot son orde: si lo senyor dela nau ho sap cert, que el es malalt. Si lo senyor dela nau hi es a temps, abās que el muyra, el li deu dir en presencia de bons homens que si Deu fahia ses voluntats del que volra, que fos daquel nolit, que el li haura fermat e quen tendra per be e que el que fes: que si Deu fa hia ses voluntats del: que el no fos * malcaent. E si aquel mercader qui nolieiat lo haura, e qui sera malalt, li dira, que el que pens de espatxar prest, que ab Deu el lon guardara de tot damnatge, e que per la sua malaltia no stiga que el no attena tot ço: promes li haura que el es aparellat de attendre tot ço que li ha promes: e si lo senyor de la nau o leny se partira del qui malalt sera ab la sua voluntat: e el li fara carta o la li fara fer: es a entendre letra segellada del seu segell a son companyon: sil ha o a hom: qui per el sia en aquell loch: que el dega espatxar aquella nau o leny: o li deguen deliurar aquel carrech: perque el nolieiat hauia la nau, si aquella nau o aquel leny sera vengut en aquel loc on deuia carregar, e stant la nau o lo leny aqui vengut, aquel mercader qui li haura nolieiat, sera mort, e la mort sua vendra a saber a son cōpanyo, si hō o aql qui en loc del hi sera, si aquells se abstrauran que nola volrā carregar ne spatxar: los bens de aquel mercader qui mort sera si deuē parar, pusql senyor de la nau o del leny sen fadigaua a el qui malalt era ans quē volgues partir dalla on fo nolieiat, e ab voluntat e ab sabuda de aql qui nolieiat lauia, e ab letra sua sen parti: en la qual letra fahia manamenr a son cōpanyo, sil hauia o altri qui en son loch fos, que ells lo deguē espatxar tot en axi com el li hauia promes. E si peruentura lo senyor dela nau o del leny sera partit de aquel loc on el fo nolieiat, ans que fos mort aquel mercader, qui nolieiat lo hauia, el no sen deu partir, tro que ha ia tramesa carta o missatge seu al dit cōpanyo o a aql qui hauia fet hereu aquel mercader, qui mort sera e hauia nolieiat q̄ vinga p leuar aql carrech que el nolieiat li hauia e si ells o lo vn dells li atendran totes aquelles conuinençes que aql li hauia promeses cō lo nolieia, e si ells trameten a dir per carta lur ab lur segell segellada: o per missatge cert, que la nau o lo leny que pens de venir q̄ els o lo vn dels es prest e aparellat de attendre tot ço, que aquel qui nolieiat lo haura, li hauia promes en en la carta del nolit que entre el e lo nolieiador sera feta: es con-

* mal p nent

es contengut, la donchs ell pot venir e amenar la nau, e si elne soffer ra algũ dã o mesſio p culpa đ aqlls qui la carta o lo sobrdit missatge li haurã trames, ells li son tenguts de tot a restituir entegrament, e encara deaquell carrech a donar, puſ q̃ p manamẽt dells hi sera vengut e ab lur fadiga. Empo si lo senyor dela nau o leny vendra en aquell loch: on deuia carregar, o partira đ aquel loch on era stat nolieiat, des puys q̃ aquel mercader sera mort e es axi a entendre, que aquel mercader qui mort sera, haia fet testamẽt e enlo testament haia fet algũ son hereu, si lo senyor de la nau o lẽy vendra en aquel loch on deuia carregar a aquel dia o tẽps: en lo qual el hauia promes, en la carta del nolit sera contengut a aquel quil nolieia, si aquel quil nolieia qui mort sera: haura feta mencio o manamẽt que aquel seu hereu dega donar aquel carrech, que el hauia nolieiat e promes a aquella nau o lẽy, aquel qui hereu sera romas: lo li es tẽgut de donar. E si fer nou volra, senyoria lon deu destrenyer, que mester es, quel manamẽt del defunt sia cõplit, empero si lo defunt nõ hauia feta mencio, ne manat nou hauia en aquella sua derrera voluntat aquel qui el haura lexat per son hereu en son testament, si nos vol nõ es tengut, empero es axi a entẽdre que aquel qui hereu nol vulla portar en alguna part, sino quel volra aqui vendre, p cõplir lo manamẽt daquel qui mort sera, segons que el haura fet manamẽt enla sua derrera volũtat, encara mes perço car aquel senyor de aquella nau o lẽy sera aqui vengut menys de sabuda o menys đ fadiga, que no haura haguda de aquel, qui hereu sera romas. Empo si aql qui hereu sera romas: nola volra aqui vendre ans el volra trametre o portar dita roba o carrech deuers aquelles parts: en les quals aquel qui mort sera, les hauia encor de portar, si visques, e les hauia nolieiades si aquel hereu no les volra metre en aquella nau, que aquel qui mort sera, hauia nolieiada: e per se daquel qui mor tes, hi sera venguda si el la meten altra nau e no en aquella, los bens de aql defũt ne son obligats a aql senyor đla nau, q̃ el auia nolieiada en sa vida silo senyor daquella nau hauia ates tot lo que hauia promes a aquel: qui nolieia. Empero si el ates no hauia, aquel hereu ne los bens del defunt qui nolieiat lauia: noli son deres tenguts ne obligats si donchs lo senyor dela nau nou podia mostrar o prouar iusta escusa o iust impediment: que per culpa del uo romas, que el no hagues ates. E si el prouar ne mostrar nou pora, aquel hereu ne los bens del defunt noli son de res teguts, puſque el no haura ates', ço que hauia promes. Empero si lo senyor de la nau prouar o mostrar ho pora aquel qui hereu sera, e encars los bens daquel defunt quil nolieia li son obligats, axi com es dit.

Sia

Si a mercader qui nolieiara nau vendra malaltia. Capitol 262.

SI algun mercader nolieiara nau o leny, e com el haura aquella nau o aquel leny nolieiat vendra li cas de ventura: que li vendra malaltia, e si el haura promes al senyor dela nau o de aql leny, queel haura nolieiat, que el lo deu hauer espatxat a dia cert e si aquel mercader qui mala't sera, dira o fara dir a aql senyor daquella nau o daquel leny qui el haura nolieiat, que pes de fer son * prou, la on ferlo pusca, per ço com aquel mercader noli pot attendre, ço que promes li haura: pço cō es malalt q si el fos sa volē ter liu atenguera, e si lo senyor de la nau li demana la mesio, q el feu per el: lo mercader no lin es tēgut pus no es sa culpa, ne encara mes p ço cō no liu haura feta saber dins lo terme, q el deuia hauer espaxar, e encara es en aqlla meteixa volūtat q li atena tot çu qli promes, si aql senyor de aquella nau o daquel ley lo vol sperar: que el sia guarit, e en cara mes per altra rao no lin es tengut perço com a impediment de Deu negu noy pot res dir ne contrastar. Empero si lo dit mercader caura en malaltia, pusque la nau o lu leny haura nolieiat, e el nou fara a saber a aquel senyor dela nau o leny, que el haura nolieiat, dins aquel temps, que el lo deuia sperar, e pusque aql tēps q entre els era stat empres: sera passat lo dit mercader liu fara a saber, e li dara paraula o lali fara donar: que el que pens fer sun * prou, la on lo tropia, si aquel senyor dela nau o leny haura feta mesio: perço com aquel mercader no liu haura fet a saber, axi com fer ho deguera, en aquel tēps que entre ells era stat empres: aquel mercader lin es tengut, que lali restituesca, perço com el no loy haura fet a saber dins aquel temps, quel deuia hauer espatxat. Empero si lo senyor dela nau o del leny ne haura sostengut algun dan o algun greuge: aquel mercader nolin es tengut. Pus el no roman del viatge per sa voluntat: ne per frau algu, que el li volgues fer: mas tansolament per la malaltia, que el hague ab si, emperosilo dit mercader sera ia malalt: com la nau o lo leny nolieia si el se abstraura de anar en aquel viatge que sera empres dins aquel temps, que el haura empres que degues hauer esp atxada aquella nau o aquel leny, axi es a entendre, que aquella malaltia que el hauia, li fos * encruscada, perque per altre frau nou fes, el es tengut de retre e de donar a aquel senyor de aquella nau o daquel leny, que el hauia nolieiat, tota la mesio que el haura feta per culpa del, e sia cregut per son sagrament, que la culpa es del mercader, pus malalt era: perque nolieiaua nau o leny ni sempatxaua alb algu per fet de nolieiar, e encara mes si lo dit mercader nou fara a saber a aquel senyor daquella nau o daquel ley

*profit

*1 profit

*cresceda

que ell se vulla abstrer de anar en aquell viatge dins aque ll temps, q̃ ell lo deuia hauer spatxat: e puys passat aquell temps que entre els sera empres que ell lo deuia hauer spatxat: liu fara a saber, es tegut de donar e de retre a aquel senyor de aq̃lla nau o leny tot dã e tota mesio e tot greuge q̃n haia sostegut, empero aquel dã e aquel greuge deu esser mes enconeguda de dos bõs homes de mar quiu metẽ en adob e en egualtat per rao del * encruscament dela malaltia que el haura que per altra rao no, que si a quell mercader no era * encruscada la malaltia sino que es sostengues en aquella forma e en aquella manera q era, cõ la nau o leny nolieia, no deu esser mes en poder de algu. Si no que pẽs de donar e de retre a aquell senyor daquella nau e leny q̃ el haura nolieiat, tot greuge que el haura sostengut, sens tot contrast, perço com per culpa del lo haura sostengut, e en aquella meteixa manera que desus es dit: es tegut e obligat lo senyor dela nau o lẽy als mercaders, aqui el nolieia sa nau o leny. Axi com enlo capitol desusdit: se conten.

* creximent

* crescuda

De mercader qui nolieiara nau e morra ans que sia carregada Capitol 263.

Si algun mercader haura nolieia da alguna nau o leny, si aq̃ll mercader qui aquell leny o aquella nau haura nolieiat, morra ans que sia carregada la nau de tot o de partida el ne los bens del no son tẽguts de res a aquel senyor de qui aquella nau o leny sera: que ell haura nolieiat, perque a hõ q̃ mort sera con uinença que haia feta noli nou, saluo empero per deute que ell deia o tort: que ell tenga que deu esser pagat dels seus bẽs, si alguns ne haon q̃ sien trobats. Empero pusquel mercader haura carregada aquella nau o lẽy: que el nolieiat haura de tot o de partida, si el morra: e el la haura carregada dins lo temps que el la deuia hauer spatxada ell no es tengut al senyor dela nau de messio que el ne haia feta per tal rao, p ço car es semblãt que si ell visques que haura en cor de attendre a aq̃l senyor daquella nau tot ço q̃ promes li hauia, e pus mort loy ha tolt no es sa culpa. Qua a mort noy sta algu. Empero si vltra lo dit temps la hauia de tot carregada, si lo dit mercader morra, los bens daquell son tenguts de satisfer la mesio, q̃ aquell senyor de aq̃lla nau ne haura feta per culpa del qui nol haura espatxat en aquell temps quel deuia espatxar e noli haura donada paraula, que el que facs son * prou q̃ el no era en cas ne guisa: que li puxa attendre ço que promes li hauia, empero si lo mercader haura carregada la nau o leny, e la nau o leny haura feta vela: e lo mercader puys morra, on se vulla q̃ muyra lo senyor dela nau sen deu tornar la on haura carregada aquella roba

* profit

roba, e retre e donar la a sos proismes si en aquel loch on hauien car regat sera e si en aql loch on hauie carregat, proismes o comanadors algus no haura: lo senyor dela nau o leny deu fer descarregar aquella roba de aquel mercader: qui mort sera, e fer posar en terra en loch: q sia saluo e quant la roba sera en terra en loch saluo, lo senyor dela nau o leny deu tramettre carta sua ab missatge cert a aquel loch on sapia que sien e deia esser los seus proismes, o aquells de qui el tenia les comandes. Empero totes les aueries que el fara per rao de aquella roba a descarregar deu pagar la roba. E encara mes quant que algun proisme o algun de aquells qui les cocomandes hauien fetes a aquel qui mort sera, seran aqui venguts en aql loch on lo senyor dela nau o leny haura feta descarregar aquella roha de aquel mercader: qui mort sera, ells son tenguts de satisfer totlo da e mesio que lo senyor dela nau o del leny haura sostengut per rao daquella tornada, que haura hagu da a fer, e silo senyor dela nau o ley e aquells proismes, o aquells quiles comandes hauran fetes a aquel mer cader, qui mort sera, no sen poran auenir: deu esser mes aquel cotrast que entre ells sera: en vista e en coneguda de dos bons homens, qui sien dignes de fe, e que sapien e que sien dela art dela mar, e quals vol cosa que aqlls dos bons homes ne diran e tendran per be, allo deu es ser seguit. E silo senyor dela nau o leny guanyara res del nolit el es tengut de donar als mariners per lur loguer en aquella forma, q el guanyara dl nolit. Empero si los proismes e aquells qui les comandes hauien fetes, seran en aquel loch, on lo senyor dela nau o leny hauia carregat, e encara sera tornat a descarregar si aquells proismes e aquells qui les comandes hauien fetes: se acordara, que aquella nau o leny q aquel mercader qui mort sera hauia carregat que vaia e que faça aquel viatge, en lo qual deuia anar ab aql mercader, si viu fos lo senyor dela nau es tegut de anar hi, es pagant empero tot* destrich e tota la messio que el haura feta per rao de aquella tornada, que el haura haguda a fer per rao de aquel mercader, qui mort sera, o que sen auenguen ab el, e encara que li faça carta, que ells o lo vn dells li atena tot ço, que aquel mercader qui mort sera, li era tengut de attendre, si viu fos, e si ells o lun dels li attedra aço que desus es dit, lo senyor dela nau o leny: los es tengut de anar en altra manera no. Mas empero si aqll mercader qui mort sera, haura carregada aquella nau o leny en terra de sarrains o en loch perillos per anar a descarregar en terra de amichs, lo senyor dela nau no es tegut pas de tornar en aquel loch, on haura carregat. Ans deu anar descarregar en aquel loc, on hauia em pres ab aql mercader, qui la dochs era viu, e qui sera mort, e aqui descarregat. E ans que descarrech ell

*& interes

 ho

ho deu fer a saber ala senyoria, e ab testimoni de mercaders e dela senyoria el deu fer metre la roba en botigues e en loch que sia salue a aquells de qui esser deu. E la senyoria ab consell de mercaders deu fer vẽdre de aquella roba tãta: tro que haia entegrat al senyor de la nau o del leny tot aquel nolit q̃ el hauer deura, e encara mes auant q̃ siẽ totes les aueries pagades, q̃ per rao de aq̃lla roba seran fetes. Empero es axi a entẽdre, si en aq̃l loch no seran los proismes, o aq̃lls qui les camandes haurã fetes a aq̃l mercader, qui mort sera. E si aqui no seran. la senyoria ab lo senyor dela nau o lẽy deu los trametre carta en aq̃l loch: on pusquẽ saber que sien, e la senyoria ab consentimẽt dels bons homens daq̃l loch: on la roba sera descarregada, deu la tenir en seq̃stre fins lo proismess, o aq̃lls qui les comandes hauiẽ fetes a aq̃l mercader, qui mort sera sien aqui venguts o hom per ells. Empero si era roba, de que hom hagues dubtes que pogues * affollar, deu esser venuda e la moneda que hom ne haura deu esser mesa en loch, que tota hora que vengan aquells, qui hauer la deian la puscan hauer ells o hom per ells mẽys de contrast algu pus sa cert, que aquells qui hauer la deian o hom per ells haura aqui venguts, qui la demanan e per aquestes raons de susdites son feta- quest capi- tol.

*guastar

De nau nolieiada e lo patro morra, ans que sia carregada. Capitol. 264.

SI algũ senyor de nau o lẽy haura nolieiada la sua nau o leny a algun mercader: si lo senyor dela nau o leny morra, ans que la nau o leny sia carregat de tot o de partida aquella nau o leny sia carregat, aqui al senyor sera esdeuẽgut aytal cas, com desus es dit: no es tenguda de anar al viatge, si donchs los personers ab los proismes de aq̃l qui mort sera, nos acordan, que la dita nau o leny que hi vaia, o si donchs tots los personers o la maior partida no erẽ stats al nolieiar: E que tots o lo vn daquells fos obligat a aquel mercader, qui aquella nau o aquel leny haura nolieiat. Per rao car hõ mort no ha ne pot hauer senyoria en res daq̃st segle, saluo aytãt que tots los seus torts e les sues iniures, que deuẽ esser pagades, si hom troba bens seus, de ques pusquẽ pagar. Empero si la nau o leny sera carregada de tot o dela maior partida abans quel senyor dela nau muyra: ella es tenguda de anar e de seguir lo viatge a aquel mercader, qui nolieiada la haura, perço car los personers qui en la nau o leny hauran part ne encara los proismes daquel senyor qui mort sera, noy hauran mes algun contrast, mentre que ella carregada. E per aquesta rao que desus es dita la nau o lo leny es tengut

de

de seguir lo viatge. E encara los p soners hi son tenguts de metre ab los proismes de aquel qui mort sera vn hôme, qui sia o tenga loc de senyor, e encara obligat a aql mercader de totes conuinençes e empreniments, que aquel qui mort es fora e era, si viu fos. Perço car ells vehiē, que aquel qui era senyor de la dita nau: era malalt e cuytat, e els no contrastarē en res, com la nau o leny carregaua, empero si los proismes daquel qui mort sera, o los personers de aquel qui la donchs mētre viu era, era senyor de aquella nau o leny digueren e contrastarē a aquel mercader: qui la nau o leny hauia nolieiat, que el no carregas ne faes res carregar, perço car ells haueu dubte: que aquel qui malalt era qui era senyor: que moris, e si el moria que aquella nau o lēy anasen aquel viatge si aquel mercader nos volra star del carregar perço quē ells li diran o li hauran dit: si lo senyor daquella nau o leny qui la donchs era, morra aqlla nau o lēy noy deu ne es tenguda de anar en aquel viatge ne encara los psoners ne los proismes o hereu de aquel senyor qui mort sera no son de restē guts a esmena a fer a aquel mercader, qui la nau o leny hauia noliejat e encara carregat per dā que el ne sostenga, pusque per dit ne per lo renunciament que ells li haguessen fet no sen era volgut star. Empero si la nau o lēy haura carregat e haura feta vela, e partida sera de aquel loch, on haura carregat axi es entendre quel senyor de la nau sia ab ells, sia q̄ sia sa o malalt si lo senyor de la nau o del lēy morra gēs per la sua mort nos deu star, que la nau o leny no deia seguir lo viatge en aquesta guisa empero, que si en ls nau o leny haura personer algu: o algu: qui fos proisme de aquel: qui mort sera, qui era senyor mētre que viu era: aquel deu esser leuat p senyor: si los mercaders e lo notxer e lescriua veurā e conexera ab tot lo cominal de la nau, q̄ sufficiēt hi sia algu de aquells sia leuat per senyor, e si ells veē que algu daquells noy sia sufficient, e en la nau haura * panes o proer algu, qui sufficiēt hi sia lo vn daquells deu esser mes per lo ctinct de senyor Empero es axi a entendre, tan solament en aql viatge: lo qual qui mort sera hauia fermat a aquel mercader, e no pus, e encōtinent fet aquel viatge deu en tornar aquella nau o aquel leny en poder dels personers e dels proismes daquel: qui mort sera, qui la donchs era senyor: e lescriua es tē gut de retre compte a ells axi del guāy cō de la perdua si fet hi sera. Tot en axi com fera aquel qui la donchs era senyor, cō la nau o lēy parti dalla: on hauia carregat. E eren sos proismes e sos personers, si viu fos, empero si la nau hauia carregat en algū loch on proisme ne personer no hagues algu ells la deuē tornar fet lo viatge en aquel loch, on la leuarē, si aquel loch saluo sera, e si lo loc saluo no es, ells la deuen metre e tornar en loc saluo, e les-

* cōsells de popa

elescriua ab lo notxer ensemps de un fer vna carta e trametre en aql loch on sapien q̃ sien o deian esser los seus proismes: e los seus personers daquel qui mort sera, ab missatge cert, que els que venguen a rebre aquella nau o leny, perço cõ aquel qui senyor era: es mort. E lo scriua e lo notxer nola deuen desẽparar ne derenclir: tro fins recapte haien hagut dels proismes e dels ꝑsoners de aquel qui mort sera qui la donchs era senyor. Encara mes: que aquells sie satisfet e entegrat d̃ tots los lurs * maltrets e de totes les fatigues que oydes e preses hauran per rao daquella nau o leny a saluar. E per les raons desus dites son fet aquest capitol.

* mals preſos

De nau noliciada sens temps determenat. Capitol.

265.

SI algun mercader o mercaders noliciaran nau o leny ab carta: o ab testimonis, e no hauran oit: q̃ aquells mercaders deian hauer espatxat aquella nau o leny, que ells hauran noliciat: a dia cert o aaeps sabut, si los mercaders * laguiran: que ells no espatxen aquella nau o leny: que ells noliciat hauran, axi cõ lo senyor dela nau volria e querria: ab que per culpa dels dits mer mercaders no romangues, los mer caders no son tenguts a aql senyor dela nau o leny: que els axi hauran noliciat, de messio, que el ne faça d̃ alguna esmena a fer, perque tot senyor de nau o leny deu guardar, ia com noliciara sa nau o son leny: ꝑ ço que a dan noli puxa tornar, emꝑero si los dits mercaders noliciaran alguna nau o algun leny, axicõ desus es dit, e els no la espatxaran, axi com els mils poran, e per culpa dells romandra, si lo senyor de la nau o leny pora prouar e mostrar, que per culpa dels haura sostẽgut algun dan: los mercaders li son tẽguts de esmenar e restituir, pusque per culpa dels lo haura sostengut, encara mes, sia que aquella nau o leny que axi com desus es dit, sera noliciat, deia carregar en aql loch: on lo contracte sera fet per rao del noliciar: sia que deia anar carregar en altre loch silos mercaders se poran escusar per iusta rao o p iust impediment que ells no pusquen donar ne liurar aquel carrech en aquel viatge que els promes li hauiẽ de donar, pus per culpa dells no sia els noli son de res tẽguts, pus que ꝑ culpa dels no romãdra. Mas empero sils dits mercaders trobarã millor mercat de nolit, que ells no hauien daquella nau o leny, que els noliciat hauien, e ells noliciaran al tra nau o leny per rao de millor mercat, que ells ne hauran, e els fal liran e metran en falla aquella nau o leny: que ells primerament haaiẽ uoliciat, ꝑ rao del millor mercat, q̃ ells trobaran, ells son tẽguts de donar e d̃ retre tot dan e tota messio q̃ per culpa dells haura feta e sostẽguda lo senyor d̃la nau o leny que ells primer hauiẽ noliciada e encara de

* tardaran

ra de donar aquel carrech, que els li hauran nolieiat. E si dar els uoli voldran els li son tẽguts de donar e de pagar tot aquel nolit: que els li prometeren: com lo nolieiaren, pusque per culpa dels loli hauran tolt, e per rao del milor mercat que els hauran ab altre, e per * als no. E perço es rao, que qui en engan e frau va o vol anar de algu: qui en res culpa noli haia, q̃ de tot li torn desus. En aquella meteixa manera que desus es dit: es tẽgut lo senyor dela nau o leny: qui axi com desus es dit: haura nolieiada la sua nau o leny a mercaders: si ella nolieiara a altres mercaders per rao de milor nolit, que els li donassen, que no sa hien aquels: qui primer lo hauien nolieiat: en haurã a fer alguna mes sio, on sostendran algun dan per culpa de aquel senyor de aquella nau o leny, que els nolieiat hauran el los es tẽgut de tot a restituir pus per culpa del lauran sostengut. En cara deu leuar aquel carrech, que hauia dels nolieiat, si la nau o leny ne sabia esser venuda perço com es rao: que los senyors deles naus e dels lenys sien e deuen esser tẽguts e obligats als mercaders, qui noli e iat haurã, en totes coses e per totes axi com los dits mercaders son tẽ guts a els. E perço que desus es dit son fet aquest capitol.

* altre

De nau nolieiada que per impedi-mẽt no pot fer lo viatge.
Cap. 266.

SI algun mercader o mercaders nolieiaran nau o leny en algun loch sia que la nau o leny que els nolieiat haurã, deu carregar en aquel loch meteix: on lo contracte del nolit sera stat fet o sia que deia anar carregar en algun altre loch: si stant aqui en aquel loch: on sera stat nolieiat, vendra impedimẽt de senyoria: posem, que aquella nau o leny qui nolieiat sera, deia carregar en aquel loch, on lo contracte del nolit sera stat fet, silo senyor daque lla nau o leny q̃ aquels mercaders qui desus son dits haura nolieiat, los dira els demostrara, que els que damnen e que desfacẽ aquella car ta, que entre els per rao daquel no-lit sera stada feta, e quel absolguen, e que el puga anar a fer son * prou en algun loch ab altres mercaders si aq̃ls mercaders q̃ nolieiat lo hau ran no volran, que aquella carta q̃ entre els es stada feta per rao de a-quel nolit ques damne ne ques des faça, ne encara els nol volran absol re, ans li diran, que el nos congoix que els cuyden acabar e son certs, que els li daran lo carrech que no-lieiat li hauran, si els acabar poran, que els li donen aquel carrech, que nolieiat li hauran: los dits merca-ders no son tenguts a aquel senyor daquella nau o leny que els nolie-iat hauran, de res * als sino de fer tota la mesio, que el haura feta de aq̃l dia auant, que el los demana, q̃l absolguessen. E aço son tẽguts de fer menys de tot cõtrast, perço car no es culpa lur que empedimẽtes de se-

* proffit

* altre

de ſenyoria:e encara perço car ells li liuraren lo carrech : que nolieiat li hauien. Empero ſi ells aquel carrech o altre en loch daquel dar no li poran, ells li ſon tēguts de fer to
* dſatēt ta la meſsio e tot lo dā e tot lo *destrich que el ne ſoſtendra e ſoſten gut ne haura. Empero es axi a entē
* dſatēt dra q̄ aquel dan e aquel * deſtrich deu eſſer mes en coneguda de dos bons homens, qui ſapiē dela art de la mar perço car los dits mercaders ſon ſtats axi volēteroſos de donar li aquel carrech, que ells nolieiat li hauran, e per res que ells hi haien pogut fer, no ſera romas. E qualſe-
* nacte uol * pati lo ſenyor dela nau o lēy fara ab los mercaders, a aquel pati meteix deuen eſſer los mariners. Empero ſi nau o leny deura anar carregar en algun loch, abans quel ſenyor dela nau o leny parteſca da q̄l loch, on lo contracte del nolit ſera ſtat fet: e ans que el parteſca da qui: lo empediment hi ſera vēgut: ſi los mercaders dirā a aquel ſenyor de aquella nau o lēy, que ells nolieiat hauran que el no ſtiga per por de aquel empediment de anar alla on du carregar q̄ ells ſon certs, e no han por ne dubte, que p aquel impedimēt el ne res dels ſia detēgut ne detardat ſi ſobre aqueſtes raons deſuſdites lo ſenyor dela nau o lēy que els nolieiat hauran ira ab aquella ſua nau o leny en aquel loch, on lo carrech deuia leuar : en axi com era ſtat nolieiat, ſi los dits mercaders aq̄l carrech donar noli poran ells ſon tenguts de fer tota la meſſio, que per culpa dells hac per limpediment, e encara de donar e de pagar tot aquel nolit: lo qual ells li eren tenguts de donar ſi lo carrech los hagues portat, que no es culpa del com el portat nol los ha, e aço no deu eſſer mes en laor de bons homens ſi lo ſenyor dela nau o lēy nou vol: perço car ſegōs que en vn capitol es contēgut tota nau o lēy puſque haura feta vela deu hauer tot ſon nolit ſens tot cōtraſt, empero ſi lo ſenyor dela nau o leny ne volra fer alguna auinença el lā pot fer, e deuē hi eſſer los mariners. En pero ſi com los dits mercaders no lieiaran aquella nau o leny, era ia lo impediment en aquel loch, e lo ſenyor dela nau o leny dix e demoſtra aquells mercaders ia ells perq̄ nolieiauen puſque impediment hi hauia, e ells li diran que pens de no lieiar, e que no ſen ſtiga per por d̄l impediment, que ells lon guardaran de dan e ſobre les dites raons els nolieiaran, els ſon tenguts a aq̄l ſenyor de aquella nau o daq̄l leny que axi com deſus es dit haurā no lieiat, de donar e de reſtituir tot dan e tot * deſtrich e tota meſſio, * dſatēt
que el haura fet ne ſoſtengut per culpa dells, qui axi cō deſus es dit, lo nolieiaren. E lo ſenyor dela nau o leny es tengut als dits mercaders en totes aytantes * guiſes, com los *maneres
mercaders sō als ſenyors d̄les naus o lenys, e encara mes en moltes de * guiſes q̄ los mercaders no sō ten *maneres
guts als ſenyors d̄les naus. Ep les raons deſuſdites fō fet aq̄ſt capitol.

Com mariner no deu exir de nau per paraula del ſenyor. Cap. 267.

SI algun ſenyor de nau o lẽy dara paraula a algun mariner per alguna rao, no ſen deu pas exir tan ſolament per lo dit del ſenyor dela nau o leny: tro fins quel ſenyor de la nau o lẽy li haia leuat o fet leuar lo pa e la vianda dauant. E ſil mariner ſe partex dela nau o leny tanſolament per la paraula: quel ſenyor dela nau o leny li haura donada, mẽys que no li haura leuada la viãda lo ſenyor dela nau o lẽy no li es tengut de res a reſpondre per demanda que aquel mariner li faça. Empero ſi lo ſenyor dela nau o lẽy dara paraula a algun mariner, la paraula es a entendre, que li leu la viãda dauãt o la li faça leuar, ans quel viatge ſia acabat ne fet ſens iuſta rao: el li es tengut de pagar tot lo loguer, que promes li haura o promes li es ſtat al temps: que el ſe acorda. E ſilo mariner anaua o era a *cuſimẽt: lo ſenyor dela nau o lẽy li es tengut de donar e pagar tot aquel loguer quel notxer e leſcriua diran per lur ſagrament, que aquel mariner haguera aſſãyat, ſi lo viatge cõplis. Encara mes que ſi lo ſenyor dela nau lo lexara en loch eſtrany ſil mariner romandre noy volra: lo ſenyor dela nau o leny es tengut: que li do nau o leny e vianda, tro que aquel mariner ſia tornat en aquel loch, on lo ſenyor de la nau lo leua, o que ſen auenga ab el: ſi lo mariner ne volra fer auinença. Empero ſi lo ſenyor de la nau o leny li dara paraula, axi cõ deſus es dit, per alguna rao iuſta o per les condicions, que en lo capitol deſuſdit ſon ia dites e certificades, lo ſenyor dela nau o leny no li es tengut, que li pag lo loguer, ne que li do nau: ab que ſen torne, ne encara viãda. E per les raõs que deſus ſon dites tot ſenyor de nau o ꝺ leny deu guardar, com dara paraula a algun mariner, que la li do ab iuſta rao, perço que a dan no li puſca tornar, els mariners deuen guardar *atreſi ia com pendran paraula e com no, perço que alguna iuſta rao nols puga eſſer poſada deſus: quils pogues tornar a dan. E perço fon fet aqueſt capitol.

* cabiment a ſertpreu per via de viatge

*entreſi altretãt

Mariner que fugira. Capitol. 268.

SI algun mariner fugira a nau ò a leny, puſque haura rebut ſon loguer en algũ loch, ans que el no haura fet aquel ſeruey q̃ el ſer promes, com ſi acorda, es axi a entendre, que el fugira ans que la nau no haura acabat ne fet aquel viatge, en que el ſera acordat, e encara lo mariner deſuſdit hi ſera anat en partida, aquel mariner aytal es tengut de retre lo loguer, que rebut haura a aquel ſenyor de aquella nau o lẽy: de qui el laura rebut, ſens tot contraſt, e de ſeruey que el haia fet no deu hauer res, puſque en axi ſera fugit, cõ deſus es dit, ans en qual

quo

que loch que el sera a cōseguit deu esser pres, e estar tāt en la preso tro que haia retut al patro de la nau lo loguer quel dit mariner haura rebut, e tots dans e greuges, quel senyor de la nau haia sostengut e sie cregut lo senyor dla nau per sa sim pla paraula e sens testimoni. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De carrech de gra pres sens mesura. Cap. 269

SI alguns mercaders nolieiarā algu na nau o leny a algu, e los dits mercaders carregaran aquella nau o aquel leny que ells nolieiat hauran de gra: si lo senyor de la nau o del leny que ells nolieiat hauran, axi com desus es dit no rebra a mesura el ne hom per el aquel gra que aquells mercaders metran en aquella sua nau o leny, sino tansolamēt que el sen fiara enla paraula, quels mercaders o hom per ells li diran si aquel senyor dela nau o leny volra mesurar o fer mesurar aquel gra, q en la sua nau o leny sera stat mes e el haura portat en aquel loch, on hauia a descarregar, el ho pot fer, q̄ mercader alga noliu pot vedar, ne contrastar: e com lo dit senyor de la nau o leny haura mesurat o fet mesurar, si el troba mes q̄ los dits mercaders o hom per els noli hauien dit ne demostrat, o per falta d mesura, o per rao quels dits mercaders li volguessen fraudar lo no lit, que el ne deura hauer, o sia quel gra haia fet algun creximent per alguna rao, p qualseuol deles raons desusdites que lo creix sera fet, lo senyor dela nau o leny deu hauer son nolit axi del creix com daquel que los mercaders li hauien manifestat o hom per ells. E lo creximēt que en aquel gra sera trobat se deu partir per eguals parts entre tots los mercaders e deu ne hauer quascu sa part, segons la quantitat del gra que en la nau o leny hauran mes. E quascu dels dits mercaders es tengut de pagar nolit al senyor dela nau o leny axi be del creix com de aquel: que nolieiat li hauia perço car es rao: q pus los mercaders fan d lur *prou, quel senyor dela nau o leny no faça son dan. Encara per al tra rao perço com lo senyor de la nau ne hom per el nol rebe a compte. Mas empero si lo senyor de la nau o leny o hom per el lo haura mesurat o fet mesurar ol haura rebut a compte, si en aquel gra que lo senyor dela nau o leny o hom p el haura mesurat o fet mesurar, e l haura rebut a cōpte, si algū * creix hi sera trobat, daquel *creix no son tenguts los mercaders de pagar res de nolit perço car lo senyor de la nau o leny no sen volgue fiar en lo dit ne enla fe dells mercaders, e si Deu los fa alguna gracia o algun be, ques sia lur, tot en axi com si lo senyor dela nau o leny sen fos fiat enla se dls mercaders haguera part en lo profit, que Deu hi haguera donat, en axi be iusta rao es que aquel *creix que Deu hi ha donat, q̄ dega

*profit

*creximent *lo matex

*creximent

dega esser dels mercaders, pusq̄ lo senyor d'la nau no sē volgue en ells fiar, empero si lo senyor dela nau lo fara mesurar el rebra a cōpte, si los mercaders alguna falla hi trobarā lo senyor d'la nau o del lēy los nes tēgut de esmena a fer. Empo es axi a entēdre, q̄ deu esser guardada la natural daq̄l gra, pço cō hi ha natura de gra, q̄ may no torna ala mesura q̄ hō lo rebra. Empo si lo senyor dela nau o lēy o hō p ell sera al mesurar mas pas gens ell ne hō per ell nol mesuraran per si, nel rebran a compte ans se fiarā en fe dells mercaders, en aquell * creix aytal deu hauer lo senyor dela nau o lēy son nolit. Encara mes si menyscap si troba: non deu esser tēgut, pusque ell ne hom per ell nol haura mesurat ne fet mesura: nel haura ores a compte. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

* creximent

Condicions de nolit Cap. 270.

SI algun senyor de nau o lēy nolieiara la sua nau o leny a algun mercader o mercaders, e quāt lo senyor dela nau o lēy sera iūt eu aq̄ll loch: on ells deuran descarregar: si entre ell e los mercaders no haura empres dia certo tēps sabut, q̄ los dits mercaders li deguē hauer pagat lo nolit, q̄ ab ell haurā empres: lo senyor dela nau o lēy sen pot retenir tota la roba, e q̄ no leix descarregar tro fins q̄ls mercaders li hagē assegurat d' pagar aq̄ll nolit, q̄ ab ell haurā empres lo dia, q̄ ells noliciarē, encara dins dia certo tēps sabut. Empo si entre lo senyor de la nau o lēy e los mercaders haura empres dia cert e tēps sabut: q̄ ells li deguē hauer descarregat e pagat aq̄ll nolit, q̄ ells li prometerē de donar: lo senyor dela nau o lēy nols deu ni pot cōtrastar: q̄ ells no descarreguē la roba lur. Saluo e empero q̄l senyor de la nau o leny dubtas o hagues dubte, q̄ aq̄lls mercaders fossen trafegadors o baratadors, e q̄s temes, q̄ noli metessen lo seu no lit en barata, q̄ ell lo pogues pdre. E mdero si los dits mercaders darā vna seguretat al senyor dela nau o leny, q̄ ell hage * saul nolit seu: ell los deu dexar descarregar tota la lur roba: e si peruētura los dits mercaders dirā al senyor d'la nau o lēy: ell si vol pendre de aq̄lla roba meteixa: que ell haura portada, a aq̄ll preu, que ells la porian vendre, o q̄ val en aquell loch, on ell la deu descarregar, tant deu descarreger, tro pue ell haia compliment de paga al nolit, q̄ els li prometerē d' donar si lo senyor dela nau o leny se vol, ell ho pot fer: mas los dits mercaders nol ne poden forçar. E si lo senyor dela nau o leny la pēdra p sa autoritat, ell ho pot fer, e si ell hi guanya tot lo guāy deu esser seu, e si y pdra: tota la pdua deu esser sua q̄ psoner no lin esd̄ res tegut. Mas lo senyor dela nau o leny es tegut de donar part a sos personers de tot aytant, com ell haura de nolit. Empero si los mercaders lexarā aq̄lla roba al senyor d'la nau o lēy, q̄ ell

* saluo

ell haura portada, per lo nolit q̄ ells donar li deuē, lo senyor de la nau o lēy la ha a rebre, e de res * als nols pot destrēyer. E si per aytal rao cō desus es dita, lo senyor de la nau o del lēy ha a pēdre aqlla roba desusdita, psoner algu no pot res dir ne cōtrastar, q̄ ell haia apendre axi be sa part dela perdua cō del guāy, si Deu li donaua. E si peruētura lo senyor dela nau o leny haura a pēdre de aquella roba, q̄ ell haura portada quātitat plo nolit, q̄ ell ne d̄u haver e aço haura a fer per manamēt e per destret de la senyoria del loc, on el sera: si en aqlla roba q̄ el axi cō desus es dit haura hagu da a pēdre, se perdra os guanyara, psoner algu nos pot nis deu * abstrer, q̄ el no haia a pendre sa part axi be del guāy cō dela perdua, encara mes si los personers dirā e empendrā ab lo senyor dela nau o leny, que el en qualque part que ell vage o venga, q̄ ell tota via esmerç e puga esmerçar: tot ço q̄ del nolit q̄ ell rebra, li sobrara. E si los personers tots o la maior partida diran o empendran ab lo senyor dela nau, ço que desus es dit, si ells guanyen o perden de ço quel senyor dela nau o leny haura esmerçat, de allo que del nolit li sera sobrat deuen pendre lur part axi be dela perdua cō del guany, si Deu ni daua, e en res los dits personers nō podē cōtrastar al senyor d̄ la nau, pusq̄ per manamēt de totso dela maior partida ho haura fet. En cara mes si lo senyor dela nau o lēy haura esmerçat algunes vegades ço que del nolit li sera sobrat sens manamēt e sens sabuda de sos psoners: si ell hi guanyara, e ells pēdrā lur part d̄ aqll guany si los dits personers noli diran neli faran manament, que ell no esmerç ço que del nolit li sobrara, e si ell ho fa que els pendrā volenters del guāy, si Deu loy dona, e si perdua si esdeuenia, q̄ fos tota sua e si los personers aço que desus es dit: li diran, o li manaran, e vltra lo manament, que ells li hauran fet: ell no stara: que no esmerç ço que del nolit li sobrara: si en allo en que ell haura esmerçat: ço que del nolit li sera sobrat, Deu guany hi dara, ell es tēgut de donar part als psoners de tot aqll guāy: e si ell pdra tota la pdua deu esser sua. E si peruentura lo senyor dela nau o del leny esmerçara algūs viatges ço q̄ del nolit isobrara: e los personers pendran part daço, que Deu hi dara, e ells no dirā ne farā lo manament, que desus es dit: al senyor dela nau o leny, si ell esmerçara axi com desus es dit los dits psoners son tenguts de pēdre part axi dela perdua cō farien del guāy si Deu ni daua: tro fins q̄ ells li haguessen dit o fet lo manamēt: axi cō desus es dit. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

* abrre

* abstenir

De nau o leny qui stant en lo carregar sobreuendra temporal.

Capitol. 271.

SI algun senyor de nau o leny carregar deura en alugn loch, e stant

stat enlo loch,on deu carregar ans q ell haia carregat,metras leig teps e ell haura dubte, que mal teps se meta si lo dit senyor dela nau o lēy fara alguna messio,axi cō es de logar exarcia per metre ala ñau o ley a ormeiar:los mercaders qui noliei atlo hauran noy son tēguts a metre,pusq̃ no hauran res carregat, si donchs lo senyor dela nau o leny no haura emps lo dia q̃ ells nolieia rē,q̃ en tota messio q̃ell hagues a fer a necessari d̄la nau o lēy, si li venia p cas de vētura:q̃ ells hi deguessen metre lur part,e si per ventura lo senyor dela nau o del lēy haura carregat alguna quātitat dela roba, q̃ ell leuar deura, aq̄lla quantitat que carregada sera, deu pagar en tota messio q̄l senyor d̄la nau o lēy haura a fer p lo cas de vētura, q̃ desus es dit p sou e per liura ab la nau o lēy enlemps,sidōchs entre tots los mercaders o la maior partida no se ra empres q̃ si lo cas que desus es dit:hi esdeuenia, aquella roba qui romā en terra:ajudas a aquella qui sera carregada.E si la nau o leny sera carregada de tot: si li vendra lo cas q̃ desus es dit, tot lo cors de la nau o leny deu pagar ab la roba en semps per sou e p liura. Empero es axi a entendre, q̃ aquella nau o lēy sia be e susficientment exarciat, e q̃ la exarcia q̃ ell haura que sia bē bastant e susficient. E si la exarcia que aquella nau o leny portara o haura ab si:noli sera susficiēt ne a menor dell,si lo cas desusdit li esdeuēdra: los dits mercaders ne la roba dells no li son tenguts de res a metre en aq̄lla messio,q̃ aquell senyor daquella nau haura a fer p rao del cas desusdit. Ans lo senyor d̄ la nau o lēy es tēgut als mercaders q̃ si ells sostēdrā algū dan o algū greuge per rao daquella exarcia q̃ ell ab si portara,a restituir. Empero deu esser en axi entes, q̃ los dits mercaders no siē creguts p lur simple paraula. Ans deu esser mes en vista e en coneguda de dos bons homens de la mar,que ells que coneguē,aquella exarcia si es susficient a aquella nau o leny,o no:e qualseuol cosa que a ells ne sera vista per be, allon deu esser seguit. Perço que a les vegades e totes les demes si qualque cas de ventura que esdeuengues a alguna nau o leny era mes en fe de alguns mercaders, tota via dirien ells que per culpa dela exarcia que la nau o leny hauria, que no seria susficient:los seria esdeuengut aq̄ll dan que ells hauien suffert, e axi si la vista e la coneguda dels bōs homens no era tota via hi seriē *mal caēts los senyors deles naus o lēys. E per les raons desusdites son fet aquest capitol. * mal medrāc

De mestres daxa e de calafats. Cap. 272.

Segōs q̃ en lo capitol desusdit d̄clara e demostra d̄ls mestres daxa e dells calafats,qui haurā empe rada alguna obra d̄fer,cō sō tēguts e obligats a aq̄ll senyor d̄ q̃ la obra sera,e q̃ en podr lals haura mesa ed̄l

 senyor

senyor ay tābe: que la obra los haura liurada de que es tengut als dits mestres e de q̄ no, mas gens en lo capitol desusdit no *esclareix, e si algūs dels dits mestres prometran de obrar ab algun senyor de nau o lēy, si allo q̄ promes li hauran, no li volrā attendre, de que li seran tenguts e de que no, e per les raons de susdites los nostros antichs qui primer començarē anar per lo mō, feren aqsta esmena, perço q̄ entre los senyors d̄les naus e los mestres desusdits no pogues hauer algun cōtrast, e diguerē e declararē en axi, q̄ tot mestre daxa e tot calafat qui prometra de obrar a algū senyor d̄ nau o leny: e sia q̄ faça preu o no ab ell, es mester, que liu atena, pusque promes loy haura. E si ell fer nou volra: es tengut de retre e de esmenar tot dāe *destrich, q̄ aqll senyor de aqlla nau o lēy aqui ell promes haura de obrar: pora metre en ver q̄ sostengut ne haia e encara ne spera a sostenir. Saluo empero, que als sobredits mestres nou hagues vedat ni tolt empediment de Deu ni de senyoria. E per aquella rao meteixa tot senyor de nau o leny qui prometra d̄ liurar alguna obra a algu o alguns dels sobredits mestres e nols ho attendra, ell los es tengut de donar los lo lur loguer, lo qual ab ells hauia empres. E si per vētura entre ells preu algu set no haura, lo senyor de la nau o leny qui aquella falla los haura feta, los es tengut de donar tot aytant, cō altres mestres pendrā en les obres, que obrarā. Es guardada empero la valor e bōdat dells sobredits mestres. E encara los es tengut de mes lo senyor de la nau o leny, qui aqlla falla hauria feta als sobredits mestres de restituir tot lo dā e tot lo *destrich que los dits mestres poran en ver metre o mostrar, q̄ ells ne haurā sostēgut en speren a sostenir. Esguardat empero aqlla obra que aquell senyor los haura promesa de liurar, si es poca o grā, e esguardat ay tambe empero, q̄ aquell senyor de aqlla nau o d̄ aqll ley nou tolgues empedimēt de Deu o de senyoria. E p les raons desusdites son fet aquest capitol.

* declara

* d'fatēt

* d'fatēt

De seruicial e de patro.
Cap. 273.

SI algun senyor de nau o de leny tendra abs algū seruicial a tēps sabut, lo dit seruicial es mester, que atena totes les cōuinences, q̄ ab lo senyor de la nau haura empreses. E es rao que axi cō lo seruicial es tēgut: que atena les conuinences, que ab lo senyor haura empres: q̄ lo dit senyor sia tengut de attendre tot ço q̄ al dit seruicial haura promes. E si lo dit seruicial morra ans del temps que ell haura empres de seruir ab lo dit senyor de la nau o del leny lo dit senyor de la nau o lēy es tēgut de donar e de pagar als proismes d̄l dit seruicial p tot aytant cō ell haura seruit sens tot cōtrast. E si per vētura lo senyor de la nau o del leny morra lo dit seruicial es tēgut de seruir als hereus e als proismes

del ſenyor qui mort ſera, tot aytãt de tẽps cõ ell empres ab ell lo dia: que ell ſe accorda ſens tot cõtraſt. E los hereus e los proiſmes de aq̃ll qui mort ſera, ſoo tenguts de atendre al dit ſeruicial tot ço q̃ aq̃ll qui mort ſera: li hauia promes en tẽps dela vida ſua. Empero es axi a entẽdre, q̃l dit ſeruicial no ſia tẽgut de ſeruir als dits proiſmes o hereus ſi no aytãt cõ aq̃lla nau o aq̃ll lẽy ſera e ſtara e ira permanamẽt e ꝑ *de ſtrich dels dits hereus e proiſmes de aq̃ll: qui mort ſera e encara en tẽps dela vida ſua nera ſenyor. E ſi los dits hereus e proiſmes vẽdrã o alienarã aq̃lla nau o aq̃ll lẽy a algu, ans q̃l dit ſeruicial haia ſeruit lo dit tẽps, q̃ ab aquell qui mort ſera hauia empres, lo dit ſeruicial deu eſſer eſcapol al temps, q̃ aquella nau o aquell leny ſera ſtat venut, e los proiſmes damũt dits o hereus ſon tẽguts de pagar lo dit ſeruicial de tot aytãt cõ ell haura ſeruit a ells. E encara a aq̃ll: qui mort es: ſen tot cõtraſt. E ſi perucͭtura los dits proiſmes o hereus no hauran de q̃ puguen pagar lo dit ſeruicial ell deu eſſer pagat del preu: q̃ de aq̃lla nau o de aq̃ll lẽy ſera hagut. E ſi los dits hereus o proiſmes del preu q̃ dela dita nau o leny ſera hagut nol volran pagar: lo dit ſeruicial ſen pot e ſen deu tornar a aq̃lla nau o a aq̃ll leny que ell ſeruit haura, perço cõ es rao que en qualque coſa hõ faça ſeruey e lauor algu, que aquella coſa lo dega pagar, perq̃ aquell qui ay tal nau cõprara, guart, e deu guardar, cõ la cõprara. Perço q̃ dan o greuge no lin puxia eſdeuenir. E ꝑ les raõs deſuſdites fõ fet aq̃ſt cap.

*manament

De ſtiba de gerres o botes buydes. Capitol. 274.

SI algun ſenyor de nau o de leny nauegara en barberia o en eſpanya o en algunes altres parts ſi alguns mercaders metran en ſa nau o en ſon leny ſtiba de botes o gerres buydes ꝑ ꝑtar en algunes parts, ſi la ſtiba ira *condreta e ſi los mercaders no hauran fet preu de nolit per rao de aq̃lla roba o ſtiba o gerres com aq̃ll ſenyor daquella nau o de aq̃ll leny ſera iũt en aquell loch on aquella ſtiba o gerres deura deſcarregar, ſia en *aſalt del ſenyor đ la nau o del lẽy đ pẽdre quin nolit ſe volra, o đ pẽdre la meytat de aq̃lla ſtiba o gerres q̃ ell portades haura pus q̃ preu algu no ſera fet đl nolit. Empero ſi lo ſenyor dela nau o đl lẽy haura feta alguna cõuinẽça o empꝭſſio ꝑ fet de nolit đla dita ſtiba o gerres, aq̃lla cõuinẽça o promiſſio es meſter q̃lls attena ell. Empo ſi la ſtiba deſuſdita noy era *cõdreta ans ira desfeta, ſi desfeta ira, lo ſenyor dela nau o del lẽy no deu hauer pas la meytat ſia quen haia fet preu de nolit o no, mas pot ne prẽdre nolit, que ſia ſufficient, per qual rao no đu hauer axi be la meytat deles bores desfetes cõ đles entegres, ſi preu algũ noy haura fet ꝑço q̃ cõ lo ſenyor đ la nau o đl lẽy

*cõduhida

*voluntat

*cõduhida

era en aquell loch o en algũ altre on trobas roba q̃ volgues leuar a nolit ell ho poguera fer, e ell p por tar la stiba *encõdret no pora le uar, e axi haura a perdre aq̃ll nolit, e encara mes p altra rao, q̃ si ell la d̃s fahia, peruentura costarli hiames de dreçar e de adobar q̃ ell no hau ria d̃la roba, q̃ ell poguera leuar, a nolit, e axi es rao, q̃ haia, e dega ha ner la meytat d̃lla stiba, q̃ ira *cõdre ta, e no daq̃lla, que ira desfeta, e en cara p altra rao, car si peruẽtura ell portaua la stiba desfeta, e sera en al gũ loch, on ell trobara roba, ell la pot leuar sens son dã, e pot metre aq̃lla stiba, qui desfeta ira, p * cro sta, saluo empero q̃ si era ligada en faixs: que haura a fer mesSio per fer la religar. E axi per les raons desus dites non deu hauer tambe la mey tat dela stiba, q̃ portara desfeta, cõ daquella q̃ portara en * condret.

*cõduyt

*cõduhida

*encrostamẽto lit dela altramercaderia

*cõduyt

Com la roba pot esser aturada o lexada per lo nolit. Capitol. 275.

SI algun senyor de nau o de leny qui haura noliejada la sua nau o lo seu leny a alguo a alguns per anar en vltra mar o en alexandria o en arminia o en algunes altres parts: los mercaders son tenguts de pagar lo nolit al senyor de la nau o leny: segons que ab ell hauran empres. E si los dits mercaders pagar no volran: ell se pot tenir tanta de roba que valga lo seu nolit o mes o lo scriua per ell segons que en vn capitol ia desusdit es cõtegut. Empero si los dits mercaders li volrã iaquir la roba q̃ ell portada haura: per lo nolit q̃ ells li prometeren de donar, ell la ha a pendre, e en res *als nols pot destrenyer, salues empero totes cõuinẽçes e empresiõs dell a ells q̃ fossen fetes. Empero es axi a entẽdre q̃ si la nau o lẽy es nolieiat a *fcar e la roba no sia tota vna, ço es q̃ aq̃lls mercaders qui la nau o lẽy hau rã nolieiat a *fcar: hauran algun faix o faixs de çeda o de çafra o de grana o de alguna altra cosa, q̃ fos nobla mercaderia, e tota la altra ro ba q̃ ells per lo nolit iaquir volrã no valra lo nolit, lo senyor d̃la nau no es tẽgut, q̃ la prẽga, si no volra, q̃ mester es: q̃l senyor de la nau sia pagat del nolit, pus roba hi haura q̃ li bast. Saluo empero tota conuinença que dell a ells sera stada empresa. Empo si los dits mercaders seran en loch on no puguen vẽdre aquella dita roba: ne poran hauer moneda: e ells la hauran ab alguna altra roba a baratar: los dits mercaders son tenguts de donar tanta de roba al senyor dela nau, que li sia ben bastant al seu nolit, si ell pendre lan volra. E si lo dit senyor de la nau pendre no la volra, los dits mercaders li sõ tẽguts de pagar lo nolit si tota la mercaderia lur sen sabia consumar, que mester es quel senyor dela nau sia pagat. Saluant q̃ deu esser entes a bon vs e a bõ entenimẽt. E si lo senyor d̃ la nau volra fer gracia als dits mercaders q̃ ell los

*altre

*scarçada

*scarçada

los vulla ſperar del nolit, tro q̄ ells ſiē tornats en aq̄ll loch, de on partirē o en altre, on ells puſquē fer venda daq̄lla roba, que ells hauran p̄ſa a barata, el hopot fer, q̄ mariner ne algū altre noliu pot cōtraſtar, ne ho deu fer. Saluo empero als mariners tota promiſsio quel ſenyor dela nau los hagues feta, e ſi lo ſenyor dela nau los fara la gracia de ſuſdita: los dits mercaders ſon tenguts de donar al ſenyor de la nau guāy p ſou e per liura, ſegons q̄ els guanyarā: de tot ço que ells dar deuiē p ſon nolit. E ſi ells peruentura noy guāyarā: ells ſon tēguts de donar al ſenyor d̄la nau tot lo ſeu nolit, que no es meſter: q̄ per fer a els plaer ell ne ſoſtengues dā. E perço cō no roman per ell, ſi ells no guanyen ni es ſa culpa. E lo ſenyor de la nau es tengut de donar als mariners guany per lo lur loguer ſegōs que ell lo pendra dells mercaders. Saluant empero totes conuinēçes o emprenimēts, que foſſen fets entre lo ſenyor dela nau e los mercaders, e encara los mariners: empero ſi la nau o leny ſera nolieiat a quintarades ſi los mercaders no obligarā la vna roba p laltra al nolit al ſenyor dela nau, lo dit ſenyor de la nau nos pot ne deu retenir la vna roba p laltra, pus q̄ al nolieiar nos empres. Perq̄ tot ſenyor de nau o lēy ſe guart es deu guardar, ia com noliciara e cō no, p tal que dan no lin puſca venir, e guart ſe lo ſenyor d̄la nau a qui nolieiara e aqui no, e cō e cō no q̄ meſter es, aq̄l mariner ſia pagat de ſon loguer, haia lo ſenyor d̄la nau ſon nolit o no, pus q̄l mariner haura fet ſon ſeruey en lo viatge. E per les raons deſuſdites ſon fet aqueſt capitol.

De nau de mercaderia preſa per nau armada. Capitol. 276.

SI alguna nau o lēy armat qui entrara en cors, on exira, o y ſera en cōtrara ab alguna altra nau o lēy de mercaderia, ſi aquella nau o lēy de la mercaderia ſera de enemichs e ço q̄ dins ſera, en aço no cal *als dir p ço car quaſcu es tāt cert q̄ ia ſap q̄ ſen te a fer p q̄ no cal en aytal cas poſar alguna rao. Empero ſi la nau o lo leny qui pres ſera es de amichs, e la mercaderia que ell portara ſera de enemichs, lalmirall d̄la nau o del lēy armat pot forçar e deſtrenyer aq̄ll ſenyor daquella nau o de aq̄ll dit leny q̄ ell pres haura, q̄ ell ab aq̄lla ſua nau li deia portar ço q̄ de ſos enemichs ſera, e encara que ell ſo te en ſa nau o en ſon leny tro que ſia en loch de recobre, es axi a entendre: que lalmirall o hō per ell la tenga *rera ſi en loch, q̄ no haia por que enemichs la li poguessen tolre. Lalmirall empero paganta aq̄ll ſenyor daquella nau o daquell leny tot lo nolit que ell hauer d̄uia: ſi la portas en aq̄ll loch a on deſcarregar la deuia: o ſegons q̄ en lo cartolari ſera trobat ſcrit, e ſi puētura cartolari algu no ſera trobat lo ſenyor d̄la nau o lēy deu eſ-

*altre

*derera

ser cregut per son sagrament per rao del dit nolit. Encara mes si per uentura com lo almirall o hō per ell sera en loch que ço que guanyat haura, pora saluar, si ell vol que aquella nau o leny que pres haura, li port ço que ell guanyat haura ell loy deu portar al dit almirall o a aquell qui per ell hi sera. Empero deu sen auenir ab ell, e qualseuol auinença o empresio que entre ells feta sera, lo dit almirall o aquell qui per ell hi sera, es mester que lay attena. E si peruentura entre ells pro misio o conuinença alguna per rao del nolit feta no sera: lo dit almirall o aquell o qui per ell hi sera es mester, que paguen lo nolit a aquell senyor de aquella nau o leny, qui aquell guany portat los haura en aquell loch, on ells hauran volgut: tot aytant com altra nau o altre lēy ne deuria hauer de nolit de semblant roba, que aquella sera, e encara mes sens tot contrast. E sia entes pusque aquella nau o leny se ra iunt en aquell loch, on lo dit almirall o aquell, qui per ell hi sera, pora saluar, ço que guanyat haura, es a entendre, que sia en loch de amichs tro en aquell loch, on ell la li fara portar. E si peruentura aqll senyor daquella nau o leny que ells pres haurā, o alguns dels sobredits mariners qui ab ell seran, diran que hāalguna roba que lur es en aquella nau o leny, si es mercaderia, ells non deuē esser creguts per lur simpla paraula, ans deu esser vist e guar dat lo cartolari dela nau, si trobat hi sera. E si peruentura cartolari algu trobat noy sera, lo senyor de la nau o los dits mariners deuen fer sagramēt. E si ells per lur sagramēt dirā que aquella roba sia lur lo dit almirall o aquell qui per ell hi sera lals deu donar e deliurar sens tot contrast esguardada empero la fama e la valor daqlls: qui sagrament faran e qui la roba demanaran. E si peruentura lo senyor daquella nau o lēy de mercaderia qui pres sera, cōtrastara, que ell no volra portar aquella mercaderia q̄ enla sua nau o leny sera, e encara sera de enemichs tro que aquells qui guanyada la hauran la tengā en loch de re cobro, per manamēt quel dit almi ral lin faça, lo dit almirall lo pot me tre a fons o fer metre si ell fer ho volra, saluo: que deu saluar les per sones, que y seran. E neguna senyora nol ne pot destrenyer per mostra ne per clam que lin fos fet. Em pero es axi a entendre, que tot lo carrech que en aquella nau o leny sera o la maior partida sia de enemichs. E si peruentura la dita nau o leny sera de enemichs, e lo carrech que es en la dita nau o leny sera de amichs, los mercaders qui en la dita nau o leny seran, e de qui lo dit carrech sera d̄l tot o en partida se deuen auenir p̄ rao dela dita nau qui de bona guerra es ab lo dit almirall per algun preu conuinent, segons que ells porā. E lo dit almirall deu los fer tota conuinença o pati, qui conuinent sia, e ell sofferir puga ala iusta rao. Empero si los merca-

mercaders auinença o pati ab lo dit almirall fer no volran, lo dit almirall pot e deu amarinar la dita nau o leny, e trametre en aqll loch, on armat fera. E los dits mercaders son tenguts de pagar lo nolit a la dita nau o leny tot aytant, com fils hagues portat lo dit carrech, qui lur fera en aqll loch, on portar lols *alrre deuia. E *als no. E si per ventura los dits mercaders feran damnifi. cats o agreuiats per rao dela força: que lo dit almirall los haura feta, lo dit almirall nols nes de res tégut perço car los dits mercaders no volgueren fer la dita auinença o pati ab lo dit almirall per raho d la dita nau o leny, q es de bona guerra, e encara per altra rao perço car a les vegades valra mes la nau o lo leny que no fa la mercaderia q por ta. Mas empero si los dits mercaders feran volenterosos de fer la dita auinença o pati ab lo dit almirall, segons que damunt es ia dit, e lo sobredit almirall pati o auineça fer no volra per ergull o superbia que en ell fera, e axi cō desus es dit forciblament ab los dit mercaders sen menara lo carrech desusdit, en q dret algu no haura: los dits mercaders no son tēguts de pagar nolit de tot ne en partida ala dita nau o leny neencara al dit almirall, ans lo dit almirall los es tégut de retre e de restituir tot lo dan, quels mercaders damunt dits per la força da munt dita sostindran, o speraran o sostenir per alguna raho. Mas empero si sera ventura o cas que la dita nau o leny armat desusdit se encontrara ab la dita nau o leny dela mercaderia desusdita en tal loch, que los dits mercaders la dita auinença o pati hauer no poguessen, si los dits mercaders feran homens coneguts e tals: q la dita auinença o pati fos en ells segur lo dit almirall nols deu fer la dita força, e si lals fa, es los tengut de restituir lo dan desusdit, si los dits mercaders lo sostendran. E si peruentura los dits mercaders homens coneguts no feran: o lo pati desusdit pagar no porā, lo dit almirall los pot fer la força desusdita.

De nau qui haura a descarregar per cas fortuit. Capitol. 277.

Salgun senyor de nau o léy haura carregat de tot o de partida en port o en plaia, o en *esparagol *re, ard o en altre loch, e si stat aqui, on hau ra carregat o en altre loch, li vedra cas de ventura que ell haura a descarregar de tot o de partida lo cas de ventura es a entendre, si li surti ra stopa o romball, o alguna cadena o cadenas, o pdra alguna exarcia: pque ella fos a perill, o per lenys armats de enemichs, si en aquell loch on lo cas de ventura li esuendra, haura barques de descarregar que ell puga hauer p diners, ell les deu logar e fer descarregar, tro q sia a saluament. E lo saluament es a entendre, que hagen trobada aqlla mala feta, o lo dit reguart sia pas-

 sat. E

sat. E si perventura ell no trobara bar ques per diners, si y haura algunes naus o lenys, qui fossen vagabunts, vol aytāt dir, q no haguessen viatge lo senyor dela nau o leny aquilo cas desusdit sera esdeuēgut deu dir e demostrar a aquells qui seran senyors, o tendran en comanda les dites naus o lenys, que a ell es esdeuengut lo cas desusdit, e que ells li deguen donar socors e aiuda, perq̄ ell puga saluar aquella nau o leny e lauer, q̄ en ella es, e sils dits senyors o aquells qui en comanda les tendran, li volran fer aiuda e socors: menys de seruey ell ho deu rebre, e deu los ne guardar de tot dan. E si los dits senyors o aquells qui en comanda tendran les dites naus o lenys, ne volran hauer seruey o loguer, ell los nes tenguts de donar axi, cō ab ells sen pora auenir, empero si los dits li hauran demanat *trop: e ell los ho haura atorgat, ells non deuen hauer tot ço que el los haura atorgat, ans deu esser mes en poder de bōs homens, qui u me ten en cōuinença. Per qual rao deu esser mes en poder de bons homēs, pus ab ells sen seran auenguts? per ço car si aquells li haguessen demanada la meytat dela roba e d̄la nau ell lals haguera atorgada, no p rao que ells hi hagen: ne lay deguen hauer, e axi es hi bo lo temprament dels bons homens, empero si aq̄lla nau o aquell lēy qui lo seruey haura pres pēdra algun dan, aquell qui lo seruey haura promes e dat, no li sia tengut de alguna esmena a fer. E si peruentura en les dites naus o lēy no haura algu, qui *plauir sen gosas, ell sen deu anar ala senyoria d̄l loch, on aquell cas li sera esdeuengut e ab consentiment dela senyoria ell sen pot e sen deu seruir, guardant tota via de tot dan de aquella nau o lēy d̄l qual ell se sera *plauit e encara deu lin donar seruey, si aquell lon volra pendre ol ne demanara a coneguda e esguardament dela dita senyoria. E si peruentura lo cas desusdit li esdeuendra en algun loch, on ell no trobas tost la senyoria, ans seria pus tost a cōdicio, que fos tot pdut, ell sen pot *plauir, guardant ell tota via empero de tot dan e de tot *destrich aquell, de qui sera aquella nau o lēy de que ell se sera seruit o *plauit, e en cara donāt a ell seruey o loguer si ell lon demanara, e tota via a coneguda e esguardament de bons homens de mar, o del loch on seran. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

* massa
*valerse seruir
*valgut
*valer
*dSlatēt
*valgut

De patro qui sera empatxat ala partida per deutes. Capitol. 278.

Si algū senyor de nau o leny deura deute o deutes a algun a alguns e lo senyor d̄la nau haura stat en aquell loch, on lo deute deura: e ab aquells a qui lo deute deura ensemps vn mes o dos o quātitat de temps, si aquell o aquells a qui ell deura noli demanarā e ab la senyoria nol ne destrenyeran, mentre q̄ ell

ell sta aqui ab ells ensemps, tro q̄ ell sera spatxat de tot per anar guayar vers algunes parts: e quant ells veuran: que ell es espetxat de partir de la terra los dits deutors sen iran a la senyoria e clamar san dell aq̄lls deutors aytals o clamaters nols deu escoltar ne oir la senyoria ni aquell qui lo deute los deura: destrenyer ne destorbar de son viatge, pusque ell haura stat ab los dits deutors: axi com desus es dit: sino tan solament en aytant que si ell es hom qui pusca hauer fiança, deu ley fer donar en aquesta guisa empero, que aquella fiança que ell dara, no sia *destreta per senyoria tro aquell qui lo deute deura sia tornat en la terra, es axi a entendre, que sia tornat en aquell loch, on lo deute deura e encara sera stat affiançat, si donchs la fiāça per tot obligar nos volra, e encara mes que la fiança q̄ per aytal rao sera donada no sia *destreta per los dits deutores ne encara per la senyoria: tro que los dits deutors ab la senyoria ensemps sien passats per lo principal o per los bens de aquell, e si los bēs daquell principal no bastarā a aq̄ll deute o deutes a pagar aquell, a qui seran deguts la dōchs los dits deutors ab la senyoria ensemps deuen e poden anantar contra aquell, qui fiança sera, e contra sos bens. Empero si los bens daquell principal bastaran: la dita fiança ne los beus de aquell no deuē esser venuts ne alienats p̄ alguna raho, si ia dōchs aquella dita fiança per lo tot no si obliga. Empero si lo dit senyor de la nau o del leny no trobara fiāça, la senyoria nol ne pot *destrigar de son viatge sino aytāt, quell deu ser iurar que ell no ha fermança ne la pot trobar. Encara quel deu ser iurar, que quant que ell sia tornat en aquell loch: on lo deute deura: q̄ ell ques dega auenir ab aquells: aqui ell lo deute deura e encara sera stat degut: be e planiamēt, perque la senyoria nol deu *destrigar daquell viatge si lo dit senyor de la nau o leny fiança no haura, perço car aquells aqui lo deute deura nol hauran afronta ne *destret ab la senyoria de mentre, que ab ells ensemps hauia stat, axi com desus es dit, ans so hauran esperat entro al derrer dia que ells sabē, que ell deu esser espatxat de la terra, encara per altra raho: car seria mal fet, que los mercaders qui la lur roba o mercaderia hauran mesa e carregada en aquella nau o leny: fossen *destrigats, e tenguessen la lur roba a perill e a condicio de perdre per la negligencia de aquells deutors, q̄ ans que aquella nau o leny fos espatxat no sen fossen clamats. Perq̄ qualscus guart es deu guardar aqui algu deura alguna cosa, q̄ no l sper tro al derrer dia que sinsa, pendra lin axi com desus es dit. E per les rahons desusdites fo fet aquest capitol. E si perventura aquell senyor daquella nau o leny morra ans que sia tornat en aquell loch, on la fiāça haura dada, e encara hi deura aquell deute: si la fiança sera obligada

*força-da

*força-da

*destorbar

*destorbar

*forçat

*destorbats

gada per lo tot, que al tot o al fabut del viatge, que ell pague, o vinga o no o muyra aquell o no, q̃ la fiança es tenguda de pagar, qui axi cõ desuses dit se obliga. Salues empero totes auinences e obligacions, que dels vns als altres serã fetes e empreses p alguna iusta rao.

De comanda que lo comandatari dega portar ab si. Capitol. 279.

SI algu comanarà o haura comanata algu alguna roba per fet d' mercaderia, si aquell qui la comandafarà o haura feta, empendra o haura empres ab aquell: aqui ell fa o haura feta la dita comanda, q̃ ell que dega portar ab si la dita comã da en aquell loch o lochs o viatge o viatges, que entre ell e aquell qui la dita comãda li haura feta, seran stats empresos, lo dit comendatari es tengut de attendre totes conuinences entre ell e aquell qui fara la comãda fetes, o sien fetes ab carta o menys de carta, valeo e deuen hauer valor, ab que en ver puguen esser meses, si mester sera. E si per ventura les dites conuinences seran fetes axi, cõ desuses dit, e sots les cõdicions desusdites, si aquell qui la comãda haura presa: la liurara a altre. O li trametra la dita comanda, sens sabuda e voluntat daquell, qui feta la li haura, si la dita comãda se perdra de tot o de partida lo dit co mãdatari es tengut de retre e de donar tota la dita comãda, e lo guany que en aquelles robes poguera esser fet a aquell, qui la comana, pço com ell no li ha ateses les conuinẽces, que entre ells ab dosos foren empreses com ell rebe la dita comã da. E si per ventura la dita comãda nos perdra del tot ne en partida, ans ira sana e salua en aq̃ll loch on lo dit comãdatari la haura tramesa si la dita comanda stara en aquell loch desusdit tant de temps, que la dita comanda pendra algun dan o algun menyscap per culpa o negligencia del dit comandatari: ell es tẽgut a restituir tot lo dã o menys cap a aquell, qui la comanda desus dita li haura feta. O si per ventura aquell aqui lo dit comandatari la haura tramesa, la vendra a * menyscap per sa negligencia o perço car ell sera mal mercader: q̃ vol aytanto dir, que aquell a qui lo dit comandatari la haura tramesa que no sen entremetaa ni la procurara, axi cõ fer se deuria e mester seria, axi com lo dit comãdatari faera, si la dita comanda hagues portada ab si: segõs que era empres entre ell e aq̃ll qui la comãda li feu, e si per vẽtura aquell aqui lo dit comandatari la haura tramesa o enuiada, no la vẽdra o no la haura venuda al for de la terra, segons que semblant roba de aquella valia en aquell loch, on lo dit comãdatari la trames, e en lo temps que la dita comanda hi fo arribada, si la dita comãda sera venuda a menyscap o a menyspreu, lo dit comãdatari es tengut de retre e de donar a aq̃ll, qui la comãda li feu

* mãca preu

li feu o li haura feta, tot aytant, cō aquell qui la comanda li feu, pora prouar e en ver metre que semblāt roba o mercaderia o par de aquella valia o ha valgut en aquell loch on lo dit comandatari la haura tramesa. Empero es axi a entendre, q̄ aquell loch on lo dit comandatari haura tramesa la dita comāda, que fos stat empres entre ell e aq̄ll qui la comanda li haura feta. E si lo dit comādatari haura tramesa la dita comanda en altre loch, lo qual no sera stat empres entre lo dit comādatari e aquell qui la comāda li haura feta sia e deu esser en *asalt e en voluntat daquell qui la comanda li haura feta, de pendre e elegir dels dits lochs, en qual la dita roba o comanda o semblant o par daquella mes valra o haura valgut en aquel temps que la dita comanda hi fo arribada, E encara hi fo venuda. E aço dessusdit sia e deu esser fet meys de tot frau, e de tot contrast. E tot aço desusdit es tengut lo dit comādatari de donar e de liurar a aquell qui la comanda li haura feta, sens tot contrast, perço car ell no feu ni ha ates a aquell qui la comanda li feu, les conuinençes que dell a ell foren empreses, com ell la dita comanda rebe, ans haura fet lo contrari, perque es rao de tot dā, quel comādatari ne sostenga, encara per altra rao, car no es rao ne egualtat ne deu esser que algu haia ne dega hauer poder en ço daltre, sino tāsolament aytāt: com aquell de qui es: lin dara o lin haura donat, e aquell aytal no deu esser dit mercader ne comādatari: ans deu esser dit planament robador e daquell aytal deu esser fet axi com de robador, e en aquella pena posat, q̄ robador deu hauer: que assats deu esser dit robador, pusque ell sen vol portar la roba daltri malgrat o sens voluntat de aquell de qui sera. Saluāt empero al dit comādatari rahons iustes, si posar les volra, e en ver metre les pora: deuen li esser rebudes E saluant encara totes altres conuinençes o empresions, que entre ells serā stades o empreses o fetes, car segons les dites conuinençes o empresions de qualque fet que sia o cas deu esser declarat e determenat si donchs la vna part o laltra iustes excusacions o iustes raons o iusts impediments mostrar no pora, per que les conuinençes o empresiōs entre ells fetes noure no li puguē. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

*volun tat

Com comandatari deu esser cregut per son sagrament. Capitol. 280.

SI algu o alguns faran o hauran feta comanda a algun senyor de nau o leny de diners o de roba, sia que lo dit comandatari a port o reta compte de guany o consumament, lo dit compte li deu esser rebut. Saluo empero, que si aquells qui la comanda li hauran feta, han dubte: que lo dit cōpte que ell ret: que sia iust, los dits qui la comanda li

dali hauran feta, lo poden fer iurar e hauer del dit comandatari vn sagrament, i a aquell cōpte quels ret, si es iust, e si es axi: com ell diu, e si lo dit comandatari dira per lo sagrament que ell ha fet: que lo dit compte que ell los dona els ret, es iust e leal, los dits qui la dita comāda li hauran feta, nol poden de res als a premiar ne destréyer, si dōchs lo contrari prouar noli porā. E ells han e deuen rebre lo dit cōmpte sia que enlo dit compte se tropia guany o consumament. E es rao, q̄ als noy deia hauer, que par com algun comana lo seu a altre: que se ha en ell, que si ell se no hauia en ell no li comanaria o no li haguera comanat lo seu perq̄ es raho e egualtat, q̄ aquells qui fan les comandes hagen se en aquells aqui fan les comandes, sia q̄ ells les reten ab guāy o ab consumament, tot en axi, cō lay hauien, quant les comandes li feren, si donchs lo contrari fegōs que desus es dit: prouar noli porā. E si lo contrari prouar noli poran tot comandatari deu esser cregut per son sagrament sens tot altre destret. E aço es vs de mercaderia plana, en qualseuol manera que la comanda sia stada feta. Perque quascus guart: aqui comanara lo seu e aquino e com e com no. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De auinençes entre patro e mercaders per roba nolietada.
Cap. 281.

SI mercaders nolieiaran alguna roba a algun senyor de nau o leny ab carta o ab testimonis lo senyor dela nau o lēy es mester, q̄ attena als dits mercaders tot ço que enla dita carta sera cōtengut, o tot ço que los dits testimonis hauran oit, com lo dit nolieiament se feu. Saluo empero, que si lo senyor de la nau no haura vista la dita roba, com ell la nolieia ne encara enla dita carta sera o no haura oit los dits testimonis sino tansolament q̄ sen fiara o sen sera fiat en lo dit d̄l mercader, si lo mercader dira al dit senyor dela nau hauer mesa vna roba e ell ne haura mesa altra: es axia entendre, que si lo dit mercader nolieiara a faixs o a costals o a bales o farcells e ell dira o fara entenent al senyor dela nau o lēy, que en aq̄lls faixs o costals o bales o farcells no ha sino aytant, ço es asaber quantitat sabuda d̄ quintarades, e si al dit senyor dela nau o lēy sera semblāt, q̄ mes hi haia, oy dega hauer, quel dit mercader noli haura fet entenent, com la dita roba nolieia, e lo dit senyor d̄la nau li feu la dita carta, o hauran oit los dits testimonis: lo dit senyor dela nau la pot fer pesar, e si ell mes hi trobara, quel dit mercader noli feu entenent, com la nolieia, lo senyor dela nau pot demanar daquell mes que trobat hi sera aytāt no lit, com ell se volra, e encara si lo senyor dela nau o lēy fara o haura a fer alguna mesio p aquella roba a pesar si ell mes hi atrobara que lo mercader noli hauia fet

uia fet entenent com lali nolieia, la mesio dita deu pagar lo mercader, si lo senyor de la nau noy trobara sino axi, cō lo dit mercader li haura dit, com la dita roba nolieia si ell ne fa mesio, ell la deu pagar del seu propi, e si lo dit mercader hauia feta la dita mesio, lo senyor dela nau lali deu retre sens tot contrast, pus mes noy haura trobat. Empero lo dit senyor dela nau pot fer pesar la roba ans, ques carrech, o la on fara port per descarregar. Mas empero si lo dit senyor de la nau haura vista la dita roba, ans que ell la nolieig, e ans que ell faça la dita carta: vna o dues vegades, en aquell nolieiament aytal lo dit senyor dela nau no deu ne pot metre contrast. Saluo en aytant, que si a ell es o sera semblant, que lo dit mercader hagues res iūt en lo dits faixs o costals o bales o farcells desspuys que ell los hagues nolieiats, e encara li hague feta la dita carta lo dit senyor de la nau pot aportar e fer destrenyer lo dit mercader de fer sagramēt, que ell noy ha res iūt en la dita roba. E pusque lo senyor dela nau la pot fer pesar, en axi empero, si lo dit mercader li dix, que noy hauia sino tansolament quantitat de quintalades sabudes. Mas empero si lo dit mercader no haura dit, ne dira al dit senyor dḗ la nau o leny sino tansolament, ia p quāt portara faixs o costals o bales o far cells. Si certa quantitat ell noli dira ni ell noli demanara, quantes quin tarades hi haura en lo faix o en lo costal o bala o farcell lo dit senyor dela nau nola deu fer pesar per alguna rao. Mas si ha dubte, quel dit mercader hi haia alguna cosa iūtà despuys, que ell los hague vists e nolieiats, ell pot destrenyer lo dit mercader del dit sagrament abla senyoria, e si lo dit mercader fara lo sagrament, deu ne esser cregut, si donchs lo contrari noli sera prouat. E si lo dit contrari prouat li sera, lo dit mercader es tēgut de doblar lo nolit de tota la roba al dit senoyr dela nau o leny. Mas es axi a entendre, que ell li deu doblar lo nolit de aço, que ell iunt li haura: si prouat li sera, o de aquell mes deles quintarades si trobades hi serā mes: que lo dit mercader no hauia fet entenent al dit senyor dela nau com ell la nolieia. E encara estar a merçe dela senyoria p rao del fals sagrament: que ell fet haura. Empero si la dita roba sera nolieiada a quintarades e per quascun quintar sera stat fet preu sabut: enaço no cal als dir: que a quascu es tengut per tā cert, que ia sab quey ha a fer e que no. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De empatxament de senyoria sobreuenint a nau nolieiada. Capitol.
282.

SI mercaders nolieiaran o haurā nolieiat nau o leny en algū loc: si com los dits mercaders hauran nolieiat la dita nau o leny, vendra a quī

aqui impediment de senyoria, lo senyor de la nau o leny es tengut de sperar als dits mercaders per tãt temps, com entre el e los dits mercadérs sera stat empres que los dits mercaders lo deguessen hauer espatxat. E si com vendra aquell iorn que los dits mercaders lo deuen ha uer espatxat, lo dit impediment se ra exit daquell loch on ells deuien o deuen carregar, lo dit senyor de la nau o leny es tengut de carregar sens *iunta quels mercaders noli son tenguts de fer al dit nolit, mas empero los dits mercaders li son tenguts de aiudar a pagar la mesio que dit senyor de la nau haura feta per rao de la espera quel dit senyor de la nau haura feta als dits mercades en guisa e en manera quel dit se nyor de la nau o del leny no sia dã nificat ni los dits mercaders. E si p ventura lo dit impediment no sera exit del loch, on ells deuien carregar, ans sera passat aquell iorn quel dit senyor de la nau o dell leny los era tégut de esperar, e los dits mercaders al dit senyor de la nau espat xar, lo dit senyor de la nau no es tẽgut de pus esperar: si ell nos volra als dits mercaders: ni los dits mercaders al dit senyor de la nau o leny si ells nos volran. Saluo en aytant, que los dits mercaderss son tẽguts de fer la mesio, quel senyor de la nau haura aqui feta sperãt los dits mercaders a coneguda de dos bõs homens. E fet aço pot fer quascu son *prou, si fer lo pot, si donchs entre ells qualque conuinença no sera stada feta quel vn dega esser tẽ gut de sperar laltre. E si auinença alguna entre ells no sera feta, quel vn dega esperar laltre, e lo dit impediment sera exit de aquell loch: on ells carregar deuien, si los dits mercaders dirã a aquell senyor de la nau o leny: que ells axi com de sus es dit, hauien nolieiat, que ell q pens de carregar lo dit senyor de la nau o leny nols nes tengut: si ell nos volra, si donchs los dits mercaders ab lo dit senyor de la nau o leny no sen auendran, ni los dits mercaders a ell sino axi com de sus es dit del fet de la mesio, o si los dits mercaders al dit senyor de la nau promes nou haurã. E si peruentura los mercaders nolieiarã nau o leny, o hauran nolieiat, e entre el senyor de la nau o lẽy e los mercaders dia cert o temps sabut empres no haura, ql dit senyor dla nau o leny dega spe rar los dits mercaders, ne los dits mercaders degan hauer espaixat lo senyor de la nau si lo desusdit impediment aqui vendra, lo dit senyor de la nau no es tengut de espe rar los dits mercaders, si nos volra, ne los dits mecaders al senyor de la nau: si entre ells empres no sera saluo de la mesio desusdita. E si cõ los dits mercaders hauran acabat, ço que hauran a fer per rao del dit impediment, lo dit impediment se ra exit de la terra, si los dits mercaders diran al dit senyor de la nau o leny que pens de carregar, nols nes tengut, si ell nos volra, si donchs los dits mercaders ab ell no sen a-uendran:

*aiusta ment

*proffit

nendran : o alguna auinença entre ells feta o empresa no sera, tot en axi cō ia es desus dit de nau o leny quis dega sperar, e ells a ell espatxar a dia cert o temps sabut. Car segons dret e segons raho e egualtat nos deu fer. Car si nau o leny era tengut de sperar a mercaders tant tro que aquell impediment fos passat, no seria ben fet, que tant poria durar lo dit impedimēt que la nau o leny si poria de tot consumar si dōchs los dits mercaders ab lo dit senyor dela nau o leny auēguts no sen seran. Empero si los dits mercaders diran al senyor dela nau o lēy, que ells quels sper: que li son tēguts *dsatēt de tot dan e mesio e * destrich, q̄ ell ne sostēga, si los dits mercaders diran axi, com desus es dit, lo senyor dela nau los pot els deu sperar sobre la raho e les condicions desusdites. E si lo dit senyor de la nau o leny los spera sobre les rahons e les condiciōs desusdites si ysera a quell impedimēt o no: o carreguen los mercaders la nau o no: los dits mercaders sō tēguts al dit senyor dela nau o leny de tot lo dā *dsatēt e de tota la mesio e de tot lo * destrich, q̄ ell soffert naura on spera a sostenir, de tot a restituir sens tot contrast. E si los dits mercaders en les rahons e en les condicions desusdites algun contrast metre hi volrā, ells son tēguts d̄ restituir tot *dsatēt dan e tota mesio e tot * destrich e tots interesso s, que lo dit senyor dela nau o leny per culpa del contrast quels dits mercaders hi metran, ne sostindra on spera a sostenir. E si lo dit senyor dela nau o lēy algun contrast metra als dits mercaders en conuinença o en promissio que ell los hagues feta, que ell no lals volgues atendre si los dits mercaders ne sostendran dan o greuge o mesio: lo senyor de la nau los ho deu restituir si la nau o lo leny ne sabia esser venut. E aqst capitol sia entes de nau o leny, qui encara no fos carregat de tot o en partida, perço com de naus que ia hā leuat lur carrech, ian hi ha capitols, quin parlē, eu departexē, eu esclarexen, de q̄ son tenguts los mercaders als senyors d̄les naus. Empo deu esser axi entes, que si los mercaders qui diran als senyors deles naus o lenys, quels deguen sperar, que los dits mercaders los son tēguts de tot ço: que desus es dit: a entendre e a complir: que entre ells deu hauer dia cert o temps sabut: quels dits mercaders degā hauer espatxat lo senyor de la nau o leny, perço que entre ells contrast ne treball nos puga esdeuenir ne crexer. E per les rahons desusdites son fet aquest capitol.

De que son tenguts personers a patro qui vol fer barca.
Cap. 283.

Si algu haura en voluntat de fer barca e haura empratsalgūs bōs homēs, que li façen part, e los dits bōs homens lo y atorgaran, o lo y hauran atorgat d̄ ferla dita part, los

 dits

dits bons homēs es mester, que loy atenē. E si aquell desusdit qui la dita barca volra fer, e aqui los dits bons homens haurā promes de fer la dita part, si aquell qui la barca fara o fer fara: no dira, e ia la barca si sera poca o gran, ne aquells qui la part li hauran promesa de fer, noli demanaran, si sera gran o poca, ne quāt pora costar ne quāt no, ne de quines mesures sera, ne ꝺ quin port si aquell desusdit fara o fara fer la dita barca, sia que la faça grā o poca los dits bons homens qui les parts li hauran promeses de fer, es mester, que lin attenen res tot cōtrast. Empero si aquell qui la dita barca fara o volra fer, dira o fara entenent a aquells qui la part li haurā promesa de fer: quina barca fara e quina no, e de quin grā sera, e quāt costara: si aquell desusdit haura dit o fet entenēt: ço que desus es dit a aquells, qui les dites parts li hauran promeses ꝺ fer: si ell fara maior barca: que a ells no haura fet entenēt, e de maiors mesures los dits bons homēs noli son tēguts de fer * iunta alguna. sino axi cō ell los ho feu entenent. E si la dita barca sera maior e costara mes, que nols haura fet entenent los dits bons homēs hi deuen hauer la dita part, que li prometeren de fer, tot en axi cō siy hauien fet compliment en tot aqll crex, q̄ ell fet haura sens tot cōtrast pusq̄ sens sabuda e sens volūtat ꝺls dits bons homēs qui la part li prometeren de fer: ho haura fet. Empero si ell ho haura fet ab consentiment e ab voluntat de tots los de susdits o dela maior partida ells hi son tenguts de fer compliment, segōs que ia enlo capitol desusdit es contengut. Empero si algu qui bar ca volra fer, dira o fara entenent a aquells qui part li prometran que ell fara barca, e ell no fara barca: ans fara o fara fer leny si ell fara lo dit leny sens sabuda e sens cōsentimēt e volūtat de aquells, qui part li prometeren de fer en la dita barca, ells noli son tenguts, que li atenan alguna cosa, que promes li haien, per ço car ell no haura ates a ells ço q̄ ab ells hauia empres, e es rao, que axi com ell no atē res, que promes los hagues: axi es rao, que ells noli attenen res que promes li haguessen. Empero si ell fara lo leny desusdit ab sabuda e ab consentiment e ab volūtat dels dis personers o de la maior partida, los dits personers li son tenguts de fer cōplimēt dela dita part, q̄ promesa li haurā de fer pus ab consentimēt e ab voluntat de tots o ꝺ la maior partida ho haura fet. E si peruentura algu fara entenent a aqlls: qui li hauran promesa de fer part: q̄ ell fara leny e ell no fara leny: ans fara nau: si ell la fara sens consentiment o voluntat daquells qui li prometeren de fer part en lo dit lēy ells noli sō tēguts de attendre ço q̄ promes li hauran sino en aytal guisa e manera, que si ell fara del leny nau, sens sabuda e volūtat dels dits personers, que los dits personers hagen axi en la dita nau, cō deuien hauer en lo dit leny e per

* aiusta ment

e per aytants diners com la part, q̃ ells hauiē promesa de fer enlo dit leny: costara o haguera costat, o de guera costar. Si donchs no sera axi fet, com en lo capitol desusdit es declarat, on parla de senyor de nau o de leny, qui començara de fer nau o leny en forma poca. E encara que sia observada la esmena que sobre lo dit capitol es stada feta. E allo sia entes de tota nau o de tot leny, quis fara de nou en les stepes o ans que sia exit del loch, on sera stat fet de nou. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De nau qui gitara. Cap. 284.

Si algun senyor de nau o lēy surgira en algun loch, o haura surt ab voluntat dels mercaders: Si stāt aqui la nau o leny surt se metra tan fort temporal que solament la dita nau o leny daquell loch leuar nos pora, ans haura a gitar de la roba gran part, qui en la nau o leny sera, o quasi tota, sia que los mercaders façen gitar, o gitaran, sens que nou faran a saber, neu diran al senyor de la nau o leny o sia quel senyor dela nau o leny gitara o fara gitar, sens q̃ nou dira als mercaders, qui en la dita nau o leny serā daquest git per aytal rao eō desus es dit, sera stat fet, e per lo cas desus dit: los dits mercaders no poden fer demanda al dit senyor dela nau o leny, nilo dit senyor als dits mercaders, perço car git qui p aytal rao sia stat fet o esdeuengut, nos deu nes pot iutjar per dret ne p pla git, ans se deu es pot iutjar quasi per semblāt de naufraig, e mes per semblāt de naufraig que de git, e per les rahons desusdites no poden fer demāda lo vn al altre per rao del cas e deles raōs desusdites. E axi lo git desusdit deu esser comptat per sou e per liura o per * besant segons q̃ git sera. E la nau o leny es tengut *mone danoco neguda de metre per dues parts daço q̃ val ra perço car si fos git pla noy fora tengut sino per la meytat de aço q̃ valia, e per tal rao hi met les dues parts, pço car no es naufraig entegramēt, q̃ si fos naufraig entegramēt: la dita nau o lēy pagara enlo dit naufraig per tot ço que valia, perqual rao paga les dues parts: perço car no es naufraig, ne git pla ans es quasi semblant de naufraig, e mes naufraig que git. E si peruen tura la dita nau o leny perdra exarcia alguna axi eō ancores o gumenes o barques o alguna altra exarcia en lo cas desusdit deu esser tot cōptat per sou e p liura. Perço car no es git pla, nes deu nes pot iutjar per git pla, ans es mes semblāt de naufraig q̃ de git, q̃ si git pla fos e les barques stiguesse ormeiades de popa o *alts dela nau o del lēy, els *costats fallié los caps, e omplie es perdiē, ferien pdudes al dit senyor dla nau o leny, guardas se ell, ia quins caps los daria, o quins los faria doar. E si era git pla, e li fallien gumenes: e les ancores se perdien: on ereo ormeiades les dites gumenes, deuen esser perdudes ala nau o al leny: q̃

mercader noy es tẽgut de res a me
tre ne encara la roba ſua, qui romaſa li ſera. Empero ſi algun mercader o mercaders gitaran o ſaran gitar, ſens que nou farã a ſaber al ſenyor dela nau o leny, ne ab conſentiment ne ab ſabuda del dit ſenyor e los dits mercaders gitarã o faran gitar, que aquella nau o leny ſia ſurta o que vaia ab veles, e ço que ells gitaran o ſaran gitar, pora eſſer dit e en ver mes que puſca eſſer git pla lo ſenyor de la nau o leny en aquel git aytal no es tẽgut de metre part per ſi nj per la nau: ſi ell nos volra. E ſi peruentura mercader o mercaders haura en la nau o leny, e lo ſenyor dela nau o leny gitara ſens ſabuda e ſens cõſentiment dels dits mercaders o mercader, lo dit ſenyor delo nau o leny es tengut de retre als dits mercaders aquella roba q̃ ell axi cõ deſus es dit: haura gitada o ſeta gitar o lo preu. Empero es axi a entẽdre, que aquell git fos o pogues eſſer dit, qui fos git pla. Car git pla vol aytãt dir, q̃ nols tobras temporal, e que los vns poguessen hauer acort e conſell dels altres. Empero ſi en la nau o leny mercader algu no haura lo ſenyor dela nau o lẽy pot fer gitar ab cõſell de tot lo comunal de la nau o lẽy o dela maior part, ſi ſpay ne haura. Empero ſi ſoptoſamẽt tẽporal los forçara, e lo ſenyor dela nau gitara o fara gitar ſens q̃ ab los deſuſdits acort ne cõſell hauer no pora ſia tẽgut ꝑ tã ferm cõ ſils ne hagues demanats, e per tã ferm: cõ ſi tots los mercaders hi foſſen, e tan ferm com ſi tota la roba fos ſua: que ſua es: pus en comanda la te. Empero ſi com lo git ſera ſtat fet, e lo temporal deſuſdit ſera abonançat de tot o de partida o no: E la nau o leny ſe leuara del dit loch: on lo cas deſuſdit li ſera eſdeuẽgut ſi la dita nau o leny ſen leuara ab voluntat dels dits mercaders: e lexara aqui alguna exarcia ab voluntat dells: ſia que en la dita nau o leny haia romaſa exarcia, ab que puga anar e nauegar ſanament en aquell loch on deuia deſcarregar, o no: la dita exarcia que romaſa ſera: axi cõ deſus es dit, ſis pert, deu eſſer comptada ſobre la roba q̃ romaſa ſera o ſaluada ſera e lo cors đ la nau deu hi metre per la meytat daço q̃ valra, e ſi puẽtura la dita exarcia nos ꝑdra, q̃ ſera romaſa, ans ſe ſaluara, ab aueries q̃ hõ ne haura afer on fara: aq̃lles aueries đuẽ eſſer cõptades axi cõ deſus es dit dela exarcia, ſi perduda fos. Empero es axi a entẽdre: que lo dit git: no fos: pla, ans deu eſſer entes q̃ fos git sẽblant a nau fraig. E ſi peruẽtura lo git ſera pla e no ſera ſemblãt đ nau fraig: e la dita exarcia romandra axi com deſus es dit ab volũtat dels dits mercaders, ſia q̃ la dita exarcia ſe perda del tot o en partida, e que hom ne haia a fer aueries per aq̃lla exarcia ꝑduda o les aueries fetes ꝑ ella deu eſſer comptat tot per ſou e ꝑ liura ſobre la roba: q̃ ſaluada ſera e reſtaurada, e lo cors đ la nau o đl leny noy pag res perço com la nau

o leny

o leny assats pert, pusques leua del loch desusdit, es met a ventura de nauegar ab voluntat dels dits mercaders, la on ells volran e al cominal dela nau sera vist, q̃ sia faedor. E si peruentura enla nau o leny no haura ney romandra exarcia: ab que la dita nau o leny puga anar ne nauegar en aquell loch: on descarregar deuia, ans sen haura a tornar en aquell loch, on lo dit viatge sera stat leuat e la dita nau o leny haura carregat, lo dit git o cõtrast que entre lo senyor dela nau o lẽy e los dits mercaders sera per lo cas desusdit, q̃ es deuẽgut los sera: deu esser determenat en aquell loch on la dita nau carrega, e encara hi sera tornada per lo cas desusdit. Empero es axi a entẽdre que si lo dit cas de ventura los sera esdeuengut passa da mija via auant, deu esser determenat en aquell loc, on la dita nau o leny deuia descarregar, iatsia aço q̃ la dita nau o leny sia o fos tornat en aquell loch, on carrega o hauia carregat. Empero si lo dit cas sera esdeuegut ans de mija via daquell loch, on deuian descarregar, deu esser determenat alla: on la dita nau o leny carrega, si ab aço que romas li sera: hi sera tornada. E si lo dit senyor dela nau o leny demanara no li t axi dela roba perduda cõ de la saluada: deu li esser donat, e ell per aquell nolit deu aiudar ala roba, q̃ pduda sera e gitada e si ell nol ne demanara, ne pẽdre nol ne volra per aquell nolit ell no es tengut de res a metre enlo dit cas. E si lo dit senyor de la nau o leny volra hauer nolit de la roba, que saluada sera: ell es tengut de complir lo viatge ab aquella roba, que saluada sera, e de que ell demanara lo nolit als dits mercaders. E si lo dit senyor dela nau o lẽy no volra nolit de la roba perduda ne de aquella qui saluada sera, lo dit senyor d̃la nau no es tengut de complir lo viatge als dits mercaders, si ell nos volra, perço que lo senyor de la nau assats hi ha de perdua, pus quey haura consumada la sua persona, E encara haura perdut son temps e sa viãda, e encara sa nau o leny en partida consumat. Saluo empero, que sia axi entes, que los dits mercaders fossen o sien en loch menys de perill, e que fossen enterra de amichs, e que fossen en loch on trobassen nau o leny, qui la roba que romasa los feria los volgues portar ab lurs dines. E aquell pati quel senyor de la nau o leny fara ab los mercaders: aquell pati meteix deuen esser los mariners. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De nau o leny qui per cas fortuit se haura a leuar.
Cap. 285.

SI alguna nau o leny sera nolieiada: que dega anar carregar en algun loch: si com aquella nau o leny sera iunt en aquell loch: on deura carregar: e stant la nau o leny en aq̃ll loch, on deura carregar, se metra tẽporal tã grã

que la nau o leny sen haura a leuar: ans que no haura leuat lo carreh, q̄ leuar deuia o peruentura hi vēdrā lenys armats de enemichs, on vendra certenitat, que hi deuen venir: si aquella nau o leny sen haura a leuar per alguna deles raons desusdites, ans que no haura leuat lo carrech, per que hi era venguda e stada nolieiada, e haura sen a tornar peruentura en aquell loch: dō partī, e fo nolieiada si lo dit senyor de la nau o leny contrastara ab aquells quil nolieiaren: que ell noy volra tornar, quant que haia bones noues, o que lo dit temporal sia abonançat, ans los demanara lo nolit: que els li prometeren de donar, cō lo nolieiarē lo dit senyor de la nau o leny es tengut de tornar. E si per uentura tornar noy volta la senyoria lo deu destrenyer quey torn e si ell per nulla rao tornar noy volra: los dits mercaders po den nolieiar alguna nau o algun leny semblant de aquell, e fils costa mes que aquell no fahia aquell senyor de aquella. nau o leny que els primer hauiē nolieiat deu pagar aquell mes que als dits mercaders costara, e si ell simplament pagar nou volra, la senyoria lon deu destrenyer, si la nau o leny ne sabia esser venut. Encara mes los dits mercaders noli son tē guts q̄ donar lo nolit, pusq̄ ell nols haura portada aq̄lla lur roba, q̄ ells hauiā nolieiada oi es romas en lur culpa. Saluo empero sia entes: que si aquells quil hauien nolieiat noli hauien attes: ço que ab ells hauia empres: com lo nolieiaren, e per culpa o per negligencia dels dits mercaders sen sera hagut a tornar menys de la lur roba lo dit senyor dela nau o lēy noy es tēgut de tornar: ans li son tenguts de pagar son nolit, pusq̄ per culpa dels dits mercaders sen sera hagut a tornar mēys de la roba. E si peruentura no sera culpa dels dits mercaders e lo senyor de la nau o leny hi volra tornar e si los mariners contrastaran que ells noy volran tornar nou po den fer ne deuen per alguna iusta rao, pusque en culpa no sera stat del senyor de la nau o leny, ne encara en culpa dels mercaders, sino tansolament per los casos damunt dits. Saluo empero, que si la nau o leny hauia lexada alguna exarcia o alguns homens en terra en aquell loch: don se hagueren a leuar per los casos desusdits lo senyor de la nau o leny es tengut de metre exarcia a esmena daquella, que lexada haura, e encara nietre homens en esmena de aquells: qui alla seran romasos. E si peruentura lo senyor de la nau o leny fer nou volra: los dits mariners noy son tenguts de tornar: si ells nos volran, ne lo senyor de la nau o leny nols ne pot destrenyer per alguna rao, pus que ell nols volra fer compliment daço que desus es dit. E per aço fon fet aquest capitol.

De conserua. Capitol.
286.

SI senyor de nau o lèy fara o hau ra fet conseruatge ab algu o alguns senyors de naus o lenys, sia que sien grans o pochs o maior o menor o sēblāt a la sua nau o lèy: tot ço que en la dita conuinença feta sera per rao del dit conseruatge, deu esser ates e complit, sia que la dita conuinença feta per rao del dit conseruatge sia scrita, o sia que fos feta per paraula. Empero sia axi entes: que la dita conuinença feta per rao del dit conseruatge sia e puga esser en ver messa, ço es a entendre per testimonis, o per scrit, qui sia fet per ma descriua iurat o per albara fet ab voluntat deles parts en lo qual albara deu hauer any e dia e hora e nomenat lo loch, on lo dit albara sia estat fet encara mes escrits en la fi del dit albara los segells deles parts los quals lo dit cō seruatge faran o empendran o hauran fet si en loch ne seran. Empero si les parts desusdites en lo loch on seran com faran o empendrā lo dit conseruatge e tot ço q̄ desus es dit noy poran fer: sino tāsolament per paraules: si aquelles serā atorgades per totes les parts, qui lo dit cōseruatge faran o empendrā valen e deuen hauer valor tot en axi, com si eren scrites per ma del scriua iurat, e meses en albara o en cartolari de nau o de leny ab que per testimonis pusquen esser les dites paraules empreses en veritat esser mesessi al gū cōtrast hi esdeuēdra. E si puētura alguna ðles dites parts vēdra cō tra les dites cōuinēçes o auinēçes o contra alguna daquelles per rao del dit conseruatge fetes o empreses, sia que sien fetes per escrit o per paraules: sien tenguts de restituir tot dan e tot interes, que la part aqui seran trencades les dites conuinenç̄es, ne sostendra. En axi empero que lo dit dan e interes sia o pusca esser en ver mes. Saluo empero en totes coses e per totes tot iust impediment, per lo qual la dita cō uinença o conuinēçes per rao del desusdit cōseruatge fetes o empreses no poran esser atteses ne complides. E sots aytal condicio que lo dit impediment sia e puga esser en ver mes. E si lo dit impediment en veritat mes esser no pora: aquell o aquells qui lo dit impediment diran hauer hagut: e en ver metre nol poran sien tenguts de fer: tot ço que desus es dit sens tot cōtrast a aquell o a aquells: los quals lo dit dan e interes hauran en culpa dels desusdits sostengut. E per les raōs desusdites son fet aq̄st capitol.

De nau comanada per personers a algu. Capitol. 287.

SI alguns bons homens o algūs mercaders hauran feta part a algu en alguna nau o leny: e com la dita part o parts hauran fetes e fornides: los dits bons homēs o mercaders comanaran o faran comanda a aquell aqui ells han fetes les dites parts: que en la dita nau o leny ell per ells nauech, si aquell aqui la dita nau sera stada co-

manada hi haura part o no ell estē
gut de nauegar e de guanyar ab la
dita nau o leny en totes parts, on el
guanyar ne pora. Saluo empero to
ta via tota conuinença o manamēt
que dels dits bons homens o mer-
caders li sera stat fet lo dia: que ells
la dita nau li comanarē, o despuys.
E si lo dit aqui la dita nau sera sta-
da comanada, guanyara, ell es ten-
gut de retre e de donar als dits bōs
homens o mercaders tot lo guāy:
que la dita nau o leny haura fet, sal
uo lo dret, que ell hauer deu o ha-
uer ne deura per la part: que ell hi
haura. E si part alguna noy haura,
ell sen pot retenir tot ço que a ell
ne pertāyera: quen dega hauer per
la sua persona tot en axi, com per-
tāy a senyor đ nau o de lēy. E si lo
dit senyor o comādatari nols ꝑta
* pdua ra guāy ans los portara * cōsuma-
ment, los dits bons homens qui la
dita nau li comanarē, o li ferē part
el feren senyor del lur deuen pen-
* pdua dre en compte lo dit * consuma-
ment, si donchs prouar no li poran
* pdua ql dit * consumament sia stat per
sa culpa, es a entendre: que ell ho
* robat hagues iugat o bagaçeiat o * em-
blat o mal procurat. E si aço pro-
uat li sera, lo dit senyor comandata
ri de la dita nau o leny es tengut de
* pdua tot lo dit * consumament a resti-
tuir sens tot contrast a coneguda
e a voluntat dels dits bons homēs,
qui la dita nau li comanaren o li fe
ren part. E si la dita culpa prouada
no li sera, e ell be e diligentmēt hau
ra fet, tot ço que haura pogut, e en

culpa del no sera romas, que ell no
haia portat guany a aquells qui la
dita nau o leny li comanaren, o li
feren part, e lo contrari prouar no
li sera, tot li deu esser pres en com-
pte. E si lo dit senyor o comandata
ri menara ab si scriua de creença:
Si lo dit scriua haura iurat al comē
çament com rebe la dita scriuania,
sino los dits personers lo podē fer
iurar, e demanar li sots pena del sa-
grament, ia aqlles messions o * cō * pdua
sumament que ell los met en com-
pte, si es axi com ell ha scrit, e axi
com los ho dona en compte. E si lo
dit scriua dira sots pena del sagra-
ment, que axi es, com ell ha scrit, e
axi com los ho met en compte, so
bre aço lo dit scriua deu esser ere-
gut: si donchs lo cōtrari prouat no
li sera. E si lo dit contrari prouat li
sera: lo dit scriua deu hauer la pena
que ia es posada en vn capitol. E lo
dit senyor o comādatari de la nau
o leny es tengut de restituir lo dit
* consumament als dits bons ho- * pdua
mens: qui la dita nau o leny li co-
manaren, si lo dit scriua no ha de
queu pusca restituir, sia que sia fet
lo dit * consumament per culpa *pduao dismi-nutio
del dit scriua, o per culpa del dit se
nyor o comandatari, per ço com
lo dit senyor haura leuat aytal scri
ua: com desus es dit. E si lo dit con
trari al dit scriua prouat no sera lo
dit scriua no deu sostenir la pena
desusdita, ne encara lo dit senyor
no son tenguts de res a restituir als
dits personers del dit * consuma- *pduao dimi-nutio
ment si trobat li sera, pus en culpa
dells

dells no sera esdeuengut. E si per ventura al dit senyor li fallira lescriua: o no haura menat scriua iurat: e lo dit senyor scriua o fara scriure algunes messions que ell haura fetes: si los dits personers qui la dita nau o leny li hauran comanada: lo teodran en suspita, ells ne poden hauer vn sagrament, q̃ ell quels diga si son veres aquelles messions e que sia axi, com ell ha scrit, o fet scriure, e axi com el met en compte, e si ell diu hoc sots pena del sagrament, el deu esser cregut. Si donchs lo contrari noli sera prouat, e si prouat li es: deu restituir tot lo dit * consumament: que trobat hi sera, a coneguda e ab voluntat dels desusdits. E si lo dit contrari prouat noli pora esser: ell deu esser cregut, e lo dit compte li deu esser rebut, sia que port guany o perdua, pus en culpa del no sera romas. E es rao: que axi com los dits personers hagueren fiança en ell com li feren part en la dita nau o leny, rao es, que lay hagen en lo retre del compte, sia que port guany o perdua, si donchs lo contrari noli poran prouar, com desus es dit. E axi sia que haia menat scriua iurat o no noli nou neli dou noure per les raons desusdites. Empero tota via que senyor de nau mene o puga menar scriua iurat ab si: es grã descarrech e gran aleuiament, perque tot senyor de nau o leny lo deu menar, q̃ fer ho puga. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

* dismi nutio o perdua

Si nau de mercaderia se encontrara ab nau de enemichs.
Capitol 288.

SI alguna nau o leny de mercaderia se encontrara ab alguna altra nau o leny de enemichs si en la nau o leny desusdit de la mercaderia haura mercader o mercaders lo dit senyor de la nau o del leny los deu demanar, ia ells si volran o volen que ells afferren e combatẽ: e prenguen aquella nau o leny de enemichs. E si lo dit mercader o mercaders loy atorgã tots o la maior partida, lo dit senyor de la nau ho pot ben fer que per dan ne per * destrich que los dits mercaders ne sostenguen lo dit senyor de la nau o leny nols es tengut de alguna esmena a fer ne de res a restituir del desusdit dan si los mercaders lon sostendrã, pus que ells loy atorgaren e ab lur voluntat sera stat fet. Mas empero si lo dit senyor de la nau o leny fara a ço, que desus es dit sens sabuda e sens volũtat dels dits mercaders de tots o dela maior partida: si los dits mercaders ne sostendran, on hauran a sostenir dao o greuge algu, lo dit senyor dela nau o leny los es tẽgut de tot lo dit dan o greuge, q̃ los dits mercaders ne sostendran on speran a sostenir a restituir sens tot contrast, si la nau o leny ne sabia esser venut ols bens del dit senyor de la nau o leny si trobats li seran en algunes parts, perço com lo dit senyor dela nau haura fet e comen-

* d'ſcatẽs

çat ço que desus es dit sens sabuda e voluntat dels dits mercaders de tots o dela maior partida. E si per uetura lo dit senyor dela nau haura aço fet o començat ab voluntat dels dits mercaders o de la maior partida per rao del dit guany, que faran o entendran on sperarā a fer: lo dit senyor dela nau o leny es me ster: q̄ls ho atena sens tot contrast. E si peruentura entre lo dit senyor dela nau o lēy e los dits mercaders de tots o dela maior partida empresio ne conuinença alguna entre ells feta no haura per rao del guāy que ells faran o speran a fer, e aquell guany ay tal per ay tal rao com desus es dita, sera stat fet: os fara, deu esser partit en aquesta manera, que lo dit senyor de la nau o leny ab lo cors de la nau o leny ne deu hauer e pendre lo terç, e los dits mercaders ab la lur roba ensemps ne deuē pendre laltre terç, e lo notxer e *panesos e mariners e tots aquells qui son tenguts e prenē loguer de nau laltre terç. Empero deu esser leuat e pres dels dits tres terços, ço de q̄ deuen esser honrats e millorats aquells: qui dela nau o leny son tenguts, e lo dit milloramēt deu esser donat a coneguda dels dits mercaders e del scriua de la nau e del notxer e del vn dels *panesos e de dos proers. Empero es axi a entendre, que segons q̄l guany sera gran o poch, si deu esser partit, empero sia lo dit guany gran o poch: tota via ne deu hauer lo cors de la nau o leny ab lo dit senyor ensmps lo

* conselles de popa

* conselles de popa

terç. E lo romanent del dit guany deu esser partit per * testes a coneguda dels desusdits. E si lo senyor dela nau o leny fara o començara, ço que desus es dit, sens sabuda e volūtat dels dits mercaders o dela maior partida, si dan algu ne sostendran los dits mercaders: lo dit senyor dela nau o leny nols es tēgut de donar lo terç, mas es los tengut de donar, ço que li sera semblant a coneguda del notxer e del scriua e de dos proers, e aquests deuen partir, ço que lo dit senyor deura dar als dits mercaders, segons la roba e segons la valor e la bondat que quascun dels dits mercaders haura en si. Que assats es semblant a rao: que prou ne hagē, daço que lo dit senyor dela nau o leny los dara als dits mercaders a coneguda dels d̄ susdits, perço car lo dit senyor dela nau o leny era tengut e fora obligat als dits mercaders de tot dan a restituir: que ells ne sostinguessen en sperassen a sostenir si los dits mercaders pres lon haguessen. E si peruentura en la dita nau o leny mercader algu no haura, si lo dit senyor dela nau volra començar a fer, ço que desus es dit, ell nou deu fer ne pot, que nō ha poder de fer. E de auenturar en aço no cal alre dir: q̄ si lo dit senyor de nau o leny ho auenturara, si be lin pren, sera bondat e valor sua si regonex los dits mercaders, qui la dita roba o mercaderia hauran en la sua nau o lēy dalguna cosa. Empero sera en sa volūtat, si ho fara o no. Mas empero

* caps

pero

pero si lo contrari si esdeuendra en aço que lo dit senyor de la nau haura auenturat: e començat lo dit senyor dela nau o leny: e encara los bens dell han e haurā star a rao als dits mercaders:si al gū dā hipedrā,on sostādrā on spe raran a sostenir: segons que desus es dit, perço com en la dita nau no eran los dits mercaders, encara per altra raho: perço car lo senyor de la nau o leny en aytal cas cō desus es dit:no ha poder mēys de sabuda dels dits mercaders, ne es raho:quen dega hauer que assats ha poder tot senyor de nau o de leny, pusque ha poder en la roba dels mercaders en fet de git e de nau fraig Si donchs los dits mercaders no son presents en la nau:si cas de gito de naufraig si esdeuendra. Empero si lo dit senyor de la nau o leny pora mostrar o en ver metre ço que desus es dit, que per cas de ventura li sera esdeuengut: lo cas de ventura es aytal, que lo dit senyor de la nau o leny noy po gues fugir, es axi a entēdre, que la dita nau o leny de enemichs li vēgues desus e ques afferras ab ell, e si per la rao desusdita los mercaders dan algu sostendran lo dit senyor dela nau o leny nols es tēgut de alguna esmena a fer. Pus lo dit dā en culpa dell no sera esdeuengut sia q̄ los dits mercaders sien en la nau o no e per altra raho, que a cas de ventura no pot hom res dir. E per ço son fet aquest capitol per les rahons desusdites.

De conuinença feta per comandatari de nau. Capitol. 288.

SI algu comanara o haura comanada sa nau o son leny a algun altre si aquell aqui la dita comanda sera feta dela nau o leny, sara ab algū o ab alguns alguna conuinença o promissio per rao de algū fet: qui pertanga ala dita nau o leny si aquell aqui la dita nau o leny sera stat comanat, e la dita conuinença o promissio haura feta, si ell no atendra: ço que conuēgut e promes haura a algu o alguns, si aquells aqui la dita cōuinença o promissio feta sera stada, ne sostendra dan algu: aquell qui la dita nau o leny li haura comanat: los es tēgut de tot lo dit dan e greuge a restituir, si la dita nau o lēy ne sabia esser venut, ab que per culpa daq̄ll aqui ell hau ra la dita nau o lēy comanat, los sia esdeuēgut lo dit dāo greuge, en axi empero q̄ la dita conuinença o promissio sia stadā feta per rao de fet: que pertanga o pertanyer dega ala nau o lēy. Empero si aquell qui la dita nau o lēny haura comanada nesostendra on haura a sostenir al gun dan en culpa de aquell: aqui ell haura comanat la dita nau o lēy: si aquell ha alguns bens, ell li es tengut de tot aquell dan o greuge a restituir, que per culpa dell haura sostengut, e si aquell aqui la dita nau o leny sera stat comanat: no ha de que pagar: e es aconseguit e lo dan desusdit pagar ne restituir no pora ell

ell deu esser mes en poder de la senyoria e star tant temps en aquell loch tro que ell haia satisfet e pagat tot lo dit dan o que sen sia auengut ab aquell, qui lo dit dan haura sostengut per culpa dell, e aço desusdit sia fet meys de tot frau. Empero si aquell aqui algu haura comanada la sua nau o leny, fara alguna couinença o promissio ab alguns, e en culpa dell no romadra, que ell no la atena, ell ni aquell qui la dita nau o leny li haura comanada: no son tenguts de alguna esmena a fer a aquells: aqui la dita promissio sera stada feta, pus per culpa dell no romadra ne sera romas, que ell no lals haia attesa. Per que quascus guart a qui comanara son vexell, e com e com no perço que dan algun no lin puixa esdeuenir nen hagues a sostenir per alguna rao. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

De nau presa e recobrada. Capitol. 290.

NAu o leny que sera stada presa per sos enemichs, si alguna nau a altra de amichs sencontra ra ab los dits enemichs qui la dita nau o leny pres haurã, si la dita nau o lẽy qui ab los dits enemichs sencõtrara: tolra o pora tolre per qual seuol rao la dita nau o leny als dits enemichs, que axi cõ desus es dit: presa lauran, la dita nau o lẽy e tot quant en ella sera deu esser saluo a aquell o aquells de qui sera e esser deu: si algu viu ni haura: aquell empero donat a aquells: que als dits enemichs tolta la hauran, trobadures couinents segõs lo * maltret: que hagut ne hauran, e segõs lo dã quen hauran sofert. Empero sia e deu esser axi entes, que si los dits amichs la hauran tolta als dits enemichs dins la senyoria e la mar, de on la dita nau o leny sera o en loch on los dits enemichs no la haguessen rera, si aço es entendre en loch saluo ells ne deuen hauer segons q̃ desus es dit. Empero si los dits amichs tolran o hauran tolta la dita nau o lẽy als dits enemichs en loc: on ells la tẽguessen rera sie en loc saluo: nols ne deuen esser donades trobadures: si ells se volrã, ans deu esser del tot lur sens tot contrast: q̃ senyoria ne alguna altra psona nols hi deu nils hi pot per alguna iusta rao metre contrast. Encara mes si alguns enemichs hauran tolta alguna nau o leny a algu o alguns, si per uentura veuran o hauran vista dalguna nau o lẽy de que los dits enemichs haguassen dubte o paor: e per lo dit dubte o paor los dits enemichs lexaran e desempararan la dita nau o leny que ells presa hauran: axi com desus es dit, si la dita nau o lẽy de qui los dits enemichs hauran lo dit dubte o paor, pedrã e amarineran o sen menaran la dita nau o leny quels dits enemichs hauran desemparada pla dita paor la dita nau o leny deu esser retuda a aquell: de qui sera o deu esser, si ells vius serã: o als prohismes de aquells

* treball

quells sens tot contrast, ells empero donant a aquells, qui la dita nau o leny o la roba o mercaderia: que en la dita nau o lèy sera, haurà pres sa: trobadures conuinents segōs que desus es dit, si entre ells auenir sen poran. E si entre ells auenir no sen poran: sia mes lo contrast desus dit en poder de bons homens. Mas empero si algu o algūs desem pararan lurs naus o lenys per dubte o per paor de sos enemichs, e algu na altra nau o leny encontrar sa abla dita nau o leny, que axi cō de sus es dit: hauran desemparat, e amarinar e menar la han en loch sal uo es axi a entendre, q̄ aquells qui la dita nau o leny hauran amenat, e no la haien tolta a enemichs, e ene michs no la han haguda ne si en re ra si, es axi a entendre, que los dits enemichs no la haguessen tolta a aquell: de qui es, e qui deu esser, aq̄lla nau o leny e la mercaderia que dins es no deu esser daquell o daquells, que axi com desus es dit, la hauran trobada: mas segons vs de mar poden ne demanar trobadures cōuinēts. E si peruentura entre ells auenir no sen podē, sia e deu esser mes lo cōtrast desusdit en poder de bons homens perço car tota via es bona la cominalesa e la egueltat el tempramēt de bōs homēs, e es rao, que algu no deu fer ne encercar tāt de dā a altre com peruētura fer poria, pço car negu no sab ne pot saber nees cert, a on es lo seu dā ni lo seu perill, p q̄ quasi cu deuria posar tot cōtrast, que ha ia ab algu en coneguda de bōs homēs, e maiormēt sobre los casos da mūt dits o semblants daquells: perço que Deu ne gents nols puguen repēdre per alguna rao. Empero es axi a entēdre, que tot ço que de sus es dit: q̄ sia e deu esser fet mèys de tot frau, perço car ales vegades tal cuyda enganyar e fer dā a altre: quil fa asi meteix, perço com null hom no sab ne es cert, que li ha esdeuenir a si meteix ni als seus: ne q̄ no, perque negu no deu anar a dā ni a engan ni a perdicio daltre per alguna rao, perço com no sab, on es lo seu. Empero si algu sabia, que alguna nau o lèy deuia anar o sera anat en algū loch on haura dubte o paor de sos enemichs, e aquell o aquells desusdits armarā lur nau o leny per fer dā ala dita nau o leny o als altres, perço que pugā guāyiar les dites trobadures, o perço que hagen o puguē hauer la dita nau o leny o la roba, q̄ en ella sera, o laltra per rao alguna, si aquell o aquells qui axi com desus es dit haurā armat e prouat los sera que ells hagē o haguessen armat per les raōs o cōdiciōs desusdites aquell o aq̄lls aytals no deuen hauer les dites trobadures, ni la dita nau o leny del tot ni en partida, ne la roba que en la dita nau sera: si be aquells de qui es o deu esser, la hauien abādonada, o encara quels enemichs lals haguessē tolta: si dōchs los dits q̄ armat haurā: en ver no porā metre, q̄ ells no hauiē armat per les raōs o cōdiciōs desusdits. Empero si pro-

uac

uats los sera, que ells haguessen ar-
mat per fer dan a algu o alguns o
a tot hom, ab qui ells sencontras-
sen en forma o manera dĕ enemichs
o axi com enemichs fan, per qual-
seuol rao o manera ells alguna nau
o leny menaran, sia que la menē ab
roba o menys de roba, o sia que la
hagen tolta a enemichs o trobada
axi com desus es dit, nō deuen ha-
uer alguna cosa, ans deu esser salua-
da a aquell o a aquells, de qui es o
de qui deu esser. E aquells qui axi
com desus es dit: hauran armat, de
uen esser presos e mesos en poder
de la senyoria, E deu esser fet dells
axi com de robadors, si ço que de
sus es dit, prouat los sera. Empero
si prouat nols sera, que ells hagues-
sen armat per les raōs desusdites, si
ells alguna nau o leny hauran tol-
ta a enemichs o la hauran a troba-
da segons que desus es dit, deu los
esser donat e saluat tot lur dret, que
ells hauer ne deuē o hauerne deu-
rā per alguna de les raons desusdi-
tes. Empero si dubte sera, que ells
haguessen armat per les raōs desus
dites, si peruentura sera cas, q̄ los de-
susdits hagen a reprouar les raons
sobre ells dites e posades, los dits
ne algu qui ab ells fos ne encara al-
*proffit guna persona que dā o * prou ne
speras hauer en les raons e condi-
cions sobre ells dites e posades no
proffit puga a ells fer testimoni a lur prou
per neguna rao, ne encara alguna
persona que fos auariciosa, o que
hom hagues dubte ques giras per
diners. Empero si peruentura com

los dits enemichs haurā presa algu
na nau o leny o alguna altra roba:
si los dits enemichs la dita nau o
leny o roba que presa haurā: iaqui-
rā ō haurā iaquida per lur volūtat:
e no per por que haguessen, ne ha-
gen haguda de alguna nau o leny
de que ells haguessen haguda vista
ne haguessen dubte ne por: que de
sus los pogues venir, si algu o al-
guns la dita nau o leny o roba que
los dits enemichs haurā iaquida a-
xi com desus es dit, atrobarā o hau
rā atrobada en loch salu: e la me-
trā o la menarā: no deu esser lur de
tot, si senyor trobat li sera, mas de-
uen los esser donades trobadures
conuinents a coneguda dels bons
homens del loch: hon la dita nau
o leny o la dita roba sera stada ame
nada sots les raons e condiciōs de-
susdites. Empero si a la dita nau o
leny o roba dins temps conuinent
senyor exit o vengut noy sera, los
dits qui la dita nau o leny o la dita
roba atrobada hauran, deuē hauer
per lurs trobadures la meytat de
aço que valra: e de la altra meytat
deu esser fet, segons que demostra
e declara en lo capitol qui parla de
roba que sera trobada. E si peruen-
tura los dits enemichs sen menarā
alguna nau o leny o sen portarā al
guna roba, e los dits enemichs no
lexarā la dita nau o leny o roba per
lur voluntat, ans la haurā a lexar ꝑ
tēporal o per algunes naus o lenys
de que haurā deubte o por, de aq̄
lla nau o lēy o roba quels dits ene-
michs axi com desus es dit hauran
haguda

haguda a lexar, deu esser fet axi cõ
daquella quells enemichs haurã ia
quida anar per lur autoritat e en a-
quella metexa forma, E tot aço
deu esser fet menys dalgun frau. E
si peruentura los dits enemichs vẽ
dran o staran en algun loch: en lo
qual ells rebran alguna nau o leny
o alguna roba: que ells hauran pre-
sa, si aquell o aquells de qui la dita
nau o leny o roba stada sera, volrã
cobrar dita nau o leny o roba, aq̃ll
o aquells qui remuda la haurã, son
tẽguts de retrela a aquell o a aquells
de qui stada sera: ells empero do-
nant e retent la dita remso, e enca-
ra donant a ells guany si ells pẽdre
volran. E si peruentura cõ los dits
enemichs haurã presa alguna nau
o leny o roba, ells ne faran on hau
ran feta donacio a algu aquella do
nacio no val ne deu hauer valor ꝑ
alguna rao. Empero si los dits ene
michs la donaran o retrã a aquell:
de qui stada sera, tot comunament
sens alguna remso, aquella donacio
aytal val e deu hauer valor, E en aq̃
lla donacio aytal no ha ne pot ha-
uer algun contrast Mas si peruen-
tura los dits enemichs diran al dit
senyor dela nau o leny, a qui faran
la gracia, axi nos te retẽ la tua nau
o leny frãca de tota remso, mas vo
volem hauer remso dela roba, que
en la dita nau es, aquesta donacio
no val, perço cõ los dits enemichs
no la ha en loch saluo, que puguen
dir e esser certs, que ab ãs que la ha
guessen en loch saluo, no la poguess
sen hauer perduda per alguna rao,
iatsia que hagen poder de cremar
la o metre a fons: si ells se volran:
empero nau o leny o roba pus es
cremada o guastada, no es bona nẽ
gu ne algu no pot fer de son prou
ne amichs ne enemichs, que axi be
es perduda als vns com als altres.
E sia entes aço: que desus es dit de
nau o leny, axi be dela dita roba o
mercaderia com dela nau o leny. E
si peruentura la roba que en la dita
nau o leny sera: rembrã los merca-
ders o los amichs daquells d̃is dits
enemichs lo senyor dela nau o los
amichs daquell son tenguts de me
tre en la dita remso per sou e per
liura o per * besant: de tot aytãt cõ
la dita nau o leny valra, e aço deu *mone dano co neguda
esser fet sens tot altre contrast. E sia
e deu esser tot aço entes, que desus
es dit: Axi be dela nau o leny com
dela mercaderia, e d̃la mercaderia
com dela nau o leny desusdit. Em-
pero si los dits enemichs tendrã o
hauran tenguda la dita nau o leny
o roba en loch saluo: ço es a enten-
dre: que la hagen treta dela mar de
sos enemichs, es a entẽdre, que ells
puxẽ hauer recobre de sos amichs,
si com los dits enemichs tendrã o
haura en si o rera si la dita nau o ley
o roba q̃ sos enemichs haurã tolta
axi com desus es dit, donaran o fa
ran donacio o vẽda a algu dela di-
ta nau o leny o roba, val e deu ha-
uer valor sens tot contrast, que se-
nyoria ne altra ꝑsona noy pot me-
tre contrast. Si dõchs aquell aqui
la dita donacio haurã feta: no vol-
ra fer alguna gracia a aquell, de qui
la dita

la dita nau o leny ſtada ſera, ell ho pot fer, ſi fer ho volra que en altra manera ſenyoria ne alguna altra perſona nol ne pot forçar ni deſtre nyer per alguna iuſta rao, ſi dōchs aquell de qui la dita nau o leny o roba ſtada ſera frau algun per algu nā iuſta rao moſtrar noy pora. E ſi lo dit frau en ver mes eſſer pora, la dita donacio no deu valer, ni deu hauer neguna valor per alguna rao ans pot e poria eſſer en tal manera o condicio lo dit frau, que aquell aqui la donacio ſera ſtada feta deu eſſer pres per la ſenyoria e deu li eſſer donada pena en hauer e en per ſona, ſegons la condicio e lo cas q̄ en lo dit frau trobat ſera ſens tota merçe e la dita nau o leny o roba ſi lo dit frau trobat ſera, sēs tota merçe deu eſſer retuda a aquell o aq̄lls de qui ſtada ſera ſens tot contraſt. E ſi peruentura los dits enemichs faran o hauran feta venda a algun o a alguns de alguna nau o leny o roba, que ells preſa hauran, la dita vēda val e deu hauer valor en aque ſta manera, que aquells qui la dita nau o leny o roba hauran compra da, puſquen moſtrar, que la dita vē da los ſia eſtada feta dels dits enemichs en loch ſaluo, ço es que la tingueſſen rera ſi. E ſi peruentura aquells diran hauer comprada aq̄ lla roba per iuſt cas o per iuſtes rahōs, e moſtrar ne en vermetre nou poran la venda que diran a ellseſſer feta no deu hauer valor ans ſi en la dita roba o en la dita nau o leny demanador o ſenyor algu exira qui en ver metre pugalā dita nau o leny eſſer ſua, deu li eſſer retuda en aqueſta manera, que lo dit contraſt ſia mes en poder de bons homens o dela ſenyoria, alla on ſia ſet, e que ſia ſens tot frau. E ſi lo dit frau prouat hi ſera, la part contra la qual lo dit frau prouat ſera ſia e deu eſſer tenguda de reſtituir ala part la qual lo dit frau ſoſtengut haura, e totes meſsions e dans e intereſſos, encara la part que en lo dit frau conſentira deu eſſer meſa en poder dela ſenyoria. Empero ſi lo dit ſenyor dela nau o hom per ell cobrara la dita nau o leny o roba, per qualſeuol rao ques cobre, ells ſon tenguts de regonexer a tots aquells: qui part hi hauran: la part q̄ ells la donehs bi hauien com los dits enemichs lals tolgueren, aq̄lls empero donant a ell tot ço: que la lur part coſtat haura per ſou e per liura, ſegons que a quaſe un pertanyera. Mas empero ſi lo dit ſenyor dela nau o leny cobrara alguna roba, e fara algun pati o alguna conuinēça, perço que ell puga cobrar la dita nau o leny o roba, ab voluntat de tots los perſoners o dela maior partida lo dit ſenyor de la nau los pot forçar e deſtrēyer ab ſenyoria, ſi ell ſe volra: que axi li ſon tenguts e obligats, com ſi li hauiē promes de fer part en nau o leny, que ell volgues fer de nou, o que la cōpras nouellament. Empero ſi lo dit ſenyor dela nau auinença o pati algu fara mēys de tots los perſoners o dela maior partida, no lin ſon tē-

guts

guts de res, si ells nos volran, ne lo dit senyor dela nau o lēy a ells respondre ne regonexer deles parts, o dret, que ells hi hauien, com los dits enemichs lali tolgueren, saluo de compte si entre lo dit senyor de la nau o leny o roba e ells dits personers ne hauia romas per raho de les dites parts, que ells hauien en la dita nau o lēy o roba, com los dits enemichs lali tolgueren. Empero si ells volran cobrar les dites parts, E lo dit senyor algun contrast los hi metra: ols volra metre, senyoria lon pot: el ne deu destrenyer, que per alguna iusta raho lo dit senyor de la nau o leny o roba no sen pot ne deu escusar ne defendre, pus los dits personers pagaran o pagar volrā tot ço, q̄ a ells ne per tanyera o pertanyer ne deura, per sou e per liura, segons les dites lurs parts seran. Car no seria raho ne egualtat q̄ algu dega o haia poder d̄ desposseir algūs del lur per alguna raho ells empero faēt lo q̄ fer deurā en lo cas desusdit. Empero deu esser axi entes: que si lo senyor de la nau o leny o roba comprara o rembra o hō per ell la nau o lēy o roba q̄ ia era o fo sua, dels dits enemichs o daltres, qui dels dits enemichs la haguessen haguda per iusta rao: si aquells qui part hi hauien no vol ran pagar segons q̄ desus es dit, lo dit senyor qui comprada la haura o hō per ell, se deu fadigar o hauer fadiga en los dits personers vna o moltes vegades e si los dits personers pagar no volran ell la deu donar al corredor, si ell se volra ab cō sentiment de la senyoria. E qui mes hi dara, aquell la deu hauer, e si per ventura deles parts quels dits personers hauien en la dita nau o leny o roba sua, sera trobat mes, que costat no haura de la dita venda o remço, aquell mes deu esser donat e retut a quascu dels dits personers segons que lin pertanyera. En axi empero sia e deu esser entes, si lo dit senyor per gracia fer ho volra, que en altra manera nols nes tēgut si ell nos volra. E lo dit senyor dela nau o leny o roba, o aquell qui per ell la haura cōprada o remuda, ne deu hauer auantatge, que las puga retenir per aytant, com altre donar hi volra o y dara, si lo dit senyor a corredor donar la volra. E si peruētura no trobara hom tant dela dita nau o leny o roba: com de compra o de remço costat haura, si lo dit senyor o hō per ell sens volūtat e cō sentiment dels dits personers la cōpra o la reme, los dits personers no li sō tēguts d̄l dit mēyscap, si ell ni fara, si dōchs ells per alguna gracia fer nou volrā, e axi es raho, q̄ lo dit senyor o aq̄ll qui p ell la haura cōprada o remuda, ne haia en dega ha uer auātatge de retenirla p aytant, cō altre dar hi volra, tot en axi cō ha auātatge del cōsumamēt q̄ es e deu esser seu. Saluo empero, q̄ si alguns de aquells qui part hi hauiē, retenir las volran: ells son tenguts de pagar al dit menyscap segons q̄ a ells ne p tāyera p algunarao. E totes les rahōs qui desus son dites: e

tots los casos e condicions desusdites sien enteses a bon enteniment, queis dits enemichs la haguessen tenguda en loch saluo. Exceptada la dita remço, o compra, si menys de frau sera stada feta.

De carrech de lenyam. Capitol. 291.

SI alguna nau o leny carregara o haura carregat en algun loch de lenyam per portar en algun altre loch si entre lo senyor de la nau o leny e los mercaders de qui lo lenyam sera preu algu de nolit entre ells no haura del dit lenyam: lo dit senyor de la nau o leny pot pendre la meytat del dit lenyam, si ell se volra per raho de son nolit: que mercader ne alguna altra persona ne encara senyoria no loy pot vedar per alguna raho, per ço car axi es e fo stablit e ordenat, e es sa costuma del començament quels antichs començaren anar per lo mon: e stabliren e ordenaren axi com damunt es dit, e axi deu esser seguit, com antiguament fo ordenat, e no en altra manera per alguna raho. Saluo empero en aytal manera: que si los dits mercaders de qui lo dit lenyam sera, dira o hauradit al dit senyor dela nau o leny, ans que lo dit lenyā carregassen, q̄ ells volien fer preu del nolit per raho del dit lenyā. E si lo dit senyor dela nau o leny dira o haura dit als dits mercaders que nols cal fer preu de nolit per raho del dit lenyam que ell ne fara tot ço que ells ne volran en tenguē per be. E si los dits mercaders carregaran sobre les paraules e condicions desusdites. Quel dit senyor dela nau los haura dites: los dits mercaders no son tenguts de donar la meytat del lenyam pusque ells sobre les paraules e condicions desusdites carregarā, ne lo dit senyor dela nau nols ne pot ne deu gēs demanar per les condicions damuntdites qui seran stades empreses. Empero los dits mercaders son tēguts de donar nolit conuinēt al dit senyor de la nau o leny del dit lenyam segons que nolits se darā en aquell loch on ells seran, o segons que ablo dit senyor auenir se poran. E si per uentura los dits mercaders ablo dit senyor dela nau o leny auenir nos porā del dit nolit: deu esser mes en poder de bōs homens, e aço que ells ne dirā, allō deu esser seguit e *als no. Saluo en pero es axi entēdre q̄ los dits mercaders puguen o poguessen en ver metre les dites paraules o condicions damuntdites, que ab lo dit senyor dela nau foren empreses per scrit o per testimonis. E si en ver metre nou poran, los dits mercaders son tenguts de donar la meytat del lenyā per raho de son nolit. * altre

De conuinença Cap. 292.

SI alguna conuinença sera stada entre algūs per qualseuol raho ab q la dita cōuinēça sia stada feta a bo e sa enteimēt, du esser obserua

da e ten-

e tenguda entre aquells, los quals sera stada feta en loch conuinent. E si la dita conuinença sera stada feta en loch conuiẽt e ab iusta rao e ab bon enteniment, deu esser obseruada e tenguda entre aquells entre los quals feta sera. E si peruentura algu de aquells entre los quals la dita conuinença sera stada feta no atendra la dita conuinença, e aquel o aquells als quals la dita conuinença obseruada o atesa no sera, ne sostendra algun dan o algun greuge, aquell qui la dita cõuinença obseruada no ha: es tengut de tot a restituir sens tot contrast. Saluo empero que aquell qui la dita conuinença no haura tenguda ne obseruada, nou hagues tolt o vedat algun iust impediment, lo qual si en ver mes esser pora, aquell al qual lo dit iust impediment esdeuengut sera, per lo qual ell haura haguda a rompre e trencar la dita conuinença, no sia tengut de esmena a fer a aquells: als quals ell hac la dita conuinença a rompre o trencar per rao del dit impediment. E si peruentura ell lo dit impedimẽt en ver metre no pora: ell sera tengut de restituir, segons que desus es dit. Mas empero si aq̃l haura haguda a rompre e no haura atesa la dita conuinença a aquell o a aq̃lls als quals ell feta la haura, per culpa e negligencia dels desusdits: si ell la dita culpa o negligencia en ver metre pora, si ell per la dita culpa o negligencia algũ dan o greuge sostengut ne haura, aq̃ll o aquells contra los quals la dita culpa o negligencia prouada sera: son tenguts de tot a restituir sens tot contrast. E tot ço que desus es dit, deu esser fet menys de tot frau. E saluo empero tot iust impedimẽt a quascuna deles parts. E per aytal rao fon fet aquest capitol.

De mercaderia encamerada o falsa Cap. 293.

SI algun mercader vẽdra o haura venut a algun altre mercader alguna mercaderia en esta manera, que si lo dit mercader qui la dita roba o mercaderia comprara: no la veura ne haura vista o no la volra veura ans sen fiara enla fe del mercader, qui la dita venda li fara o li haura feta: qui dira o fara entenent al dit mercader, aquí ell vẽ la sua roba o mercaderia, que ell la li ven per bona e per fina si lo dit mercader qui la dita roba compra ra o haura cõprada, la haura rebuda sobre la condicio desusdita, si la dita roba o mercaderia no sera axi bona o fina, cõ aq̃ll qui venuda lay haura, li fahia entenẽt, ans sera trobada mala e encamerada en qualque loch, on aquell qui la dita roba o mercaderia la portara o la fara portar, si l encamerament desusdit trobat sera: lo dit mercader qui la dita mercaderia haura venuda sots la condicio desusdita, es tẽgut de retre e donar a aquel mercader, q̃ la dita roba haura dell cõprada, tot aytant cõ altre hauer semblant daquell e de semblãt natura

tura daquell que ell venut haura: Valia en aquell loch:on lo dit mercader lo porta. Encara li es tengut: que si per rao dela falsia o del encamerament desusdit dan o greuges o mesio haura sostengut algu de tot aretre e a restituir sens tot con trast Encara li es mes tengut, que si lo dit mercader q̄ la dita roba haura comprada pendra alguna falla, q̄ ell no pora hauer ne cobrar sos diners per rao de la falsia o del encamerament desusdit: lo dit mercader qui la dita roba haura venuda sota la condicio desusdita li es ten gut ē donat per sou e per liura per rao dela falsia o encamerament desusdit: perço car ell no haura pogut cobrar los diners: tot aytāt cō ell dira per son sagrament que haguera guāyat, si los diners pogues hauer cobrats, segons lo preu q ell haura venuda la dita roba, si la dita falsia o encamerament noy fos stat trobat, e tot aço desusdit, q̄ sia edeu esser menys de tot frau. Empero si aquell qui la dita roba vēdra o haura venuda, dira a aquell qui la dita roba cōprada haura, q̄ ell ali vē per aytal, cō es dient: veiats la o la fets venre e sius *altara vos la prenets e sino vols la lexats, si aq̄ll qui la dita roba comprara, sia que la veia o la faça veure o no: si ell la rebra, sia q̄ ell hi guāy oy perda: en esta manera nolin es tēgut: si nos volra pusq̄ axi sia stada feta la dita vēda cō de sus es dit, e en aytal cōdicio la haura comprada. Empero q̄ si mester sera les dites condiciōs en ver poguessen esser meses. E per les raons desusdites son fet aquest capitol.

*plaura

De bescompte allegat per personers contra los hereus del patro. Cap. 294.

SI algū senyor de nau o lēy haura retut cōpte o lescriua per ell a tots los personers o ala maior par tida del guany, que ell fet haura, o dell * consumament, si esdeuengut hi sera, o de qualque rao que lo dit senyor de nau o leny sia o dega esser tengut de retre compte als dits personers si los dits personers o la maior partida rebran o oirālo dit compte e sen tendran per pagats, si lo dit senyor de la nau o lēy viura lonch temps o poch apres: e stant ab los dits personers ensemps en vn loch o no, e nauegara. E quasi cun viatge o alguns ell vendra en aquell loch, on seran los dits personers o alguns, o peruentura com lo dit compte haura retut o a cap de temps o encontinent, lo dit senyor dela nau o leny ira en viatge, e per voluntat de Deu anāt al viatge ell morra, e com la dita nau o lēy sera vengut del dit viatge, on lo dit senyor sera mort, los dits personers tots o partida diran, que ells trobarāo hā trobat algū bescōpte o falla en lo cōpte, q̄ ell retut los hauia, e los dits p̄soners tots o partida farā o farā fer demāda del dit bescōpte o falla als bēs del dit defunt o a los hereus o a aq̄lls qui tendran los bens daquell, si lo dit defunt

*pdua

haura

haura fet testament despuys, quell dit compte hac retut als dits personers si en lo dit testament sera trobat, quel dit mort haia regonegut lo dit bescompte o falla: o haura regonegut algun tort, que ell tegues als dits personers, lo dit bescompte o tort deu esser restituit als dits personers sens tot contrast, si tots los bēs del dit defūt ne sabiē esser venuts en axi: que hereu ne alguna altra persona noy pot en res contrastar. Saluant los mariners si de lurs loguers no serā stats pagats. E si puētura lo dit defunt haura fet testament, segons que desus es dit, e no haura regonegut lo bescompte los dits hereus no son de res tenguts als dits personers de esmena a fer. Saluāt en aytāt q̄ si en lo cartolari on lo dit defunt rete cōpte, cō viu era, als dits personers sera trobat lo dit bescōpte o falla, e q̄ lo dit cartolari sia aqll per aqll, e no altre. E encara lescriua qui lo dit cartolari scriui, que sia present, si viu sera, per veure e per disputar lo dit bescōpte o falla si sera ver o no. E algū altre scrit no sia ne deu esser cregut saluant en esta guisa, que si lo dit cartolari on lo dit defunt rete cōpte, com viu era, als dits parsoners no sera trobat, si los dits personers poran mostrar trāslat del dit cartolari, que sia trāslat del dit cartolari e no daltre, e que] haia transladad aquell scriua per aquell e no altre, si si viu era o viu sera, si los dits personers aço que desus es dit en ver metre porā, e si en lo dit trāslat lo dit bescōpte o falla atrobat sera, los bēs del dit defūt e los hereus de aquell son tēguts daytāt, cō los dits bens bastaran, de restituir als dits personers per rao del dit bescompte o falla, si trobada hi sera. E si per uentura lo dit defunt no haura fet testament, despuys que lo dit cōpte rete, si lo dit cartolari o translat trobat sera axi com desus es dit: si lo dit bescōpte trobat hi sera, deu esser restituit, axi com desus es dit. E si no ha fet testamēt ne cartolari nos troba: hay gran treball e grā contrast. Empero lo contrast deu esser mes en poder de homens, qui tengan cura de animes e deu esser encercat si lo dit defunt haura con fessor, en aquell loch: ab qui ell se cōfessas, os fos cōfessat, e si trobat hi sera, deu esser mes en poder del confessor lo dit contrast. E si perueētura cōfessor trobat noy sera, lo cōtrast deu esser mes en poder de homens, qui temē deu e anima e q̄ siē de religio, e que sien homens honests e de bona fama. E com los desusdits bons homens hauran rebut lo dit cōtrast en lur poder, ells deuē hauer tots los dits personers e deuē hauer d̄ quascu dells vn sagrament, q̄ diguen veritat del dit bescōpte o falla, ia cō es e cō no, e cō es esdeuēgut lo dit bescōpte o falla. E los dits bons homens deuē guardar la fama e la valor dels dits personers. Empero los dits bōs homēs nō deuē pas creure los dits p̄soners, ans los dits personers deuē donar testimonis sobre lo dit con-

trast que sien sens tota suspita, e q̃ no speren hauer dãne prou del dit contrast perço car segons tota rao algun hom no pot ne deu fer testimoni en algun fet, de on sper dã o *prou hauer p alguna rao, si dõchs les parts no si acordaran. E qualseuol cosa, que los dits bons homẽs dirã o pronũciarã sobre lo cõtrast desusdit, allõ deu esser seguit, e *als no. E per aço fõ fet aquest capitol.

*profiit
* altre

De nau qui alleuiara de axarcia apres que haura carregat. Cap. 295.

SI algun senyor de nau o lẽy haura carregat en algun loch de roba de mercaders: si lo senyor de la dita nau o leny aqui en aquell loch mateix: on haura carregat, o en altre loch alleuiara o haura alleuiat per qualseuol raho, e com lo dit senyor alleuiara o fara alleuiar dita nau o leny ne traura o fara traure velles o ancores o alguna altra exarcia, ans que la dita nau o leny sia descarregada, e ala dita nau o leny vendra o sostendra algun dã o perdua o * consumament, si al dit senyor prouat sera: que per culpa dell o de la exarcia que treta ne haura: sera esdeuengut lo lo dit dan, lo dit senyor es tengut de tot esmenar e restituir sens tot contrast. E si al dit senyor trobats no seran alguns bens ne haura de que puga esmenar e restituir lo dit dan als dits mercaders, si es aconseguit, ell deu esser pres e mes en poder de la senyoria, axi com a comandatari, car tot senyor de nau o leny es e deu esser dit e rebut per mercader e per comandatari: en tots los negocis: que ell haura a fer ab mercaders per raho de sau nau o leny: e aço per moltes raons, les quals no calara dir. E per aço fon fet aquest capitol.

*dismi-nutio o c ump cio

Com deu pagar nolit en fet de get. Cap. 296.

COm la opinio de molts sia en diuerses maneres del nolit cõ deu pagar en fet de get, e com no: opinio es dalguns de tot lo nolit: quel senyor dela nau o leny reb de sos mercaders, que si la nau o leny haura gitat en aquell viatge q̃ per tot aq̃ll nolit deu pagar lo senyor dela nau o leny en aquell git.

¶ Item es opinio daltres, que si lo senyor dela nau o leny pren nolit axi dela roba gitada com dela saluada, que deu pagar en lo get tansolament per aquell nolit, que ell reb dela roba gitada.

¶ Item es opinio dalguns altres, que si lo senyor de la nau o leny no pren nolit de la roba gitada: que ell no deu pagar daquell nolit que rebut haura en lo get. E quascu dels mercaders o altres p̃sones qui les dites opiniõs hã ensi: les pẽsen hauer e dir ab bon enteniment e en aquell los deu esser pres. E per ço los antichs antecessors nostres q̃ primeramẽt anarẽ p lo mõ en diuersos lochs e partides: ells veent e

entenent les opiniõs desusdites hagueren de consell e acort en si meteixs: en quina manera ells porien tolre e remoure les dites opiniõs. E aço per tolre contrasts e treballs, e que no pugueẽ esser ne esdeuenir entre los senyors de les naus e lenys e los mercaders, ne encara ab altres persones: qui ab ells haguessẽ afer per alguna rao perço ells no planyẽt lurs treballs nou gitaren a negligẽcia, per hauerne merit d Deu e amor e gracia de gẽts e per tolre los cõtrasts e les opiniõs desusdites: digueren e declararẽ ho axi: cõ en aqst capitol es scrit e ordenat. Que tot nolit qui promes sera de donar per mercaders o p altres per sones al senyor de la nau o lẽy q li deu esser donat e pagat sens tot cõtrast, segõs empero les conuinẽçes e empĩmẽts, q serã fetes e empreses entre los mercaders e totes altres psones ab los senyors d les naus o lẽys, e los senyors d les naus o lẽys son tẽguts de pagar en fet de git p tot aytãt com los sobrara del nolit, q ells rebut haurã dels dits mercaders, e encara de altres persones p lo dit viatge. Empero es axi a entẽdre q los senyors d les naus e lẽys deuẽ abatre e leuar dels dits nolits lo loguer dels mariners e la viãda e totes aueries, que fetes hauran per lo dit viatge, que iustes siẽ. E de tot aço desusdit deuen comptar los senyors de les naus e lenys o home p ells ab los mercaders o ab qui ells se volran. E si ho volran lexar en lur fe. Aço sia en voluntat dels mercaders. E axi los senyors dels naus e lenys son tenguts de metre e de pagar en git per tot ço que net los sobrarã del nolit, q ells rebut haurã dels dits mercaders per lo dit viatge, on lo dit git sera stat fet per sou e per liura, axi com sara la roba saluada ala gitada, e si peruentura hi haura alguns dels mercaders o tots: qui diran: que lo senyor de la nau o leny mete e paga en lo dit git per lo torn que ell haura çoes a saber del nolit: que ell dit senyor haura de altres mercaders o de aquells matexos, o de altra roba o de aquella mateixa: si ab ell sen tornaran: los senyors deles naus o lenys nols ne son tenguts per alguna rao, pus lo git sera ia cõptat del altre viatge, e perço que la roba que la nau o lẽy porta al retorn del viatge: no es aquella, ne de aquells mercaders, ne es obligada a aquella ne es rao, queu sia, ne ho dega esser per alguna rao. E axi per les raons desusdites: E encara per moltes altres no es tengut en lo git, que fet sera en lo primer viatge del nolit, que haura del torn per alguna rao. E perço son fet aqst capitol desusdit, e per les raons en ell cõtẽgudes no contrastant algunes raons en al guns altres capitols contengudes.

De patro e mariners quis volran abstrer danar en lo viatge Cap. 297.

Si algun senyor de nau o leny acordara o haura acordat mariners

ners per anar en algun viatge, lo qual viatge sera ia entre ells declarat e certificat enlo dit acordament, los mariners son tenguts de anar e de seguir lo dit viatge, segons la forma en que seran stats acardats ab lo dit senyor de la nau o leny, si donchs los dits mariners ab straure no sen porã per algunes rahons o cõdicions: que son ia declarades en vn capitol: on parla deles dites cõdiciõs. E aço desusdit deu esser menys de tot frau. E si peruẽtura com lo dit senyor de la nau o leny haura acordats los dits mariners, ell se volra en psona * abstrer de anar en lo dit viatge p sa autoritat, e no per alguna rao, que ell escusar se puga, ni romãdre dega del dit viatge, sino tansolament q̃ es sa voluntat que romãga si lo dit viatge on lo dit senyor haura noliejada sa nau o leny, e encara haura acordats los dits mariners, sera en loch perillos e de dubte, si lo dit senyor se abstraura de anar en lo dit viatge, segons que desus es dit, aytambe sen poden abstraure los dits mariners, si ells se volran. Mas empero si lo dit senyor romandra o volra romandre per iusta rao o escusa, que haura, e seu ho entenent als ditrs mariners, com los acorda: ell pot ben romandre, e los dits mariners no poden escusar, q̃ no vagẽ enlo dit viatge per alguna rao, saluo per aquelles, qui desus son dites en lo dit capitol. Empero si lo dit senyor romã o vol romandre, o romãga ab iusta rao o no iusta: E los

* abstenir

dits mariners iran en lo dit viatge, ey volran anar: lo dit senyor los es tengut de donar e de metre home qui sia sufficient de tenir lo seu loc, e encara que sia tẽgut e obligat als dits mariners de complir tot ço, q̃ entre lo dit senyor e los mariners son empres, cõ los acorda. Lo qual dit empreniment deu esser legit en presencia de aquell qui los dits mariners acorda, E en presencia dels dits mariners, e encara daquell qui qui per senyor en la dita nau o lẽy entrara. E en axi los dits mariners son tenguts de fer e de obeir tots los manaments qui iusts sien, de aquell qui per senyor los sera mes e donat, tot en axi com feheren a aquell quils acorda. E si peruentura aq̃ll qui los dits mariners acorda, e la donchs era senyor, dira e manara als dits mariners, yo comã a aytal la mia nau o lo meu lẽy, ell vos dõ e ell vos met per senyor, q̃ vosaltres façau axi per ell cõ ereu ten guts a mi: si en lo dit viatge anas, si ell dira les paraules desusdites als dits mariners sens algun retenimẽt que ell noy fara, lo dit senyor qui los dits mariners ha acordats, ses desexit dels dits mariners, e los mariners dell e de tota obligacio o cõuinença, que ab ell haguessen, si los dits mariners cõpliran e attendran tot ço que ab ell haurã empres per lo dit viatge a aq̃ll, qui ell los haura dat e mes per senyor. Mas empero si los dits mariners no attendrã a aq̃ll, qui per senyor los sera mes e donat, les conuinençes o empressions

ſiōs que ab aquell quils acorda, hauiē promeſes e empreſes per lo dit viatge, aquell los ne pot demanar e fer demanda tota hora que ell ſe volra. E ſi peruentura los dits mariners attendran o hauran ates e cōplit tot ço, que en conuinença ſera empres, a aquell qui per ſenyor los ſera mes e donat enlo dit viatge, e ſtant en la dita nau o lēy aquell qui per ſenyor los ſera dat fara ab los dits mariners algun contracte per cābiament de viatge, o per alguna altra manera, ſi per lo cōtracte nouell, que los dits mariners hauran fet ab aquell, aqui la dita nau o lēy ſera ſtat comanat, e encara per ſenyor los ſera ſtat mes e donat: Se moura entre ell e los dits mariners alguna queſtio o demanda per rao del contracte nouell entre ells fet ſi aquell qui de la ſenyoria de la dita nau o leny ſe deſpoſſehi, e hi mes aquell ab qui lo contracte nouell ſera ſtat fet: ell mete en poſſeſsio, e encara ſe deſexi dels dits mariners els mes per ſenyor aq̄ll: ablo qual lo dit cōtracte ſon fet ſi ell moura queſtio o demanda contra los dits mariners per rao del dit nouell cōtracte en nō ſeu propi, no ho deu ne ho pot fer per alguna iuſta rao; nels dits mariners noli ſon tēguts de reſpōdre ne algun hō ne iutge nols ne pot forçar, ſegōs les raōs en lo capitol declarades. Mas empero ſi aq̄ll aqui ell haura comanada la ſua nau o ſon leny: li dara o li haura donat ſon loch, ell pot fer la dita queſtio o demanda en loch e en nom de aquell, mas en nō ſeu propri no pas. E axi ſi ell fara axi cō de ſus es dit: los dits mariners li ſon tēguts de reſpondre e en altra manera no, mas empero ſi aquell a qui la dita nau o ley ſera comanat, fara o haura fet alguna coſa q̄ ſia o dega eſſer a dā de la dita nau o leny per alguna manera q̄ iuſta rao no ſia, aq̄ll qui la dita nau o leny li haura comanat li n pot fer demāda: de la qual coſa no cal altre dir ne recapitular, per ço car quaſcu es tā cert, q̄ ſab ques ha a fer del ſeu meteix e q̄ no E per la rao damunt dita e declarada ſon fet aqueſt capitol.

¶ *Fins aci hauem parlat deles leys e ordenacions de actes maritims mercantiuols. Ara poſarem ordinacions en fet de armada maritima.*

ORDINACIONS DE TOT VEXELL QVI ARMARA PER ANAR en cors e de tota armada ques faça per mar. E primo de almirall capita e armadors. Cap. 298.

Primerament deuen iurar lo almirall e lo capita e los armadors q̃ ells pagaran los senyors dels naus o deles galeres o deles sageties del guany que fara la nau, que pagada la vianda qui sera mãleuada o exarcia o alguna mãleuta, ques fara per autoritat dela nau q̃ pagada aquesta manleuta o despesa que ells deguen donar a quascun leny la sua part, e en aquesta forma paguē aytambe les altres messiōs quascuna ala sua forma. E si per uentura algũ hom fos en la nau, qui per autoritat dela nau hagues manleuat, o fos fermança per comãdament del almirall e dels armadors, qui hagues manleuat o fet fermança sobre los seus bens aquell almirall lon deu trer e fer pagar del primer guany, q̃ la nau fiça o los lenys, qui vã ab ella. E perço fon fet aquest capitol, car moltes naus se desermariē, que alguns regidors manleuen, e fan fer fermançes perque * fescruxen, e les naus fan lur viatge.

* fessor fen

(?)

Com deu esser comptada la messio e lo guany en nau armada Cap. 299.

Encara deueu saber, com se fara de aquells homens, qui venen en nau cõ hã guãyat, o no guãyat: q̃ los dits homens qui venē, es mester que paguē axi be lurs parts de la dita messio com siy hauien stat tota via, e segons que lom sera, deu hauer millorament o pijorament daytant, com hi haura stat vn any o stara axi com ara que vn home entre en la nau, e noy sta mes de deu iorns o vn mes o dos o quãt quey stiga, e los altres hi hauran stat vn any o mes, e hauran refrescat la nau dues veguades o tres del guany q̃ hauran fet o de mãleutes, aquells qui mes hi hauran stat, aquells ne deuē hauer millor millorament, mas en aço deuen hauer la smirall e lo capita e lo notxer maior e los clauaris e lo scriua esguart sobre lur sagrament que ells ho degan arbitrar segons lestat, e segons la forma del hom: car aquell pora esser tant * prous, o que fos tant bo darmes: que aquell deura hauer tant

* prosi-tos

tant bona par, com si tota via hi ha uia stat.

De comit o senyor de la galera o de fusta manca armada. Cap. 300.

SI algun qui ira per si matex ab galera o ab sagetia, (ol que vage menys de nau o de armada de senyoria: deu hauer la quinta, e tots los homens son tenguts de fer son comandament: axi com a comit deuen fer. Encara si va detras nau, o que sia ab cōpanyia de nau, e la nau haia per si de nau o altre leny estre
*moneda no conegu da na, sies estrena de deu * besants, deu ne hauer lo comit tres, e si es d̄ sinc * besants, deu ne hauer dos. E en
*lo ma- teix aytal forma, q̄ estrena de sinc * besants en auall son del comit dos
*lo ma- teix * besants, e vn * besant es del capi-
*lo ma- teix ta, e los dos * besants deuen esser del notxer dela nau. E si mōta mes
*lo ma- teix de sinc * besants, deu venir en poder del almirall e del cominal d̄ la nau, mas tota via aquests tres al comit saluats, si son mes de sinc * be-
*lo ma- teix sants. E si son mes o menys, en aquella forma ne deu hauer. Encara mes, que si lo dit comit prē leny de batalla, que sia altre lēy armat, deu hauer les armes del altre comit. E encara q̄ pot cābiar les armes per millors: fins al cap del viatge. Encara de tot leny que prenga a batalla galera o altre leny, que sia, deu ha-
*senyal uer vna ancora e la * lenyera. Encara deu hauer de refrescamēt la nau vna part e mija. E tots aquells qui son en la galera, deuen fer lo comādament del comit, o sia galera o sagetia o altre leny.

De comit. Capitol. 301.

COmit deu iurar e fer homenatge al almirall e al cominal de la nau de no partir sens sa volūtat del almirall o cominal en pena de la persona e de no tallar cap d̄ nau, si donchs lo * raiayere no li prenia * peap axi anomenat
lo timo: e si ell lo tallaua, quel deu al pus tost que pusca recobrar. E si ell per altra rao ho fahia, ell es tengut per falls e per desleal, e deu perdre la ma, si ell lo talla o l fa tallar. E si tāt sera que ell lo tallas que fos fet per * rasa o per altra traycio, que *rancor
hō loy puga prouar, deu esser mes en vn pal p̄ lo ces, e q̄ li isca al cap.

De conuiuenços. Cap. 302

COmençem primerament dela nau e dela viāda, que lalmirall e los armadors e lo capita e aquells qui armaran la nau, faran segons ques empendran e segons se partiran, mas lalmirall e lo capita ho deuen manifestar, sin son demanats, e si non son demanats: no son tenguts de dir ho, en aytant empero, q̄ lalmirall deu donar poder al scriua, q̄ ell ho manifest, e deu ho dir als homens, qui vendran en terra e en nau per acordarse que axi es, q̄ cō los armadors armen la nau, ells poden metre, segons que ells se po saran. E com los homens se acorda ran:

rani guardense: si y volē anar o no.

Deles pars ques deuen fer en nau armada. Cap. 303.

ENcara deuets saber, quantes pts deu fer la nau e quantes no. Si la nau es ab galeres o ab lenys armats, si son mil persones, deuē fer sis milia docētes parts. Encara si la nau ha. d. persones ab los lenys armats, deu fer, iij. milia. c. parts. Encara si la nau ha. ccl. persones, deu fer mil. e. dl. parts, encara si la nau o lēy ha. cl. homēs: deu fer. dcclxxv. parts. E axi com crexen los homēs en axis crexē les parts. E ab les parts se milloran los homēs: segōs quels
* bons homens seran stats * prous e sufficients dels officis, q̄ faran. Empero aço deu iurar lo capita e lo notxer maior e los clauaris e los conestables en aquesta forma, que hi deu hauer, iij. notxers los millors quey sien en la nau. E tres proers e dos clauaris e dos ballesters ab lo conestable lur e dos homēs darmes ab lur conestable, que no puguen res fer per parentesch ni per altre seruey, que degan hauer, o quen hagē pres, e en axi ab voluntat de tot lo cominal dla nau axi dlavna part cō de laltra aq̄lls hi diguen ab veritat, e que partesquen lealment en presencia del almirall, e aquell qui fara a millorar, quell milloren. E axi be deuen millorar lalmirall sobre les sues parts cō los altres, si ell es digne de milloramēt e que sia sufficiēt
* entre ells de millorar. Encara * atresi clauaris e notxers e ballesters e a tots homens darmes. Mas a nengu no poden tolre res deles lurs parts, ços es proer o ballester o altre hom: segons que deu hauer.

De notxers e altres officis, e de la partio. Cap. 304.

EN tota nau de cors de. c. mariners deu hauer. xvj. notxers, e. xxiiij. proers, sol que y haia mil persones. E sin hi ha. d. deu hi hauer. xij. notxers. E sin hi a. ccl. deu hi hauer. viij. notxers. E lescriua el notxer maior deuen hauer millorament pe notxers. Saluant la conuinença que haura feta lalmirall al notxer, que si li conue mil morabatins sobre les. x. parts ell los deu hauer, empero quel capita sia ala conuinença, e lescriua maior, saluant q̄ aq̄ll notxer hi sia e si noy es sufficient, pot lon gitar e metren hi altre.

Encara scriua deu hauer, x. parts axi com notxer. E capella e metge aytambe, e aquests son aquells, qui deuē hauer part de notxer en nau. Mas si peruentura des que hagues conuengut notxer o proer o altre hom en la nau, e no sabes fer, o que noy fos sufficient, axi com es dit dels notxers: axi es fet dels proers e dels altres.

Encara tornē ala partio deles parts que com sera leuada la viāda el fet dela nau los senyors ço es a dir lalmirall e capita els armadors deuen hauer fet encanta, viij. iorns en pena deles

na deles parts. E deu esser partit, com lencant sera fet, en. iiij. iorns. E perço son fet aquest capitol, car los almiralls e los capitans e los al. tres armadors farien tant star los homẽs en les terres, que ells ne hau rien dammatge e molts *destrichs. Encara deu donar la lmirall poder al scriua e al notxer maior, que ells puguen pendren tantes de robes que ells puguẽ metre penyora fins que la nau volra encantar, perque lescriua puga prestar del fet de lur guany, perque los homens se puguen fornir de menjar e de beure fins que la nau ha ia fet tãt de guãy que pagades les manleutes hi sobra ra al scriua ablo notxer se deu donar de aço *senyoria, que ells dogan pendre tanta de roba dela nau que aquells homens pugan hauer que menjar e que vestir, segons que ells veuran lo guany, empero quel guãy sia sufficient e bastant per ala demundita cosa, e per aquesta procuracio deu hauer lescriua dos mi llaresos, ela meytat es del notxer. E lescriua es tẽgut dser albara a quascu daço, que haura pres. E si los ho mens prenen mes, que no deuen, lescriua nes tengut, que perço son donats a aquells dos millaresos al scriua e al notxer. E lescriua e lo notxer deuen tenir leal compte per tots los homens, qui en la nau iran: E per los armadors. E aquesta batlia ha lo notxer ab lescriua en fet de cors o de nau arma da o altre

léy.

*dsatets

*facultat

De almirall Cap. 305.

A Lmirall pot fer millor d' part a quis volra, de. ij parts o de. v. o de. iij. fins en. x. e aquells deuen esser de. v. homens fins en. viij. Almirall pot fer conestables, e pot los millorar de vna part sobre los altres, e sobre la coneguda de aq̃lls qui haurã multiplicades les parts. Almirall pot millorar tot official, sol que sia sufficient ab voluntat del cominal dela nau. Tot aço axi cõ desus es dit son fet e fermat, tot en axi com los altres capitols.

Ordinacions de cors. Capitol. 306.

EN les costumes del cors d' nau o de leny de rems sia entes, que tot leny qui no rem, e que haia gabia, sia aytal capitol com nau, axi fo stablit. Començen al lalmirall, qui sera damunt larmada, que primera mẽt deu iurar als armados: que ell sia feel e leal e obseruant en totes coses que conuenguen ala nau e als persones qui armaran, ço es de la nau e de exarcia que ell prometra e haura assignada als armados. E si algu es leuat almirall, o la nau sia sua, ell deu manar al notxer ab pena de sagrament, que ell dega manifestar tot ço que per tãga al cors dela nau per aiudarse de tot lo que ha menester. E lo dit notxer ma ior ab los *panesos, los quals son apellats notxers en cors, hi deu anar ab. iij. fins en. viij. e aquells ablo dit

*confesses de popa

dit notxer deuen ho manifestar a la nau e al almirall ab sagrament en axi,que ells no paguen dir sino la veritat. E lalmirall tot en axi cō lo notxer ab aquells altres notxers ab sagramēt hauran dit,ell ho deu fer a saber als armadors aytambe per sagrament,que ell noy fa es dir mes ni menys de la veritat. E si lalmirall axi nou fa,ell deu perdre. x. parts deles sues, e deuen tornar al cominal dela nau,sia la nau suaono encara lo bao que sera posat en nau a quis periurara, ço es la pena que seria donada a algu per sagrament fals,tot en axi deu ell pagar aquella pena, e qualseuol altre del menor tro al maior. Encara si lo notxer ha uia fet ab ell algun pati,que ell digues dela exarcia o deles altres coses,so que no sera lo dit notxer deu perdre les sues parts, e totes les armes,e deuen esser del cominal dela nau. Encara lalmirall deu fer scriure en poder dels armadors,çoquel notxer haura dit dela exarcia e deles altres coses.E si lo notxer no dira la veritat: deu hauer la dita pena. Lalmirall deu aço fer als mercaders en pena sobredita. E los mercaders deuē atēdre al almirall sots pena dobla, ço que li hauran conuengut. Lalmirall es tengut al notxer e a tot hom de dir, quant pren per la nau e per la vianda,e cō man leua e com no,si loy demanen. Encara almirall no deu metre algū sō parent per notxer maior sots la di ta pena, si nou fahia ab voluntat dels personers e armadors e del capita. ¶ Sapiau encara, que almirall no pot metre capita ne capita almi rall sino ab volūtat dels armadors. Encara almirall ni capita no pot gitar algun hom de offici per algu na esquira,que li haura,si ell no era malmerint o que hagues fet perq̄, e que tot lo cominal ho conegues o que no fos sufficient,en tal cas lō pot gitar,e mentre altre. Empero que no valgues menys daquell, si donchs nou fahia ab consell de la nau. E lalmirall deu iurar de attendre: ço que promes haia tot home, sia personer sia armador,sia notxer sia conestable, sia hom darmes o seruicial, sia mercader, Sia sarrahi o crestia o iueu, e tot ço que prometra en la nau o en terra a tot offi cial de la nau, ell ho deu tenir tot en axi: com promes los haura, saluant empero, que aquell sapia fer ço perque la conuinença li haura feta lalmirall, e si aquell no sabia fer ne dir ne obseruar,ço que haura conuengut, lalmirall noli es ten gut dela conuinença: que li hauia feta,e pot ni metre vn altre qui hi sia sufficient en presencia del comi nal dela nau.

Encara almirall deu demanar de consell com deu partir de algun loch,a tot lo cominal dela nau.

Item si manleua res en la mar o prē de sos amichs res,atrestal. Encara si deu fer vna farida, atrestal enqāra si cambia nau,atrestal, e y fa tornes atrestal. E de exarcia o de alguna gran cosa atrestal.

Almirall qui va aparts pot refres-

car sol que los armadors e personers ho vullen.

Encara almirall o senyor de nau no pot donar ni pēdre exarcia de. v.* besants a munt sens sabuda dels armadors e dels personers. E si mūta mes de.v. * besants tot lo comuna a demanar e sin hi haura sol vn mes dela part qui digues hoc enca ra que laltra part diga no: lalmirall ho pot fer, e atrestal pot fer de aq lla part que dira no. Mas aços deu iurar per los notxers e per los proers e sobre tots per los armadors e per los personers qui son ab ells en semps daquella part maior.

*monedano coneguda
*lo matex

Encara deu lalmirall ab coneguda e ab voluntat dels notxers e dels proers metre clauaris e dels ballesters e homens darmes, çoes de vn notxer e vn personer çoes armador e vn proer e vn hō darmes de lāça o ballester. E aço que la maior for ça sacordara: sie fets los clauaris. E scorcolladors atrestal com de clauaris.

Almirall pot metre proer a coneguda del notxer, perço car lo notxer coneix los mariners.

Almirall pot metre e leuar conestable dels ballesters ab voluntat del capita.

Almirall pot leuar ganfanoner ab voluntat del capita.

Almirall pot leuar guardians dels sarrahins e dela vianda.

Almirall pot leuar gabiers e timoners e sobreguardians.

De notxer. Capitol.307.

Notxer deu hauer honrament, çoes que si prē algunes armes ell les pot tenir fins al cap del viatge, e en totes parts res que li sia do nat de vianda, deu esser sen, e pot sen pendre. E totes coses que pren en * esachiment de nau, que valla de.v.* besants en auall, es seu. E en tot carnatge se pot pendre vna be stia de milloroment.

*enuecsiment
*monedano coneguda

Notxer pot manar totes coses, que façen a fer en nau.

Notxer deu hauer de honrament, com refrescamet t ve en nau, vna part e quarta.

Notxer deu hauer. x. parts, e puys deu star a * cosiment deles sobre parts, que faran.

*cabiment

Notxer pot pēdre del encāt mēys. j. * besant.

*monedano coneguda

Notxer deu hauer vna vela demig que sia entena, e sino es entena, pre ga qualseuol.

De proers Capitol.308.

Os proers deuen esser a coman dament dels notxers de popa, e deuen saluar e guardar tota la exarcia, E deuen hauer vna ancora e vna gumena la millor, que troben enferida ala ancora, e si peruentura noy hauia gumena enferida ala ancora, deuē pēdre la millor, q̄ tro ben en la nau. E deuen hauer quasi cu. v. parts, e deles parts ques faran en la nau de milloroment, lo notxer els dos proers e dos clauaris de uen iurar, que per diners ni per parentesch ni per amistat ni per desa mistat

mistat no diran, que aquells qui fa ran a millorar,que sie millorats. E si proer no ha mesies les armes que deu metre per ell e metre les hi en tal preu, com ells se volran, ala paga, que li faran.

Ballesters. Capitol.309.

BAllesters deuen hauer en axi com estan per conuinet ab los armadors e almirall e capita, e co deuen hauer ducs ballestes de dos peus e vna d strep.e.ccc.passadors, e per punt e cuyraces e facet e coltell e cuxera e capell de ferre, e .ij. crochs. E si aço conue e nou met staa merçe del almirall. E lalmirall ho pot comprar e metre per ell, e pot lin comptar de vn diner dos, o ala voluntat del dit almirall e del capita e dels armadors. Ballester deu hauer.v.parts, e deles parts qs deurā millorar sia enconeguda de. iij.ballesters ab lur cōestable, quiu deu iurar ab aquells . iii . ballesters, en axi com lo notxer iurara per los mariners, e lo capita hi deu dir aytambe per lo sagramēt, que ell haura fet. Ballesters deuen hauer tots los cayrells, que trobaran en la cuberta dela nau: quis pendra, e tots los crochs, qui abans hi seran.

Homens darmes. Capitol.310.

LOs homens darmes ço que hā promes al almirall e a sos companyons, deuen metre, e sino, per aquell cap en que son los ballesters: serien ells a voluntat del almirall. Los homens darmes deuen hauer tot ço que pugan tolre als altres ho mens darmes: que tenguen al cap, al * esuair que faran, mas pus que la nau sera * esuahida: nols deuen tocar res. E han.iiij.parts mas tot ço que lalmirall los prometra per * esuahir o per muntar o per fer armes, los deu donar ell e lo capita. E ells deuen fer axi, com han conuengut, e per la conuinença, q̄ lalmirall los ha feta, e ia la los atte: ells son tenguts de tenir e de guardar la sua persona a mort e a vida. E si ell no lals aten, ells aytampoch no lin son tenguts.

* enuestir

* enuestida

* enuastir

Gabiers. Capitol.311.

GAbiers deuen hauer, axi com hauran empres e prometran. E deuen esser en proua dos e dos en mig. E deuen hauer les armes dels altres gabiers.

De pes e mesura. Capitol.312.

SI algū home te fals pes, o te falses mesures, o metra aygua en lo vi despuix quel haura cridad, deu perdre la bota del vi e tot ço, quen haura hagut, e deuen ho pedre los consolse dar al cominal dela nau. E si los consols hi consenten, deuē esser marcats al front de foch.

Sobre gardians. Capitol.313.

Sobre

*moneda co neguda
*en terra d' sarrahins

SObre gardians deuen esser. viij. e deuē hauer p cert. viij. *besants per home, e los archs e les sabates daquells, que hō pren en * terracenia e les sperdenyes.

Timoners. Capitol 314.

TImoners deuē hauer axi cō lalmirall, E lo capita e lo notxer empādrā ab ells. E lalmirall es tengut d fer los paga saluāt lurs parts.

Barbers. Capitol. 315.

BArbers atrestal cō los timoners e fētiners axi cō se porā posar.

Ganfanoners. Cap. 316.

*lo mateix

Gāfanoners deuē hauer. v. * besāts p gafanoner. E si ha senyera en la nau q pendran, deu esser lur.

Barquers Capitol 317.

Barquers deuē hauer tots los coltells daqlls, qui remē. E totes les testes deles besties, quis mengen de refrescament en la nau.

Esuchidors Capitol. 318.

*lo mateix

ESuehidors deuē hauer ço, qll almirall los prometra. o. l. * besants. o. c. o. x. E aço deuen tenir tots aquells de la nau per ferm.

Afferradors. Cap. 319.

*lo mateix

AFferradors deuē hauer. v. * besants e tots los rompogolls, q̄ sien en cadena de laltra nau.

Dela guarda d'l almirall. Cap. 320.

TOts los homens dela nau son tēguts per lealtat al almirall de saluar e de guardar amort e a vida de tot ço q̄ li prometrā en loch de homanatge: aytāt cō ab ell starā en aqll present viatge, E mētre q̄ siē al cors. E lalmirall es tēgut a ells d' tot ço qls prometra de attēdre de son poder saluāt q̄ ells li sien sufficiēts. E si lalmirall nols attenia ço q̄ promes los haura, aquells noli son tengut dalguna conuinēça, pus que ell lals hagues * rota. Empero q̄ ell lals pusca atendre de son poder, car altrament ells li son tenguts, pus que ell no ho pot fer.

* rompuda

Escorcolladors Capitol. 321.

*lo mateix

EScorcolladors deuē hauer. x. *besants p home. E si meoarā amor a algu, deuē hauer les lurs pts en correguedes, sol q hō los ho puguaprouar. E deuē hauer de tota moneda ques trobe en lescorcoll de. c. *besants v. millaresos, e de. c. canes de tela. v. E si peruētura hau rā feta maestria e que diguessen, q̄ nou hā vist, e que fessen: que en altra part guardassen. Equels le xasē passar deuen perdre lo vn vll.

*lo mateix

Seruicials. Capetol. 322.

SEruicials deuen hauer dues parts. E deuen pensar dels sarrahins malalts, e dels malalts dela nau e escombrar la nau. E si lo seruicial es hom darmes, deu lo millorar lo capita en la sua lealtat axi com ha iurat.

Mestre daxa. Capitol 323.

N Mestre

Mestre daxa deu hauer los feramēts del altre mestre daixa, ab que clauara.

Ballester. Capitol.324.

Ballester deu hauer tots los ferres dels altres ballesters. E es tengut de ser cordes e de adobar balestes als ballesters e ala nau, e de amostrar, com ho façen los altres, qui fer no sabran ço ques pertany a ballesters de empenar e de fer astes e cordes e serralles. E perço deu hauer los ferres del ballester, qui sera en laltra nau. E lo seu apparellament, qui pertany era a ballester;

Calafat. Capitol.325.

Calafat deu hauer los ferros dels altres calafats e vna gonella o vna cota del altre calefat.

Rey de seruicials. Capitol. 326.

Rey de seruicials deu hauer los millors ferros, que sien en la nau e vn caldero entre ell e los infants. E deu lo dit Rey pendre sinc parts, e non deu vendre sens voluntat dels infants. E si lo dit Rey se vol, no deu algū home metre daus en taulell sino ell. E si alguni met, ell los pot gitar.

Consols. Capitol.327.

Si lalmirall vol leuar consols, ell ho deu fer ab tot lo cominal de la nau. E deuen iurar de attendre tot ço quels capitols que hauran fets: diran, e que ells de son poder sien tenguts, e deuen hauer deles penes e bans mesos en la nau la meytat.

De conuinençes. Capitol. 328.

Lalmirall deu tenir e donar tot ço, q̄ haura couēgut o promes als officials o a altre hō dela nau, e si ell loy atē, lo dit hom li es tēgut de tot ço que li promes, axi com si era son hom, ço es en lo dit viatge, e a mort e a vida e aiuda cōtra tots homēs, qui sos guerrers fossen, e si lalmirall nou attēdra, aq̄ll noli es tēgut de res perq̄ elli rō p la sua cōuinença. E perço fon stablit en axi q̄l almirall attēa la cōuinēça a aq̄ll pus aquell sia sufficient e bastant a aquella conuinença e a aquell offici, que haura conuengut al almirall queu sapia fer. E sino, lalmirall no lin es tengut.

Lalmirall e lo capita deuen leuar del primer guany, que la nau sara, tot ço q̄ deura per manleuta o per tolta q̄ haia feta de viāda o de exarcia. E pot ho leuar e pagar sens demanar al cominal dela nau.

Lalmirall e lo capita si han presa roba o hom dela nau o leny, son tēguts de retre la, sol q̄ aq̄ll proue, qui la haura perduda, ells son tēguts de rete, per que ells poden leuar deles parts aytant, com aquella roba valra, o podē leuar del primer

mer guãy q̃ la nau fara. E ſi los demanadors principals noy ſon deuẽ ho ſtoiar e guardar entro q̃ damanat los ſia. E deuẽ trametre letres, la on los ſabrã q̃ vẽguẽ pẽdre la lur roba. E ſi axi nou fan, la ſenyoria los pot donar rompimẽt puſquels homens tots enſemps ſeran, e ſerã dexelats, que ells ho hauran pres.

Totes les coſes ql almirall haura deſpeſes en meojar e en altres coſes a mantenir la companya, q̃ tendra ell deſpuys, q̃ ell comença de anar al viatge e que ell fo leuat almirall en aquell preſent viatge tot ho deu pagar del cominal: fins que la nau haia deſarmat.

Almirall pot fer iuſticia de tolre orrelles o de correr la nau o per ila que ſia poca on ſia la nau ſurta, en que no haia ſenyoria.

Almirall no deu metre ſcriua ſens paraula dels armadors.

Almirall deu fer algun clauari, e fer tenir aquaſcu en les cambres e en les caxes taucadures.

Almirall pot iuſticiar tot hom qui rompa caxa o bala o farcell de roba.

Almirall pot ſer iuſticia de homens, per que no faran comandament dels officials, qui ſeran meſos en la nau.

Almirall deu hauer de .xx. parts fins en .xxxx. ſegons ques po ſara ab los armadors de .xx. o de .xxv. o de xxx. o de .xxxx. tro en axi com ſera ab ells auengut.

Almirall deu hauer, com nau ſe pendra vn guarnimẽt o veſtidura: lo qual ſe volra, o q̃ lo millor home veſta, qui ſera en la nau, q̃ ſera preſa.

Almirall deu hauer vn lit d̃ roba de quaſcuna nau, que prenguen.

Almirall deu hauer vna copa dargent de nau que prenguen.

Almirall deu hauer tots los ſcrits saluant aquells dels gabiers.

Almirall deu hauer vn anell, q̃ tẽga algun hom de la nau en ma, que valega de .xx. * beſants en ius.

Almirall pot hauer ioya ſens dãnatge de la armada de .xx. * beſants en auall. E ſi munta mes de .xx. * beſants: deu tornar al cominal de la nau.

*moneda no coneguda
*lo mateix
*lo mateix

Almirall es tengut al ſenyor de la nau de ferlo pagar en axi, com ab ell e ab los ſeus companyons hauran empres, quant la nau haura guanyat.

Almirall cõ la nau fa camp deu hauer honramẽt ſobre les parts a conexẽça e a volũtat del cominal. E ell deu iurar com la nau haura feta vela, e partira del port, on haura armat de tenir lealment, ço que ha promes, ſaluant ſi lo me no era ſufficient en la coſa: que haura promeſa.

Almirall deu preſtar axi cõ ell mãleua a la gẽt. E ſi ell mãleua, deu los ho fer a ſaber. E los mariners e tots los homens del cominal de la nau lo deuen ſeguir fins que ell deſarm puſq̃ ſiẽ a parts. E ſi lo mariner lo ſegueix: ell pot refreſcar en totes p̃ts aytãt, com ell ſe vulla. E ſi lo mariner lo ſegueix fins a la ſua voluntat e deſarma: ell no pot res dir als

mariners ne als homens, qui en la nau seran de demanarres, q̄ prestat los haia: encara que en algunes parts ala sua volūtat haia refrascat que no roman per los homēs. Mas siy hauia algu: quin volgues exir, ans que la nau desarmas: Deu retre tot ço q̄ haura pres, e lexar totes les armes enla nau: e aço no pot fer sēs voluntat del almirall fins que haia refrescat dues vegades per armar de nou. E pusq̄ dues vegades haura armat de nou ell ho pot fer axi, cō es dit damunt: que reta los diners e lexe les armes. E pço fon fet aq̄st capitol, quels penedors dels dinets no deuē retre res, perço cō lal mira l no ret res als prestadors, cō māleua, çoes de vn diner dos, e axi cō ell ho reb dels armadors en axi ho ret lalmirall als armadors.

Que deu fer Capita. Cap. 329.

Capita es tengut de atēdre tot ço que conue o promet de aiudar enla nau aytant com ell puga fer iusticia tenir.

Capita deu fer a saber al almirall. E als armadors totes coses que sapia, que fossen damnatge dela nau. E deu esser en la iusticia cominal a tots cells de la nau, e fer tenir tot ço que prometran al almirall e al dit capita.

Capita deu fer o dar compte al scriua, lo dia que la nau haia feta vela dalla, on hauraarmat o refrescat, si homne vol lauer compte. E aquest compte se deu fer ab. iij. notxers, e ab. iiij. clauaris, e ab. iiij. probers, e ab. iij. ballesters, e ab dos homens darmes.

Capita deu mostrar, e dir tot ço que lalmirall deu fer a algun hom enla nau: si lalmirall li ten tort, que ell ablo cominal dela nau li ho deu mostrar e pagar fins que sia fet.

Capita deu axi be guardar la part enla nau dels maiors com dels menors que quascu haia son dret, e deu guardar quels consols nels officials, que son en la nau no puguē res fer, qui tort o damnatge tornas dela nau ni del almirall.

Capita deu tenir loch de almirall: si lalmirall no es enla nau, e ha aquell poder.

Capita deu trametre lenys en totes parts ab consell del almirall e ab manament.

Capita deu anar parlar per lalmirall, e per si, e per lo cominal dela nau a totes naus per saber qui serā, e ço que ell fara, sera tengut.

Capita deu metre en les galeres e en los altres lenys cap, cell qui ell volra en loch seu e puixs menar lo dauant lalmirall, e ço que ell comādara, allos faça.

Capita deu fer partides dels homens qui van en los lenys armats, e metre e gitar quis vol.

Capita deu fer *atrestal al leny de rems ed veles e de tot ço q̄ ops sia. *altretant

Capita deu fer donar la viāda en axi cō ell volra, e per aytāts iorns.

Capita deu stablir les batalles de tots los lochs dela nau, e de tots los homens.

Capita deu hauer respōsio de co nesta-

nestable, e darse guarda, e si no ho fan be: ell ho deu mostrar al almirall, e ço que lalmirall ne dira, que sia fet.

Capita deu fer mostrar e apparellar e partir les armes que son cominals en la nau.

Capita deu gitar los homens cō
*enterra van a *tarracenia, e aytal poder ha los homens, com es fora la nau: cō ha lalmirall enla nau, que lalmirall loli deu donar.

Capita ha aytal poder com lalmirall: quant lalmirall noy es, que ell te lo seu loch tota via faent a saber si ell sera en la nau.

Capita deu metre los gāfanōers en aqll loch, on veura q̄ faça a fer.

Capita deu fer recollir la gent tota via e destrenyerlos.

Capita deu hauer lo quart de les iusticies e dels bans: ques fan en la nau.

Capita deu esser cominal en los cōsols que si la vn consol ha ab laltre contrast: ell ho deu iutiar.

Capita deu stoiar tota la roba del mort a sos amichs o a sa muller, e si sen pert res ell ho deu esmenar als amichs del mort.

Capita pot fer encātar la roba del mort sis volra.

Capita deu veure en los fets de la partio del refrescament, ques do na en la nau.

Capita pot millorar lo seruicial darmes ab voluntat del almirall de mija part.

Capita deu partir los draps de vestir si hom fa vestidures, e altres empreses: que facen a donar ab voluntat del almirall e dels armadors.

Capita deu fer fer leals pesos e mesures als cōnsols. E si ells nou fā lealment en poder seu deuen esser marcats al front: si ells consentē en alguna malesa. E perço son fet aqst capitol: que ells stiguen lealment al cominal dela nau.

Capita es tengut, que penyora que sia mesa en nau a tauerna o a vianda: nola leix vendre, tro que la nau isca de cors.

Capita es tēgut, q̄ algū home de nau no vena vi ni carn ni vianda, sens que lo dit capita nola veia, e q̄ veia lo pes e la mesura, e si la troba falsa, lo dit capita liu pot tolre ab los cōsols ensemps: E los cōsols ho deuen donar al cominal de la nau.

Capita es tengut, que si la penyora que sera mesa ala viāda, nou valra, q ell la deu fer valer: com en la nau se encantara daço, que haura guanyat, e fer restituir: que aquell noy perda.

¶ Capita es tengut quey faça venir los consolls: si aygua se met al vi: quis vena en nau, despuys que sera cridat.

Capita deu hauer, xxv. parts o mes si son volūtat dels personers al comēçament del viatge, e si es volun tat del almirall, mas aquelles. xxv. parts noli poden fallir.

Capita deu hauer totes les spases d̄la nau o leny, qui sera pres, mas es a entēdre q̄s spasa q̄s port a vēdre, q̄ sia ligada en bala, no d̄u esser sua

sols aquelles ques portan per fer armes en nau, o que algun home la porta p son armar, aqlles son sues.

Capita deu hauer totes les senyeres en que haia corda stada ligada o filo agulla.

Encara deu hauer de quascū sarrahi: quis vena mig * besant per te staaxi be del poch cō del gran. En cara del sarrahi quis remā mes de. c. * besants: deu hauer. v. * besants. e. de. c. * besants en auall. ij.

*moneda no co neguda

*lo mateix

*lo mateix

*lo mateix

Itē deu hauer totes les capes, ço es a entēdre gelebies e atzuuars e capes: que porten sarrahins.

Capita pot pendre algunes armes sili fallen, o queu pogues millorar, pero que torn les sues al comu de la armada, çoes a entendre cotell o cuyraces o capell de ferre o golero o altres armadures sols. j.

Scriua. Capitol. 330.

Scriua deu esser leal axi ala vna part com a laltra, e deu aço iurar en presencia del almirall e dels armadors, e com es en mar que hā feta vela: deu iurar en presencia del cominal dela nau.

Scriua deu retre compte als proers e als notxers e als ballesters e als homēs darmes, com haurā feta vela en axi q̄ los notxers ni deuē metre. iiij. e los proers. iiij. e los ballesters. iij. e los homēs darmes. ij. e los clauaris. iiij. e a aqlls ell deu retre cōpte per tot lo cominal dela nau.

Scriua deu tenir lo cartolari, on algū hō no puga escriure ne legir ne tenir, e si alguna persona lo te fora ell, no deu res valer lo cartolari e lescriua deu perdre totes les sues coses e parts, e deu esser gitat de la scriuania, e pert la ma en poder de cort, si prouat li es.

¶ Scriua es posat ala maior leyaltat dela nau e de testimoni, car lescriua val per. iij. testimonis, e tot ço quel scriua fa aten la nau.

Scriua hi deu esser cō lalmirall promet alguna cosa a algun hō de nau. E tot ço q̄ prometra lalmirall a altre hom: q̄ lescriua ho oia, ell ho deu scriure, e no deu metre res sino axi cō sera stat dit. E si nou scriu, e lō demane a testimoni en demāda o plet: ell deu dir la veritat d̄ ço q̄n o io vee. E aço deu fer axi be en mercaderia cō en cors, car tots los testimonis de la nau venen al scriua.

Scriua no deu res scriure en nau: si la dita nau no es a prois, çoes cō en marcar no seria tengut.

Scriua es posat en loch de lealtat e tot ço q̄ ell fa, es tēgut de no leiar e de comprar o de vendre o de donar vianda a alguns homens. E despuys que ha iurat deu esser cregut per sa plana paraula.

Scriua ha aytal batlia, q̄ no es res tengut en la nau de alguna couinēça: si lescriua no es en presencia. En cara sol q̄ lescriua oia la vna part e laltra: e ell es en mar, q̄ sia a prois la nau: ell ho pot scriure: e es tengut, encara q̄ noy sia la vna ni la altra.

Encara si lescriua no tramet els guardians de la nau: no deuen rebre ni donar res sens albara del scriua ab son segell, que sis perdia: no seria

no feria tengut. Encara mes, q̃ fens voluntat del fcriua lo fenyor de la nau no pot a algu donar algun hauer fens albara del fcriua.

Ne algun mariner noy gofa tocar fots la pena del capitol. Encara q̃ fi algũ nolites fet ablo fenyor de la nau, no es tengut: fi la part fe vol fi lefcriua noy es, o non hi ha carta feta. E fi lefcriua hi es: es tengut, fol que ell ho haia oit que tota via ho pot fcriure.

Scriua pot encara acordar tot mariner fol q̃ no fia proer, defora, e lo fenyor de la nau es li tengut axi be: com fi ell lo hauia acordat.

Scriua deu effer en totes les cofes, que porten en nau, fia vianda o altres cofes. E fi peruentura ve viãda ala nau: de prefent lefcriua ho deu fer partir, e ala fua volũtat pot millorar qualfeuol.

Scriua pot pendre lo millor terme: e fer fer ala fua voluntat de la porta enuers proa. E pot hauer lefcriua fota ell. feruicial mas aquell fcriua qui fera fota ell: no deu tenir lo cartolari que lefcriua ne hauria la pena damundita.

Scriua deu hauer en nau armada fegõs vn dels panefos, qui fon nomxers appellats. x. parts. Encara deu hauer tots los libres, qui valẽ meys de. v. * befants lo libre e fi erẽ q̃ val gueffen mes de. v. * befants no; ne libres q̃ foffen enbala tã poc. E tot paper qui fos en caxa o en altre loc es del fcriua, e tots tinters de fcriure, e totes les alhines de fcriure que foffen del altre fcriua.

*monedino co neguda
*lo mateix

Item fi laltre fcriua dela nau que prenguesffen hauia algunes armes millors: ell les pot combiar per les fues.

Item deu hauer a tot encant. ij. millarefos per perfona, e de perfona ques rẽbra. v. millarefos, e en totes parts q̃ fia defpuys que el fera leuat fcriua: La nau li deu fer fos ops a el e a fon feruicial de menjar e de beure e de fabates.

Scriua pot damnar home, pus ha feruit fon temps, que hom nol pot retenir per força, pus conuinença li feu hom, que hom lo pagara, com hom lo trafeh enla nau o quant arma. Aço es ferm e cert.

Scriua es tengut que ell pot leuar del primer guany, que la nau faça, la manleuta e ques pach qualque manleuta q̃ fia de q̃ la nau haura refrefcat en algun loch. E nos deu res partir: fins que les manleutes fien pagades. E daço ha poder fcriua.

De clauaris. Capitol. 331.

QVant clauaris feran leuats en la nau ells fon tẽguts lealmẽt ab lefcriua de la nau de guardar e fer efcriure e quafcu ne deu hauer vn fcrit, e quafcu deu hauer fa tancadura, e que l vn menys del altre no puga obrir ni metre ni traure: E tota via lo fcriua fia ab ells al metre e al traure. E fi peruentura ni hauia algu q̃ pregues o donas per comẽdamẽt del almirall o

daltri qui fos en la nau sens sabuda daquells companyons o del scriua aq̃ll deu perdre la ma, e esser gitat d̃ la clauaria e esser en merçe del co minal de la nau, e perdre les sues parts.

Clauaris han vn march dargent en lo cors.

Clauaris han de quascuna nau vna caxa la millor quey sia mẽys de roba sollo fust.

Clauaris hã totes les tancadures, que fossen en la nau o leny que hõ prengues.

Clauaris hã totes les cordes dels farcells.

* ferta clauaso Clauaris han tots los *aguts: qui sien en la nau, que no sien en bala ne en farcell ne en sporta.

Clauaris han de quascun sarrahi. ij. millaresos. E ells deuẽ donar los claus ab que clauen les cormes.

Clauaris han los scarpres, qui no sien de mestre daxa: e deuen los pre star a ops de la nau. E deuẽ dar cor des a ligar farcells, entro ques encã ten, e a clauar e a desclauar los presoners. E deuen donar cordes a ligar los presoners, e abadasions a ops de la nau si non hauien.

Notxer maior. Cap. 332.

NOtxer maior de la nau es tengut al almirall, e al capita, Eals armadors de la nau de esser leal, e de no donar triga ales coses de vtilitat, que puguẽ fer en vn iorn, que non hi meten altre, perço com nau armada sta quascun iorn e quascuna hora en sperança de seguir son enemich, o de fugir, si ops li era, per quel notxer deu fer al pus tost e sauiament ço que haura a fer, e aço deu iurar.

Item que per parẽtesch ni per hauer que lin fos donat: ell no stiga, que no coman de a tots aquells, qui ben poran fer, e aço deu iurar lealment.

Item que per maluolença que ell haia a algun home, que nol meta, la on sapia, que altre ho fara millor que aquell. E aço deu iurar.

Item deu dir totes les magãyes, que son en la nau de arbres e de antenes e de ancores, e de exarcia, q̃y sia. E siu cela, e que li sia prouat, ell deu p̃dre les sues parts e les armes.

Item si veu res * emblar o * rasa o bando fer, deu ho manifestar e castigar, e si no sen volen star: deu ho dir al almirall o al capita. * robar * racor

.Item que ell no faça hom acordar en la nau, sinol conex, ne diga: que aquell sia mariner, si nou es, e siu fa, tot lo damnatge que la nau ne prengues, sia sobre ell. E si mar li fahia mal, que ell no sen pogues aiudar, si la nau ne hauia a logar altre lo notxer la apagar.

Item ell deu fer totes coses que ell sapia e si peruentura ell no les sabia fer, e que altre hagues hom a logar, entro que sia fet, ell ho deu pagar, ço es a entendre tot ço que en la nau se pertãy per lo nauegar car a altres coses fora lo nauegar noy es tẽgut, mas de tot*lals es tengut, * altre pus que a notxer maior la hom puiat.

iat. Encara fi fer nou fabia, deu ne esser gitat, e deu perdre ço q̃ hō li hauia promes. Altrament ell deu a tendre, ço que haura promes, e hō axi meteix a ell ço que hom li prometra.

Item que ell no deu exir de port ne entrar en port fens voluntat del almirall e del capita e del cominal dela nau. Tot aço deu iurar, e encara que per amiftat del almirall ne del capita ne dalgun hom no cele, ço que veura que fara a fer, ne diga ço que no fara a fer, e que faça e faça fer tot ço que fia profit dela nau, e fi li era vedat, deu ho dir al almirall e al capita, e ells deuen li aiudar a tot faluament dela nau. E fi no li aiuden ne li attenē, ço que li hauran promes, ell nols es tēgut de res.

Notxer deu hauer aytal batlia en la nau, que com fera lo confell donat dell e del almirall e del capita e dels promēs de la nau, ell deu fer collar e metre veles, com ell conexera, que faça a fer.

Notxer ha a comendar a exir de port entro q̃ fia en * pelech fora.

*altamar

Item que tota via que la nau deu mudar, ell deu comandar a popa, e donar faluament, e collar.

Item que com volra pendre volta, queu deu demanar al almirall e al capita e als panefos, e com feran acordats, que ell faça mudar.

Item al entrar de algun port ell deu comandar. E mefa vna ancora daça, e laltre dalla, e lldon fon loch a aquell, a quil haura donat lo iorn de comandar.

Item que com veura, que faça argir e collar de mig, fi ops fera, e mudar laltra vela, que conega que faça a mudar queu faça fer. E fi y fa aiunyer alguna vela, ell la pot iunyer, e fi fa aminuar, ell la deu minuar fens licencia.

Itē que neguna ancora nos deu donar ala nau: que ell noy fia demā nat.

Item que fi gumena o algun grupial fa a tallar o aiunyer: ell ho pot fer.

Item la nau no deu mudar fenś paraula del notxer, ne leuar aocora ne prois fens fa paraula.

Ne deu partir barca de nit fens fa paraula. E fin partira, deu ho manifeftar al capita. E lo notxer deu partir als altres fos companyons la venda de comandar, ells faent a faber al notxer, ço que faran.

Notxer deu effer a arbitrar les parts, perço com ell coneix los marioers e deu iurar lealment e dir ab aquells: quiy diran

Notxer maior no es tengut de fermança que ell faça, pus lome fe ra anatenla nau vn mes que ell lacorda, el amena per autoritat dela nau.

Notxer pot cambiar les fues armes ab altres: fi millors les troba, fi prenen nau. E les pot tenir, fins que la nau defarme e puys que les torn al cominal dela nau: Car ell deu effer armat, qui fta en popa, mas vna arma deu effer fua.

Item deu hauer la quarta part de vianda de millorament. E de tota

*moneda no coneguda

nau ques rembra. x. * besants e de leny. v. * besants.

*lo mateix

Item deu hauer de tota vela quis partesca ab los altres notxers vna part e quarta, e pot demanar de re- *lo mateix frescament vn * besant a tota nau e leny.

Notxer es tẽgut de star en la nau fins q̃ tots aquells dela nau sen sien anats, e de no partir entro sia a saluament la nau, e que sen partesca ab volũtat del senyor, çoes a saber, que sia la nau desarmada. E si la nau hauia son cabal, no es tegut lo notxer, si sen vol anar, pus la maior força sen anas.

De consols. Cap. 333.

COnsols deuen iurar en poder del cominal dela nau e dls notxers e dls armadors e dels proers e dels ballesters e dels homens darmes, que ells per algun senyor qui sia en la nau ni per parent ni per altre home ells no faran sino ala maior lealtat que fer puguen e conegan, e tota via ab consell daquells quells parra, e que per parentesch ni per hauer ni per res no façẽ sino la lealtat. E deuen fer leals mesures d vi e de tot ço ques vena enla nau. E deuen hauer vn scriua, e deuen *lo mateix hauer. xv. * besants per cõsol. E deuen donar al capita lo terç deles iusticies de la lur part e vna part al scriua.

Item deuen hauer la meytat deles iusticies. E deuen hauer de quascuna nau, que prenguẽ, vn tapit.

Item deuen hauer de quascuna nau. ij. * besants per hom, çoes a entendre per consol, per los cõtrasts *lo mateix dels homens que partexen.

Item es tengut quascun consol q̃ faça lealment. E si ell consent maluestat, deu perdre les sues parts el cõsolatge, e d̃u esser marcat al frõt.

Los guardians qui son senescals deuen iurar lealment que donen aytanta vianda al vn com al altre, fora al almirall. iij. parts, e al capita e al notxer maior vna part e vn quarto de part. E no deuen donar al maior mes que al menor sens paraula del almirall e del capita e del scriua.

Deuen hauer los guardians les pells deles besties qui enla nau se mengẽ de refrescament. E deuen hauer los sachs e les sarries del pa: si la nau guanya.

Item deuen hauer de quascan sarrahi. iiij. millaresos e ells deuen los guardar e clauar e desclauar, e si los sarrahins se remen deuen ne hauer vn * besant. *lo mateix

Item los guardians deuen hauer les parts, segons que sera. E si los sarrahins fugen, ells ne son tẽguts.

Com se leuen les quintes. Capitol. 334.

SI algu armara nau o leny o galera o altre vexell, si costara darmar deu milia sous o mes o menys si los dits vexells guanyarã, del cabal e del guany deuẽ esser leuades dues quintes, e la vna quinta deu

esser

esser del almirall e dels notxers, e laltra deu esser partida entre aqlls qui hauran part enlo fust.

Item si algu armara, e no guanyara, mas acabalara, de aquell cabal deuē esser leuades dues quintes, e par tides, axi com damunt es dit.

Item si algu armara e no guanyara, ne acabalara, de tot ço q̄ portara sia poch ara sia molt: deuen aytā be esser leuades dues quintes e par tides axi com dit es.

Item si algun notxer emprara algu, que li arm la sua notxeria, si aqll la li arma e sera empres entre ells q̄ elllali arma a mig *seguint e a mig *plant, si lo vexell on armara, guanya, lo guany dels diners que arma ra, deu esser mesclat ab ço: que per tanyera al notxer dela notxeria: E esser partit mig per mig. E si lo dit vexell no guanyara, lo dit notxer es tengut de donar a aquell qui armat li haura, la meytat d̄la notxeria

*guany
* pdua

Item sili armara atot * plant e a tot * seguint, si lo vexell guanyara lo guany dels diners deu esser tot daquell, qui arma, e axi lo guany q̄l notxer fara en la notxeria, deu esser tot seu. E axi lo armador no es tengut de res al notxer, ni lo no txer al armador, sia que aquell leny guany o perda, pus axi com desus es dit sera fet lo dit armament.

* pdua
*guany

Itē se leuan axi les quintes que si monta en suma de.x. milia sous, leuen hom per les quintes. iiij. milia, e si mes monta, mes, e si deualla a menys, leuen hō, segons que sera.

¶ AC, I ACAB A LO LIbre vulgarment appellat de cōsolat, en lo qual son los capitols e leys e bones ordinacions: que los anti. hs ordenaren per los fets maritims e mercantiuols. E encara en fets de corso armada. Los quals capitols e ordinaciōs foren loades fermades e promulgades per les senyo ries dauall scrites.

EN lany de nostre senyor Deu Iesu Christ. M. lxxv. en les Kalendas de mars foren fermats per los Romans en Roma en lo monestir de sant Iohan de letra per esser tengut tostemps.

En lany. M. cij. en les Kalendas de Setembre foren fermats en acre en lo passatge de Hierusalem per lo Rey Luis, e per lo compte de Tolosa, per tenir tostemps.

En lany. M. cij. foren fermats en Mallorques per los pisans per tenir tostemps.

En lany de. M. cxviij. foren fermats en pisa en sant Pere dela mar enla potestat de Ambros millers per tenir tostemps.

En lany. M. clxij. enlo mes de Agost foren fermats en Marçella ala mayso del espital enla *peostria de ser * Iaufre antox, p tenir tostēps.

*hostalería
* Ioffre

En lany de. M clxxv. foren fermats en almeria per lo bō compte de Barçelona e per los genouesos per tenir tostemps.

En lany

En lany de.M. clxxxvj. foren fermats en la ciutat de Genoua en la *peostria de ser pinel milers, e dels ancias ser pere ambrosi, e de ser Ioã de S. donat e de ser Guillē de carmesi, e de ser baldoni, e de ser Pere de arenes. E aço iuraren al cap del moll per tenir tostemps.

*hostalería

En lany de.M.clxxxvij. en les Kalendas de Febrer foren fermats en Brandis per lo Rey Guillem, per tenir tostemps.

En lany de.M. cxxxx. foren fermats en Rodes per lo galeta, els iura per tenir tostemps.

En lany de.M.cc foren fermats e iurats per lo princep de la morea de tenir tostemps.

En lany de.M.ccxv. forē fermats per lo comu de Venecia en Cōstātinoble. E fermals per ells lo Rey en Iohan tantost que fon tolt als grechs, enla esglesia de santa Sofia per tenir tostemps.

En lany de.M.ccxxiiij. foren fermats per lo compte Alemany e iurats per tenir tostemps.

En lany de.M.ccxxv. foren fermats e iurats enla ciutat de Mecina en la esglesia de santa Maria la noua en presencia del Bisbe de Gathania per Frederich emperador de Alamanya, per tenir tostemps.

En lany de.M.ccl. foren fermats per en Iohan de Bellmont, sobre la anima del Rey de França, qui en aq̄lla hora no era be sa en presēcia dells cauallers dela host e dels templers e dels espitalers e del almirall de leuant per tenir tostemps.

En lany de.M.cclxij. foren fermates en Cōstātinoble a S. Angel, per Paleogolo Emperador, de ser tenir enla sua terra per tostemps.

En lāy de.M.cclxx. forē fermats en Suria p̄ Frederich Rey d̄ xipra. E en Cōstantinoble per lēperador Constanti per tenir tostemps.

En lany de.M. cclxx. foren fermats e atorgats per lo molt alt Princep e senyor lo Rey en Iachme per la gracia de Deu Rey de Arago, de Valencia, de Mallorques. Cōpte de Barchñā e de Vrgell, e senyor de Montpeller, enla ciutat de Mallorques. E per lo dit senyor foren atorgats Consols ala ciutat de Valencia, per la manera, que damunt es dit.

Deo gracias.

CAPITOL.

CAPITOLS DEL REI EN PERE SOBRE LOS FETS e actes maritims.

Nos en Pere per la gracia de Deu Rey de Arago &c. Als nobles e amats lo procurador nostre general e al portant veus de gouernador enlo regne de Sardenya e de corçega, e a tots los altres officials nostres en lo dit regne, E als batles generals de Cathalunya, regne de Valēcia, Veguer e sotsueguer e batle de Barchīna e nosre sōmenys als vegues e iusticies e salmedines maritims e iurats alcayts, e altres tots e sengles batles locals de qualseuulla locbs dels regnes de Arago, de Valencia, de Sardenya, de corçega, e condat de Barcelona, e no resmeys consols qualseuulla per nos constituits e per auant constituidors, e a tots e qualseuol altres officials e subdits nostres presents e qui per auant seran: Salut e dilectio. La discrecio humana per coniectures de les coses passades considera les esdeuenidores: Equant maiors coses mira maiors cauteles se presenta, e com haian conegut per experiencia fins açi, que perço com les naus lenys e altres maritims vexells no eren regits per deguts e complits gouerns: no sols ten seguien perdues de infinides robes e mercaderies, mas encara mort de molts, volents perço quāt possible sia a nos subleuar los perills deles persones e bens, e proueir a la seguretat dels nauegants, los capitols del tenor seguent manā esser ordenats.

Primerament que tot mariner o ballester o seruicial e tot altre qui sia acordat de nau o galera o de leny o daltre vexell sia tengut e dega seruar e complir al patro de nau o de leny o altre vexell, qui acordat sera, tot ço que enlo seu acordamét haura promes de seruar e complir axi que aquell mariner o ballester o altre acordat de nau o de leny o altre vexell, si haura presa paga o prestech de son patro o loctinent de patro que dega seguir lo viatge que haura promes, si donchs no hauia necessitat de malaltia o que prenga muller o si alguna heretat li sera peruenguda despuys que sera acordat, e que de continent que malalt sera o presa muller haura o la heretat li sera peruēguda, queu deia denunciar a aquell, de qui acordat sera, e retre ço que pres haura de pa-

ga o

ga o prestech. E qui contrafara, en aquest cas dega esser pres, e que re ta al patro lo prestech o paga, que haura pres, e que pach de pena. c. sous, o stiga ps. c. dies al castell, e tot altre patro quil acordara, ol sen men pusque li sia denunciat, que es acordat daltre, pach d pena. c. sous, en axi que lescriua de nau o altre vexell en lo acordament quel patro o loctinent de patro fara dels mariners ballesters o seruicials, deia metre les conuinences en scrit enlo cartolari del dit acordament. E quel dit scriua ans que comença a vsar del offici: faça sagrament en poder del batle de Barcelona o de son loctinent o del loch, on lo patro scriua posara en la dita nau o vexell, de vsar son offici lealment.

Item que tot mariner o ballester o altre acordat qui fuge o desempar per por de mals leys o per por de fortuna la nau o lo leny o altre vexell, perque sera acordat si donchs lo patro nola desemparara primer o son loctinent del patro, que deia esser penjat per la gola. Empero si lo patro o son loctinent de patro desemparara la nau o altre vexell, que ans que isqua de la dita nau o altre vexell, que en presencia de aquells qui aqui seran presents, dega dir, que ell desempara aquell vexell axi com aquell qui nol pot saluar, e que licentia tot hom quil desempar. E de aquest desemparament faça fe lescriua, si en lo dit vexell sera.

Item que tot mariner o ballester o altre acordat qui tal * orri de nau o de altre vexell, o leuara volta al * orri de nau o de leny quen vaia en terra sens voluntat del patro o de son loctinent: que sia penjat per la gola.

* orla

* orla

Item que tot mariner o ballester o altre acordat qui fuge a nau o a leny o a altre vexell despuys que seran partits de la plaia de Barcelona o de altre loch on sia acordat e no haia seruit lo temps, de que sera tengut ala nau o altre vexell si es trobat que sia pres, e que dega retre en tot cas tot ço que haura pres de la nau o leny o altre vexell, e que perda tot ço que haura seruit ala nau o altre vexell, e que sia del patro, e que pague de pena cent sous o que stiga cent dies al castell o en preso.

Item que tot mariner o ballester o altre acordat o altre hom de qual que condicio sia qui moga baralla en nau o en galera o en leny o en altre vexell, qui dega esser pres per los altres acordats del dit vexell si lo patro o son loctinent los ho mana de part del senyor Rey, e quel degan metre en vn cep, e que y stiga tant, tro que sia en terra dela senyoria del Rey, e que sia liurat ala cort, e que pach dolcents sous, e q no compte lo seu loguer tant, quat stara al cep e sia dl patro. E si los mariners nol volien pendre, que pach de pena cent sous quascu. Empero si per la dita baralla se seguia nafra o nafres, quel dit barallant dega hauer aquella pena, que de vsatge o de dret

de dret deura hauer, segons la qualitat dels actes.

Item que tot patro de nau o de leny o daltre vexell sia tēgut a mariner e a ballester e a altre son acordat de pagar li lo loguer, q̄ li haura promes, com haia seruit lo tēps el viatge, de que sera tengut al patro. Empero si lo patro li donaua paraula abans quel temps no hagues seruit, quel dega pagar de tot ço q̄ li sia tēgut, axi com si tot lo temps li hauia seruit, si donchs noli daua paraula per ladronici prouat, o per baralla o per gabella, o sino estaua a comandament de son maior. E axi empero que noli dega esser dada paraula en loch de sarrahins.

Item que si lo mariner o altre acordat pren colp en la nau o a tre vexell faent lo seruey de la nau, o y pren malaltia, que dega comptar son loguer, mentre sia en la nau o altre vexell, axi com si era sa, e quel patro li dega pagar son loguer e altres coses complir segons forma e condicio del seu acordament. Empero si era en viatge de vltra mar: quel patro sia tengut e dega en tot cas tornar aquell ab aquella nau o leny o altre vexell comptant son loguer, tro quel haia, la on acordat sera stat.

Item que tot mariner o ballester de nau o de leny o daltre vexell qui prenga loguer de nau, sia tengut de metre armes, ço es a saber bones cuyraces gorgera e capell de ferre, spasa e coltell e bones dues ballestes e vn croch: e. cc. passadors o viratons. E que dega aquelles armes emprar tota vegada, que per son maior ne sia request per defensio de la nau o del leny. E qui contra fara, pagara per ban quascuna vegada. xx. sous. E si aquell mariner no metra les armes desusdites en nau o leny o altre vexell de qui acordat sera: e aquelles com request ne sera: no emprara que no dega hauer comptat de son loguer del temps que seruit haura ans sia guanyat al patro.

Item que tot mariner o ballester de nau o de leny que sia acordat, q̄ vaia en viatge de vltra mar e haia pres prestech o paga, deia iaure en la nau o leny de pux que la nau o leny haura començat a carregar, sins es request del patro e dels mercaders, axi que de quatre nits ni iaga la vna quascuna ab les sues armes, axi que faça hom cōpte quel quart de la companyia iaga en la nau tots vespres, e aquella nit haia e compte tot son loguer segons que pendra lo mes. E si es a viatge haia la nit. xij. diners Barchñs, si donchs en lo acordament no sera empres q̄ sens loguer hi hagen a iaure. Empero en aço no es entes les nits, que en la dita nau o vexell iauran, apres que aquella nau o leny se comença desormeiar per anar en son viatge. E qui contra fara pagara per pena cada vegada. xx. sous.

Item que tota nau o leny o altre vexell que haia començat o no començat de carregar si noues de galeres o de altres vexells de enemichs

michs o cossaris seran en lo loch on la nau o leny sera que tots los mariners e ballesters acordats qui hagen pres prestech o paga, feta re questa a ells per lo patro o scriua o altre en loch daquells, deian entrar enla nau o leny ab lurs armes per defendre, e quey degan star tant cō al patro o a son loctinent placia, axi empero quels dits mariners cōpten a tot loguer. E si lo mariner o altre acordat nos recollia feta la re questa pach. xx. sous.

Item que tot mariner o ballester o seruicial o altre acordat de nau o le y o altre vexell dega estar a manament e a obediencia del patro o de son loctinent, de qui acordat se ra, e si algu daquests cōtrastaua iro sament o ab malicia al dit patro o a son loctinent, quels mariners els altres acordats de la nau o vexell prenguen aquell o aquells, qui aquest contrast faran, e quel meten en cep, e tenir lo, tro que aquell haien en senyoria del loch: on sera lo patro, e aquell meten en poder del ordinari del senyor Rey, quin faça ço que de dret e per iusticia los par ra faedor, e que lo dit acordat no compte de son loguer, mentre stara al cep.

Item que tot mariner e ballester se dega recollir aquell dia: quel pa tro li haura dit, si la nau o leny se desformeiara, e que encontinent q̄ sia recollit, dega cōptar en tot son loguer. E si algun mariner o ballester trobat sera en terra, com la nau o leny haia feta vela, que dega pagar per pena vint sous.

Item si algū mariner o ballester o seruiciul partira o exira de nau o de leny o altre vexell sens voluntat del patro o de notxer o de lur loctinent, que pach per pena quascuna vegada. v. sous, o stiga. v. dies pres en lo castell, si pagar nols pot. O si lo patro ho volra, que stiga al cep dela sua nau per sinc dies, e que no compte sou.

Item si algu o alguns mariners o ballesters o seruicials partiran de nau o de leny sens voluntat del patro o de notxer o son loctinent de barca, que pach per pena quascuna vegada si es barca de pen escalm de nau: ço es quascū daquells vint sous e si es barca altra de nau o altre vexell, pach quascu daquells deu sous per pena. E si pagar nols pot, que stiga quascu daquells per quascun sou. j. dia al castell.

Item que si algun mariner se auē dra ab lo patro o ab son loctinent de star en nau o leny stant en plaia o en algun altre loch e aquell mariner exira fora la nau o leny sens vo luntat del patro o son loctinent, q̄ pach per pena quascuna vegada. xx. sous e que perda lo loguer, que li sera degut tro en aquell dia.

Item que si algun mariner o altre acordat sera atrobat dorment ala sua guayta que per quascuna vega da pach per pena, si es mariner de popa dos sous: e si es de proa vn sou.

Item si alguna nau o leny o altre vexell per fortuna de mar o de vēt vendra

vendra en terra a fōs q̄ls mariners e
balleſters e ſeruicials e altre hō qui
ſerā acordats de aq̄lla nau o leny o
altre vexell, ſien tenguts e degā aiu
dar cōtinuament a reſtaurar e a ſal
uar la nau o leny o altre vexell el
*arrens o ormeix *arnes daq̄lla, e encara les robes e
mercaderies, q̄ en aquella ſerā, axi
q̄ls dits mariners e ſeruicials cōptē
tota hora a tot lur loguer, tro quel
patro los ho diga. Axi q̄ ſi aquells
mariners o ſeruicials ſen partiran e
ſen lunyaran, axi que aiudarā a ſal-
*lo mateix uar la nau o leny e exarcias e * ar-
nes daq̄lla ne les robes o mercade-
ries q̄ en aquella ſerā q̄ no hagē cō
tat del tēps, que ſeruit haurā, ans ha
gen a retre, ço que pres haurā a pre
ſtech o a paga, al patro e no reſ-
mēys ſils mariners o ſeruicials qui
*lo mateix aiudar no volran hauran * arnes
ſeus e robes en aquella nau o leny
o altre vexell e ſeran ſaluades, e no
aiudaran a ſaluar e a reſtaurar la di-
*lo mateix ta nau o leny o altre vexell, q̄l * ar-
nes e les robes daquells ſien confiſ
cades al ſenyor Rey. E que tota ho
ra hagen aquells mariners o balle-
ſters o ſeruicials qui no aiudaran,
ſtar preſos tro q̄l preſtec o paga ha
gen tornat al dit patro.

Itē ſi algū mariner o ſeruicial ſera
acordat ꝑ patro d̄ nau o de lēy o dal
tre vexell o per leſcriua daq̄lla co-
cha o lēy: q̄ daq̄ll acordamēt o pa-
ga o preſtech dega eſſer cregut lo
patro o ſcriua de aq̄lla nau o lēy o
altre vexell, axi q̄ la cort d̄l loc on
lo patro o ſcriua acuſara o req̄rra
lo mariner o ſeruicial de ſeruar les
cōuinēçes entre ells empreſes, de-
ga encōtinētpēdre lo mariner o ſer
uicial, e aq̄ll pres tenir, tro q̄ haia ſa
tisfet plenariamēt al dit patro o a
ſon loctinent, enço q̄ aquell mari-
ner o ſeruicial ſera tēgut ſegons la
conuinēça del ſeu acordament.

Item que algun barquero mari-
ner ne altre no gostraure ne deſcar
regar denits de nau o de lēy o altre
vexell, o en nau o en lēy o altre ve-
xell gra ne altres robes ſens volun
tat del patro o d̄ ſon loctinēt. E qui
cōtrafara pach per pena quaſcuna
vegada .c. ſous, e no reſmēys ſia a-
quell qui cometra tals faenes es ten
gut deſtar a dret al dit patro o a sō
loctinent, enço que deura.

Itē q̄ ſi alguna ꝑſona fara fer nau
o leny o barca o altre vexell en la
plaia d̄ Barchña, e a ops d̄la cōſtru-
cio de aq̄lla nau o leny o barca cō
prara fuſta ſtopa clauo cotōs anco
res e altres fornimets e exarcies ne-
ceſſaries a ops dela dita nau o leny
o altre vexell ꝑ les quals deura di-
ners a les ꝑſones d̄ qui cōprades les
haura, o ſi per aquell patro o *exer *ꝑſona qui te lo carrec
cidor ſera degut per iornals als me
ſtres preſtant lurs obres en cōſtru
cio daquella nau o leny o altre ve-
xell, e aq̄lla ꝑſona qui cōſtruira ay-
tal nau o leny o altre vexell demen
tre q̄s cōſtruira ſe morra o ſe abſen
tara o aq̄lla nau o lēy o altre vexell
nauegar no pora axi q̄ * cōuēdras *cōuingues
d̄ vēdre aq̄lla nau o leny o altre ve-
xell q̄ aq̄lles perſones a qui ſera de-
gut ꝑ rao d̄ fuſta clau o, ſtopa, cotōs
ancores e altres forniments com-

prats a ops de la dita nau o leny o altre vexell, o per raho de iornals, siē primers en tēps e puspoderosos en dret enlo preu ques haura de aq̄lla nau o lēy o altre vexell ensemps ab les altres persones daq̄lla nau o lēy o altre vexell, ençō q̄ bestret haurā, axi q̄ muller ne altre creador daq̄lla p̄sona no puga esser primer en temps ne pus poderos en dret a aq̄lles p̄sones aqui sera d̄ gut p les dites raōs, tro q̄ la nau o lēy o altre vexell haia feta vela enlo loch on sera cōstruida, sens en barch da q̄lles p̄sones, aqui p aq̄lla raho sera degut. Feta empo vela daq̄lla nau o lēy o altre vexell sens cōtrast daq̄lles p̄sones aqui sera degut, q̄ de puys qualq̄ vegada si la dita nau o lēy se haura a vēdre, q̄ enlo preu d̄ aq̄lla vēguē primers aq̄lls, q̄ dret comu ordō. Saluo tota vegada, q̄l personer sia primer en la sua part a tota altra persona que sera crador daquella persona, qui aytal nau o leny o altre vexell haura cōstruir.

Item que algun barquer no gos traure de nau o de leny o altre vexell mariner o seruicial sens voluntat del patro o de son locht inent. E qui contra fara, que pague per pena cent sous.

Item que algun exauaguer pesca dorne altre no gosmetre ne lançar nāçes ab pedra ne ab senalles ne en altra manera enla mar de fons de. xxv. passes en ius çoes axi cō es del mur de la dreçana en senyes de axa loch tro al mur de sanct Daniel per aquelles metexes senyes. E qui contra fara que pague per pena. c. sous. E no resmenys quel patro o son lochtinēt o los mariners d̄ nau o de lēy o altre vexell pugā aquelles nançes si trobades seran enla mar axi com diu de mur a mur, pendre e tallar sens alguna pena. Empero si algun pescador exaneguer o altre volra calar nança o nāçes dins los dits termes ho puxen fer tansolament calant aquelles ab senalles plenes de arena.

Item que algun barquer o grōdo ler no puga hauer ne tenir en son alberch per barqueiar sclaus si no tāsolamēt dos axi q̄ al lauor de descarregar o carregar no puga tenir ne hauer sino tāsolament dos sclaus, axi q̄ aquells siē seus propis, e no daltre. E qui contra fara, que perda aquell o aquells sclaus, que mes haura en aquell lauor.

Item que algun patro o exercidor o sobrepostat en loch de patro no puga mālleuar sobre les pats ne a ops daq̄lles, les quals los persones haurā fornides en nau o en leny o altre vexell, si aq̄lls personers serā presents enlo loch on aq̄lla mālleuta se fara. Ne aquell prestador no haia alguna obligacio sobre les parts daquells personers, la on lo seu prestech diga, quesia conuertit en profit daquella nau o leny o altre vexell, si dōchs nou fa d̄ expres consentiment daquells personers.

Itē q̄ tot personer de nau o de lēy o altre vexell puga per la sua part donar al encāt la nau o leny o altre vexell ab les sues exarcies, e aquella vendre

vēdre aqui mes hi do publicamēt,e lo preu rebre e a si satisfer,sens em barch e cōtrast del patro daqllaans si reqst ne sera lo patro sia tēgut de loar aqlla venda,qui feta sera.Eque haia a pēdre,ço q̄ sobrara del preu leuada la part daquell personer,en tot loch on se vulla lo personer sal uo en terra de sarrahins,axi empero quel comprador de aquella nau o leny o altre vexell haia a seguir e complir lo viatge,lo qual la nau o leny o altre vexell fermat haura.

Itē q̄ si alguna persona cōstruira nau o leny o altre vexell,e aqlla cō struccio sera en cōuinēt ab alguna persona q̄ li dega fornir e fer certa part,e sera entre ells empres de cer tes mesures de aquella nau o leny o altre vexell de que promesa sera a-quella certa part,q̄ aquell persouer haia a fornir e pagar dels seus bens aquella part dela qual conuengut sera entre ells axi quel batle del senyor Rey dega aqlla persona forçar a fer cōpliment a aqlla part cō uēguda entre ells.Empero si les me sures crexaran lo dit cōstruēt sens volūtat daqll personer,q̄ en aquest cas no sia tengut de fer la dita part.

Itē q̄ si alguna nau o leny o altre vexell sera carregada o carregat d̄ robes e mercaderies e aqlla nau o lēy o altre vexell sofferra fortuna o tēpestat de mar o de vent e correra aqlla fortuna de mar o de vent,o sera la dita nau o leny o altre vexel oppresa de naus o leny o galeres de enemichs o altres axi: que la dita nau o leny o altre vexell p̄restau ramēt e saluamēt deles persones o dela nau o lēy o altre vexell e mercaderies e robes q̄ en aqlla serāhaura a fer git deles robes e mercaderies qui en aquella o aquel serā,qll patro ne son loctinent no puga ne dega fer git de aquelles robes e mercaderies, sens voluntat dels mercaders, qui en aquella nau o lēy o altre vexell serā o de la maior partida d̄ aqlls,e de qui mes robes e mercaderies haura en la nau o leny o altre vexell o de lurs loctinents. Empero si en la dita nau o leny o al tre vexell mercader o son loctinēt no haura,e cōuēdras de fer lo git p̄ lo mes dan esquiuar quel patro no puga fer lo git daquelles robes sens voluntat o requesta dels mariners: qui aqui serā,o dela maior partida daquells. Declarā empero que si lo dit git se haura afer es fa:que totes robes e mercaderies e moneda e tot argent axi en peça cō en vaxella com en ioyes e cambi e cartes de deutes ques façen per raho de la nau e deles mercaderies, que en aqlla seran e margarites e draps dor e de seda e totes altres coses deguē pagar. Exceptat caixes, ço es la fusta e armes e vestidures e arnes de lits de qualque persones seran. E sia que les robes sien en cuberta,o sien sota cuberta.

Item que les robes saluades e gitades degā esser preades e estimades: axi com volran en lo loch: on la nau o leny o altre vexell port fara per raho del seu descarregament.

O 2 Item

Item que la nau o leny o altre vexell dega esser estimat:segons la valor, que valra apres, que sera escapada de la fortuna, e sera enlo loc on port fara per descarregar, axi que dega pagar enlo git per la meytat dela valor que estimada sera.

Item que dega pagar la dita nau o lëy o altre vexell o son patro en lo dit git per tot lo nolit, q̄ li sera degut axi per les robes gitades cō saluades, axi quel dit patro haia tot son nolit axi de robes gitades cō saluades. E axi meteix quel patro sen puxa retenir perço que sera de gur per lo loguer als mariners, o q̄ li couēdra a pagar en aq̄ll git, deço que sera degut a aquells mariners, sens contrast e em Barchīia algu.

Item que si algun patro o son lo c̄tinen metra e carregara algunes robes o mercaderies sobre la cuberta dela nau o lëy o altre vexell sens voluntat del mercader, de qui seran, e aquelles robes o mercaderies conuendra per la dita fortuna gitar q̄ les robes o mercaderies axi carregades se degā perdre al patro e no al mercader, si donchs no serā carregades enla dita cuberta de voluntat expressa del dit mercader, axi q̄ les robes de sota cuberta ne altres daquelles desus expressades en quesque sien no facē ales robes, q̄ sien sobre cuberta. Declaran encara q̄ aquelles robes se haien primer a gitar que aquelles que fan les vnes ales altres.

Item declarā, que les robes qui irā desota cuberta, no facē ales mercaderies qui seran de sobre cuberta si donchs no eren robes o mercaderies: que fossen dins caxes.

Item que sia licit al patro o a son loctinent de nau o de lëy o de altre vexell d'a turarse tātes robes o mercaderies de aquelles, que aportades seran enla nau o leny: o altre vexell qui basten al valer del nolit, e del git, o de algun de aquells.

Item que si alguna nau o leny o altre vexell sera pres p̄ cossaris enemichs o altres, e aquella nau o leny o altre vexell se haura a rescatar, quels mariners haien a pagar en aquell rescat per lo loguer.

Item q̄ si alguna nau o cocha, o altre vexell gros de'ls sotsmesos d'l senyor Rey nauegāt ala vela encōtrara galera o coches o altres lëys armats de enemichs o daltres cossaris, e aquella nau o cocha o altre vexell gros se entēdra a defendre als enemichs, quels patrons de aquella nau o cocha o altre vexell gros per esquiuar lur perill puxē esfondrar o desfer o metre a fōs o fer esfondra o desfer o metre a fons, sise ra vist faedor ala maior partida d'ls mariners de aquella nau o cocha o altre vexell gros, totes *tarides lenys o barques o altre vexell poch qui ensemps ab aquella nau o cocha de aquells sotsmesos nostros nauegaran feta primeramēt denūciacio als nauegāts en aquella *tarida leny o barcha ab scritura feta per lescriua daquella nau o cocha, cō lo patro e mariners de aquella se volē defendre de aq̄lls enemichs per sal-

*nō de vexell petit

*lo mateix

per saluar lurs persones e lurs bēs sens que no sien tenguts en pena al guna ne en restitucio faedora de aqlles tarides lēys o barqs ni robes: q̄ en aqlles serā. Emperosi les tarides o lenys o altres vexells pochs stāt surts, e a qui meteix haura cocha o altre lēy gros e los dits enemichs o cossaris sobreuēdrā en aql loch on aqlles tarides o lenys o altres vexells pochs serā surts, e la dita cocha o altre vexell gros se volra defendre q̄ en aquest cas sia licit al patro dela dita cocha o altre vexell gros denūciant ho als patrōs deles tarides o leys o altres vexells pochs, q̄ p saluament de lur cocha o altre vexell gros se entenen a defendre, puxen metre a fons les dites* tarides o lēys o altres vexells pochs per lur saluamēt, en axi empero q la dita cocha o altre vexell grosele robes q̄ en aqlla serā, hagē a pagar lo d\~n donat a aqlles* tarides o lenys o altres vexells pochs, a sou e a liura comptant, e axi meteix que les dites* tarides o lenys o altres vexells pochs hagē a pagar per lur valor, e per les robes que en aquells seran, en la quantitat del dan donat, e axi meteix per sou e per liura per semblant forma, que es ordenat en git.

* fegetias ho vexells petits

*lo matex

*lo matix

Item quel patro haia a nauegar la nau o lēy o altre vexell ab aqlles plaçes netes, e ab aquells mariners o altres apparellaments, que sera conuengut entre ell e los mercaders nolieiants aquella nau o leny o altre vexell. E si lo patro carregara la nau o leny o altre vexell: E fara vltra la conuinença, q̄ sera coneguda entre lo patro e los mercaders, que lo mercader ho haia a denunciar o notificar al ordinari, sis volra per tal q̄ aquell patro sia punit en la pena que posada sera entre lo mercader e lo patro en lo nolieiament. E semblantment lo patro dels mercaders en los couinents per ells promesos.

Item q̄ nulla persona estraya q̄ no sia dela iurisdicio d\~l senyor Rey no gos boscar ne tallar ne trer ne fer trer fusta de roure o de olzina deles terres del senyor Rey. E qui cōtra fara, q̄ la fusta sia cōfiscada al senyor Rey o pague p pēa mil sous. E axi metex lo patro dela nau o lēy o altre vexell qui aqlla carregada haura o assaiara de traure, q̄ pague p pena altres mil sous. Declarā empero q̄l notxer e scriua e guardia son entesos per loctinent de patro quasc\~u de aqlls cō lo patro no sera present. E axi meteix aqll, qui per patro sera posat p lo senyor e verpa tro d\~a aqlla nau o lēy o altre vexell.

Itē quel senyor Rey ne officials seus ne altres no puguē en querir de manar o hauer les desusditespenes dels mariners o ballesters o alguns, qui seran cayguts en aquells bans, sino com sera denūciat p lo patro o son loctinent o scriua de aquella nau o lēy o altre vexell e no en altra manera. Dels quals bās ho penes, o quals q̄ altres quantitats guanyades de part a part haia la cort o iutge on seran conuengudes, les

O 3 dues

dues partse aq̃ll quil accusara, la ter
ça part. E daq̃stes coses deguē ha-
uer manamēt tots officials del sen-
yor Rey ę Consols de fruar e te-
nir aytant com el senyor plaura.

Quo circa vobis & vnicuiqz. ve-
strū dicimus, & distinctē p̄cipiēdo
mādamus quatinus p̄dicta capitu
la & eorū qđ libet: q̃ ꝑ euidēti vti
litate & publica sūt (vt p̄dicitur) or
dinata, iuxta eorū series seruetis a-
ctetius, & seruari faciatis ab omi-
busincōcusse. Dati Barchñe. x. Ka
lendas Decembris, anno Domini.
M.cccxxxx.

ORDINACIONS DE CONSE'LLERS de Barcelona per lo consolat de Sicilia.

PRimeramēt ordenaren los Cōsellers els promēs de la
ciutat de Barchña per tots
mercaders e patrōs de naus e de
tots altres vexells de dita ciutat en
aço req̃sts e apellats: q̃ lo Cōsol q̃
sera trames a Mecina o a Saragos-
sa o a Palerm o a Trapana, sia tegut
de iurar, q̃ faça tenir e obseruar e d̄
mātenir de son poder tots los furs
e priuilegis, q̃ la ciutat d̄ Barchña e
de Mallorq̃s e la vniuersitat daq̃lls
hā en Sicilia. E de mātenir tots los
mercaders e patrons de naus e de
tots altres vexells e tot altre home
qui sia de la senyoria del Rey Da-
rago, E de la senyoria del Rey de
Mallorques, de qualseuol con-
dicio que sia e totes les lurs coses
en cort e en doana e en tot altre
loch: on los fos fet tort e sobres.

Item ordenaren, que tots mer-
caders e patrons de naus e de tots
altres vexells e mariners deuen iu-
rar en poder del Consol de ma-
nifestar la moneda: que hauran
esmerçada en aquell consolat e
de la mercaderia que hauran ve-
nuda, e que sia pagat lo dret al
Consol: segons que daualt es con-
tengut. E quascu sia cregut per son
sagrament.

Item ordenaren, que tot merca-
der qui vēdra en Mecina o en Sara
gossa o en Palermo o en Trapana,
vulles q̃ sia de la senyoria d̄l senyor
Rey Darago, o d̄l senyor Rey d̄ Ma
llorques, q̃ dega pagar al Cōsol de
tota la mercaderia, q̃ portara. j. gra
e mig per onça. E quel mercader
ne sia cregut per son sagrament. E
si peruentura algun mercader no
pora vendre la sua mercaderia en
algun de aquests lochs de Sicilia,
e la volia portar en altres parts:
dien, que pague. j. gra menys quar
per onça e no pus.

Item dien, que si algun mercader
o altra perso na portara moneda ǫ
cābi en Sicilia, e la esmerçara, que
dega pagar al Consol. j. gra e mig
per onça axi com dites.

Item ordenan, que tot patro de
nau o altre vexell dega pagar al
Cōsol p quascuna cuberta, q̃ la nau
haia. v. tarins, ells vexells atretal:
çoes

çoes a saber per quascun viatge, ql vexell carregara, o descarregara.

Item que quascun mariner dega pagar per quascun viatge, q la nau o lo vexell fara vn carli al Consol, çoes a saber: que venga fora de Sicilia. Empero dien, que si algun mariner haura mercaderia, que puge a mes de. vij. oz: que dega pagar per la mercaderia, e no pague res per la sua persona.

Itē dien, que algun patro de nau o de altre vexell no pague res al cō sol per la sua persona, mas tots los altres deuen pagar. Mas si lo senyor dela nau o del vexell haura mercaderia o moneda o cambi que dega pagar, axi com los mercaders pagaran.

Itē ordenaren, que tot patro de nau o daltre vexell e tots mercades e mariners degan pagar al Consol tot lo que li sia degut per son consolat abās. iij, iorns que degan par tir de la terra ne del port.

Item ordenen, que tot patro de nau o daltre vexell e tot mercader e mariner paguen: lo que deuen pagar al Consol, la on lo vexell fara port. E si en algun altre loch de Sicilia descarregara alguna roba, que pague dela dita roba alla, hon descarregara, si lay ven, çoes lo cōsolat, de tant com aquella roba sia venuda. E com haia pagat consolat, aquell Consol li deu fer albara de aytant, com haura pagat pera q lla roba, e puys que no sia tengut de pagar cōsolat en altre loch: pus que puga mostrar albara daço que haura pagat en algun loch de Sicilia on haura venut.

Item ordenan, que si voluntat de Deu era que algū mercader o altra persona moria en Sicilia, e aquell no hagues companyo: qui les coses de aqll procuras: volen ql Consol ab promens mercaders degan pen dre los bens e les coses de aqll defunt, e quen degan fer inuētari, e q sia mes en loch saluo per als amichs del mort o als Consellers.

Item ordenan: que si cas se esdeuenia que fossen companyons qui haguessen tretes comādes de Barchna o dē Mallorques o daltre loc, e q fos discordia entre ells e q lo vn no volgues seguir la volūtat del al tre, e q lo vn de aqlls volgues portar la meytat deles comādes en altra part saluo en la ciutat de Barcelona o en Mallorques o alla on fos tēgut de les comādes, e laltre companyo nou volgues, e que requeris lo Consol que lin aiudas, dien, que lo Cōsol noliu deu donar * leser, ans ho deu liurar a aquell: qui les comādes vulla tornar alla, don les haia tretes, empero assegurant, que no les port en altre loch.

* licētia ho facultat

Item ordenan q si cas sera, ql Cō sol e los promens mercaders vehiē e conexiē, que algū mercader qui comandes tēgues daltre o daltres, e per ioch o per altra follia gastaua e malmetia, ço que hō li hauia comanat: diē quel Cōsol ab los altres promens mercaders qui aqui seriē queli degā leuar tota la moneda, que li trobassen, e les altres merca-

 deries,

deries, e que ab consell seu li esmerçassen enço que esmerçar fes e pux que loy metessen en la nau, que anas en Cathalunya o en mallorques e ell meteix vengues en la nau, on la roba iria. E que fos escrit en lo cartolari del scriua dela nau que ell non pogues vendre gens ni alienar, e que dega esser liurada a aquells: de qui tengues les comandes. E si aquell no sen volia venir ab la nau: dien quel consol ablos mercaders metessen en loch saluo les coses daquell: entro que aquells de qui serien les comandes: hi haguessen trames, e quen fos fet: ço que ells manarien.

Itē ordenam, que si algun mercader o patro de nau o altre vexell ha uien mester lo cōsol, e ell ne hauia anar fora del loch on fos per defēdre o per mantenir algu aquell li deu fer fos ops de menjar e de beure e de caualcadures axi com a consol pertanga, e aquell consol no degua pendre salari.

Item ordenam, que si cas se esdeuenia que per duaners o per altres officials del senyor Rey de Sicilia era fet tort a tots los cathalans en general e que conuengues anar dauant lo senyor Rey, dien que si en fetes les messios al consol, quiy ira axi com a consol pertany, e les messions se degan fer per tots cominalment, ço es a saber, que fos feta talla als mercaders a als patrons dels vexells: qui en aquell loch sien.

ORDINACIONS

DE CONSELLERS

de Barcelona sobre fets maritims, Les quals forē publicades a vint y vn de Noēbre del any mil quatrecents tiēta sinc.

ARa hoiats per manament dels honorables mossen Guillem de santcliment caualler Veguer de Barchña: e del honorable en Mateu deç Valls batle dela dita ciutat, çoes quascun dells tant com se pertanga en lur iurisdicio. Ordenaren los Consellers e promēs dela dita ciutat per fauorir e endreçar los nauilis e altres fustes e la mercaderia, que daci auant tots e sengles patrons de nauilis e daltres fustes que siē de port de. D. salmes en sus hagen e sien tē guts hauer e menar ab tals nauilis e fustes scriua iurat, lo qual hagen a fer iurar segons capitol de consolat, e que seruaran les ordinacions seguents.

Axi que sens scriua iurat tals nauilis o fustes no puguen esser naue gades ne patroneiades, ne scriua algu puga vsar, si iurat no es. E si lo contrari faran, no puguē comptar ne guāyar sou de lurs officis de patronies ni de scriuanies.

Item ordenaren los dits consellers e promens, que daciauāt tots e sengles cambis o prestechs fets e donats

donats a risch de nauilis o fustes, hagen apparer ab cartes publiques e autentiques, axi que altrament no sia feta execucio ne paga per cábis ne prestechs alguns donats a risch de nauilis o fustes, segons dit es, si nos mostra per les dites cartes. En les quals cartes hagen afermar los dits patrons e encara los scriuans, sin hi haura: hi consenten, confessant tots ab iurament, que aquelles quantitats quis donan a cábio altre contracte a risch dels dits nauilis o fustes, son presos reuera tots fraus cessants, per ops e per necessitat o per spatxament daquells nauilis o fustes expressant en les cartes la necessitat ops e spatxament lur, e que faran e tendran cõpte esparç en lo libre dela nau de quascũ spatxament ops o necessitat de quascũ loch o part, don partiran, per fer o seguir lur viatge. A si quels prestadors a tals cambis o cõtractes puxe saber e mostrar si ops sera, en quin espatxament ops o necessitat seran stats prestats e conuertits los dits cambis o prestechs, o se hauran renera a cõuertir, tot frau cessant per los dits patrons o scriuãs, los quals sien tẽguts e hagen a seruar e complir ad vnguem les ordinacions de Barcelona e capitols de consolat tant com sesguarda a quascũ dells. E si lo contrari faran, que no pugã hauer ni guanyar sou algu de lurs officis de patrones ne scriuãies ans sien guanyats als altres personers. E mes auãt los scriuans deles dites fustes encorreguen en les penes cõ tengudes en los capitols de consolat. Hoc encara los patrons contra faents sien e romanguen obligats en bens e en persona per tals cábis o contractes, encara que los nauilis se perden en tal cas, si donchs no mostrauen legitimament dauant los consols dela mar a lur conegu-da, que tals cambis o contractes reuera tot frau cessant hagen seruit, o haguessen a seruir reuera en espatxament ops o necessitat de aquells nauilis o fustes.

Item ordenaren los dits consellers e promens, que daciauant tots e sengles cambis o contractes donats o fets a risch de qualseuol nauilis o fustes dels quals com stara en la manera de sũsdita de tant com seran donats e presos per vn meteix espatxament ops o necessitat de vn meteix loch o part, encara q̃ hage differiencia en tal cambis o contractes de temps, çoes que vns seran dontas primers e altres derrers o abans o apres o pus lũy o pus prop, hagen esser graduats e executats e pagats dels dits nauilis o fustes o dels nolits e guãy de aquells, e en son cas dels bens del patro o altres abligats, egualment, comptãt e compartint aquells cambis o contractes a sou e a liura sens prioritat de temps ne milloria de dret.

Item ordenaren los dits consellers e promens que daciauant patrons alguns ne altres per ells no pugan pagar dar ne distribuir dels nolits guanyats o guanyadors en vn meteix viatge ab alguns nauilis

o fustes de tot aquell viatge quantitat alguna per raho de cambis ni credits dels nauilis o fustes, que patroneian, en preiudici del sou degut o pertanyent ala companya e tenguts daquells nauilis o fustes de tot aquell viatge. E si ho fahie: que dels bens de casa los patrons sien tenguts fer compliment al sou degut ala companya e tenguts daquells nauilis o fustes de tot aquell viatge.

Item ordenaren los dits Consellers e promens, que tots e sengles mariners e seruicials e tenguts de nauilis o daltres fustes, qui apres q̃ hauran rebut prestech senyal o paga, recusara seguir lo viatge daqlls nauilis o fustes sens causa iusta segons capitol de consolat, no solament hagen perdut lur prestech senyal o paga, segons vol lo capitol de consolat, mas encara sien teguts tornar lo doble als patrons daço, que rebut hauran daquell viatge, e si los seruicials no poran pagar lo doble, sien * fcobats per barchña. *açotats

Item ordenaren los dits Consellers e promens, que tots e sengles mariners seruicials e tẽguts de nauilis e altres fustes dementre sien en viatge: sien tenguts e hagẽ a seruir aquells nauilis o fustes don seran acordats, no exint ne partint se de aquells de nit ni de dia sens licẽcia expressa del patro o del notxer o del scriua sots pena de perdre lo sou: quils sera degut o si res haurã rebut, ços es pena de restituir tot ço que rebut haurã ab lo doble, e que los patrons sien libertat de hauer e de donar tals mariners o seruicials e tenguts de nau per fugitius, E * escapolar aquells quascuna vegada que contra faran. Encara los seruicials encorregan en pena de esser * escobats. *lansar *açotats

Item ordenaren los dits Consellers e promens, que tots e sengles mariners e seruicials e tenguts de nauilis e altres fustes se hagen a recolir enlos nauilis e fuestes, don se ran acordats, ab lurs armes e forniments, pusque tenguen prestech senyal o paga, tota vegada que serã per partir en lur viatge, o per dubte de mal temps o en altra manera se hauran a leuar de son staci, on q̃ sien, e pusque sien requests per los patrons o scriuans de paraula, o sia toca t reuera a recollir per lo trompeta sots pena * descobar als seruicials, e als mariners e altres tenguts de nauilis o altres fustes sots pena de cent sous per quascuna vegada, los quals puguen esser mesos en cõ te de paga de lur sou. *açotar

Itẽ mes ordenarẽ los dits Cõsellers e promẽs, q̃ tots e sengles mariners seruicials e tenguts de nauilis, venint de viatge ab qualseuol nauilis o fustes enla plaia de Barchña o eola costa sien tenguts e hagen star a seruir en aquells nauilis o fustes a volũtat e ordinacio dels patrons, e acompanyar aquells, fins que siẽ licenciats per los patrons sots ban de cent sous.

Item ordenaren los dits Consellers e promens, que tots e sengles patrons

patrons e scriuans de nauilis e altres fustes, qui seran fetes o cōstruides de nou en la *stepa, o seran cōprades ia fetes abās que partesquē per fer viatge, sien tenguts de finar e cloure los comptes e libres del cost de la construccio daquells e de lur espatxamēt. E que aytals cōptes e libres iexen en Barcelona en poder dels persōners o dalguna altra persona a sa voluntat. En los quals comptes e libres los dits patrons e scriuans sien tenguts e hagen scriure e continuar los forniments de les parts que qualscu dels persōners hauran fornides, e ço q̄ resta a fornir de qualscu. E si lo contrari faran que no puguen guāyar ne cōptar sou ne salari algu de sos officis de patronies ne scriuanies ne metre en compte a personer algu daquells nauilis o fustes.

*a loch hon ses construido aie guda

Itē ordenaren los dits Consellers e promēs, que tots e senglespatrōs e scriuans de nauilis e altres fustes sien tenguts e hagen qualscun viatge a comptar ab lurs persōners de tots nolits profits e emoluments e guanys de aquells nauilis o fustes: segons vol capitol de consolat: e donar e liurar scrits a qualscuns persōners e albarans dels emolumēts profits e guanys quels pertoquen de aquell viatge, e mostrār e comunicant a qualscu personer a sa volūtat los libres e comptes de la nau, o a alguna terçera persona de la qual se acordaran. E en cas que no sen puguen o vullen acordar, los dits libres e comptes a requesta de qual seuol persōner hagen a venir en poder dels Consols o de aquell o de aquells, qui per ells hi seran elegits los quals hagen poder de caucular e diffinir aquell libre o comptes. Axi empero que abans quel patroni scriua puga fer altre viatge ab aquell nauili o fusta ne puga comtar ne guanyar sou en aquell, sien tenguts e hagen a donar fi e conclusio als dits libres e comptes e pagar ço que sia degut als persōners per les lurs parts daquell nauili o fusta daquell viatge.

Item mes ordenaren los dits Cōsellers e promēs, que tots e sengles patrons e scriuans de nauilis e daltres fustes abans que partesquen per fer lur viatge, sien tenguts e hagen a donar e fer mostrar daquells als Cōsols de la mar o a aquells qui per ells hi seran assignats, si serā na uegadors * encunç acompanyats fornits e stanys segons deuen, e axi com se pertany. E si lo contrari faran, que no puguen guanyar ne cōtar sou algu de lur offici de patronia ni de scriuania de tot aqll viatge, en cas empero que la dita mostra donada o feta sera, e per los Consols sera vist e conegut algun desalliment en aquells nauilis o fustes, q̄y puga esser per ells proueit migençant consell de promens, a carrech de quis pertanga per conseruacio e vtilitat de la cosa publica.

*acūças o a dobats

¶ Dels quals bans pecuniaris sien fetes tres parts eguals, la vna de les quals sia del official, qui fara la execucio.

cucio. E la altra part sia del acusador. E la restant terça part sia de les obres dels murs e dels valls de la dita ciutat.

Retenense empero los dits Consellers e promens, que si en les presents ordinacions e bans hauia algunes coses escures o dubtoses, que ells o los successors lurs ho pugan esmenar e declarar e interpretar ay tantes vegades, com se vullen a lur coneguda.

Seguexense algunes leys e ordinacions tretes de Recognouerunt proceres. E daltres tocants a casos maritims e mercantiuols.

In Recognouerunt proce. a. xxiij. cap.

Item que los mercaders o mariners qui han promes anar per mar e son de espatxament, aquells tals per noues causes no puguen esser detenguts, pus hagen assegurat en lo retorn del viatge proseguir la dita causa, e aço pus la nau barca o leny sia en mar, o apparellada per varar.

In Recognouerunt pro. a. lxviiij cap.

Item si algu sen porta comandes en viatge que la muller daquell qui te les comandes ne altre creador no puga demanar ne defensar aquelles mercaderies, que seran portades de aquell viatge, en lo qual les coses seran stades comanades, per rabo de dot, o per altra qualseuol: fins atant que aquell o aquells qui hauran fetes les comandes, hagen recobrat aquelles comandes, o les mercaderies comprades de aquella pecunia.

Altra del Rey en Iachme de allo meteix.

Nos en Iachme per la gracia de Deu &c. Als fels e amats nostres lo Veguer e batle de Barcelona &c. Entes hauem q̃ alguns mercaders fan viatges en algunes parts prenent comandes de algu o de alguns ciutadans de Barcelona, e si en aquell viatge se moren, les mullers de aquells fan aquelles comãdes sues per lurs dots. Perço cõ aço sia contra tota raho, diẽ e manam a vosaltres, que si peruentura la dita causa se esdeuẽdra en esdeuenidor: no obstant la demanda per les mullers de aquells mercaders defunts feta, les dites comandes retre e restituir façau a aquells, qui les hauran dades, e qui aço mostraran per publich instrument o per testimonis sufficients. E aço en alguna manera no muden.

Dada en Caranyena a .ij. Idus de Agost. M.cclxxj.

Ordinacio de Consellers de Barcelona per fet de cambis.

Ara

*Es revocada ✠ ARa hoiats per manamēt del Veguer. Ordenarē los Consellers e promés dela ciutat de Barcelona per esquiuar grans fraus e diuersos damnatges que souint en complir los cambis deius contenguts se seguien a molts, que tota persona de qualque stament ley o condicio sia, a qui del dia present en auant sera presentada en la dita ciutat per qualseuol alguna letra de cambi, haiā arespōdre a aquell qui la presentara dins. xxiiij. hores apres que lali haura presentada, si complira lo cambi o no. E la resposta que fara, haia scriure al dos dela letra, e la iornada e hora quels sera presentada, e haiaa tornar la dita letra a aquell, qui lalihaura presentada. E si aquell a qui la dita letra de cābi sera presentada, no haura feta la dita resposta dins lo tēps de. xxiiij. hores, que lo dit cambi li vaia per atorgat, e no resmenys sia tengut e obligat a fer bon compliment dins lo temps, en la dita letra del dit cambi contengut.

PRIVILEGI DEL Rey Alfonso donat en Barcelona a vint y sinc de Maig del any mil quatrecents trenta dos.

ITem atorgan capitol, que qualseuulla tenint offici o ministeri qui comprara alguna mercaderia a ops de son offici o ministeri, o sia mercader o altre, quis abata que sia pres en persona axi com seria pres per comāda, si donchs mostrar no pora que per cas fortuit haia perduda aquella. E perço statuim perpetualment esser obseruat en la dita ciutat de Barcelona que qualseuulla qui haura pres algūa cosa per al offici seu, e request dauāt los iutges nostres ordinaris no satisfara a son creador sia entes e hagut per abatut e sia pres encontinēt, e pres sia detengut iuxta la constitucio.

Capitol de cort en Barcelona, a. 8. de Octubre. M. ccccclxxxj. Que causa no sia treta de consolat per donacio feta a pubil o a viuda o a miserable.

ITem com per traure algunes caules de pēdents de fets e actes mercantiuols e maritims dela cort del consolat, on les dites causes summariament e de pla ab consell de promēs son decidides e determenades souint se seguesca, que fraudulosament e estuciosa son fetes donacions transpostacions e altres con tractes a algunes persones, çoes viudes, pubils, o miserables, los quals apres sots color dels casos permesos trahen les dites causes de la dita cort del dit consolat, fahent aquelles euocar en altra part e axi fan dilatar les dites causes. Pertant supplica la dita cort sia merçe vostra proueir e ordenar, que si donacions transpostacions o altres cōtractes

tractes seran fetes a viudes pubills o miserables persones, per virtut deles quals les dites causes se poden traure dela dita cort del consolat, e euocar en la vostra real audiencia o en altra part si tals donacions o transpostacions no eren stades fetes al menys vn any abans del dia de tal euocacio, que aquelles tals donacions transpostacions o altres contractes fretsren de tota efficacia e valor, quant es per traures les dites causes de la dita cort de consolat. Axi que en tal cas tals causes se hagen a proseguir e determenar en la dita cort del consolat, les dites donacions transpostacions o altres cōtractes e euocacions en res no obstants. E aço meteix sia seruat en tots los consolats de mar del principat de Cathalunya.

Plau al senyor Rey lo contengut enlo dit capitol.

GVIATGE A AQVELLS qui volran anar vltra mar o de alla venir.

Item que lo senyor Rey per si e per tots hereus e successors seus per tenor del present capitol e en sa bona fe real guia e assegura tots e sengles mercaders de qualq senyoria e iurisdiccio sien, e altres qualseuol persones, axi estranyes com sotsmeses sues, de qualq grau stament ley condicio e prehemi-nencia sien: qui ab naus o vexells enles parts de Alexandria e terres del solda de Babilonia sotsmesos nauegaran, o daquent mercadeiāt o tornant portaran vendran o trametran aquelles robes, bens mercaderies, que ells volran, exceptades empero coses de dret comu vedades axi q̄ les dites persones e quascuna delles sens contradiccio del dit senyor e de officials seus e daltre qualseuol, segons que a lur profit mils conexeran expedient, e sens alguna temor del dit senyor, e de inhibiciōs p ells fetes e faedores, e d' penes posades e posadores cōtra los nauegāts ales parts damūtdites, e encara de marques o de represalies del dit senyor o sotsmesos seus fetes o faedores: puguen per sis mesos ans del partiment de les dites naus o vexells faēt lur viatge, e per, iiij. mesos apres que les dites naus o vexells seran tornats en Barcelona anar star e tornar per tota la terra e senyoria d'l dit senyor sots se guiatge e guardia special del dit senyor saluament e segura, e sien liures quitis e immunes sens contradiccio e empatxament e sens alguna marca o represalia redempcio questio exaccio o qualseuol extorsio del dit senyor o d' officials seus o daltres qualseuol, e vol e atorga lo dit senyor que quant als mercaders de qualque senyoria sien, qui hagen enles dites parts Alexādria terres del dit Solda sien o seran, e volran partir daquelles parts o ter res per venir en les parts occiden-

tals o daça mar, iatsia en les dites naus o vexells no fossen anats, e quant encara a mercaderies e coses o lurs persones enles parts deles iu ridiccions del dit senyor o en altres qualsevol volran metre o carregar aquest guiatge e seguretat sia estes axi enles terres e iurisdiccions del dit senyor cō de sos sotsmesos. E promet lo dit senyor, q̄ per les coses damunt dites o per raho o ocasio daquelles iames no fara ales dites p̄sones o a alguna daquelles o a bens lurs o algun dells alguna peticio questio o demāda en iuy o fora de iuy, ans lo dit senyor guiāt aquelles persones e lurs bens mercaderies e coses absol diffinex remet e relaxa a les dites persones e als seus per tostēps tota accio, questio peticio e demanda e encara to ta pena ciuil e criminal ordinari o extraordinari statuida e statuidora o altra qualsevol, que a aquelles per sones e a quascuna delles pogues esser fet a proposada o moguda per raho deles coses damūt dites, axi per rabo de inhibicio o de inhibicions per los senyors Reys auie pare del dit senyor Rey de bona memoria, e p lo dit senyor feta o fe tes o faedores com per qualsevol altra raho. Axi que les dites perso nes o alguna de aquelles iames per les dites coses o alguna daquelles no puguen esser preses detēgudes empatxades vexades inquietades o conuengudes en iuy o fora iuy o p aço per pena a alguna mutilacio es ser cōdenades. Ne lo dit senyor o sotsmesos seus qui marques o represalies obtinguessen o officials seus no puguē res delès dites perso nes o dalguna delles o de lurs bēs o de alguns daquells demanar ne exir o hauer, e promet encara lo dit senyor ales dites persones, que algun empatxamēt o embarc, o altra cosa contraria no dara ni darfa ra o consentira per qualsevol cas o necessitat quant q̄ sia fort ni en altra manera ales dites naus o vexells o a alguna o a algunes de aq̄lles, ne als mercaders o mariners de aquelles o de alguna o dalgunes de aq̄lles, de q̄ lurs viatges o viatge se po gues en alguna manera trobar o rē tardar. Ans qualsevol inhibicions o penes p lo dit senyor o officials seus posades o posadores no contrastats pusquen les dites naus vexells e quascuna delles ab mercaderies mariners e altres p̄sones e ab robes mercaderies e bens lurs licitament e sens pena fer e com plir lur viatge.

¶ Lo serenissimo Rey don Ferrando enla segona cort celebrada en Barcelona en lany M.cccclxxxxiij. enlo capitol.xx. atorga, quels alcaldes dela seca, sien tenguts de fer prestar seguretat de iuy als littigants en lur cort per actes mercantiuols com ne dispos a aq̄lla cōstitucio d̄ la reyna Maria.

ORDI-

ORDINACIONS DE CONSELLERS DE BARCELONA derrerament fetes sobre les seguretats maritimes. Capitol. I.

ARa hoiats tot hom generalment per manament del honorable mossen Antoni pere de roca cresp, cavailer regent la vegueria, e de mossen Guillem ponçgē batle de la present ciutat de Barcelona, ços es de cascun dells tant com ha esguart a sa iurisdiccio.

Ordenaren los Consellers e promens de la dita ciutat, que com en temps passat sien stades fetes diuerses ordinacions sobre les seguretats maritimes e mercātiuols, quis fan sobre rischs e perills de nauilis, robes, cambis, mercaderies, e hauers, les quals per la concorrença del temps han mester correccio, mutacio, e esmena, que aquelles dites ordinacions sien conmutades en los capitols seguents. E que les presents ordinacions tansolament de huy auāt, en e sobre totes seguretats daquē faed eres sié obseruades hauēts per reuocades e nulles qual seuols ordinacions fins lo dia present fetes sobre les dites seguretats.

Primerament ordenaren los dits Consellers e promens: que tots e sengles nauilis e fustes axi de vasalls e sub dits del senyor Rey com de estrangers: de qualseuol nacio sien, e tots cambis dats a risch daquells, e totes robes mercaderies, e tots hauers quis carregaran sobre los dits nauilis o fustes, os nauegarā ab aquells en qualseuol parts del mon, de quis vulla sien: ços es axi de vasalls del dit senyor Rey, com de estrangers, pugan esser assegurats e assegurades en Barcelona, ços de vasalls del senyor Rey de les. viij. parts fins en. vij parts, e de estrāgers de les. iiij. parts fins les. iij. parts tan solament del ver cost daquelles en lo qual cost puguen esser compresos tots los espatxaments e altres despeses e cost de tals seguretats. E que lo quis fara assegurar, e de qui seran los dits nauilis, cambis e robes, mercaderies e hauers, hagé a correr risch, ços es los vasalls de la magestat del senyor Rey de la vuytena part, e los estrangers de la quarta part vertaderament. E si era fet lo contrari directamēt o indirecta que en tant com seria de mes auāt deles.

de les set parts dels vassals del senyor Rey e de les tres parts dels estrangers: sia nulla e no a, profit als assegurats, e los asseguradors hagen guanyat tots los preus de les seguretats ne per tant com seria mes deles set parts e deses tres parts los asseguradors puxen esser conueguts, nen puxa esser fet iuy algu. Entes empero e declarat que sinos pora hauer lo vertader cost deles robes, quis carregaran en Barcelona, se haia a metre lo cost segons lespatxament del general. E si sobre tals nauilis, fustes, robes, mercaderies o hauers seran presos cambis que aquells tals cambis se hagen a deduir dela estima de tals nauilis o del cost de tals robes, mercaderies, o hauers. E mes vltra aquells cambis los assegurats haien a correr risch, ço es los vassals del senyor Rey la vuytena pt, e los estrãgers lo quart enla forma desusexpressada. Entes empero e declarat, que robes ne nauilis qui sien de persones, qui sien enemigues del senyor Rey, ne de amichs qui tenguẽ participi ab aquells, en dites robes e nauilis, no puxen esser assegurades e assegurats en Barcelona directamẽt o indirecta, presupposat fossenguiades e guiats dites robes e nauilis. E si se ra fet lo contrari, q̃ tals seguretats siẽ nulles e no sen puga fer iuy algu. Entes empero que abans no puguen esser fetes tals seguretats sobre los dits nauilis e fustes o cambis donats a risch daquells, hagen esser estimats e estimades per los honorables consols ab concell de promens e iusta aquella estima, la qual se haia a designar enles cartes de tals seguretats, se haia a deduir la vuytena part per lo risch de les fustes, qui seran de vassals del senyor Rey, e lo quart per les fustes que seran de estrangers. Lo qual risch son tenguts correr los assegurat, segons desus es dit. Axi empero que tot lo risch de tals nauilis e fustes puga esser reduit e assegurat sobre lo buch daquelles. Empero si cas sera, q̃ lo buch de tals nauilis lo risch dels quals sera reduit e assegurat sobre lo buch, se pdra, e los mẽbres e arreus de aq̃lls se trobaué os saluauen, q̃ la valor daq̃llsarreus haia a cõtribuir per porrata de lur valor en la perdua del dit buch, çoes per la valor daço q̃ daquells se saluara, e en tal cas dits buch e arreus siẽ hagats per agermanats e sia cõtat, axi com si eran agermanats.

Que robes carregades dalla lestret per portar en flandes o en barbaria & c. ne nauilis nos puguẽ assegurar.
Cap. 2.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens que robes algunes quis carregaran dalla lestret de gibaltar en qualseuulla loch o lochs p portar ales parts de flãdes o d̃ anglaterra o en qualseuol altre loch dalla lestret d̃ gibaltar o en tota la barbaria ne les fustes q̃y oaue

P garan,

gatan, per quant es ignorat, quines fustes son, ne sen pot saber la veritat deles robes, quis carregan en dites fustes, no pugan esser assegurades en Barcelona: ni sen puga fer iuy algu. Ans los asseguradors ipso facto sien absolts de tals seguretats. Exceptat empero les robes qui seran de ciutadans de Barcelona, que aquelles puguen esser assegurades, corrent lo risch les asseguratas de la vuytena part, segons damunt es dit. E si les robes seran carregades dalla lestret de gibaltar e les fustes vendran daça lestret, pus no vagen en la barbaria, pugã esser assegurades en Barcelona, corrent lo risch dela vuytena part los vasalls del senyor Rey, e los estrangers del quart, segons que es dit da munt.

Que totes robes e nauilis qui venguen en Barcelona on ques can se podan assegurar. Capitol. 3.

ITem ordenaren los Conselers e promẽs dela dita ciutat, que qual seuol robes e mercaderies quis carregaran en qualseuol parts del mõ per aportar en la present ciutat de Barcelona, e per semblant qual seuol nauilis o fustes ab quis carregaran dites robes o cambis dats a risch dels dits nauilis o de robes, e les robes e mercaderies quis carregaran en Barcelona, encara que sien de enemichs del senyor Rey, e los nauilis o fustes ab quis carregaran dites robes, e los cambis dats a risch de dits nauilis o de fustes o de robes puixen esser assegurades en Barcelona fins en los tres quarts e no mes auant del ver cost, compres los espatxamẽts e cost dela seguretat.

Robes carregades en alexandria se poden assegurar al que valran al comptant en Alexandria, e que sen puxen concordar. Cap. 4.

ITem ordenaren los Consellers e promens, que per quant moltes robes mercaderies e hauers se carreguen en Alexãdria, E aquelles nos compren a diners comprants, ans les hã per mija de barates de altres robes mercaderies e hauers ab grã sobremesa, e p cõseguẽt bonamẽt no porie metre lo cost vertader de les dites robes mercaderies o hauers enles cartes de tals seguretats per tant ordenaren los dits Consellers e promens, que daciauãt enles dites cartes deles seguretats hagen a metre lo que valrã al cõprãt aque lles tals robes e mercaderies, quis carregarã en Alexãdria. E daço se puguẽ cocordar losa ssegurats e los asseguradors, estimant aqlles robes e mercaderies honestament.

Que los asseguradors no hagen gua nyat, sino per lo que hauran corregut de arrisch. Capitol. 5.

Item

ITē ordenaren los dits Cōsellers e promens, q̄ si cas sera, q̄ les dites robes, mercaderies o hauers no erē carregades, o sin hi hauia d̄ car regades, pero no tātes, q̄ bastasse a cōplimēt de les quātitats assegura des, e ala vuytena part d̄l risch, si se ran de vasalls del senyor Rey o del quart si serā de estrāgers, o los cambis no erā dats, o les naus o nauilis o altres fustes no erā exideso entra des q̄ en tal cas los asseguradors no hagē guāyts los preus de tals seguretats ni en tot ni en part sino p tāt quant haurien corregut de risch. E si noy hauia res carregat, o los dits cambis no eren dats, o les naus nauilis o altres fustes no eren entrades o exides, en tal cas los asseguradors sien tenguts restituir los preus que haurien rebuts de tals seguretats.

Que algu no puga esser assegurat en altra part mes auant de les set parts los vasalls del Rey, corrent lo risch dela vuytena part, e los estrangers d̄les tres quarts.
Cap. 6.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, que algu quis sera fet assegurar en altra part nos puixa fer assegurar en Barcelona, sino per tant com li mancaria fins ala suma de les set parts si seran de vassalls del senyor Rey corrent tostemps lo risch de la vuytena part. E si seran de estrangers del tres quarts corrēt lo risch del quart. Ne lo quis sera fet assegurar en Barcelona nos puga fer assegurar en altra part, sino fins a compliment de les set parts si seran de vasalls del senyor Rey, corrent tostemps lo risch ala vuytena part. E si seran de estrāgers, fins a compliment dels tres quarts corrent tostemps lo risch del quart. E si sera fet lo cōtrari no puga valer al assegurat, ni noure als asseguradors, ne segōs dites, puguē esser cō uenguts, nen puga esser fet iuy algu, guanyant tostēps los asseguradors los costs d̄ tals seguretats, e ço q̄ de mes se seriā fets assegurar aps tals seguretats, sia a profit e a vtil d̄ls dits asseguradors, ço es quels haia esser e si a pres en compte de les quantitats per ells assegurades.

Que totes les seguretats se hagen a fer ab cartes publiques.
Capitol. 7.

ITem ordenaren los Consellers e promens, que totes les seguretats se hagen a fer ab cartes publiques preses per notaris publichs de Barcelona e no ab polices o albarās o altres scriptures priuades. E si seran fetes ab albarans polices o altres priuades scriptures, directa ment o indirecta, que tals seguretats albarans polices e scriptures priuades ipso facto sien nulles e de nengun effecte, ne a pagar aq̄lls los asseguradors puxen esser com-

 pellits

pellits,ne iuy algu ne fia o puxa esser fet. E vltra les nullitats daqlles los assegurats e asseguradors: E lo terçer o corredor qui en tals actes entreuenir se estēdrā sien encorreguts e incorreguā quascūs de ells ipso facto en bā çoes lo assegurat de tāta quātitat, cō se faria assegurar,e lo assegurador d̄ tāta quātitat cō hauria assegurada. E lo corredor o terçer encorrega en bā d̄ deu liures.E de dits bās la terça part sia adquisida al official, qui faria la execucio,e laltra al acusador, E laltra terça part ala obra dela lotia de la dita ciutat.

Que algū corredor no gos fer cōtra les presents sots priuacio de son offici. Cap.8.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens,que algun corredor no gos fer contra les presents ordinacions sots pena de esser inhibit e priuat de son offici vlta la pena damunt contenguda.

Que los qui assegurarā hagen a iurar, e que designen les robes per cost. Cap.9.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens: que tots e sengles quis farā assegurar en nom propi o de altre hauent plen poder,o prometent en nom propri de rato habendo, haia primer a iurar,q̄ aquelles seguretats son vertaderes e no fictes,e q̄ les coses que fan assegurar,son lurs propries,o d̄ aquells, per quis fan assegurar, o de lurs participis o daltres hauents part o interes.E que posen e designen enles dites seguretats distintamente e clara, tant quant possible los sia: les coses, sobre les quals se fan assegurar, çoes pes nombre cost o valor,e si seran nauilis,la esti ma:segons dāmūt es dit. E que nos son fetes e posades sobre aquelles coses seguretats en altra part,ni sen hi farā o posaran apres de aquelles en altra part.E si seran fetes os faran,que en continent que ho sapien,ne auisaran los asseguradors, en farā fer mēcio enlo peu de la seguretat,narrāt cō son auisats,q̄ sobre aquelles coses abans o apres se son fetes assegurar en lo loch ques seran fetes e les quantitats quey serā fetes.E si ho hauran o no haurā denūciat,e sera declarat per los cōsols tal qui ha posada la seguretat, hauer ho sabut e no hauer ho denūciat,q̄ en tal cas tals seguretats sien hagudes per frauduloses e posades ab frau e fictes,e no sien de algun effecte,tostemps hauent guanyat los asseguradors los preus de tals seguretats.E en tal cas tals assegurats sien encorreguts en ban de cent liures Barcelonesès, del qual ban sia adquisida la terça al acusador e lalta terça pt al official quin faria la execucio,e la restant terça part ala obra de la lotia.

Que

Que los asseguradors hagen a iurar que la ferma que fã es verdadera. Capitol.10.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, que tots esenglès asseguradors abãs que no fermaran en les seguretats hagen a iurar, que la ferma que entenen a fer en la seguretat, es vertadera e no ficta ne feta per frau o decepcio alguna, ne per que altres sots color de la sua ferma, ne per la ferma que designa altres hi fermen.

Que les seguretats se hagen a causar per pacte segons les presents ordinaciõs. Capitol. 11.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, quels assegurats e asseguradors en lacte e ferma de les seguretats hagen a deduir totes les presents ordinacions entre ells en pacte, e fer e causar aquelles iuxta forma deles presents ordinacions, e iurar e prometre, que en toto per tot seruaran aquelles ala letra. E que per raho deles dites seguretats faran iuy en la cort del cõsolat, e no en altra part o iuy, e renuncien a lur propri e apropiat e priuilegiat for en e per la forma, q̃ deuall en vn capitol sera declarat, e per los notaris millor parra esser adaptat ala substancia de aquell.

Que no poden declinar de for dels Consols. Cap. 12.

ITẽ ordenarẽ los dits cõsellers e promens, q̃ per tãt cõ les dites seguretats sõ cõtractes tals, q̃s sã per endreça d̃la mercaderia, e es impertinẽt de, e per les q̃stiõs quin surtẽ e execucions quis hã a fer p causa da qlles, se haia a fer iuy dauant altres cõsistoris ne psones sino dauãt los dits cõsols de mar, e en cas d̃ appellacio del iutge dels apels, q̃ tals q̃stiõs d̃termena e ha determenar, segõs forma d̃les p̃sents ordinaciõs, E segõs costũ de cõsolat, e ab cõsell de promẽs, q̃ daquiauãt algu quisse ra assegurat, o haura assegurat, no puga declinar de for o iuy d̃la dita cort del cõsolat, ni euocar p qualitat alguna les causes deles dites seguretats dela dita cort. E si sera fet lo cõtrari, q̃ lo quis sera assegurat recorrẽt d̃l dit iudici en altra part p qualitat o en qualseuol altra manera encorrega en ban e aqll de bon grat en la carta se impos e cõsenta q̃ la accio q̃ a ell se pertayeria abãs de esser pagat per causa deles obligacions a ell fetes, sia perduda e los asseguradors reos siẽ absoltes e liber tats e en tal cas se imposen silenci. E si apres q̃ seran pagats los assegurats: sahiẽ euocar les causes p qualitats o en altra manera exir del iuy dels dits consols en correga en ban: lo qual ables cartes de bon grat se imposen, E de restituyr les quantitats: que rebudes haurien e adquisides als asseguradors, tota excep-

cio postposada. E los asseguradors qui tal for declinarien o per qualitat o en altra manera del consolat tals causes euocarien en algu na manera, encorreguen en ban, e aqll bā ab les cartes e promissions e obligacions que faran se imposen, e consenten que ipso facto les quātitats que serā demanades, sien hagudes per cōfessades, e totes excepcions a ells per tanyents, e per les quals se puguen escusar de tal paga: sien ipso facto nulles, e aquelles als assegurats remetem e renūciam, e ara per lauors e lauors per ara a pagar a ells meteixs condemnam per pena, E en loch del dit bā que de bō grat se imposen, als dits asseguraants aquella quantitat que per tal seguretat los sera demanada ensemps ab totes les messions que per demanar aquelles se serien fetes, roborant totes les dites coses ab iurament, e encara ab renunciacions de propi for: e ab totes aquelles clausules e stipulacions, que seran vistes esser vtils e necessaries al negoci a conseguda del notari rebent, o en poder del qual se fermaran tals seguretats.

Que no gos sē posar paraules derogatories ales presents ordinacions. Capitol 13.

ITem ordenaren los dits Consellers &c. que en seguretats algunes no puxen esser posades o messes per pacte algu paraules algunes derogatories ales presents ordinacions, ne que digan valega o no valega, o haia o no haia, ne quel assegurat si sera vassall dl senyor Rey uo e orrega la vuytēa part de riseh, e si sera estranger, lo quart, ne per alguna manera puixa esser renunciat ales presents ordinacions, com sien fetes es facen en fauor e vtilitat de tota la cosa publica, o tal renunciacio si fos attentada de fer sia ipso facto nulla e no haia algun effete.

De pena de notari. Capitol. 14.

ITem ordenaren los Consellers e promens, que tots e sengles notaris en poder dels quals tals seguretats serā fermades, hagen primer e abants de totes coses hauer iurament dels esseguradors, e migençā aquell aquells dits asseguradors interrogar, que la ferma que entenen a fer en tal seguretat, es verdadera, e que no la fan per frau o salua taria alguna, e que nou fan, perque altres apres dells fermen. E ausen les dites seguretats segons forma deles presents ordinaciōs, e no desexint o partint se daquelles. E que abans que reben ferma alguna de algū assegurador, hagen primer hauer la ferma daquell quis fa assēgurar. Ne per lo semblāt fer senyal algu en dita seguretat, ne per alguna deles dites parts per metre hi sia fet, per lo qual fos causa de no correr risch del vuyte e dl quart, segōs damunt

damunt es dit. E si lo contrari farā sien tenguts al dan e interes, que lo assegurat o assegurador haurie per ells no hauer fetes les dites coses.

Que les seguretats que no seran pagades, no valegan. Capitol. 15.

ITem ordenaren los Consellers e promens que les seguretats ques faran, no puguen hauer effecte algu, ne valeguen fins a tāt los preus de tals seguretats sien entegramēt pagats realment e de fet, e los assegurats hagen fermada la seguretat en la forma desusdita

Que les fermes dels asseguradors hagen força de vn meteix concepte Capitol. 16.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, que les fermes dels asseguradors de vn meteix cō tracte hagen força de vn meteix cōcepte, encara que sien fetes sots diuersos Kalendaris, e que priori tat de temps entre ells en lurs fermes no puga esser allegada ne per iuy algu sia admesa.

Que si era noua de la perdua, que no valega. Cap. 17.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, que si s conuendra fer posar o fermar seguretat al guna sobre naulis fustes o cambis mercaderies robes o hauers, quis carregaran o partescan daltra part fora de la present ciutat, e aquelles fustes cambis mercaderis, robes e hauers eran ia perduts. O cas si hauia seguit en tal manera, que lo dia de la ferma dels asseguradors o dal gū daquells podia esser sabuda noua en Barcelona de la perdua o cas seguit, que tal seguretat sia nulla e haguda per no feta, els asseguradors no hagen guanyat preu algu, ans hagen restituir aquell tora excepcio remoguda. Ne los assegura dors a pagar tal seguretat puguen esser compellits en iuy en alguna manera, ne iuy algu puga esser fet. E per remoure tot dubte del tēps dins lo qual poria esser sabut, declaram los dits Consellers e promens ordenants, que si tal fusta se perdra deça mar, çoes en tal part q̄ noua se puga saber per terra sens passar mar, sia entes per hauer hi bastat temps cōptat cascuna legua per hora, çoes per tantes legues tā tes hores del loch o dla hora ques conuendra perdre o seguir cas algu ales coses assegurades: plo qual los asseguradors haguessē a pagar les seguretats o quātitat alguna en Barcelona. E si s perdra o s seguira lo cas en tal part, que la noua haia a passar golf o mar: Sia comptat tal temps del loch e hora, a on deça mar la noua seria primer venguda o s seria sabuda, e daquell loch cōp tant legua per hora, e si perauentura tal noua venia de punta per mar en Barcelona, que aquell temps sia

comptat e hagut per cert daquell moment que la dita fusta haura dada lengua o presa terra en tal manera, que pus temps bastas a coneguda dels consols a poder esser peruengut a noticia dl assegurat, abans que tals seguretats no fermaren, aquelles seguretats sien nulles enla forma desus declarada. E si sera cas, q̃ lo quis fara assegurar, sabra la noua dela fusta perduda ans de fer la seguretat, en tal cas en correga en bã de cẽt liures Barceloneses del qual ban sia adquisida la terça part al acusador, e laltra terça part al official, quin faria la execucio, e la restãt terça part ala obra dela lotia.

Que vitualles poden esser assegura des en tota manera. Capitol.18.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens que forments or dis ciuades legums arroços vi e oli carregat reuera per portar en Barcelona puguen esser assegurades en Barcelona, en res no obstãts les presents ordinaciõs per lo cost e o estima, ques concordaran, e tãt com les presents ordinacions ala present facultat obuiam: no obstãt en alguna manera, pero en totes les altres coses hagẽ esser obseruades.

Dela paga deles seguretats. Capitol.19.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, quells asseguradors e cascu de aquells sien tẽguts e hagen a pagar les quantitats, que haura essegurades, o aquella part. Qui de, e per aquelles los seran demanades dins dos tres quatre e sis mesos differenciats segons les distancies dels lochs, e deual es declarat cõptadors apres que noua certa sera stada en Barcelona e intimada als asseguradors o ala maior part daquells a coneguda dels consols dela perdua o dan o cas en seguit a la nau o altre nauili o ales coses assegurades. Per la qual sia feta prõpta execucio axi com de cambis. Mas si per part dels asseguradors sera opposada alguna iusta concepcio o aparent als consols de no pagar les quantitats assegurades o altres qualseuol, q̃ en tot cas pusque noua sia certa en Barcelona del dã o cas seguit ales coses assegurades a coneguda dels dits consols, e sia passat lo temps desus prefigit, si requests seran per los assegurats sien executats los asseguradors iuxta la forma dla seguretat, totes excepcions expellides. E si per part dels asseguradors seran oposades e exprimides clarament e distincta excepcions algunes, per les quals pretenguen: quals assegurats no puxen ne deguẽ rebre o hauer les quantitats quels seran demanades, e aquelles per lo dit iuy sera conegut, que son tals, que lo assegurat qui rebre volra tals quantitats assegurades, es tengut prouar e mostrar ço que li sera demanat o oposat, o prouades per los asseguradors se haura a iu-

ra a iudicar dits assegurats de no deure hauer tals quantitats: que en tal cas tal assegurat qui rebre volra haia e sia tengut fer e prestar caufio pagant empero aquelles caucio o caucions quascun dells asseguta-dors: qui aquelles dites caucio o caucions demanaran: e no pas lo assegurat: ab fermāça o ab ferman ças idonea o idoneas a coneguda dels dits cōsols de tornar la quātitat a cascu dels asseguradors, emsemps ab totes mesiōs e despeses, q̄ls asseguradors haurié fetes, e ab ij. sous per liura de interes a rao de any, fidins.j any cōptadors del dia q̄ la quātitat li sera pagada, no ha fet declarar en lo dit iuy o cort del cōsolat per sentētia passada en cosa iutiada: q̄ el dit assegurat ha ben rebut la quātitat, la qual se haura feta pagar. E per quāt algunes persones poch temēt deu se son fetes pagar dalgunes seguretats sens q̄ les robes o mercaderies no erē stades carregades, o los nauilis o les fustes entrades o exides o cābis donats: p tant los dits cōsellers e promens ordenaren, q̄ daquiauāt si alguna p sona o persones se farā pagat dalguna seguretat o seguretats, q̄ les robes o mercaderis noseran stades carregades, O les fustes no serā en trades o exides o los cābis donats, q̄ en tal cas encorregan en ban les persones qui tals actes faran de al. tres.ij. sous p liura, vltra los.ij. sous damūtdits dela quantitat, q̄s haurā feta assegurar. Del qual ban de dos sous per liura sia adquisida la terça part als dits cōsols, e q̄ aq̄lla terça part hagē a metre en cōpte de les iudicatures, e laltra terça part als asseguradors, e laltra terça part ala obra dela lotia o als defenedors dé la mercaderia per aq̄lla. E per tant cō no es cosa tolerable, q̄ los assegurats quis son fets assegutar, e hā pagats los costs deles seguretats p intēcio de cobrar les quantitats assegutades sens altra despesa. E los asseguradors hauran volgudes fet e oposar excepciōs tals, q̄ aq̄lles no obstants es declarar, lo assegutat hauer bē rebut, per tant ordenarē los dits Cōsellers qui allo on los as seguradors succūbiran de tals exe cepcions, sien cōdemnats, e hagen a pagar als assegurats totes e qualseuol mesiōs, que al assegurat hau ra conuengudes fer per declarar en la forma desusdita.

Si los assegurats per no hauer fet declarar haurā a restituir les quātitats Cap. 20,

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, q̄ sis conuendrā los assegurats restituir les quantitats p no hauer fet declarar, segōs es dit, que en tal cas feta la dita restitucio cascuna deles parts romā ga en son dret obligacio e accio, axi que apres se puxa es haia a conexer si los asseguradors serā tēguts pagar les quantitats assegurades romanints los interessos rebuts als dits asseguradors, los quals no siē tengues restituir, en cara que fos declarat deure ells pagar les dites quantitats

quātitats assegurades, o aço quels seria demanat per aquells. La qual conexença se haia a fer per los dits consols, e en cas de apellacio per lo iutge de appells, e no per altres, ni en altra part.

Si los assegurats lexaran posseir als asseguradors les quātitats fins sia declarat. Capitol. 21.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens, que si per cas per los dits consols era vist, los assegurats deure prestar caucions, segons dit es, e sens donar la dita caucio o disceptar de aquella los assegurats leixaran posseir als asseguradors les quātitats assegurades, o ço q̄ demanat los sera per aquells e apres per iuy del dit cōsolat era vist aquells dits asseguradors esser tenguts pagar ço quels sera demanat, no obstants les excepcions per lur part fetes en tal cas los asseguradors sien tenguts de pagar als assegurats totes les mesions, que hauran fetes, a coneguda e a taxacio dels dits consols, ensemps ab interessos a raho dany de dos sous per liura, per tant temps com haurā di latada la paga. E per aquelles quantitats e interessos, si p lo assegurat sera request, sien tengurs e hagen a dar seguretat en iuy, si dōchs aqll tal assegurador o asseguradors no fara e faran deposit de la quantitat assegurada de continent que per ell o per ells sera feta excepcio de paga. E sera vist deure pagar abla dita caucio.

Que corrent lo temps dela paga los asseguradors puguen entrar en merits de excepcions, si oposar ne volran. Capitol. 22.

ITem ordenaren que si corrēt lo temps de la paga, çoes dels dos tres quatre o sis mesos differēciats segons les distancies dels lochs, los asseguradors requerran e volran, q̄ sobre les excepcions per lur part faedores en defensar, que no son tenguts pagar, sia entrat en merits e declarat, que puga esser fet. Axi empero, que si aconseguit lo tēps dela paga la causa no era decisida, que sens passar pus auant los dits asseguradors sien tenguts, e hagen a pagar totes excepciōs repellides e segōs desus es clarament deduit. E pagat procesquen lur causa.

Del temps dela paga que han a fer los asseguradors. Capitol. 23.

ITē es ordenat, q̄ los mesos de la paga hagen loch en la forma seguent: ço es dins dos mesos, si les fustes deuen esser nauegades o robes o hauers portades o trameses dins lo principat de cathalunya o regne de Valencia o de Mallorq̄s Manorca Iuiça. E dins tres mesos: si seran

si seran nauegades portades o tramefes vltra los lochs,pus no pafsē los regnes de Napols,Sicilia,Barbaria e daça lestret de gibaltar . E dins.iiij.mesos si seran nauegades portades o tramefes vltra los predits lochs en qualseuol pts , edins vj.mesos apres,q̄ noua o sabuda ne ne sera de tal fusta o nauili.

Que les seguretats fetes abans deles presents ordinacions no sien enclofes en dites ordinacions. Cap. 24.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens,que qualseuol seguretats fetes en la present ciutat sobre qualseuol robes mercaderies e sobre nauilis o fustes e sobrecambis dats a risch de dits nauilis o de robes,O sobre qualseuol altres coses fins lo iorn dela publicacio de les presents ordinaciōs sots qualse vol forma o pactes sien fetes o concebudes,sien valides e fermes,e les presents ordinacions ne les qui ia eran fetes,no puguen derogar a di tes seguretats ia fetes.Empero que daquiauant publicades les presents ordinacions ab veu de crida p los lochs acostumats dela dita ciutat: les seguretats quis farā, nos puguē fer enla present ciutat sino iuxta la forma deles presents ordinacions.

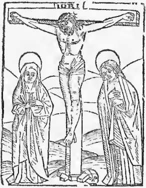
Del iurament que primeramēt los Consols deuen pendre dels assegurats e asseguradors. Cap. 25.

ITem ordenaren los dits Consellers e promens que los consols qui ara son e per temps serā, no puguen fer iuy algu de seguretats algunes sens que primer no hagen pres iurament del assegurat e asseguradors,que no han fet pacte algu contra les presents ordinaciōs axi en scrits com de paraula. E si pacte algu haurien fet contra les presents ordinaciōs,que de aquell pacte no pugen fer iuy algu.

Retenen se empero los dits Consellers e promens poder de interpretar e corregir e esmenar tot ço , que en les dites coses los parra escur o dubtos una vegada, ~~que be~~ vist los sera a lur bona coneguda.

FON FETA LA *present crida per Antoni Strada corredor de la dita ciutat a tres de Iuny. Any mil quatrecents vuytanta y quatre.*

Aci acaben les ordinacions derreramēt fetes sobre les seguretats maritimes.

Oratio pro nauigantibus.

Deus qui tranſtuliſti patres noſtros per mare rubrum: & tranſuexiſti per aquam nimiam laudẽ tui nominis decantantes: te ſuppliciter deprecamur: vt in naui famulos tuos repulſis aduerſitatibus portu ſemper optabili: curſuquem tranquillo tuearis. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. &c.

CAPITOLS E ORDINACIONS NOVELLAMENT FETES PER la cort general del Principat de Cathalunya, quis celebra en lo capitol dela Seu de Barcelona a vuyt dies del mes de Octubre del any mil quatre cents e vuytāta hu sobre los drets del general, ço es de les entrades e exides.

EN nom de Deu e de la gloriosa verge Maria mare sua madona sancta maria del benauenturat mossenyer sant Iordi: la cort general del principat de Cathalunya la qual lo molt alt e molt excellent Senyor lo senyor don Ferrādo per la gracia de Deu Rey de Arago de Castella de Leo de Cicilia de Toledo de Valencia de Galicia de Mallorques de Seuilla de Sardenya e de Cordoua de Corçega de Murcia de Geē del Algarbe de Algezira de Gibaltar Compte de Barcelona senyor de Viscaya e de Molina Duch de Athenes e de Necpatria Compte de Rossello e de Cerdanya, Marques de Oristany e Compte de Gociano. Celebra als Cathalans en lo capitol dela Seu de la ciutat de Barcelona per alguns esguarts e respectes redundants en lahor de nostre senyor Deu seruey del dit senyor Rey e benefici dela cosa publica del dit principat, congregada e aiustada enla casa del capitol concordablemēt imposa los drets daual escrits sobre los quals feu e desliberales or denacions seguents e de ius escrites. Les quals mana la dita cort inuiolablement esser obseruades, les quals hagen a durar tant quant du raran los censals carregats sobre lo general e carregadors per la present cort volēt la dita cort los dits drets segons dauall son ordenats se hagē a collir en tot lo Principat de Cathalūya e encara en los cōptats de Rossello e Cerdanya, quant seran sots obediencia de la maiestat del senyor Rey per los Depputats en e per la forma que per lo passat era acostumat.

Lo ques deu pagar de totes robes exceptades les dauall especificades. Capitol. I.

PRimeramen, que totes robes, e mercaderies qui entren

Q

entreo ho hisquen en, o, del dit principat de Cathalunya per mar ho per terra ho per aygua dolça exceptades les coses dauall escrites paguen, e sien tengudes de pagar entrant e exint per liura de diners daço que les dites robes, e mercaderies hauran costat quatre diners.

De robes portades ab fusta de vltramar. Capitol.2.

ITem que qualseuol fusta nau ho veixell que lo viatge de vltra mar fara de qualseuol mercaderies que portara de aquelles parts, pach per entrada per liura de diners de ço que haura costat posat en Barcelona ho en altra part del dit principat de tres diners.

De les robes que no han costat cert preu. Capitol.3.

ESi algunes robes e mercaderies se esdeuenia entrant, ho exint, les quals no haguessen costat cert preu aytals robes, e mercaderies paguen e sien tengudes de pagar segons la valor, e extimacio de aquelles. Pero es entes que de les dites robes e mercaderies e de la dita ordinacio son exceptades les coses seguents. De les quals se paguen los drets quis segueixen.

Dret de les lanes qui entren per Ebro. Capitol.4.

PRimerament ne son exceptades totes, e qualseuol lanes axi sutzes com lauades, qui entrarã dins lo dit principat per lo riu de Ebro les quals sien tansolament tẽgudes a pagar per dret de entrada per liura de diners dos diners.

Mercaderies que no paguen entrada sino exida. Capitol.5.

ITem ne son exceptats, forment ordi, auena, e tots blats grossos, e menuts e legums, carnalatge, vi, e pinyons, qui entrẽ en Cathalunya los quals no paguen res de entrada Mes si les dites coses, e encara olis, eren tretes d' Cathalunya paguẽ a la exida per liura de diners vn sou.

Dret del vi de Arago mes en Cathalunya. Capitol.6.

EConsiderant que de poch tẽps ença los Aragonesos han imposat dret en lo vi qui entre de Cathalunya en Arago, vol e ordena la present cort que tot vi qui sera mes de Arago en Cathalunya pach de entrada per qualscun canter devi vn sou.

Ca-

Cathala poblat en Arago Valenciano pagadret de blat q̄ trague per sa prosio. Cap. 7.

ENtes empero que si algun baro, ho rich home hoaltra persona de Cathalunya poblat ha uent loch en Arago ho en regne de Valencia sen volra portar blat o blats per sa prouisio, e deles rendes que haura en Cathalunya no sia tengut de pagar lo dit dret. E si empero ho trahia per vendre, ho fer mercaderia sia tengut de pagar lo dret de exida.

De quals vitualles se deu pagar dret de exida. Capitol. 8.

ITem ne son exceptats vi carn salada legums, e altres vitualles que sien meses a prouisio de naus e altres veixells de mar que sien de Cathalunya, les quals coses paguen a la exida per liura de diners tres diners, pero en aço no sia entesa panatica per a tals fustes la qual no sia tenguda pagar generalitat. E mes anant entes que per les vitualles qui seran meses en qual seuol fustes axi de Cathalans com daltres estants surtes en qualseuol platges, ho ports del dit principat per despesa ordinaria de les dites fustes estants axi surts no se haia a pagar dret algu, axi per los passatgers com per los tenguts de nau.

Dret dels draps qui bixen de cathalunya. Capitol. 9.

ITem ne son exceptats tots draps de lana, quis façen e se aparellen en Cathalunya, los quals paguen solament, per liura de diners a la exida per tal com paguen ia per dret de bolla de plom tres diners.

Or argent obrat vestidures libres, armes, e altres vtensilies per pro pivs de exida no paga. Tot or, e argent de entrada no paga. Capitol 10.

ITem ne son exceptats tota veixella dor, e dargent ioyes vestidures libres armes, e altres vtensilies que algu traura, ho metra en, o de Cathalunya per son propi vs, e no per via de mercaderia, axi q̄ en entrant ne exint aytals coses sinos metien per via de mercaderia no paguen algū dret. Pero en aço sia considerada, arbitrada la condicio deles persones qui aytals coses metran ho trauran. Entes empero que tot or, e argent axi en mas sa cō en veixella qui sera mes dins lo dit principat no sia tengut pagar res ala entrada.

Dret deles prop dites coses tretes per mercaderia Capitol. 11.

ESi seran tretes per mercaderies fora Cathalunya paguen per liura de diners tres sous.

Dret de exida de les armes e vtensilies nouament fetes.
Capitol.12.

ITem mes exceptades tots armes, e vtensilies de nou fetes, e fabricades qui paguen ala exida per liura de diners sis diners.

Dret deles prop dites coses ia vsades per mercaderia tretes.
Capitol.13.

ENtes empero que totes les cosses en lo prop dit capitol mencionades velles empero e ia vsades pus no sien per propi vs daquells qui les trauran, paguen per liura de diners dotze diners.

Que los prop dits quatre capitols sien seruats no obstant que lo contrari fos seruat. Capitol.14.

ECom de poch temps ença sia acostumat, que si algu fa traure de Cathalunya algunes deles dites coses enlos prop dits iiij. capitols contengudes per son propi vs, que si no les trahia, e les fahia traure per altre, que paguen lo dit dret. Ara es acordat, que paguen segons lo dit costum e pratica e q lo present capitol sia seruat. Al qual la dita cort no enten res mudar. Pero si dubte algu ne sera vengut a declaracio dels Deputats: qui hara son, ho per auant seran.

Que lo preu de les vituallespor tades exint en moneda fins a cent sous no pach dret.
Capitol.15.

ITem es vist, que si algu metra en Cathalunya algunes vituallles e altres coses, e aquelles ven dra dins lo dit Principat que lo preu de aquelles sen puixa aportar e traure del dit principat en moneda menuda o com se volra sens pagar algun dret per aquella tro en quantitat de cent sous. E si mes auant de cent sous ne traura: que pach lo dret dauall scrit sobre aço imposat.

De les robes portades enles fires. E de les comprades en les fires. Capitol 16.

ITem que draps, e altres mercaderies qui iran en fires fora Cathalunya, e aqlles qui vindran en fires de Cathalunya no paguē generalitat d entrada ne d exida: sino d les merçaderies e draps q venudes hauran

hauran en les dites fires. Empero que si comprat hauien enles dites fires, paguen dret de entrada o exida, del que metran, segons que per los presents capitols es ordenat.

Dret de exida deles fustes, ho lenyam ho exarcia venudes a estrangers. Cap. 17.

ITem ne son exceptats tots veixells de mar de Cathalunya, qui seran venuts on se vulla a persones estranyes tota fusta apte a fer veixells de mar exarcia e totes altres arreus e Macere sos aptes e necessaris als dits veixells. Los quals sien tenguts pagar de exida dotze diners per liura de diners.

Naus ho altres veixells fets en Cathalunya per obs de mallorqui manorqui ho de yuiça no paguē dret lenyā ho exarcia per fer naus de exida paga.

ENtes empero e declarat que si los poblats en illes de Mallorques Manorcha e yuiça façen fabricar ho construyr naus ho altres veixells de mar dins lo present principat, no sien tenguts pagar algun dret per los dits veixells. Empero si los poblats enles dites illes per si ho per altri fahien traure del present principat los arreus damunt dits e la fusta apta a fer tals veixells per construyr e fabricar aqlles fora del dit principat sien tenguts e hagen a pagar lo dret desus dit.

Exarcia membres o arreus de veixell de mar desfet dentrada no paga. Ne lenyam mes en fusta per fer cābres d'exida no paga sino es estranger Cap. 19.

EPer tant com moltes vegades es estada moguda questio sobre les coses en lo present capitol contengudes, es declarat que si alguns membres exarcia e arreus qui sien estades de veixells de mar ho massaresos daquells, los quals veixells per fortuna de temps ho per altre qualseuol cas seran estats perduts ho pereclitats, seran mesos dins le principat de Cathalunya, que tals membres exarcia arreus e massaresos no paguen a la entrada algun dret de generalitat ne petxes puntals e taulan quis metra ho per homens qui no sien estrangers en algun veixell per fer pallolls cābres e altres semblants seruituts e no per via de merca deria.

Dret dels cavalls rocins mulls e mules e besties asinines, qui exiran fora la senyoria.
Capitol. 20.

ITem ne son exceptats tots cavalls rocins mulls e mules e besties asinines, los quals paguen a la exida, si exiran de tota la senyoria regnes e terres del senyor rey per liura de diners dos sous e sis diners, e que non puguen fer gracia los dipputats.

Excepcio e declaracio del prop precedent capitol. Capitol. 21.

ENpero si eren trets per vs de aq̃lle quils hic traurien ho eren tramesos a grans senyors per donar, que no sien tenguts pagar res, per que sien considerades les persones a coneguda dels dupputats. Declarat que aquest vs propi, e tramesa a grãs senyors per donar nos puxien alegrar sino persones domiciliades en la Senyoria del dit senyor rey, Declarat mes avant: que si algu qui no sia domiciliat dins la senyoria del dit senyor rey: entraran en Cathalunya ab ses caualcadures ab intencio de tornarsen en sa terra, ho passant per Cathalunya per anar en altres regnes e terres, e per exirse dela senyoria del dit senyor rey e de fet exiran sens longa dilacio: que aquests tals no sien tenguts pagar lo dit dret si donchs no exiẽ de la senyoria del dit senyor rey ab caualcadures de maior preu e valor q̃ aquelles: ab q̃ seriẽ entrats dins la senyoria del dit sen yor. Entes: que si algũ estranger compra en los regnes e terres del senyor rey alguna de les dites besties per son propi vs: e entra en Cathalunya, e passant ix del principat, pague lo dit dret.

Dret de la exida del çafra. Capitol. 22.

ITẽ ne es exceptat tot çafra, qui sera tret del principat de Cathalunya per mar ho per terra ay gua dolça, per lo qual sia tengut pagar lo senyor del dit çafra de exida per liura de diners del preu del dit çafra deuuyt diners sotas pena de cẽt liures pagadores per lo qui dit çafra traura sens pagar lo dit dret e de perdre lo dit çafra.

Dret de exida de lanes sutzes carregades enlos ports de tortosa. Capitol. 23.

ITem son exceptades totes lanes sutzes, qui seran carregades en los ports de tortosa, les quals paguẽ a la exida per roba de lana sinc diners.

Deles lanes lauades en dits ports carregades. Cap. 24.

E si seran lauades. Paguen dotze diners per roua.

Dret

Dret deles lanes sutzes en qualseuol altra part de Cathalunya carregades Capitol.25.

ESi seran tretes ho carregades en qualseuol altra part de Cathalunya per mar ho per terra: encara que fossen portades en los cōdats de Rosello e de Cerdenya, hagen e sien tengudes pagar per dret de exida aldit general per roua de lana sutze tres sous.

Drets d' laneslauades en ditsports carregades. Cap.26.

ESi seran lanes lauades, hage e sia tēguda pagar lo dit tret sis sous per roua.

Excepcio dels prop dits capitols, pera quant Rossello e Cerdanya seran cobrats. Capitol.27.

ENtes empero e declarat, que tornāt los dits comdats de Rossello e Cerdanya a la obediencia del senyor Rey les lanes que enlos dits comptats entraran, no hagen ne sien tengudes pagar dret algu, no puxien empero en tal cas lanes algunes dels dits comdats exir per mar ni per terra senspagar lo dret damūt dit enlos presents capitols ordenats.

Altra excepcio. Capitol.28.

MEs auant es entes, e declarat q̄ les lanes qui de present son en Empurda, e enla vila, e muntanyes de ripoll, e de Cam redon no puixen esser trets del presentpr incipat fins passat lo mes deNoembre primer vinent. E de alli auant les puxien traure pagant lo dret acostumat de pagar, e no mes, prouehint, e declarant que passat lo mes de Març primer vinēt totes, equal seuol lanes qui del principat exirā paguen de exida axi com de sus es dit, e declarat.

Dret de exida de cuyram ab lana. Cap.29.

ITem tot cuyram ab lana ço es boldrons tosos mija lana, e tota lana, e pells danyius les quals coses porten ab si lana, paguen de exida per liura de diners vuyt diners.

Dret de exida de filassa destam, ho delana. Cap 30.

ITem tota filassa de estam, o de la na pach, e sia tenguda pa gar de exida per liura de diners x. sous.

Del bestiar qui ix de cathalunya pera tondre. Cap.31.

ITem que tota persona qui traura de Cathalunya algun bestiar per tondre que haie a pagar per la lana de aquell bestiar la generalitat damunt ordenada sobre les

dites lanes. No res menys haga a dar seguretat, que si aquell bestiar se venia fora Cathalüya q̃ pach lo dret de carnalatge per la dita exida qui es per liura de diners dotze diners.

Del bestiar qui ix de Cathalunya per pasturar. Capitol.32.

ESi lo bestiar exira per pasturar de Cathalunya do la seguretat desusdita, ço es sis venia fora Cathalunya ha de pagar per liura de diners dotze diners. E semblát seguretat do per la lana, çoes que si no la tornaua dins Cathalunya pach lo dret desus dit dela lana.

Del bestiar qui entra en cathalunya per herbeiar. Capitol.33.

ITẽ que si algun bestiar axi gros com menut vulles que sia lauar o altre dequalseuol condicio sia, que sera mes ho entrara enlo principat de Cathalunya per herbeiar que ala exida no pach algun dret per la carn ne per la lana, si dõchs no era ia venut dins lo principat ho fora lo dit principat e liurat al comprador, ans que isques del dit principat. Car si la caro era venuda, pach per carn e per la lana. E si solament la lana pach per lana solament lo dret damunt ordenat enlos capitols del carnalatge e de les lanes. E aço mateix sia entes en los cabrits e enlos anyells los quals seran nats del dit bestiar.

Del bestiar quis metra en cathalunya per esser lexat a part ho parts. Cap.34.

ESi per cas algun poblat fora lo principat de Cathalunya metra dinslo dit principat algũ bestiar menut o gros per lexar a patro parts a algu ho alguns del dit principat ho en qualseuulla altra manera tenir, lo e apres per algun temps lo trahia del dit principat, hage sia tengut pagar de exida tan solament, axi per lo que haura mes com per lo que hauria augmentat dins lo dit principat, lo dret sobre lo carnalatge imposat, lo qual es dotze diners per liura. Pero que de entrada no sien tenguts pagar res.

Dret dela exida deles monedes. Capitol.35.

ECom per ordinacio del senyor Rey sia inhibit, que algu no gos traure del dit principat moneda ne Billo de qualseuol ley sia, es ordenat, que si per licencia del dit senyor Rey ho per reuelament de la dita inhibicio ho per qualseuulla altra manera q̃ dir ni himaginar se puixa moneda ho billo de qualseuol ley sia exiran de Cathalunya sia tengut pagar e pach per liura de diners dotze diners, pero que les dites coses no sien tengudes pagar res ala entrada. Exceptat empero

pero florins dor qui sien portats en terres e senyories obedients al senyor Rey. Los quals no sien tenguts de pagar res de exida.

Que la moneda treta per prouisio no pach exceptat de aquells, en la terra dels quals los cathalans ne paguë.
Cap 36.

DEclarat empero, que algu fara viatge per mar o per terra, e traurá moneda per sa prouisio, que no pach res, pero en aço sia considerada la condicio de la persona e la quantitat de la moneda a coneguda dels Depputats e en absencia lur del Deputat local. E per quant en diuersos regnes e terres axi de vasalls del senyor Rey com altres los Cathalans e poblats en lo present principat paguen, e son forçats pagar dret de les monedes, que per lur prouisio porten. E absi trahen dels dits regnes e terres, vol la present cort, que negu dels poblats en los dits regnes e terres on los dits cathalans paguen dret de dites monedes de exida, no se alegrë de la damunt dita franquesa ans sië tractats en lo present principat, segons los cathalans e los poblats en lo dit principat seran tractats en lurs terres.

Deles robes portades ab galeres del Rey de Napols o sos vasalls venecians e florentins.
Capitol 37.

ITem es vist, que sia donada liber tat de descarregar qualseuol Robes e mercaderies portades ab les galeases del Illustrissimo Rey de Napols ho de sos vasalls florentins e venecians, les quals puxien esser venudes per aquelles que venudes hauran, sien tenguts de pagar lo dret de entrada, les altres robes em pero que no hauran venudes, hagen facultat, e puixë tornar les carregar ab les dites galeases, que portades les hauran, dins espay empero que de vuyt dies, apres que serā descarregades, los quals passats hagen e sien tenguts pagar, sino eren tornades carregar lo dret de entrada complidament.

Deles robes que ixen ab intencio de tornar en cathalunya
Cap.38.

ITem que les robes e mercaderies qui exiran de Cathalunya per intencio de tornar aquelles en Cathalunya, axi com sia botes e gerres buydades stores sarpelleres e altres semblants coses, no sien tëgudes de pagar res per entrada ne per exida, pero en aço sia considerada la condicio de les persones, qui les dites coses trauran a coneguda dels Depputats, en absencia lur del dit Deputat local.

Dret ĝla entrada dels cotons filats estrangers, qui no son de terres del senyor Rey Capitol 39.

Item

ITem que de e per tots cotons si lats estrangers qui entraran de qualseuol part ho parts exceptats dels regnes e terres del senyor Rey dins lo principat de Cathalunya sien pagats per lo dret de entrada deu sous per liura de diners de la valor ho estimacio de aquells. E si cas sera que tals cotons filats seran mesos dins lo principat, sens que no hage pagat lo dit dret, sien ipso facto confiscats al general. E vltra la dita confiscacio encorrega en pena lo senyor de qui seran dits cotons de deu liures per quascu quintar e per quascuna vegada que se fara lo contrari. E si sera cas, que sien mesos per mar sens pagar lo dit dret per lo semblant sien confiscats al dit general, lo senyor dels cotons encorrega en dita pena de x. liures.

Dret de entrada de les robes o vestits de lana exceptat deles qui han seruit als quals meten Cap. 40.

MEs auant que de e per totes robes de draps de lana sis vol sien de homens si vol de dones ho de infants capes gipons caputxos gonelles caperons puniets calçes, e totes altres robes sots qual seuol nom sien appellades que seran fetes fora lo dit principat, sien pagats per dret de entrada x. sous per liura dela vera valor daço que dites robes costaran. Si donchs les dites robes no eren estades fetes per propi vs e ia portades per aqlls, qui les metrien dins lo dit principat, iurant ho ells a nostre senyor Deu e als sants quatre euangelistes que no ho fan per fraudar lo dret. En lo qual cas ço es que sien fetes propri vs e portades per los qui les metran dins lo dit principat, no hagues res a pagar.

Dret de entrada de les coses fetes de teleria canamaçeria o coto abla excepcio damunt dita. Cap. 41

ITem que totes e qualseuol coses fetes de teleria canamaçeria ho de coto fora lo dit principat, o seran meses dins aquell com son camises coffets gandalles dor de seda panyos capells q̄ dona e altres qual seuol arreus de dones e altres de quines vulla specia sien, qui fayso hagen e talladés cosides sien fora lo dit principat, sien pagats al dit general per dret de entrada per liura de diners del ver cost deu sous. Exceptat lo q̄ sera fet e portat per lo vs propi, dels qui tals coses metran en lo dit principat tota frau cessant.

Dret de entrada deles coses fetes de cuyram. Cap. 42.

ENcara mes que per totes sabates e mpenes borseguins estiuals çarques, e tota e qualseuol obra feta de cuyram, ne que Sabaters ni Tapiners, ne puxien fer dins Barcelona

lona e dit principat, seran meses dins lo dit prìocipat, sien pagats al dit general per dret de entrada x. sous per liura de diners del ver cost.

Dret de entrada dels cuyrams adobats ho assaonats. Capitol. 43.

ITem que per tots cuyrams en qualsevol manera adobats de blà queria, e tots cuyrams assaonats vulles acolorats ho en qualseulla manera de so sien, qui seran mesos dins lo dit principat de Cathalunya, sié pagats per dret de entrada al general deu sous per liura de diners del ver cost de aquells.

Dret de entrada de obra feta de ferro ho de hacer. Capitol. 44.

ITem que de ho per tota ferramẽ ta de ferro ho acer qui sera mesa dins lo dit principat de Cathalunya obrada cõ es ferres e claus de besties, tatxes claus q̃ qualsevol natura sien falces rellespicasses pichs cauechs spases punyals dagues ganiuets de tallar stoigs de dona tesores de barber e de sastres ferros de lances dalls podedores scardaçes de scardaçar lana e cardes de cardar lana escarpres asts asteres ferros de tenir olles e bromadores lumaners giradores loces brides freos esperons estreps mossos de ginetse altres metalls tenalles gaolls o dalls bosqrs enderins ho caualls de foch ho fogons tribenes e ballestes de acer e tota altra obra de ferro ho de acer feta fora lo dit principat, cõ sera mesa dins aqll, sié pagats al dit general per dret de entrada deu sous per liura de diners del cost ho vera valor de les dites coses. E si sera mesa sens pagar, sia confiscada al dit general sens alguna merce. E vltra aço pach per pena lo qui tals coses metra deu liures. En aço empero no son enteses e compreses qualsevol de les dites coses si son meses per propi vs del qui les metra. E tiloies de baxar ne altres gauinetes agulles de cosir ne arnesos blanchs ho de la gineta e ferros de lãces darmes e tatxes per guarnir aquelles e tatxes fins a sobrepunxa ancores fulla de ferro axi stanyada com negra. Dalles de dallar herba pales de ferro e alenes fil de ferro ho de haram. Les quals coses puixen entrar pagant lo dret acostumat.

Dret de entrada de estany obrat. Capitol. 45.

MEs auãt q̃ de, e per tot estany obrat qui dins lo dit principat sera mes sots qualseuulla fayso, que sia pagat al dit general per dret de entrada deu sous per liura de diners, del ver cost ho valor, declarat empero que si lo estãy sera mes en verga, ho en massa, ho esclafat no pach sino lo dret acostumat. E si les dites coses seran mes ses sens pagar lo dit dret, sien al dit gene-

general confiscades. E vltra aço pach per pena, lo qui tals cosas me tra deu liures. Exceptades les coses de propi vs.

Dret de entrada de obra de coure. Capitol. 46.

ITem que de, ho per tota obra de coure feta com son poals, olles, canters escalfadors, caçes, perols alambins, calderes, caçoles, copes de foch e totes altres coses a faysonades del dit metall fetes, qui serà meses dins lo dit principat sia pagat al dit general per dret de entrada deu sous per liura de diners del ver cost, ho valor daquelles. E si seran meses sens pagar aquelles sien confiscades al dit general declarat empero que si lo dit coure sera mes en maça, ho esclafat, pach solamēt lo dret acostumat. E declarat mes auant a maior cautela que en aço no son cōpreses coses fetes de lauto ho de arā ne coses de propi vs.

Que pedres ho moles de obrar lo coral no sien tretes de cathalunya. Cap. 47.

ITem ordena la dita cort que da ci auant no sia licit, a algū patro de nau ho leny, barca, Galeassa Galera sotil, ho de altres veixells Maritims ne algun traginer, ho altre qualseuol persona carregar, ho aportar per atraure fora del dit principat de nit ni de dia, per mar ni per terra, per si, ho per interposa da persona publicament, ho amagada, pedres ho moles aptes, a obrar corals. E qui contra sara vltra la confiscacio de la grondola, ho al tre veixell en que carregades serā, qui en tal cas cremats serien, e encara vltra la confiscacio dels animals qui les dites pedres ho moles traurien, incorreguen en pena per quis cu ço es lo Barquer lo Traginer lo patro de la nau, ho veixell, hon seran carregades, e lo mercader qui les comprara de cēt liures per quis cuna vegada.

Per pratica e consuetut si nengunes fustes eren estrangeres que no fossen de Cathalans pagā per dret de vitualles vn sou per liura.

Per pratica e consuetut tots los draps que no son fets en Cathalunya paguen de entrada e de exida quatre diners.

E per pratica es que qualseuol or ho argent ioyes &c. que exiran de Cathalunya ara sie per esglesies o per qualseuol via puys no sia per seruitut del qui les trau, paga tres sous per liura.

Certa prouisio prouehint que frau nos faça en lo dret de les lanes. Cap. 48.

ITem per esquiuar tot frau qui en les coses en lo present capitol contengudes ser se pogues ordena e vol la dita cort que lo collidor, ho cullidors del general en aquella ciutat vila, ho loch hon lanes de qualseulla sort seran carregades

gades per aportar dins lo dit principat, hage, e hagen a pendre Manifest deles dites Lanes, ques dira volerse aportar dins lo dit principat e se hage assegurar del mercader, qui tals lanes carregara, e prengan dell obligacio sots certa pena segons la valor de les lanes ab fermançes ydoneas de aportar resposta del dit cullidor dins lo temps, a ell prefigit de aquell cullidor del general constituhyt en aqlla part, hon les dites lanes seran descarregades E sino complira, lo que prometes haura les fermançes hagen e sien tengudes pagar aquell dret, q̃ tals lanes haguerē pagat exint del principat. E vltra aço encorreguen en pena de deu liures. E si per algũ cas causa, ho raho, ho de certa sciẽcia les dites lanes, ho part de aquelles erē nauegades fora lo dit principat en tal cas sia pagat per aq̃lls lo doble del dret desus dit pagador per los qui fora lo dit principat les aportaran. De la meytat del qual doble dret gracia nols puixa esser feta. E vltra aço encorreguen en pena de deu liures.

Certa altra prouisio per que fraunos pyguen fer en los drets. Capitol. 49.

ITem que los officials guardes, e ministres del present dret de entrades, e exides hagen e sien tenguts denunciar sots priuacio de lurs officis e dir ab veritat als culli dors, e guardes de la bolla del plõ e segell dela cera tots draps de lana bonets, e escapolons, sayes, fustanis canamaçeries, teles, draps de seda, e totes altres coses, que sien tengudes pagar dret de bolla per tal que lo dit dret de bolla puixen demanar, e hauer E sobre aço puixen fer los Deputats altres prouisions, e ordinacions, segons vist los'era per esquiuar fraus pus empero no fossen al present capitol cõtrarietats, aiustãt tales dites coses q̃ les dites guardes del dit dret de entrades, e exides no leixen tirar a casa de algun mercader caixes bales de canamassaria, cossis ho altres robes ligades qui venguē de entrada, que primer no siē cauquillades, e segellades del sage'l del dit dret, e aquelles hagē posades en manifest. Ne sia licit ne promes als mercaders desfer les dites caixes, bales, o altres coses sens appellar hi algũ de les dites guardes, les quals guardes sie tenguts pendre memorial de totes les robes, q̃ en aq̃lles dites caixes bales, o altres caps cauquills tss se trobarã a si q̃ fet combatimēt daquelles ab los espatxaments per los dits mercaders fets sia vist, si degudament totes les dites robes hauran espatxades.

Certa altra prouisio per los drets de les robes portades per mar. Capitol. 50.

ITē es declarat q̃ les robes e mercaderies qui serā aportades en les mars de Catalunya e sens treste-

iar aquelles en altres veixells exirā fora les mars de Cathalunya q̄ no paguen algun dret si ia no venien consignades en Barcelona o altre loch de Cathalunya axi be nau que complesca açi son viatge com ab nau de passatge, car si aqlles tals robes axi cōsignades ab aqlla nau matteixa erē tretes de Cathalunya per mudamēt de partit, ho per nouell volicia ment fet daqlles, ho axi matteix per mudament de cōsignacio, ho enqualseuulla altra manera siē tēgudes pagar lo dit dret de entrada, e exida pus verament siē vēgudes cosignades aci, o en altre loch de Cathalunya en qualseuulla manera. E si serā encara tresteiades en altres veixells, ho en altres persones per consignacio, ho mudamēt de partit, ho de viatge encara q̄ no sien posades en terra, paguē lo dret sobre les tals coses imposat.

Que la stima de la liura de gros per les robes portades de Flandes sia feta a raho de quatre liures e vuyt sous Barcelonesos per liura de gros Cap. 51.

MEs auant es declarat, que totes les mercaderies que serā aportades de Flandes dins lo principat de Cathalunya de que es acostumat exigir lo dret de entrada faent compte a liura de gros, sia fet compte, e rahonada la dita liura de gros daci auant a raho de quatre liures vuyt sous Barcelonesos per qualscuna liura.

Que les robes entrades si exiran: no sien mes estimades, sino austant hi lo cost de les messions. Cap. 52

ITem vol, e ordena la dita cort q̄ si algun mercader o altra qualseuol persona metra dins lo dit principat algunes robes, e mercaderies les quals haura espatxades de entrada al dit general per lo ver cost de aqlles, e sens millorar desligar, ne tresteiar aqlles o mudar de senyor volra traure del dit principat les dites robes, no hage ne sia tēgut pagar sino lo dret de la quantitat per la qual haura espatxat les dites robes ho mercaderies de entrada aiustant empero a la dita quantitat, o cost les messions que de entrades haura fetes.

Les penes del qui fraudara lo dret del general. Cap. 53.

EPer esquiuar frau qui en les dites coses se pogues seguir es ordenat q̄ si algūa persona de qualseuol estamēt ho cōdicio sia, fara frau en les dites coses q̄ perda aqlles coses en q̄ la dita frau ara feta, ho comesa. E no res menys pach per pena dos cents sous exceptat en lo ça fra, e altres coses, que per ordinacio de la present cort son tēgudes a maior pena deles quals penes en cas que sien comeses, e declarades, eiut-

e iutiades per los Deputats, la quarta part de aço que per ells ſera iutiat ſia del official qui fara la execucio ſi requeſt ne ſera, e ſi requeſt nn ſera ſia del general. E laltra quarta part ſia de laccuſador ſi ni haura de la qual los Deputats no puguē fer gracia ſino ſia del general, laltra quarta part ſia dels arrēdadors ſi ni haura de la qual los Deputats no puguē fer gracia ſino ſia del general. E lo reſtāt quarta part ſia del general. Declarant q̄ deles parts pertanyents al general, los dits Deputats no puixen remetre ne fer gracia ſino đla meytat, exceptades empero dela preſent ordinacio les penes del çafra, e altres deles quals es ia diſpoſat en altres capitols. Volents que de aquelles los Deputats puguen ſols fer gracia dela meytat.

Que les robes del Papa no paguen dret ni entrant ni exint. Cap. 54.

DEclarat no res menys cō axi ſia eſtat ordenat en les corts generals de Cathalunya paſſades, que dret algu no ſia exhigit axi per dret de entrades y exides cō per dret de bolla de plom ni ſagell de cera de algūs draps de lana dor ni de ſeda ni daltres bens ioyes, o coſes qualſeuulla o quantes ſe vulla ſien, qui verament ſien del ſant Pare e que ſien comprades per los ſeus miniſtres iurants a Deu e als ſeus ſants quatre Euāgelis per ells corporalment tocats, que dites ioyes draps, e bens ſon verdaderament, e ſens ficcio alguna del dit ſant Pare, e comprats e comprades dels ſeus diners propis.

Que tots los altres capitols vells dels dits drets eſtiguen en ſa valor. Cap. 55.

TOts altres Capitols e ordinacions ſobre lo dit dret de entrades, e exides ſtatuits e ordenats per lo temps paſſat vol la dita cort eſtiguen e romangnen en lur força e valor, ſino en quant ſiē viſts en tot ho en part contrariar ho derogar a les preſens ordinacions e capitols.

Cap. 56 segons el impresso en Castellano año del 1534/

Que los Deputats e oydors de comptes ſien interpretadors corrigidors &c. dels duptes dels preſents capitols.

ENten, vol, e ordena la dita cort, que ſi en los capitols e ordinacions damunt dits ho algu daquells apparien algunes coſes obſcures ho dubtoſes ara ho en eſdeuenydor, que la cort del preſent principat ho en abſencia de aquella los Deputats e oydors de comptes del dit general qui ara ſon, ho per auant ſeran puixen aquelles declarar corregir eſmenar e interpreter aytantes vegades, cō neceſſari ſera, e a ells ſia ben viſt.

LAVS DEO.

Segueixense les ordinacions del dret del pes del senyor Rey com e enquina manera se paga lo dit dret del pes.

PRimo paga lo ciutada de vna roua vn diner, e lo estranger altre diner. ij.diners.

Item paga lo ciutada de dues arroues dos diners, e lo estrāger dos diners. iiij.diners.

Item paga lo ciutada de tres roues dos diners, e lo estranger tres diners. v.diners.

Item paga lo ciutada de quatre roues dos diners, e lo estranger iiij. diners. vj.diners.

Item paga lo ciutada de finch arroues dos diners, e lo estrāger quatre diners. vj.diners.

Item paga lo ciutada de sis arroues dos diners e malla, e los estrangers finch diners. vij.diners. e malla.

Item paga lo ciutada de set arroues dos diners e malla, e los estrangers sis diners. viij. diners, e malla.

Item paga lo ciutada de vuyt arroues ij. diners e malla, e los estrangers set diners. ix. diners e malla.

Item paga lo ciutada de nou arroues dos diners e malla, e los estrangers vuyt diners. x. diners e malla.

Item paga lo ciutada de deu arroues dos diners e malla, e los estrangers vuyt diners x. diners e malla.

Itē paga lo ciutada de xj. arroues ij. diners e malla, e los estrangers ix. diners, xi. diners e malla.

Itē paga lo ciutada de dotze arroues ij. diners e malla: e los estrangers x. diners. xij. diners e malla.

Item paga lo ciutada de tretze arroues iij. diners, e los estrangers. xj. diners. xiiij. diners.

Item paga lo ciutada de xiiij. arroues. iiij. diners, e los estrangers. xij. diners. xvj. diners.

Itē paga lo ciutada de xviij. arroues quatre diners, e los estrangers xv. diners. xix. diners.

Itē paga lo ciutada de xx. arroues. v. diners, e los estrangers. xvj. diners. xxij. diners.

Item paga lo ciutada de xxiiij. arroues. v. diners, e los estrangers. xx diners. xxv. diners.

Item paga lo ciutada de xxv. arroues en xxxv. arroues. vj. diners, e los estrangers paguē a raho de deu diners per carrega.

Item paga lo ciutada de tres carregues en amunt, ço es dela primera carregua, ij. diners e malla, e de la segona carrega ij. diners e malla e dela terça carrega, altres dos diners e malla. E daqui amunt vn diner e tres pugeses per carrega.

Empero es entes que no paguen sino malla per roua homens de Mallorques de Menorcha de Caragoça, e de Hosca, e de Alcanyç dela frontera, e del Espital de Leyda, e alguns altres q̄ han franquesa.

Les

¶ LES ORDINACIONS DAMUNT ES-crites, ſon eſtades tranſladades e tretes de vn regiſtre o libre qui es enlo offici dela Batllia general de Cathalunya, a hon les dites ordinacions ſon ſcrites, e ablo dit libre de mot a mot le e fealment comprouades per mi Ioã Caſtell per auctoritat real notari publich per tota la terra e ſenyoria del Rey noſtre Senyor: eſcriua del regiſtre del dit offici dela dita Batllia general. E per que en la eſcriptura deles damunt dites ordinacions ſia donada plena fe, axi com enlo original de aquells, io dit Ioan Caſtell fas la preſent eſcriptura de ma propria ma e hi pos lo meu acoſtumat ſigne.

¶ Regiſtre dela preſent obra.

a.b.c.d.e.f.g.h.i k.l.m.n.o.p.q.r.

E tots aqueſts ſon quoerns complits ſino lo quoern de la p.q y.r.q ſon terns y ſon los darers.

CRIDA QVE QVAL SEVOL PERSONA ESTRANGERA QVE carregara robes o mercaderies en Barcelona, ho son territori para portar a parts vltra marinas hont a Consols de la natio Cathalana aya de prestar causio de pagar lo dret als dits Consols.

ARa oyats tot hom generalment de part dels Magnifichs mosen Francesch Cosme Fivaller Regēt la vegaria de Barcelona y de mossen Ioan de Prat Batlle de dita ciutat y de quiscu dells en quant toca a sa iurisdictio ordenaren los magnifichs Cōsellers y promens de la ciutat de Barcelona que com abla ordinatio feta per los magnifichs Consellers y cōsell dela ciutat de Barcelona en virtut dels reals privilegis comensant.

Item ordenaren que tot mercader qui vēdra en Mesina &c. la qual es entre altres ordinacions del Consolat de mar sia statuyt y ordenat que tot mercader que vendra en Messina, o, en Caragoça, o, en Palerm, o, en Trapana vulles que sia dela senyoria del senyor Rey de Arago, o, del senyor Rey de Mallorques, que dega pagar al Consol de tota la mercaderia que aportara vn gra y mig per onsa e se sia vist per experiencia que molts mercaders estrangers ço es que no son dela senyoria del Rey de Arago, o, del Rey de Mallorques, ab ocasio de dites paraulas encara que ajen carragat en cathalunya diverses merca derias y aquellas aportades en los sobre dits llochs recusen de pagar lo dit dret a dit Consol y tābe altres mercaders qui carregan en dit principat de Cathalunya dexan de pagar dit dret dient que les mercaderias no son suas sino que son comprades, e carregades per comissio de mercaders que no son vasalls del senyor Rey e axi fraudant a dita ordinatio se excusen indegudament de pagar lo dit dret de Consols de cathalans residins enles parts vltra marinas perço los dits honorables Consellers y Promens, volent obuiar a dit dany y proueyr ala negligencia y recusacio dels officials qui son enles dites parts vltra mari-

marines qui recusen de compellir als sobredits de ferlos pagar dit dret ates que les robes y mercaderias deuen dret y no les persones estatubiren perço y ordenaren que qualseuol persona estrangera de qualseuol natio que sia vasall del Rey ho no qui comprara, o, carregara en la prensent ciutat de Barcelona y en la platya de aquella termens y territori de aquella, o, traura de dita ciutat y territori alguna roba, o, mercaderia per aportar a qualseuol part vltra marina, o a qualseuol part de cathalunya per aportar apres y aportara y carregara a dites parts vltra marinas ahont y son y residexen Consols de la natio cathalana haia de prestar cautio en poder del escriua del Consolat de la lotja ab ydoneas fermanses que pagara en les dites parts vltra marinas lo dit dret als dits Consols respectiue y que aportara certificatoria dins vn any del dia que prestara dita cautio en auant de hauer pagat lo dit dret altrament pasat aquell se puga fer executio contra dell y ses fermanses per lo dit dret degut y tocant a pagar per dites robes y mercaderias segons la calitat y condicio de les robes y mercaderias y segons que de la tarçha y tarifa feta en Palerm y altres parts se conte, y algu carregara dites robes, o, mercaderies sens prestar dita cautio insidesca en pena del dret duplicat applicador als dits Consols lo qual se aya de exigir en Barcelona per la qual cautio se aya vn sou conforme se paga per altres cautions.

Retenense empero los dits magnifichs Consellers y Promens facultat y potestat de poder interpretar corregir mudar o variar la present ordinatio sempre y quant los sera ben vist.

E per que de dites coses ningu puga ignorantia allegar manen esser feta y publicada la present publica crida per los lochs acostumats de la present ciutat de Barcelona.

Francesch Cosme Fiualler
Regent la vegaria de Barcelona.

Ioan de Prat Batlle
de Barcelona.

Canyelles Scriua Consilij.

Fou feta y publicada la present publica crida per los lochs acostumats dela present ciutat per mi Antich Corbera corredor de la ciutat ab so de dos trompetas vuy a vj. de Iuny any. D. L. xxxvj. y esta registrada en lo registre dela ciutat.

DIE MARTIS XXVIII·
MENSIS FEBRVARII ANNO M.D.Lxxxviiij.

LO present Consell de trenta y sis aiustat y cõgregat dins la instantia del Consell de trenta deles cases del honor Consell entesses les propositions per los magnifichs Cõsellers fetes feren les deslliberations y cõclusions seguẽts. E primerament quant a la suplicatio en dit Consell presentada per mossen Francesch Calsa y Ioan Canyelles Consols del Alguer y Caller cõtenint en effecte que fos prouehit y ordenatq̃ fossen fetes semblants crides les quals forẽ fetes en lany M.D.Lxxxiiij a sis de Iuny prohibint que nigu puga carregar robes pera dites parts que no preste cautio primer q̃ pagaran als Consols vltra marins lo dret que los dits Consols acostumẽ de rebre de las robas que arriban y s venen alli segons en dita suplicatiõ se conte. Lo dit Consell feu deliberatio y conclusio que sien fetes y publicades semblants crides quals foren publicades a sis de Iuny M.D.Lxxxiiij manant que prestẽ cautio ans de carregar mercaderies algunes que pagaran lo dret als Consols vlta marins les quals hagen de prestar conforme foren prestades pera Palerm y Messina.

De primissis fidẽ facit Hieronimus Anticus Canyellis Not publicus Barcinone scriba que mayor honor Consilij.

IN *dei nomine. Nos Martinus dei gracia* Rex *Aragonum Valencie Maioricarũ Sardinie & Corsice Comesque Barcinone Rossilionis & Certanye. Artẽ mercãtilẽ pro qua Ciuitas egregia Barcinone et alie ciuitates nostraq; loca insignia precipue in maris littoribus posita retroactis temporibus incrementa grandia suscepere dignis prosequi fauoribus gẽscintes nec nõ intuitu subuencionis eximie ea ocasione liberalis nobis facte per exersentes in Ciuitate eadem artem per vtilẽ mercancie in deffensionẽ & sustẽtacionẽ Regni nostri Sardinie in necessitate laborantis extrema & in securitatẽ deffensionem & Custodiam mariũ comitende cuius pretextu deo propicio tute poterunt nauigare subditi nostri & alij qui sirtes & scopulos euadentes marinos in manus incidunt quotidie piratarum tam xp̃ianorũ quã infidelium perfidorum qui auiditate & auaricie viscositate in mani plus solito marium semitas consultantes nostros vassallos & subditos ac alios depredantur & obligant in iugum captiuitatis & seruitutis perpetue & quod dni est durius Christi perfidissimi agareni cõpelliunt Christianos Catholicos ad abnegandum santissimũ Christi nomen impassibilibus percussionibus et flagellis cum suis nauigijs tute nauegare non poterant secure decetero nauigabunt. Vnde peruenit et expredictis adubie nostre rei publice inexamabilis vtilitas et profectus, & vt dilatorijs litiũ semotis anfractibus in Ciuitate Barcinone liberius valeat exerceri ars mercancie perutilis que cupiditate iuris emula alieni per contrahentes & exercentes eandem sepissime impeditur et exinde prodeũt incessanter debata controuersie contenciones & lites que fiunt ob malitiã parcium immortales. Tenore presentis carte seu priuilegi cunctis temporibus duranturi ad supplicacionem humilem per vos dilectos & fideles nostros Consiliarios dicte Ciuitatis Barcinone super hoc nobis factam per nos et omnes heredes et sucessores nostros priuilegia per Illustrissimum dominum Petrũ bone memore Regni Aragonum genitorem nostrum dicte Ciuitati Barcinone super consulari maris eidem ciuitati concessa et vsum eorum ratificantes perpetuantes et etiam ampliantes vobis dictis consiliarijs presentibus et futuris ac dicte ciuitati et vniuersitati nec non consulibus & mercatoribus eius in viam parcionati priuilegij ducimus perpetuo concedendum.*

quod

quod ipsi Consules maris Ciuitatis predicte & iudex appellaitonū que ab eorum sentencijs emittentur qui nunc sunt et pro tempore fuerint vel eorū loca tenentes non solum de causis seu questionibus et debatis marinis vt consueuerunt alias sed eciam de omnibus questionibus litibus controuersis contractibus & debatis ciuilibus tantum motis seu mouendis aut inceptis seu incipiendis descendentibus seu qualiter cumque principaliter tamen prouenientibus ex quibusciīque societatibus cambijs contractibus seu actibus mercancilibus factis seu fiendis intus dictā Ciuitatē Barcinone vel alibi vbicunq; interra & in mari inter quascunque personas cuiuscūq. legis status gradus preheminencie & condicionis existant in dicta Ciuitate Barcinone vel alibi domiciliatas et de quibus cunque rebus qualiter cunq. ex arte principaliter descendentibus mercantili cuiussuis nature generis & speciei existant possint & valeant libere ex facultate plenaria quā eis cum presenti conferimus plene cognoscere et ipsas lites questiones controuersias contractus & debata decidere & sentencialiter diffinire suasq. decisiones et sentencias execucioni deducere sicut & quemadmodum vigore dictorū consulatus priuilegiorum de & super omnibus quistionibus litibus controuersijs contractibus & debatis marinijs consueuerunt qualitercunque & possint. Sic quod nos vel successores nostri aut aliqui alij officiales iudices seu comissarij nostri vel ipsorum nostrorū m successorum ordinarij delegati vel subdelegati de dictis causis litibus questionibus cōtrouersijs contractibus aut debatis non possimus nec possint cognoscere nec inde per viam simplicis querele appellacionis supplicationis aut alterius cuiuscunque recursus intromittere quouis modo. Sed dicti Consules & iudex de ipsis tantum cognoscere possint & habeant & eorum determinaciones at sentencie remota excepcione qualibet habeant execucioni deduci. Decernentes irritū & inanem si quid et quicquid a quoquā quauis autoritate scienter vel ignoranter contrariū contigerit quomodo libet attētari Ceterum vt Consules & iudex predicti super discussione et decisione predictis iustius et maturius habere se valeant eis ad cautelam expresse cōcedimus cmu presenti quod possint destringere cōpellere et forciare per imposiciones penarū et exaceciones earum et alijs debitis iuris et rationis remedijs omnes et quoscunq. mercatores et alios de quibus eis videbitur ad veniendū et interessendum consilijs que habebūt et debebunt tenere super dictis questionibus litibus controuersijs contractibus et debatis

tis decidendis & etiam terminandis et eis super his si requisiti fuerint eorum consilium impendendum. Et vt predicta omnia et singula maiori firmitate subsistant & presens paccionatum preuilegium plenius obseruetur iuramus per dominū Deū et eius sancta quatuor euangelia corporaliter per nos tacta omnia et singula supredicta vt superius sunt expressa tenere & inuiolabiliter obseruare et obseruari facere per quoscūq. et non contrauenire in aliquo quauis ratione Vel causa. Mandantes per eandem expresse et de certa sciēcia Illustrissimo principi Martino Regi Sicilie et ducatuum Athenarum & Neopatrie duci primogenito nostro predicto et in omnibus Regnis & terris nostris vniuersali deo propicio successori sub paterne benedictionis obtentu. Nec nō Cancellarijs viceancellarijs et Cancellariam Regentibus Alguatzirijs Gubernatori Cathalonie vicario & baiulo Barcinone. Ceterisq. vniuersis & singulis officialibus iudicibus et comissarijs nostris et ipsius primogeniti et successorum nostrorum presentibus et futuris coruūq. locatenentibus sub nostre ire et indignationis incursu, quatenus parcionatum priuilegium nostrum presens et omnia et singula in eo cōtēta firmiter teneāt et obseruēt tener. et obseruari faciant inconcusse et non contraueniant vel aliquē contrauenire permitant aliqua ratione seu causa eis et eorum cuilibet ad cautelā facien di contrarium presencium serie abdicantes omni modam potestatem. In cuius rei testimonium hanc fieri et sigillo magestatis nostre in pendenti iussimus communiri. Datis Barcinone Quinta decima die Ianuarij Anno anatiuitate Domini millessimo quadringentesimo primo. Regniq. nostri Sexto matias vicecancellarius.

Signum *Martini dei graciā Regis Aragonū Valencie maioricavum Sardinie et Corsice, Comesq. Barcinone Rossilionis et Ceritane.*

Testes sunt *Iohannes Barcinone Eps.*
Petrus Cardinalis Cathanie. *Berengarius de Crudilijs.*

Elso de Progida, et
Gilabertus de Sintillis milites Camarlengi.

Sig.

Sig *num Giullermi Ponci Secretarij serenissimi Domini Regis Aragonum supredicti. Qui mandato eiusdem hec scribi fecit & clausit cum raso in vj. linea cum 3.*

P

Ego Iacobus garcie Illustrissimi Domini Regis Aragonum scriptor autoritateq; ipsius notarius publicus per totam terram & dominationē eiusdem ac tenens claues sui archiuj. Regi Barcinone vna cum venerabili Didaco Garcie cōnotto & patre meo infirmāte et in solidū ipso absente vel legitime impedito ex comissione michi facta per Illustrissimam dominā Reginam locū tenentem generalem dicti Illustrissimi domini Regis Aragonum. Presens translatum a quodam Regestro serenissimi domini Martini bone memorie Regis Aragonū Graciarū intitulato in dicto Archiuo recon lito sum psi & cum eodem legaliter comprobaui Et vt fides plenior impendatur. Hec mea manu scripsi in testimonium primisso rum & meum hic assuetum apposui Signum.

Estampat en la molt insigne y leal Ciutat de
Barcelona, en casa Sebastia de Cormellas
al Call Any. 1592.

